

GODIŠNJAK TRIBINE

PRAVNOG FAKULTETA U ZAGREBU

I

KLUBA PRAVNIKA GRADA ZAGREBA

VODITELJ TRIBINE I UREDNIK

AKADEMIK JAKŠA BARBIĆ

ZAGREB, 2010.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

PRAVNI FAKULTET

Copyright

Pravni fakultet u zagrebu

Sva prava pridržana

**Nije dopušteno umnožavanje u bilo kojem obliku
te stavljanje u promet bez posebnog dopuštenja**

Urednik Godišnjaka Tribine:

akademik Jakša Barbić

Urednik fakultetskih izdanja:

prof. dr. sc. Igor Gliha

Računalni slog:

Gordana Matic

Nakladnik:

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Za nakladnika:

prof. dr. sc. Željko Potočnjak

Tisak:

Sadržaj

Proslov urednika i voditelja Tribine akademika Jakše Barbića

146. tribina

Racionalizacija lokalne samouprave – prof. dr. sc. Ivan Koprić

147. tribina

Novi Zakon o radu – prof. dr. sc. Željko Potočnjak

148. tribina

Potrošačko kreditiranje – otvorena pitanja, doc. dr. sc. Marko Baretić

149. tribina

Mogu li nove pravne profesije poboljšati učinkovitost pravosuđa? – doc. dr. sc.

Aleksandra Maganić

150. tribina

Prilagodba hrvatskog pravnog sustava na putu u EU – prof. dr. sc. Ivo Josipović

151. tribina

Europsko međunarodno građansko procesno pravo i europski ovršni nalog za nesporne tražbine – prof. dr. sc. Mihajlo Dika i Prof. dr. sc. Hrvoje Sikirić

152. tribina

O granici na moru između Hrvatske i Slovenije – osam godina kasnije – akademik

Vladimir Ibler

153. tribina

Otvorena pitanja predloženog pravnog uređenja sveučilišta i znanosti – doc. dr. sc.

Marko Baretić

154. tribina

Novo pravno uređenje ovrhe – pretenzije i postignuća – prof. dr. sc. Mihajlo Dika

PROSLOV

Održavanjem tribine u lipnju 2010. navršilo se sedamnaest godina redovitog održavanja naših mjesečnih tribina. Tribina prije toga, tj. ona održana u svibnju bila je 150. po redu. U sredini smo 18. godine susretanja sudionika, najvećim dijelom pravnika, na tribinama Kluba pravnika grada Zagreba i Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Tim se možemo ponositi. Nije lako održati taj tempo uredno posjećenih tribina, ali to treba zahvaliti dobrom izboru tema, izvrsnim uvodničarima a prije svega sudionicima bez čijeg bi se meritornog suda Tribina ugasila. To nas obvezuje da nastavimo istim načinom rada i zadovoljimo očekivanja onih koji se redovito odazivaju našem pozivu da sudjeluju u radu Tribine. Ona je tako postala svojevrsni stalni forum na kome se stručno i otvoreno raspravlja o aktualnim pitanjima društva, po naravi stvari prvenstveno onima koja imaju veze s pravom.

Izbor tema o kojima se u Godišnjaku može pročitati ono što je rečeno u uvodnim izlaganjima i u raspravi pokazuje da je zaista u 2010. godini bilo riječi o najaktualnijim pitanjima s područja djelovanja Tribine. Na njima su iznesene brojne misli, kritike i prijedlozi, razmišljanja teoretičara i praktičara koja mogu pridonijeti boljoj primjeni prava i pokrenuti promjene u propisima i u praksi sudova, a to znači unapređenju prava. Za to je prije svega potrebna dobra obaviještenost kojoj bitno pridonosi razmjena iskustava, a to je na tribinama bilo dobro učinjeno. One omogućuju da neposredno, kratkim putem jedni druge obavijeste o onome što su primijetili u praksi, koje je posljedice imala primjena neke norme i kakva su očekivanja da se nešto promijeni na bolje. Pritom ohrabruju na tribinama često izneseni prijedlozi koji objavom Godišnjaka postaju dostupni svakome pa i onima koji odlučuju o donošenju propisa.

Tribine su u 2010. započele vrućom temom današnjice koja je u žarištu rasprava o uređenju države. Riječ je o racionalizaciji lokalne samouprave. Svima je jasno da je broj jedinica lokalne samouprave neodrživ i da je suprotan trendu onoga što se danas događa u svijetu a prije svega primjeni načela supsidijarnosti na kome se mora temeljiti odlučivanje o ljudskim pravima i njihova zaštita. Izvrsno napravljena analiza predočena sudionicima tribine bila je dobra podloga za raspravu. Na tribini je bilo jasno rečeno kako usporedba s drugim državama pokazuje da je Hrvatska danas vjerojatno najcentraliziranija država u Europi koja ne slijedi trend razvijenih europskih država jer one smanjuju broj jedinica samouprave i povećavaju njihovu veličinu. To se stanje mora promijeniti, ali je pitanje ima li političke volje da se s time ide do kraja i prekine s dvadesetogodišnjom pogrešnom politikom kojom je početni broj jedinica lokalne samouprave koji je odgovarao onome što danas ima Danska, a nju se smatra gotovo nedostižnim idealom u uređenju lokalne samouprave, povećao do broja koji je paralizirao

život na lokalnoj razini i vođenje suvise politike uređenja života tamo gdje je to stanovnicima najbliže što bi odgovaralo primjeni načela supsidijarnosti.

O novom Zakonu o radu bilo je riječi gotovo neposredno nakon što je počela njegova primjena. Analizirana su nova rješenja u odnosu na raniji Zakon i ukazano na teškoće koje će njihova primjena izazvati u praksi, praznine i propust da se neke stvari bolje uredi, ali i na potrebu da se nešto uredi ugovorom o radu kako bi se izbjegle nepovoljne posljedice za slučaj da se to ne učini. Materija radnog prava više je puta bila temom na tribinama pa se ovogodišnja tribina o tome može smatrati sustavnim praćenjem te grane prava u uvijek živoj raspravi sudionika tribine.

Novi propisi o potrošačkom kreditiranju bili su temom tribine na kojoj su razmatrani uskoro nakon početka njihove primjene. I tu je ukazano na teškoće do kojih će doći u njihovoj primjeni zbog preklapanja s drugim propisima obveznog prava. Namjera da se na tom području propisi usklade s europskim pravom i brzina s kojom je to učinjeno imala je već uobičajenu posljedicu u neusklađenosti propisa s otvorenim pitanjima koja će se pojaviti u primjeni. O tome je bilo govora na tribini.

Razmišljanja o mogućnosti da se kod nas uvedu nove pravne profesije koje bi povećale učinkovitost pravosuđa iznesena su na tribini na kojoj su prikazana rješenja koja na tom području primjenjuju drugi uvođenjem tzv. pomoćnika u primjeni prava koji obavljaju brojne poslove vezane uz rad sudova i tako olakšavaju rad sucima odtirećujući ih od dijela poslova koje oni danas kod nas obavljaju. Riječ je o zanimljivom prijedlogu koji je bio dobro prikazan i izazvao zanimanje sudionika tribine. Iznesena iskustva i prijedlog ovime se čine dostupnim onima koji mogu odlučiti da se to pozitivno iskustvo drugih iskoristi za uvođenje odgovarajućeg rješenja u naše pravo.

Jubilarna 150. tribina bavila se vrlo aktualnim općim pitanjem prilagodbe hrvatskog pravnog sustava na putu u Europsku zajednicu. Uvodničar je bio Predsjednik Republike Hrvatske kao što to priliči takvoj općoj temi. Raspravljeno je stanje prilagodbe, utjecaj na završetak pregovora i predviđanja o funkcioniranju pravnog sustava nakon ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju. Za to će trebati uložiti dodatne napore kako bi djelovanje pravnog sustava odgovaralo opravdanim očekivanjima ne samo u nas nego i u asocijaciji u koju Hrvatska ulazi.

Hrvatsko procesno pravo bilo je tema još jedne tribine u toj godini. Prilagodba našeg prava europskom pravu provodi se i na području procesnog prava pa su europsko međunarodno procesno pravo i europski ovršni nalog za nesporne tražbine bili predmetom raspravljanja na posebnoj tribini. Ukazano je kako nespretnost u prevođenju smjernice može dovesti do nezgrapnosti u izričaju hrvatske pravne norme pa i do pogrešne primjene nekog pravnog instituta.

Granice Hrvatske i Slovenije na moru bile su nakon osam godina ponovno predmetom posebne tribine. U međuvremenu mnogo se toga dogodilo u odnosima dviju država pa i u pogledu uređenja tog neuralgičnog pitanja. Zato je bilo zanimljivo čuti povijest graničnog spora iz usta osobe koja je sudjelovala u nastojanjima da ga se riješi pregovorima. Zbog osjetljivosti pitanja koje je pred rješavanjem arbitražom riječ je o prvoj tribini s koje je u biltenu, pa tako i u ovom Godišnjaku, objavljeno samo autorizirano uvodno izlaganje a ne i rasprava, da se neke stvari koje su u njoj izrečene ne bi mogle koristiti u postupku.

Najnovije nastojanje da se s predložena tri zakona na brzinu, gotovo na prepad s predviđenim minimalnom rokom za prethodnu raspravu, uredi područje sveučilišta i znanosti izazvalo je buru u akademskoj zajednici u kojoj je gotovo unisono izražen stav protiv predloženih rješenja. Kako su u vezi s razlozima za donošenje takvih propisa iznošeni dosta kontroverzni stavovi, bilo je prirodno da je toj prevažnoj temi bila posvećena i posebna tribina. Na njoj je dana vrlo zorna usporedba sadašnjih i predloženih pravnih rješenja i iznesena protivnost Ustavu onoga što se predlaže. Posljedica toga je bila da se odložilo hitno donošenje zakona i dano primjereno vrijeme za javnu raspravu.

Donošenje novog Ovršnog zakona i drugih propisa u vezi s ovrhom otvorilo je brojne dileme koje će se pojaviti u praksi zbog nedorečenih rješenja i praznina u pravnom uređenju tog vrlo važnog područja prava. Zato je posebna tribina bila posvećena pretenzijama s kojima se išlo u donošenje tih propisa i onome što se s time postiglo. Tribina je bila izuzetno dobro posjećena i na njoj se u živoj raspravi nastavilo na izlaganje uvodničara uglavnom kritizirati nova zakonska rješenja. Ostaje da se vidi hoće li dostupnost onoga što je izgovoreno na tribini imati kakav učinak na one koji bi trebali izmijeniti propise.

Dobra posjećenost svih tribina i živa rasprava koja je na njima vođena najbolja su ocjena rada njihova organizatora i poticaj da se ustraje u tom poslu. To je ujedno i velika obveza ispunjavanje koje je primjereno nagrađena životnošću rada na tribinama čime se daje dodatni poticaj da se ustraje u tome ne baš lakom i jednostavnom, odgovornom poslu. Ovdje valja zahvaliti svim uvodničarima što su se bez izuzetka odazvali pozivu da o pojedinim temama održe uvodna izlaganja i tako potaknu raspravu, što im je uvijek jako dobro polazilo za rukom. Zahvalnost treba izraziti i sudionicima tribina koji su svojim interesom za ono o čemu se na njima govori omogućili da se one uredno odražavaju svakog mjeseca. Bez potpore Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu sve to ne bi bilo moguće pa veliki dio zasluga za održavanje tribina ide tom fakultetu i na tome mu se mora zahvaliti.

Obveza koju nam sve to nameće da i dalje nastojimo oko nastavljanja spomenutog foruma zahtijeva od nas da i dalje pronalazimo privlačne teme, odabiremo najbolje uvodničare i pružimo priliku za okupljanje sudionika u stručnim raspravama koje

mogu biti od koristi svima – onima koji u njima sudjeluju i onima koji imaju priliku čitati biltene s održanih tribina i nakon toga godišnjake u kojima se bilteni objavljuju. Tako je i s ovim Godišnjakom kojeg ovime dajemo na uvid javnosti s nadom da će pobuditi zanimanje čitatelja.

U Zagrebu 31. prosinca 2010.

Voditelj Tribine i urednik Godišnjaka
Predsjednik Kluba

Akademik Jakša Barbić

Tribina Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
i
Kluba pravnika grada Zagreba

BILTEN BR. 66

Voditelj Tribine i urednik
Akademik Jakša Barbić

Sadržaj:

**Autorizirano izlaganje uvodničara
Prof. dr. sc. Ivana Koprića,
redovitog profesora Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu**

Tema 146. tribine

RACIONALIZACIJA LOKALNE SAMOUPRAVE

Zagreb, 19. siječnja 2010.

KLUB PRAVNIKA GRADA ZAGREBA
146. TRIBINA – 19. SIJEČNJA 2010.
RACIONALIZACIJA LOKALNE SAMOUPRAVE
U REPUBLICI HRVATSKOJ

- J. Barbić:** Ne mogu ne primijetiti da je ova recentna rasprava o teritorijalnom preustroju države odnosno o tzv. ukidanju lokalnih jedinica (kako je predstavljeno u medijima) došla nepuna tri mjeseca nakon što smo iste te jedinice, koje kao da nismo znali kakve su, opskrbili dvostruko jačim legitimitetom nego što su ga imale. Osim političkog legitimiteta vijeća i skupština sada imamo i o njima neovisan legitimitet neposredno izabranih (grado)načelnika. Nazvao bih nadležne neozbiljnima što su javnu raspravu o teritorijalnom preustroju otpočeli neposredno poslije lokalnih izbora. Htio bih u tom kontekstu pitati profesora Koprića za mišljenje kako bi jedna decentralizacijska politika, nazovimo je politika reforme ili radikalne reforme sustava lokalne samouprave, trebala početi? Postoje li neke prethodne mjere koje bi možda stvari usmjerile u drugom pravcu te tako dale početni impuls i oštrinu takvoj politici? Mislím da u Hrvatskoj nedostaje upravo neizravnih zakonskih intervencija u smislu kreiranja ambijenta da same jedinice počnu razmišljati o svojoj budućnosti. Uniformnost reguliranja lokalne samouprave u skoro svim njenim komponentama dovodi do toga da se u pitanju djelokruga, političkih institucija, nadzora, etc. najveći gradovi izjednačavaju s najmanjim općinama. Pitanje je je li potrebno svakoj općini tako snažan legitimitet izravno izabranoga gradonačelnika. Je li se moglo razmišljati o tome da ga neke jedinice imaju, a neke nemaju? Što mislite o tome? Kojim bi se neizravnim mjerama moglo utjecati na to da jedinice tješnje surađuju, da se u nekoj budućnosti možda svojevrijno pripoje jedna drugoj? Pitanje obligatornog samoupravnog djelokruga je također važno u ovom kontekstu. Proučavam lokalnu samoupravu niz godina i još ne mogu u zakon uprijeti prstom gdje je reguliran taj obligatorni samoupravni djelokrug. Obligatornost podrazumijeva i postojanje konzekvenci ako jedinice ne obavljaju ili nisu sposobne obavljati poslove takvog djelokruga, no u hrvatskom zakonodavstvu one nisu predviđene te tako ništa ne tjera lokalne jedinice da se teritorijalno, institucionalno i financijski prilagode obujmu poslova koji im je zadan općim i sektorskim zakonodavstvom.
- I. Koprić:** Pokušao sam pripremiti nekoliko stvari kako bih održao vašu pažnju tijekom izlaganja, kao i *power point* prezentaciju. Za početak bih vam pročitao jednu vrlo kratku priču (sliku) iz Kishonove knjige „Priručnik za menadžere“. Zove se „Socijalna politika“. Riječ je o inicijativi

gradonačelnika jednog malog grada u Izraelu koji je pokrenuo vrlo značajnu socijalnu akciju. – „Doprlo mi je naime do ušiju da nam neki nedotupavni građani zamjeraju 26 različitih gradskih nameta. Stoga predlažem demonstrativnu socijalnopolitičku protumjeru, da recimo podijelimo po jednu besplatnu bananu svakom djetetu koje nije još navršilo osmu godinu života. Prijedlog je prihvaćen općim pljeskom. Gradski vijećnici zagrlili su jedan drugoga i dugo stiskali gradonačelnikovu ruku. Naime, iz nedavno provedene ankete proizašlo je da svaka obitelj s djecom izdaje najmanje 50 šekela mjesečno samo na banane. Gradsko poglavarstvo odmah se latilo posla da odluku provede u djelo. Već nakon šest mjeseci popisana su sva djeca mlađa od osam godina. Cijeli je gradić bio uvjeren da će akcija „Socijalna banana“ ući u povijest Bliskog istoka kao revolucionarna ideja skrbi za djecu. Pripreme samo što nisu bile okončane kad je netko iznio nešto što je u metežu općeg oduševljenja nekako bilo izmaklo pažnji. Naime, otkud namaknuti sredstva za tu značajnu socijalnu akciju? Gradsko vijeće smjesta se sastalo na izvanrednu sjednicu. Pale su krupne riječi, ali su se na kraju svi složili da se iz propagandnih razloga besplatne banane ne mogu više povući iz optjecaja. Na kocki je ipak bio prestiž gradskog poglavarstva. Vijećnici su zaključili da financijski aspekt problema treba riješiti u najtješnijoj suradnji s pučanstvom. Već je sutradan ujutro osnovana velika bananska lutrija. Svaka je srećka stajala po pedeset šekela. Ipak, pokazalo se da lutrija ne može pokriti samu sebe jer se zaboravilo uzeti u obzir eventualne dobitke. Stoga se gradsko poglavarstvo obratilo direktno bestidnim korisnicima akcije, tj. djeci željnih banana. Plan je bio sasvim jednostavan. Svaka glava obitelji bila je dužna svakog mjeseca za 75 šekela nabaviti bon kojim dijete stječe pravo na svakidašnju besplatnu bananu. Nažalost ispostavilo se da su roditelji uglavnom bili kratkovidni kverulanti. Kategorički su priopćili gradskom poglavarstvu da si mogu svoje pišljive banane zataknuti za šešir. Gradskim ocima nije preostalo ništa drugo nego da izglasaju propis prema kojem su roditelji dužni redovito nabavljati bonove za svakidašnju besplatnu bananu. Na kraju krajeva, u pitanju nije bilo ništa manje nego zdravlje njihove drage djece, odnosno budućnost naše zemlje. Opće je poznato što je dalje bilo. Da bi se stvari pojednostavnile, i bananska lutrija i bon za besplatnu dnevnu bananu uključeni su u zajednički gradski namet u visini od okruglo 100 šekela mjesečno. Tako je automatski povećan broj gradskih nameta na 27, pri čemu su oni koja ga nisu bili voljni plaćati morali računati sa zapljenom imovine, a u drastičnim slučajevima i s visokim zatvorskim kaznama. Kriminalistička policija stavljena je u stanje pripravnosti. Uhapšeni su i prvi prekršitelji. Akcija i dalje traje. Na žalost, gradonačelnik, inicijator tog projekta, na vrhuncu krize poskliznuo se na koru od banane i slomio nogu. Priča se da je posrijedi osveta nekih ekstremističkih banana.“ Autor zaključuje da „i socijalna politika iziskuje

svoje žrtve“. Kad sam čitao ovu Kishonovu sliku zaključio sam da između izraelske i naše situacije postoje barem dvije razlike. Prvo, oni imaju šekel, a mi kunu. Drugo, naše lokalne jedinice ne mogu uvesti svoje namete. One mogu utjecati na visinu nekih svojih poreza, ali ne mogu same uvesti nove. Mi ipak nismo došli tako daleko u razvoju lokalne samouprave kao Izrael, barem prema ovom primjeru. No, vratimo se na ozbiljnije stvari. Najprije da vidimo što je racionalizacija, a što lokalna samouprava. Racionalizacija: u zadnje vrijeme svi mediji polaze od značenja racionalizacije kao smanjenja troškova. U tom smislu racionalizacija lokalne samouprave značila bi smanjivanje udjela troškova sustava lokalne samouprave u javnoj potrošnji. Po mom mišljenju, ipak je u pitanju nešto ozbiljnije pitanje od pukog smanjenja troškova. Naime, ako želimo smanjiti troškove lokalne samouprave bilo bi najlakše ukinuti je. Želimo li smanjiti troškove demokratskih institucija kao što je i lokalna samouprava, najbolje je uvesti diktaturu. Demokracija je užas koji košta. Mislim da je važnije da se lokalnu samoupravu učini racionalnom u smislu snažnije orijentacije prema svrsi čijem ostvarenju ona treba služiti. Nakon toga se trebamo zapitati koja je svrha te institucije koju zovemo lokalna samouprava, što njome želimo postići? Svrha nije uvijek ista, stvari se razvijaju. Nije danas ista kao što je bila prije sto godina. Ne mora ni svugdje biti jednaka. Ostaje da svaka zemlja za sebe utvrdi što za nju lokalna samouprava predstavlja u smislu određenog potencijala, institucionalnog kapitala koji će biti oplodjen kroz život i koji će nam donijeti određenu novu vrijednost u javnom sektoru (*public value*). To je što se tiče racionalizacije. Što se tiče lokalne samouprave, vrlo često se gaji redukcionistička koncepcija. U našem prostoru javnog govora pod lokalnom se samoupravom uglavnom misli na općine i gradove. Tu i tamo se još dodaju županije. Htio bih podsjetiti na više dimenzija lokalne samouprave za koje mislim da ih trebamo **sve zajedno** uzeti u obzir ako želimo razgovarati o njezinoj modernizaciji. Najprije da krenemo od onoga što poznaje hrvatski Ustav, a to su dvije razine jedinica teritorijalne samouprave. Jedno su **jedinice lokalne samouprave** – tu bismo mogli reći da imamo 2,4 tipa lokalnih jedinica, u stilu one televizijske serije o 2,4 djeteta. Imamo općine, gradove i velike gradove. To je po našoj standardnoj terminologiji temeljna razina lokalne samouprave, ona na kojoj se ostvaruju glavne svrhe radi kojih teritorijalna samouprava postoji. Što se tiče podataka o lokalnoj samoupravi, mi smo od 1992. naovamo značajno povećali broj lokalnih jedinica pri čemu smo se posebno istaknuli u povećanju broja gradova. Broj gradova smo doista značajno povećali. U samom početku imali smo 68 gradova i Grad Zagreb. Sada imamo 126 gradova i Grad Zagreb. Znači da smo preko 80% povećali broj tih jedinica. Postavlja se pitanje, jesmo li doista u ovih petnaestak godina prošli kroz tako intenzivni proces urbanizacije koji nas je doveo do toga da sada 69% stanovništva živi na području jedinica koji u

nazivu imaju grad, dok samo 31% stanovništva živi na području jedinica koje se zovu općine. Jesmo li doista napravili takav veliki zamah u urbanizaciji? Ako je to točno, onda je mjerljivo s najboljim socijalističkim primjerima politike urbanizacije i industrijalizacije. Nažalost, nismo. Naš stupanj urbanizacije značajno je niži i ne prelazi puno preko 40 %. Pa što se onda dogodilo? Ne baš puno, osim što smo u lokalne jedinice koje se zovu gradovi uključili brojna naselja ruralnog karaktera. Čak se i Grad Zagreb sastoji od sedamdesetak naselja. To su naselje Zagreb i još 70 drugih naselja, od kojih su najveće Sesevete, a onda i brojna druga mala sela okolo Zagreba. U Hrvatskoj jedino je Pula grad koji u svojem sastavu ima samo naselje Pula. Svi ostali gradovi obuhvaćaju i brojna druga naselja, uglavnom ruralnog karaktera. Osim toga, gradovi su samom zakonskom definicijom u samom početku učinjeni podložnima manipulaciji koja se kasnije, naravno, i dogodila. Zakonska definicija naime dopušta da se u sastav grada mogu uvrste i prigradska naselja. Drugo, po zakonu se status grada može dodijeliti bilo kojoj lokalnoj jedinici koja ima neko posebno značenje. Zakon je samo blago indicirao što bi to bilo posebno značenje, no nema liste kriterija. Ispada da svatko tko je u poziciji moći može reći „ovo naselje od posebnog je značenja pa neka mu se dodijeli status grada“. Toga je u praksi bilo te je ta kategorija gradova kao naselja s posebnim značenjem silno ekspandirala. Upravo je zbog takve prakse podjela na općine i gradove umjetna. Niti su te jedinice koje se nazivaju gradovima pravi gradovi u smislu urbanih jedinica pa ne mogu imati potrebe koje imaju gradovi i ne zahtijevaju neke javne službe koje bi inače gradovi zahtijevali, niti su općine tako zaostale i bezvezne jedinice kao što ih se često u javnosti tretira. Zanimljivo je da se u tom istom periodu kad su neke ranije općine dobivale status gradova ukupni broj općina nije smanjio, što bi se moglo razumno očekivati. Ako postoji neki ograničeni broj lokalnih jedinica, pa unutar tog broja neke jedinice dobivaju status gradova, očekivalo bi se da će ona druga kategorija, tj. općine, biti manja po broju. No, ni broj općina se nije smanjio nego se također povećao. U početku smo naime imali 418 općina, a sada ih je 429. To nije veliko povećanje, ako se ta kategorija promatra sama za sebe. No, zapravo se osnovalo sedamdesetak novih općina. Naime, umjesto onih općina koje su postojale ranije i koje su dobile status gradova, osnovane su nove općine. Zato su općine sve manje i manje. Imam neke statističke podatke. Prosječna hrvatska općina ima oko 3.150 stanovnika, a grad oko 18.400. Opći prosjek svih jedinica lokalne samouprave je vrlo blizu 8.000 stanovnika, odnosno preciznije 7.967 stanovnika po jedinici. Kolege iz inozemstva na takav prosjek kažu: „Odlično. Nemate se na što žaliti.“ Problem je međutim u tome da u istoj kategoriji ima puno ekstremno malih jedinica, ali je tu i Grad Zagreba koji ima skoro 800.000 stanovnika. Naravno, to su podaci prema popisu stanovništva iz 2001. godine. Vidjet ćemo kako će situacija izgledati

kroz dvije godine, nakon narednog popisa stanovništva. Na tom se mjestu može spomenuti ona poznata komparacija laži, koju pripisuju britanskom premijeru Disraeliju i Marku Twainu: postoje tri stupnja laži: laž, vražja laž i statistika. Podatak o prosječno 8.000 stanovnika po lokalnoj jedinici u Hrvatskoj, e to je statistika! Što se pak tiče druge razine gledajući odozdo prema gore, dakle od građana prema središnjoj državnoj razini, na njoj je od 1993. godine počelo funkcionirati 20 **županija**. Vratili smo se na županije, kao zapravo ugarske institucije koje smo imali u nekim prethodnim fazama razvoja lokalne samouprave pa smo ih sada ponovno uveli, doduše nešto veći broj nego što ih je bilo u 19. stoljeću. Kad su se 2001. godine redefinirale županije prozване su jedinicama područne (regionalne) samouprave. Ostaje nejasno što taj izraz znači. U prijevodu Ustava na engleski jezik, koji su objavile Narodne novine, upotrebljava se izraz regionalna samouprava, a zapravo znamo da to nisu jedinice koje bi po svojoj veličini odgovarale regijama. Prema Eurostatu, teritorijalne se jedinice klasificiraju u nekoliko razina (NUTS). Regionalne jedinice su jedinice druge razine, NUTS II. a kriteriji za njihovo osnivanje su da imaju između 800.000 i 3.000.000 stanovnika. Raspon je velik zato što su potrebe zemalja osnivača Europske unije bile takve. Bilo kako bilo, naše županije – ako isključimo Grad Zagreb – imaju manje od 200.000 stanovnika, a ako se uzme u obzir i Grad Zagreb onda je prosječno 211.000 stanovnika po županiji. Grad Zagreb ima dvostruki status, i grada i županije, tj. istovremeno je jedinica i prvog i drugog stupnja. Uz sve to postoji i **mjesna samouprava**. Mjesna samouprava je u neku ruku nasljednica ranijih mjesnih zajednica. Mjesnih zajednica je u Hrvatskoj bilo oko 3.950. Ukinute su u prvoj reorganizaciji sustava teritorijalne samouprave koja je provedena 1992/93. Od tada se kao oblici mjesne samouprave osnivaju mjesni odbori, s tim da se pored mjesnih odbora u gradovima kao oblici mjesne samouprave mogu osnivati i gradski kotarevi i gradske četvrti. Radi jednostavnosti sve ću ih dalje zvati mjesnim odborima. Mjesni odbori su redefinirani Zakonom o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi 2001. godine dobivši pravnu osobnost. Oni mogu dakle imati svoj žiro-račun, vlasništvo, imovinu, sudjelovati u pravnom prometu. Doduše, nemaju svojih vlastitih izvora prihoda. U prihode pripada samo ono što im općine odnosno gradovi dodijele svojim proračunima. To je minorno, nije riječ o velikim sredstvima. Uvid u pravi opseg te struktura mjesnih odbora nemoguće je steći, jer nema službenih statističkih podataka o njima. Grad Nova Gradiška, na primjer, ima 53.833 stanovnika u 8 mjesnih odbora. Tu moram napomenuti da svaki mjesni odbor ima svoju vlastitu institucionalnu strukturu, odnosno vijeće koje se bira na posebnim izborima, tzv. mjesnim izborima. U Novoj Gradiški vijeća mjesnih odbora imaju između 7 i 9 članova. Relativno blizu Nove Gradiške je općina Popovača. Tamo živi 4.268 stanovnika. Općina je osnovala 13

mjesnih odbora, s tim da broj članova njihovih vijeća varira između 5 i 11. Sva vijeća mjesnih odbora u općini Popovača zajedno imaju 94 člana. Krećući od ta dva podatka pokušao sam doći do nekog orijentacijskog broja oblika mjesne uprave u Hrvatskoj. Uzeo sam u obzir i iskustva s mjesnom samoupravom u Gradu Zagrebu. Grad Zagreb sa skoro 800.000 stanovnika ima 218 mjesnih odbora osnovanih prošle, 2009. godine. Uzmimo da je to prva razina mjesne samouprave u Zagrebu, ona najbliža građanima. No, Grad Zagreb ima i drugu razinu mjesne samouprave, a to su gradske četvrti, njih 17. Prema podacima s web stranice, izabrana su 283 vijećnika u vijeća gradskih četvrti te još 1.419 u vijeća mjesnih odbora. To je relativno veliki broj. No, zadržimo se na ovih 218 mjesnih odbora. U odnosu na broj mjesnih odbora u općini Popovača, koja na 4.200 stanovnika ima 13 mjesnih odbora, broj mjesnih odbora u Gradu Zagrebu je velik, premda su oni daleko veći od mjesnih odbora u Popovači, mjereno brojem stanovnika po mjesnom odboru. *Suma summarum*, procjenjujem da u Hrvatskoj postoji oko 7.000 oblika mjesne samouprave (mjesnih odbora, gradskih kotareva i četvrti). Ako je postojalo oko 4.000 mjesnih zajednica, a sada su mjesni odbori značajno manji od mjesnih zajednica, čak i relativno konzervativna procjena dovodi nas do broja od 7.000. Najvjerojatnije ih ima i više. Ako u svakom od tih oblika postoji prosječno 7 vijećnika, to je sve zajedno oko 49.000 vijećnika u mjesnoj samoupravi u Hrvatskoj. Ako svatko od njih dobije mjesečnu naknadu od 200 kuna za dolazak na sjednice, to je 117,600.000 kuna. Nije to velika svota u božanskim i svezremenskim razmjerima. No, to je zapravo veliki izdatak s obzirom na korist koja se od te strukture može dobiti prema sadašnjim uvjetima. Nemam ništa protiv mjesnih odbora, dapače, ali je pitanje je li takva investicija u njih u razmjeru s onim što se tom institucijom dobiva natrag. Moralo bi se dobiti puno više. To je osnovna logika: ako uloži 117,000.000 kuna morala bi dobiti mnogo više od onoga što sada šira zajednica dobiva kroz taj oblik. Kolika je stvarna korist od mjesne samouprave ne znamo, nije to lako mjerljivo. No, imam dojam da nismo dobili onoliko koliko je trebalo. Nadalje, Hrvatska je oblikovala **statističke regije**. Statističke regije morali smo formirati zbog pridruživanja Europskoj uniji. Nakon početnog prijedloga kojim su oblikovane četiri takve regije sada na koncu imamo tri statističke regije. To su Sjeverozapadna Hrvatska, Središnja i istočna Hrvatska te Jadranska Hrvatska. Prva je najbogatija i obuhvaća šest županija. Središnja i istočna sastoji se od osam županija, a Jadranska od sedam. Za sada se podaci o GDP-u u Hrvatskoj vode po županijama. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku za 2006. godinu prosječni je GDP u čitavoj Hrvatskoj iznosio oko 8.800 eura po stanovniku. Prosječni GDP u Sjeverozapadnoj Hrvatskoj, koja uključuje i Grad Zagreb, iznosio je 11.000. U Središnjoj i istočnoj Hrvatskoj taj je prosjek bio 6.300, a u Jadranskoj 8.500 eura. Gledajući detaljnije, dakle po županijama, onda je

apsolutno najbolje stojeći Grad Zagreb (koji kako je već rečeno ima i status županije) s 15.500 eura, a najslabija je te 2006. godine bila Brodsko-posavska županija s 5.000 eura. Ti podaci su vrlo zanimljivi jer pokazuju velike međuzupanijske razlike. Statističke regije nemaju istu ulogu kao općine, gradovi i županije. One, naime, nisu jedinice samouprave i nemaju političkih tijela koje bi birali sami građani. No, upravo je 29. prosinca 2009. godine stupio na snagu Zakon o regionalnom razvoju koji predviđa osnivanje jednog novog organa, partnerskog vijeća, koje bi moglo biti zametak buduće autonomne institucionalne strukture regija. To će se partnersko vijeće, kao što je u području regionalnog razvoja u Europi uobičajeno, sastojati od predstavnika državne uprave, županija i jedinica lokalne samouprave, gospodarskih subjekata, znanstvene zajednice, socijalnih partnera i organizacija civilnog društva s područja statističke regije. Ono nije predstavništvo građana, nego predstavništvo interesenata regionalne politike. To je početak stvaranja organa na razini statističkih regija. U Hrvatskoj u području regionalne politike postoje i **specijalne jedinice**, i to nekoliko vrsti takvih jedinica. Postoje jedinice posebne državne skrbi, jedinice na brdsko-planinskom području te jedinice na otocima. Postoji i posebni zakon koji se odnosi na obnovu i razvoj Grada Vukovara. I Grad Zagreb je u specijalnom statusu. Sve skupa imamo 276 lokalnih jedinica, od 556, u specijalnom statusu. To je 49 %. Dakle, u Hrvatskoj imamo polovicu „normalnih“ i polovicu specijalnih jedinica. To indicira da nešto nije dobro u sustavu. Hrvatski sustav teritorijalne samouprave jedva se održava, jer su kod njega iznimke jednako česte kao i pravila. To znači da nešto ne valja sa sustavom, koji očito zaslužuje da se dobro protrese. Uzeo sam još neke pokazatelje koji su važni da bismo mogli lakše pratiti čitavu tu teritorijalnu strukturu te da bismo imali nešto objektivnih pokazatelja. Prije nego se dođe do pitanja svrhe i prijedloga za novu organizaciju trebamo vidjeti koji su to uvjeti u kojima djeluje lokalna samouprava. Ti uvjeti nisu naravno u svim zemljama jednaki. Što se tiče naše *strukture naselja*, u Hrvatskoj postoji veliki broj naselja, što ljude često iznenadi. Imamo 6.759 naselja u Hrvatskoj. Dakle, to su naseljena mjesta koja su formalno priznata kao naselja sa zasebnim identitetom u odnosu na druga naselja. Prosječno su 334 naselja po županiji odnosno 12 po lokalnoj jedinici. Fragmentacija naselja, odnosno broj naselja po km² najveći je u Krapinsko-zagorskoj županiji, 344 naselja po km². Najmanje ih je u Vukovarsko-srijemskoj, 35 naselja po km². Dakle, otprilike je deset puta manje naselja po km² u Vukovarsko-srijemskoj županiji, jer su tamo naselja velika, sela su drugačija nego u Zagorju. Od ukupno 6.750, skoro 6.100 naselja ima manje od 1.000 stanovnika. U pitanju je dakle vrlo fragmentirana struktura. Što se *veličine prostora* tiče, opet imamo velike razlike. Najveća je Splitsko-dalmatinska županija sa 4.540 km², a najmanja je Međimurska sa 729 km², s tim da je *gustoća naseljenosti* najveća upravo

u Međimurskoj županiji. Tamo su 162 stanovnika po km². Najmanja gustoća naseljenosti je u Ličko-senjskoj županiji sa svega deset stanovnika po km². To su vrlo velike, gotovo ekstremne razlike. Što se tiče *urbanizacije* prema nekim podacima mi smo na svega četrdesetak postotaka stvarne urbanizacije. Svega oko 43-44 % stanovnika živi u naseljima koja su gradskog karaktera. To uvelike odudara od onog podatka o 69% stanovništva koje živi na područjima formalnih gradova prema sadašnjoj teritorijalnoj organizaciji. Da se ponovno vratimo na pitanje *financija*, jer one nas često žuljaju. Naime, najava reorganizacije lokalne samouprave temelji se na eksplicitnoj pretpostavci da će se promjenama teritorijalne organizacije ostvariti izvjesne uštede. Možda hoće, možda neće. Pogledajmo lokalne financije u odnosu na financije centralne države i u odnosu na ono što stvara čitava zajednica (BDP). Stvari ne izgledaju baš dobro. Ako gledamo ukupne prihode i rashode opće države onda je 2008. godine udio svih lokalnih proračuna u toj veličini bio svega 10,5 %. To je dakle ukupni državni rashod koji se odnosi na lokalnu samoupravu. Na deset kuna svih proračuna u Hrvatskoj, državnih i lokalnih, samo jednu kunu samo potroši lokalna samouprava. Udio lokalnih proračuna u BDP-u u 2008. godini je bio svega 4,3% u smislu prihoda, odnosno svega 4 % u smislu rashoda. Zanimljivo je da je taj udio bio najveći 1998. godine. Tada je ovaj udio bio 5,1 % pa smo rekli da nam lokalna samouprava stoji jako loše. Sad je 4,3 %! Po tom pokazatelju naša lokalna samouprava je na samom začelju u Europi. Samo grčka lokalna samouprava te ona na Malti ima udio u BDP-u niži nego u Hrvatskoj. Po tome smo značajno zaostali u odnosu na tranzicijske zemlje s kojima smo se ranije mogli mjeriti. Nadalje, pokušali smo s *neposrednim izborom načelnika* napraviti određeni iskorak u jačanju legitimiteta lokalne samouprave te u razrješavanju situacija koje su se događale između predstavničkih i izvršnih tijela na lokalnoj razini. Spomenut ću podatak koji je indikativan. U razdoblju od 2001. godine kad je stupio na snagu novi Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi do siječnja 2008. godine bilo je raspušteno 60 predstavničkih tijela. Ako bismo pogledali detaljnije, devetnaest raspuštanja odnosilo se na nemogućnost izbora načelnika, dakle, izazvao ih je politički sukob između različitih političkih aktera unutar nekog predstavničkog tijela koji se nije mogao riješiti ni na jedan od normalnih načina nego je došlo do raspuštanja i ponovnih lokalnih izbora. To je doista vrlo malo. Očekivao bih i više. Kako bilo, išlo se na neposredno birane načelnike proizvevši nove troškove takvog izbornog postupka koji se odvija u dva izborna kruga, itd. Neki su me uvjerali da će doći do smanjenja troškova tako što više neće biti poglavarstva. Sad poglavarstva stvarno više nema, ali više-manje svi načelnici imenuju svoje savjetnike, iz raznih političkih stranaka, koji su im potrebni da bi oni dobili podršku većine u vijeću koja je potrebna da bi vijeća podržala njihove prijedloge općih akata, proračuna i drugih odluka.

Stvoreni su i neki novi problemi i troškovi. Troškovi blokada koje sada postoje i koje će dovesti do raspuštanja nekih predstavničkih tijela jer neke lokalne jedinice, zbog sukoba između načelnika i većine u vijeću, nisu usvojile proračun. Valja očekivati da će takvih blokada biti i dalje. Što je najgore, nema pokušaja rješavanja takvih problema. Jedan od razloga zašto se uvodilo neposredne izbore načelnika bio je izbjegavanje tzv. strančarenja, s uvjerenjem da će nezavisni kandidati upravo na neposrednim izborima uspjeti osvojiti više mjesta načelnika, a onda će upravo oni, nezavisni, lakše integrirati svoje lokalne jedinice nego što to mogu načelnici predloženi od političkih stranaka. Moje je istraživanje pokazalo da su nezavisne lokalne liste na izborima za lokalna predstavnička tijela (vijeća i skupštine) 2009. godine ostvarile nešto manji uspjeh nego 2005. godine, premda ta razlika nije statistički značajna (ako se provjerava npr. hi-kvadratom). Što se načelnika tiče, izabrano je samo 8,6 % nestranačkih načelnika (48 njih, 7 gradonačelnika, 41 općinski načelnik, niti jedan župan). Drugo je naš dojam da ih je više, jer se neke od persona svaki dan spominju u medijima pa imamo dojam kao da se multipliciraju, a zapravo je to jedan te isti čovjek! U Splitu samo jedan, a sve skupa samo 48. Dakle, išli smo promijeniti cijeli lokalni politički sustav da bi ishod ostao isti. To isto treba uzeti u obzir kad se govori o racionalizaciji. Na kraju, dolazimo da **prijedloga** što bi se moglo i trebalo učiniti. Namjerno ću reći i neke prijedloge koji imaju vrlo male šanse biti usvojeni da vas potaknem na raspravu. Reći ću i što je realno za očekivati. Ponajprije jedan prijedlog koji mi se čini zdravorazumski, a koji teško da će proći u našim okolnostima: predlažem **formiranje ekspertne radne skupine koja bi pripremila stručne temelje za reorganizaciju lokalne samouprave**. Zadnja velika teritorijalna reforma u Velikoj Britaniji koja je dovela do organizacije njihove lokalne samouprave kakva je praktično i sada bila je početkom 1970-ih. Godine 1973. donijet je zakon, a još daleko prije, 1966. godine osnovana je stručna radna skupina. Tamo to rade vrlo uvaženi profesori fakulteta ili visoki upravni eksperti. U međuvremenu su se promijenile vlade, a mijenjao se i sastav radnih skupina. Ni oni nisu imuni na političke promjene. Svejedno, to je bio jedan ozbiljan posao, bila je to ozbiljna reforma i volio bih kad bi se nešto takvo dogodilo i kod nas. Drugo, mislim da je potrebno odustati do očekivanja da je moguća neka velika ušteda na kraći rok. Svako diranje u sustav donosi samo nove troškove. To je jedino izvjesno. Da li će se ostvariti uštede – ne znamo. Ako je to tako treba se suzdržati od napucavanja prve lopte. Drugi je rizik da se obećava promjena, da se najavljuje da se nešto radi, a da se zapravo čekaju novi parlamentarni izbori. Negdje između toga trebalo bi plivati, niti se zaletavati bez prave stručne pripreme niti odugovlačiti do nekih narednih izbora. Da bi se ti politički rizici što više smanjili trebalo bi se prilikom teritorijalne reorganizacije što više osloniti na struku. Svi koji me znaju znaju da

govorim otvoreno pa ću reći nešto o tome što se sada radi. Nažalost, samo se skupljaju podaci o lokalnim jedinicama. Krenulo se sa Splitsko-dalmatinskom županijom. Tamo su za sve lokalne jedinice skupljeni podaci. Koji podaci? Koje je odabrala jedna privatna firma? U redu, svi podaci su dobrodošli. Ne mogu se načuditi kako to da se nitko prije toga što su se počeli prikupljati podaci nije zapitao što hoćemo napraviti s lokalnom samoupravom u narednih 5 ili 10 godina. Iz toga bi se vidjelo koji su podaci potrebni da bi se vidjelo je li slika lokalne samouprave kakvu želimo realna ili je to tek neko magnovenje. Dakle, skupljaju se svi mogući podaci, a do čega će to dovesti ne znamo. Kad vidimo podatke onda ćemo razmisliti. Zašto ne razmišljamo pametnije? Pa neke podatke već imamo! Nije baš da će nam ova privatna firma koja je angažirana za prikupljanje podataka otkriti nekakve revolucionarne stvari. Manje-više sve to smo naslućivali, jedan dio podataka smo već imali, a jedan dio se mogao prikupio puno brže i jeftinije na drugi način. Što ćemo saznati ako sada općina x ima taj-i-taj broj nezaposlenih, a susjedna općina ima neki drugi broj nezaposlenih? Što ćemo napraviti? Hoćemo spojiti te dvije općine? Što iz svih tih podataka slijedi, koja uputa, e, to nisam razumio. Slijedeće što mislim da bi trebalo napraviti je **odustati od jedinica u specijalnom statusu**. Kad smo prije pet godina pripremali Zakon o regionalnom razvoju smatralo se i bio je zauzet stav da će se njegovim donošenjem odustati od specijalnih statusa (posebna državna skrb, brdsko-planinska područja, otoci, itd.). Novi Zakon koji je upravo donijet poznaje kategoriju koja je morala biti dio tog našeg usklađenja s europskim standardima – kategoriju potpomognutih lokalnih jedinica. No, u novom se Zakonu ne predviđa da će prestati važiti zakoni koji reguliraju specijalne statuse navedenih kategorija jedinica. To bi trebalo napustiti. Čini mi se da se želi voditi dvostruku politiku. Jednu prema Zakonu o regionalnom razvoju, a drugu prema svim tim posebnim zakonima. Ako ne odustanemo sami, vjerojatno će nas na to prisiliti Europska unija. No, i sami možemo razumjeti da je dvostruko vođenje regionalne politike ne samo skupo, nego i nelogično, pa i nekorektno. Također, dugoročno gledajući trebalo bi podržati **stvaranje regionalne samouprave na razini sadašnjih statističkih regija ili nekih drugih regija, a ne sadašnjih županija**. To je tako logično! Ako imamo 4,5 milijuna stanovnika mogli bismo formirati – da bismo udovoljili onaj kriterij od 800.000 stanovnika koliko se traži za tzv. NUTS II jedinice – najviše 5 regija. To ne moraju biti ove sadašnje statističke regije, mogu biti neke druge. Vjerujem da bi se moglo oblikovati upravo pet regija te kroz njih organizirati regionalnu samoupravu. Što se lokalnih jedinica i lokalne razine tiče, prije nego kažem prijedlog moram ga pokušati učiniti prihvatljivim. Ako sada imamo mnoštvo malih lokalnih jedinica, što ćemo postići time da npr. broj lokalnih jedinica s 556 smanjimo na 450? Što ćemo time postići? Umjesto nekog broja postojećih lokalnih jedinica koje su

nespremljene za razvojne zadatke imat ćemo nešto malo manji broj lokalnih jedinica isto tako nespremljenih za razvojne zadatke. Primjerice, gledate strukturu na karti i odlučite da ćete jednu lokalnu jedinicu koja ima 15.000 stanovnika zadržati. To bi valjda indicirali i podaci koje skuplja ova firma iz Splita. U osnovi – zaključujete – ona je održiva. Ali što s one tri okolne općine koje su svaka za sebe neodržive? Spojit ćete ih zajedno u jednu novu, nešto veću općinu. Ta nova lokalna jedinica neće samim tim postati održiva. Zbrojit će se tri slabe jedinice pa će i ova nova, nastala njihovim spajanjem ostati slaba. Treba mnogo dublje zaorati u to područje. Po mom mišljenju trebalo bi **broj temeljnih lokalnih jedinica svesti na između 150 i 300**. Prije bih bio za 150 nego za 300. Trebalo bi **odustati od umjetnog razlikovanja općina i gradova**, jer ono sada doista ništa ne znači. Razlike u pravnom statusu postoje, ali su vrlo male, premale da bi to trebalo i dalje održavati. Uostalom, povećanjem prosječne veličine temeljnih jedinica razlikovanje seoskih i gradskih jedinica gubi smisao. Što s mjesnom samoupravom? Mislim da bi mjesnu samoupravu trebalo zadržati, ali u nekim pravnim i teritorijalnim okvirima. Trebalo bi zakonom propisati kriterije za formiranje mjesnih odbora. Smiješno je da negdje imate mjesni odbor s 10.000 stanovnika, a negdje s 10 stanovnika. **Mjesna samouprava mogla bi preuzeti jedan dio onih zadataka koje sada obavljaju male općine i gradovi. Županije bi se moglo zadržati kao oblik dekoncentrirane državne uprave** odnosno jedinice u okviru kojih bi se provodio nadzor nad lokalnom samoupravom, organizirali dekoncentrirani poslovi državne uprave, i tome slično. Zašto je sve to moguće i potrebno? Prvo, kad se 1992. godine išlo mijenjati teritorijalnu strukturu polazilo se s dosta emocija i nekoliko racionalnih argumenata. Općine naslijeđene iz prethodnog razdoblja bile su naime prevelike tako da su ona rubna, periferna područja u njima značajno patila u razvoju. Tamo nije bilo gotovo ničega. Sve se ulagalo u centar općine. Potrebe tih periferija, koje su sada uglavnom formirane kao male općine, su kroz ovih petnaest godina uglavnom zadovoljene: izgradila se ili popravila cesta, izgradio se vodovod, obnovljena je područna škola, napravljen je nogostup. Ne treba se sve to ponavljati pet puta, jednom je dovoljno. Sada se, međutim, pred lokalnu samoupravu postavljaju novi zadaci, a oni su prvenstveno razvojni. Lokalnu samoupravu treba doista staviti u funkciju poticanja i potpore razvoju, a ne više obavljanja administrativnih zadataka ili pak već riješenih osnovnih infrastrukturnih potreba.

Da ponovim i dopunim osnovne prijedloge:

- Formirati ekspertnu radnu skupinu koja bi pripremila stručne temelje reorganizacije lokalne samouprave,

- Odustati od specijalnih statusa lokalnih jedinica i osloniti se na nove kategorije prema Zakonu o regionalnom razvoju (potpomognuta područja, čl. 26-29.; razvrstavanje prema stupnju razvijenosti, čl. 22-25.),
- Uvažiti nove razvojne potrebe te u skladu s tim regionalnu samoupravu organizirati na razini regija, a lokalnu na razini monotipskih općina,
- Broj regija može se povećati do 5 (ni jedna ne bi smjela imati manje od 800.000 stanovnika), a broj lokalnih jedinica ne bi smio biti veći od 300 (optimalno oko 150),
- Mjesna samouprava trebala bi omogućiti nastavak identiteta i razvoja onih područja koja su sada konstituirana kao manje općine i gradovi,
- Zadržati županije, ali ne kao autonomne jedinice, već kao jedinice za (dekoncentriranu) državnu upravu na lokalnoj razini i prvostupanjski nadzor zakonitosti lokalne samouprave,
- Proširiti financijski kapacitet lokalnih samoupravnih jedinica (cilj u pet godina doseći 25 % rashoda opće države); omogućiti da jedinice lokalne samouprave preuzmu ovlasti zajamčene Ustavom,
- U lokalnim izborima osigurati predstavništvo građana i većinskim izbornim načelom upravo na području sada postojećih lokalnih jedinica i županija, čime će one zadržati određeni identitet i političko predstavništvo,
- Utemeljiti Agenciju za lokalne službenike koja bi na jedinstven način vodila natječajne postupke i uopće pomagala u upravljanju i razvoju ljudskog potencijala lokalne samouprave,
- Utemeljiti jedinstveni informacijski sustav lokalne samouprave radi sustavnog i stalnog prikupljanja podataka o lokalnoj samoupravi,
- Reorganizirati državnu upravu na razinama ispod središnje te započeti s prenošenjem obavljanja pojedinih poslova državne uprave na lokalne i regionalne samoupravne jedinice.

Hoće li se moći provesti tako temeljitu reformu? Nisam siguran. Dapače, to mi se ne čini vjerojatnim smjerom razvoja. Bojim se da ćemo ući u inerciju i da ćemo tek pokušati popraviti postojeći sustav tako da ćemo malo smanjiti broj općina, da ćemo malo poboljšati propise i da ćemo za lokalne jedinice osigurati možda malo više prihoda, odnosno sve skupa: možda neku crtu malo pomaknuti lijevo ili desno. Mislim da to nije dovoljno.

Sad već sigurno imamo puno tema za raspravu.

J. Barbić: Zahvaljujem kolegi Kopriću na sveobuhvatnom i vrlo ilustrativnom uvodnom izlaganju. Dobili ste sliku stanju, dobili ste mogući prijedlog. Ostavljamo da u raspravi kažete što mislite o tome. Postavljajte pitanja, raspravljajte, sve ćemo snimiti, ispise ćete autorizirati i do iduće tribine u veljači sve će biti objavljeno u Biltenu, a kasnije u Godišnjaku. Izvolite.

Nenad Starc, Ekonomski institut Zagreb:

Ovdje je spomenuta regionalna organizacija pa treba upozoriti da prvo treba odrediti što je to regija, odnosno što je to što treba organizirati. To nije lak zadatak jer ovisi o kriterijima regionalizacije i o njoj svrsi to jest razlogu zašto neki teritorij treba podijeliti na regije, makro regije, subregije i tako dalje. U Europi se na primjer barata s područjem koje zovu CADSES - Central European Adriatic Danubian South Eastern Space. To zovu regijom. Tu je, nadalje, CIS – Commonwealth of Independent States područje nekadašnjeg Sovjetskog saveza koje se neko vrijeme zvalo Savezom nezavisnih država. Područje obuhvaća trećinu Europe i dobar dio Azije a naziva se regijom. S druge, (naše) strane u školi smo učili o regionalnoj podjeli Hrvatske i čuli da se područje od Zagreba do Bilogore i mađarske granice naziva Srednje hrvatskom MAKROregijom. Čim treba uzeti u obzir više od jednog kriterija regionalizacije počinju najčešće nepremostivi problemi i konačni rezultat – prijedlog regija redovno je upitan. Stoga se slažem s profesorom da ne treba početi sa skupljanjem podataka kao što to radi Ministarstvo uprave jer prikupljenom gomilom nitko neće znati što početi. Podržavam prijedlog oblikovanja ekspertne skupine koja će odrediti kriterije regionalizacije sa svrhom optimiranja lokalne samouprave.

To nas navodi i na pitanje racionalizacije. Večerašnja rasprava naime polazi od pretpostavke da je postojeća administrativno teritorijalna podjela neracionalna ali nije rečeno zašto i u čemu. I površni uvid u općine kao što su Lišane Ostrovičke ili Kijevo upućuje da je tu štošta neracionalno ali nam to nije dovoljno za određivanje potrebnih promjena. Radi li se o neisplativosti, dakle o ekonomskoj neracionalnosti, o neprihvatljivim društvenim učincima o ugroženom okolišu ili naprosto o nemogućnosti samoupravljanja? Prisjetimo li se da je država dozvolila da općinu ima gotovo svatko tko to zaželi i da ih i previše općina opa i gradova direktno ovisi o državnom financiranju, vidimo da je riječ o perfidnoj centralizaciji a ne decentralizaciji. Političarima koji su to htjeli postići, postojeća podjela na 555 jedinica lokalne samouprave itekako je racionalna.

G. Bežovan: Izgleda da je danas kod nas pomalo sve neracionalno. Međutim, uvjerali smo tijekom studijskih boravaka u Budimpešti i Bratislavi da je organizacija grada Zagreba u smislu, kakve ona imala ovlasti, racionalna u odnosu na ono što imaju u Budimpešti i u Bratislavi. Bratislava je podijeljena na 18 općina i svaka izabire gradonačelnika, pa na razini grada ne mogu donijeti nikakvu stratešku odluku. Slična je situacija u Budimpešti i oni ne mogu nikakve ozbiljnije projekte realizirati na razini grada. U Budimpešti se zbog takve neracionalne organizacije gradske tvrtke ne mogu udružiti u holding, jasno, oni govore o bečkom uzoru. Očekivalo bi se da su veći gradovi

pronositelji racionalnosti i da oni šire racionalnost te da stručnjaci koji tamo rade doista imaju mogućnosti i kapaciteta da takva znanja usvoje i da ih oni stavljaju na dnevni red svojih uprava. Međutim, prilično sam ostao žalostan kad sam na zadnjoj konferenciji Udruge gradova Hrvatske zaključio da naš savez gradova ne zna za Laipzišku povelju o održivim europskim gradovima što je bila tema njemačkog predsjedanje Europske unije i gdje su se Nijemci snažno založili za ulogu gradova u Europi i potaknuli raspravu o tome na jednoj drugačijoj razini. Nismo spomenuli drugačiju suradnju gradova u EU. Na studijskom boravku u Bratislavi vidjeli smo novi oblik prekogranične suradnje gdje su se grad Beči i Bratislava sa svojom širom okolinom napravili novu prekograničnu zajednicu koja ima neke svoje nove okvire razvoja. Nama su otvoreni programi prekogranične suradnje i preko njih se kod nas očekuje suradnja jedinica lokalne samouprave, prije svega, gradova s onima preko granice. Tu nas očekuje velika inspirativna zadaća. U vrijeme pridruživanja Europskoj uniji Španjolske i Portugala napravljena je jednu kovanicu. Ona jako dobro zvuči *kognitivna europeizacija*. Dakle, mlađe generacije stručnjaka koji su vodili pregovore te koji su mogli slijediti taj dijalog i koji se događao postepeno preuzimali su na sebe odgovornosti te stvarali neke nove mreže za pozitivnu izvjesnu društvenu promjenu. Iz iskustva ovih zemalja čini se da je to bio najveći dobitak koji su oni u tom dijelu napravili. Pitanje prof. Kopriću vidi li on da se kod nas događa takva kognitivna europeizacija. Na kraju krajeva, zašto bismo se mi uopće racionalizirali kad nam je zapravo *tak lepo*?

V. Đulabić: Rekao bih da se baš u potpunosti ne slažem s naslovom ove tribine. Termin racionalizacija mi zvuči pomalo "premekan" i bojim se da bi se mogla dogoditi racionalizacija prema onom na što je u svojem uvodnom izlaganju već upozorio profesor Koprić, a to je da se od ukupnog broja od 556 lokalnih jedinica dođe na njih 500-tinjak. Tada će se moći reći da je teritorijalni ustroj zemlje racionaliziran, a broj lokalnih jedinica smanjen. U relativnom omjeru, riječ je o smanjenju od oko 10%, ali je zapravo sve ostalo onako kako je bilo do sad i ništa se bitno nije promijenilo. To je posljedica manipuliranja statističkim podacima o čemu dobro govori anegdota prema kojoj je čovjeku jedna noga u hladnjaku, a druga na štednjaku, ali u prosjeku mu je toplo. Čini mi se da bi tako nekako moglo biti i s racionalizacijom naše lokalne samouprave. Zbog toga mi se čini da nam je potrebna gotovo radikalna reforma sustava lokalne samouprave i to u gotovo svim njezinim segmentima.

Volio bih nešto više reći o regionalnoj razini samoupravnih jedinica. Mislim da možda ne bi u potpunosti trebali slijediti kriterije statističke podjele prilikom kreiranja regionalnih jedinica. Sadašnje tri statističke regije nisu u potpunosti primjerene da u budućnosti preuzmu ulogu političkih, tj. samoupravnih regija. Uzmimo za primjer Jadransku regiju koja se proteže

od Istre, pa sve do Dubrovnika. Teško je zamisliti da su tu razvojni problemi jednaki, i da je riječ o nekom području koje predstavlja cjelinu u kulturnom, političkom ili ekonomskom pogledu. Zbog toga ne vidim kako bi to područje bilo jedna samoupravna regija kojom bi se njezini građani identificirali. Isto je i s Istočnom (Panonskom) Hrvatskom koja obuhvaća osam sadašnjih županija i proteže se od Slovenije na zapadu do Srbije na istoku. Njoj su, dakle, pored pet slavonskih županija pripojene još i Bjelovarsko-bilogorska, Sisačko-moslavačka i Karlovačka županija. Teško da građani Karlovca smatraju za sebe da žive u istočnom dijelu zemlje. Međutim, nije naodmet prisjetiti se u koje vrijeme i pod kojim političkim okolnostima je nastala sadašnja statistička podjela zemlje. Treba se, naime, prisjetiti da se unutar HDZ-a tada događao veliki raskol čija je konačna posljedica bila osnivanje nove političke stranke (današnji HDSSB). Međutim, u to je vrijeme "odmetnuta" frakcija počela koristiti ideju regionalizma da bi na neki način legitimirala svoje političko djelovanje i pokazala da se radi o programskom, a ne osobnom sukobljavanju. To je dovelo do vulgarizacije ideje regionalizma jer je očito da ona postala paravan za politička potkusurivanja unutar vladajuće stranke, a ne istinski politički program utemeljen na ideji regionalizma. Središnja vlast je na to reagirala tako što je Slavoniji i Baranji prilikom statističke podjele zemlje pripojila i tri spomenute županije. Sve s ciljem da nova statistička regija na karti ne izgleda kao jedna slavonska regija, jer bi to moglo imati neželjene političke konotacije i dati vjetar u leđa novim političkim protivnicima. Uslijedila je naravno stručna argumentacija prema kojoj je bilo potrebno grupirati sve slabije razvijene županije u jednu statističku regiju kako sva sredstva iz fondova EU ne bi završila u razvijenom Zagrebu. Itd. Sadašnja statistička podjela nije nastala kao rezultat strateškog promišljanja o budućem razvoju zemlje unutar EU, već uglavnom na temelju dnevno-političkih prilika.

Drugi razlog zbog kojeg mislim da regionalnu podjelu zemlje ne bi trebalo kroititi prema statističkoj je i zbog strukturnih fondova Europske unije. Mislim da je strateški hrvatski interes da ima što manje statističkih jedinica. To znači da će zemlja duže imati mogućnost korištenja sredstva iz financijski najizdašnijeg cilja financiranja (Konvergencija). Tako se ne bi dogodilo ono što prijeti da će se dogoditi nakon sljedećeg proračunskoga razdoblja EU, onog od 2014.-2020. U jednom trenutku će Sjeverozapadna Hrvatska vjerojatno doći na preko 75% prosjeka EU, pa će onda ispasti iz cilja Konvergencije i ući u drugu kategoriju (Regionalna konkurentnost i zapošljavanje). Financijska sredstva koja stoje na raspolaganju unutar tog cilja su kudikamo manja nego u okviru cilja Konvergencije. Zato je potrebno razdvojiti pitanje stvaranja samoupravnih (političkih) regija od stvaranja statističkih regija. Po meni bi statistička podjela trebala biti samo jedan od parametara koje treba imati na umu prilikom podjele, ali ne

isključivi kriterij. Koliko mi je poznato, od zemalja istočne Europe, jedino je Poljska u potpunosti uskladila političku i statističku podjelu zemlje. Druge zemlje to nisu učinile niti je vjerojatno da će to učiniti. Statistička podjela prati teritorijalnu podjelu, a rijetko se događa obrnuto. O starijih zemalja članica EU, poznat je primjer Irske koja je kao cjelina dugo vremena bila jedna jedinica u statističkom smislu, upravo zbog toga da bi, što je moguće duže, mogla crpsti sredstva iz EU fondova. Mislim da naše samoupravne regije bilo dobro temeljiti prvenstveno na povijesnim, ekonomskim, demografskim, kulturnim i drugim sličnim kriterijima, pa tek onda statističkim. Slažem se da se s brojem tih regija može kalkulirati (3, 4, 5, itd.), ali je sigurno je da bi trebalo ići prema značajnom smanjenju broja sadašnjih županija. Da bi se naveli svi razlozi za takav stav trebalo bi tome posvetiti jedno cjelodnevno savjetovanje, a ne samo jednu tribinu.

S. Ivanišević Dao bih jedan mali dodatak analizi prof. Koprića koja je bila vrlo iscrpna, ali se možda se od količine podataka pomalo izgubila prava poanta. Sustav teritorijalne organizacije Hrvatske koji je napravljen 1992. godine utemeljen je na konceptu centralističkog upravljanja državom čije je ostvarenje pretpostavljalo uvođenje dvije razine lokalne odnosno područne uprave koja će prvenstveno provoditi državnu politiku. Ako se sjećate to je bilo izraženo i terminološki: govorilo se o lokalnoj upravi i samoupravi, s time da je termin „samouprava“ bio demokratski dodatak koji nitko nije baš previše shvaćao ozbiljno. U lokalnim tijelima izabrani predstavnici građana se mogu povremeno sastajati, razgovarati o lokalnim problemima, mogu i nešto odlučiti, ali o svim značajnijim stvarima se odlučuje u centru države. Uz povijesne uspomene na stanje lokalnog upravljanja za vrijeme Austrougarske monarhije, taj centralistički koncept upravljanja je bio razlog radi kojega je uvedeno 20 županija, a broj osnovnih lokalnih jedinica je povećan od 101 na 487. Preko takve teritorijalne strukture moglo se lakše i jednostavnije kontrolirati što se događa na terenu. Od 1992..g. proces usitnjavanja lokalnih jedinica nastavio se i dalje, tako da danas imamo 529 općina i gradova. Zbog ekonomske i financijske krize aktualiziran je problem velikog broja relativno malih lokalnih jedinica. Ovakva usitnjena teritorijalna struktura baš odgovara centralističkom upravljanju. Prema tome, ako se i dalje želi centralistički upravljati Hrvatskom, onda ne treba ništa bitnoga mijenjati. Pravo pitanje je kakvu lokalnu samoupravu želimo? Ako želimo imati lokalnu samoupravu kakva postoji u većini demokratski razvijenih europskih zemalja, onda treba bitno reformirati teritorijalnu strukturu lokalne samouprave tako da se stvore uvjeti da građani mogu autonomno odlučivati o svim važnim životnim problemima na svom području. A o tome bi se prvenstveno morao postići politički konsenzus relevantnih političkih snaga u Hrvatskoj, vladajućih i oporbenih. Danci su, na primjer, nedavno proveli opsežnu teritorijalnu reformu, ali su prethodno postigli politički sporazum. Stranke na vlasti su s oporbom dogovorile su

bitne stvari koje se tiču reforme. Ovdje se postavilo pitanje racionalnosti sadašnje teritorijalne organizacije. Samo racionalnost ovisi o svrsi odnosno cilju koji se želi postići: nešto što je racionalno s jedne točke gledišta, ne mora biti racionalno s druge. Tek kad se utvrdi kakav sustav lokalne i regionalne samouprave želimo, tada se počinje rasplitati cijela stvar i može se razmišljati o tome ovakve ili onakve regije. Ako želimo imati regije koje će zaista preuzeti brigu o regionalnom razvoju, onda ih treba koncipirati tako da tu funkciju mogu ekonomično i efektivno obavljati. Mislim da Hrvatska još nije došla do svijesti da je postojeće stanje rezultat jednog trenda u upravljanju javnim poslovima koji traje 18 godina i koji suprotan onima u razvijenim europskim zemljama. Na primjer, u vrijeme kad smo mi imali 101 općinu, Danska je imala 273 komune. Otada smo mi povećali broj općina i gradova na 529, a Danska smanjila broj svojih komuna na 98. Želimo li ići putem kojim idu europske zemlje koje jačaju samoupravu ili ćemo nastaviti putem centralističkog upravljanja u kojem lokalna samouprava služi kao neka vrsta demokratskog ukrasa koji je potreban radi prezentacije vanjskom svijetu. Osobno smatram da je Hrvatska premala država da bi se njome moralo centralistički upravljati. Dapače pokazalo se da je takav sustav upravljanja za male države disfunkcionalan, jer se svaki lokalni sukob nužno transponira na nacionalnu političku razinu pa se o njemu, izvan konteksta u kojem je nastao, donosi odluka u državnom vrhu. Jedna od važnih funkcija lokalne i regionalne samouprave je i to da rasterećuje središnja državna tijela, parlament i vladu, od stalnih lokalnih pritisaka da rješava lokalne probleme i, naravno, da za to osigura financijska sredstva.

E. Zdravec: Profesor Ivanišević spomenuo je politički konsenzus. Uobičajeno je kod nas da se pod pojmom politički konsenzus razumije politička volja, pa ću se ja zadržati kod pojma političke volje. Svi koji se ovdje nalazimo jako puno znamo o stanju u upravi i znamo što nam je činiti. Kako iz te situacije, dakle iz te kognitivne situacije dospjeti na onu višu razinu, dakle na razinu političke volje, da se nešto učini. Prije točno pet godina kada je osnovan Zagrebački Holding mi smo ovdje na Tribini žestoko osudili činjenicu da se Skupština sastoji od jednog jedinog čovjeka, i to od gradonačelnika Bandića. Usporedili smo Bandića i sa Staljinom i sa drugim vlastodršcima. To naše saznanje o pravnoj i faktičnoj situaciji koju smo imali prije 5 godina i koje saznanje smo publicirali, nije nažalost izazvalo nikakav učinak. To saznanje nije se pretvorilo u političku volju da se ta nemoguća situacija izmijeni. Tek sada kada je Bandić postao nepoćudan za vlastitu stranku najedanput su se pojavila mišljenja da se situacija sa Holdingom mora izmijeniti. Tu se javljaju problemi na razini traženja rješenja od saznanja činjeničnog stanja, do političke volje da se učini neka promjena. Lijepo ste nam pročitali izvod iz Kishonove knjige. Bilo je u tome malo simpatične podrugljivosti, bilo je malo ironije. No niste Vi jedini. Prošli put je profesor

Medvedović, a govoreći na temu upravnog postupka govorio na isti način. To je bila jedna samosažaljjuća prezentacija stanja na području općeg upravnog postupka koji je neobično važan. Sad to doživljavamo i kod Vas. Vi ste to iznijeli sa dozom humora. Mogli ste i žestoko i kritički napadati. I ponovno se postavlja pitanje kako saznanja koja ste nam Vi posredovali Vašim predavanjem pretvoriti u političku volju. Drugim riječima kako dospjeti do onih koji trebaju donijeti zakon.

Kreirali smo jednu situaciju, kada je riječ o Zagrebačkom Holdingu, koja je nezakonita. Izraženo u brojkama ta situacija izgleda ovako. U svim revizijskim izvješćima u zadnjih 10 godina navodi se da za 25% utrošenih sredstava gradskog proračuna nema pokrića, nema izdatnica, nitko ne zna gdje su ta sredstva otišla. Skupština grada ta revizorska izvješće uzima na znanje i ništa ne poduzima. Nema ispitivanja, nema USKOK-a, nema nikakvih konzekvenci. Opet se postavlja pitanje kad će to saznanje doći do te razine ili do tih ljudi koji bi morali razmišljati o tim problemima na način da se ti problemi riješe. Čudno je naime da 25% proračuna nestane i to se samo uzme na znanje. Situacija je nažalost ista kao kad Hrvatski Sabor uzme na znanje da je 93% postupaka privatizacije nezakonito i tim povodom se ništa ne čini. Sabor to izvješće Državne revizije uzme samo na znanje. To se dešava i sa izvješćima pravobranitelja. Pravobranitelj iznosi katastrofalne procjene međutim sabor to njegovo izvješće uzme na znanje i cijela stvar tu završava. Postavlja se stoga pitanje kada ćemo konačno ovu našu zaista lijepu državu dovesti u red.

J. Barbić: Kad ste spomenuli Zagrebački holding moram reći da ono što se u Zagrebu tako naziva nema veze s holdingom. Holding je pravna osoba koja drži udjele i dionice u drugim društvima i ne obavlja drugu djelatnost. Kakav je to holding koji obavlja sve djelatnosti a da nije riječ, osim mislim jednog ili možda dva društva, a možda i nijednog - nije mi točno poznato - koja djeluju kao odvojene pravne osobe i udio u kojima vjerojatno drži Zagrebački holding. Poslove opskrbe vodom, odvodnje itd. obavlja Zagrebački holding umjesto da to sve budu odvojena društva u kojima Zagrebački holding drži udjele, želi li se imati holding. To je obično društvo s ograničenom odgovornošću koje ima svoje podružnice, koje su upitne jer im sjedišta nisu izvan Zagreba pa to ne bi mogle biti nego odjeli ili jedinice u društvu bez svojstva podružnice, a tvrtka društva uopće ne odražava pravo stanje stvari – nije riječ o holdingu. To je centralizirano vođeno društvo s ograničenom odgovornošću u kome se izgleda ne zna ni tko mu je skupština.

Ono što su izabrali u Gradu Zagrebu ne može biti skupština društva s ograničenom odgovornošću. To je prema Zakonu o trgovačkim društvima, a ne Zakonu o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi, jer taj zakon za to nije mjerodavan, nepostojeće tijelo koje nije skupština usprkos

pogrešnom mišljenju Ministra uprave kojim su dane upute područnim i lokalnim jedinicama samouprave. Po Zakonu o trgovačkim društvima skupština se ne bira. Ona je *ex lege* sastavljena od članova društva. Tko je član društva? Grad Zagreb. Tu se postavlja samo jedno jedino pitanje – tko zastupa grad Zagreb u skupštini društva?

Ovo što radi „izabrana skupština“ Trgovački sud u Zagrebu ne može priznati, jer radi po zakonu. Već je bilo takvih slučajeva. Suci su ispravno zauzeli zajednički stav na razini cijele države da su takve „skupštine“ protivne zakonu. Gdje je napravljena greška? Kad se donosio Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi trebalo je u njega unijeti neke odredbe kojima bi se osiguralo utjecaj jedinice na trgovačko društvo koje obavlja djelatnosti od značaja za tu jedinicu i spriječilo da župan, gradonačelnik, načelnik djeluju tako da nikoga ništa ne pitaju.

Kad bi se čitalo zakone, znalo bi se da u Zakonu o trgovačkim društvima postoji mogućnost da se u društvenom ugovoru odnosno u izjavi o osnivanju društva s ograničenom odgovornošću odredi da članove uprave društva imenuje i opoziva javnopravno tijelo čime se bitno ograničava postupanje načelnika. Isto tako je moguće neke stvari urediti i u vezi s glasovanjem načelnika u skupštini tako da se osigura utjecaj javnopravnog tijela jedinice. Toga se nitko nije sjetio jer se ne čita jedini zakon koji je za to mjerodavan. U tom slučaju gradonačelnik ne bi mogao davati upute koje nisu u skladu s onim što odluci predstavničko tijelo u Gradu, tj. upute koje obvezuju članove uprave, jer prema njima ne bi mogao provesti najtežu i najdjelotvorniju sankciju ako po njima ne postupaju i sve je riješeno. Razumije se neke detalje u vezi s time treba predvidjeti u društvenom ugovoru ili u izjavi o osnivanju društva da opet ne dođe do pretjeranog utjecaja jedinice i da se postigne ravnoteža koja je potrebna za dobro funkcioniranje društva. To se sve može učiniti na temelju Zakona o trgovačkim društvima, a ne forsirati neke skupštine koje ne postoje i koje su izvan zakona. Takvo je stanje.

G. Bežovan: Zašto smo onda neposredno birali gradonačelnika?

J. Barbić: To pitajte zakonodavca. Ovo je druga stvar. Tu je trebalo, bez obzira na način izbora gradonačelnika, u Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi ugraditi neke stvari, a i sad se to može riješiti po instrumentariju koji ima Zakon o trgovačkim društvima, a ne da se napravi nešto što uopće nije skupština.

E. Zdravec: Kreirali smo jednu situaciju, kada je riječ o Holdingu, koja je krajnje nezakonita. Izraženo u brojkama izgleda ovako. U svim revizijskim izvješćima u zadnjih 10 godina primijećeno je da za 25% sredstava gradskog proračuna nema pokrića, nema izdatnica, nitko ne zna gdje su sredstva otišla, a skupština grada izvješće revizije uzima na znanje. Nema

ispitivanja, nema USKOK-a, nema ničega. Kad će doći do te razina koja bi morala razmišljati o tim problemima da to riješi. 25% proračuna nestane i to se uzme na znanje. Ista kao što i naš Sabor uzme na znanje da je 93% postupaka privatizacije nezakonito i ništa ne čini. Pravobranitelj iznosi svoje procjene koje su prava katastrofa za ovu državu. Isto tako, uzima se na znanje. Ponovno se pitam kad ćemo konačno ovu našu zaista lijepu državu dovesti u red.

J. Barbić: Nered se napravi u čas, ali iz nereda uspostaviti red to je malo teža i dugotrajnija stvar.

Dubravka Jurlina Alibegović, Ekonomski institut Zagreb:

Vratila bih se na temu današnje tribine, a odnosi se na racionalizaciju lokalne samouprave. Spadam u skupinu ljudi koji su veliki zagovornici lokalne samouprave u Hrvatskoj. Pri tome zagovaram ne bilo kakvu lokalnu samoupravu, već učinkovitu i u što manjoj mjeri neovisnu o financiranju sredstvima pomoći iz proračuna središnje države. Drugim riječima, voljela bih vidjeti lokalnu samoupravu koja bi učinkovito obavljala javne poslove i pružala javne usluge nama lokalnim stanovnicima u tim istim lokalnim samoupravama. Dakle, one javne poslove koji su primjereni našim potrebama i našim željama. Da bismo imali takvu lokalnu samoupravu spomenula bih jednu temu koju naš uvodničar možda nije dovoljno naglasio u vrlo lijepo opisanom stanju u lokalnoj samoupravi u Hrvatskoj. To je tema koja se tiče posebnog statusa lokalnih jedinica. Jedan broj lokalnih jedinica u Hrvatskoj financira tzv. decentralizirane funkcije: osnovno i srednjoškolsko obrazovanje, zdravstvo, socijalnu skrb i javno vatrogastvo. Tih je lokalnih jedinica kod nas ukupno 54 - 33 grada, 20 županija i grad Zagreb te još niz općina i gradova koji su osnivači javnih vatrogasnih postrojbi i koje financiraju te decentralizirane funkcije. To su lokalne jedinice koje su u posebnom statusu jer imaju posebne izvore financiranja (dodatni udio u porezu na dohodak). Kad pribrojimo onim jedinicama lokalne samouprave koji su u specijalnom statusu financiranja (lokalne jedinice u područjima posebne državne skrbi, na otocima, brdsko-planinskim područjima, Grad Vukovar), onda s ovim brojem lokalnih jedinica dolazimo do preko 320 lokalnih jedinica u posebnom statusu financiranja. To znači da u posebnom statusu financiranja imamo više od polovine ukupnog broja lokalnih jedinica u Hrvatskoj. Kada govorimo o reformi samouprave slažem se s kolegom Đulabićem jer i ja sam među onima koji se zalažu za korjenitu reformu lokalne samouprave. Po meni bi reformu lokalne samouprave trebalo sagledati u nekoliko pravaca. Prvi se pravac, što je i uvodničar spomenuo, odnosi na stupanj fiskalne decentralizacije. Svi donositelji političkih odluka trebali bi postići određeni politički konsenzus oko poželjnog stupnja decentralizacije u Hrvatskoj u dugoročnom razdoblju, odnosno trebala bi se donijeti politička odluka u

kojoj se mjeri želi postići fiskalna i administrativna i svi drugi oblici decentralizacije. Potrebna je jasna strategija i viđenje u kom pravcu želimo ići u području decentralizacije. Kolega Koprić je spomenuo da lokalna samouprava sudjeluje u otprilike 10% troškova opće države. Jasna strategija decentralizacije značila bi da se u slijedećem razdoblju sudjelovanje lokalne samouprave poveća s tih 10% na 20-30% u konsolidiranoj općoj državi te da se možemo usporediti s tranzicijskim zemljama gdje je udio lokalne samouprave u općoj državi preko 30%. Dakle, u Hrvatskoj je važno sagledati buduću reformu lokalne samouprave vodeći računa o poželjnom stupnju decentralizacije u državi. Drugi pravac reforme lokalne samouprave se odnosi na potrebu sagledavanja reforme lokalne samouprave iz perspektive javnih poslova, nadležnosti odnosno funkcija koje bi lokalna samouprava trebala u budućnosti obavljati. Kolega Koprić je spomenuo da općine i gradovi imaju manje-više iste zadaće, da su promjenom zakona veliki gradovi dobili samo dvije zadaće više. Županije imaju neke druge zadaće. Buduća reforma lokalne samouprave trebala bi osigurati uvjete da općine i gradovi imaju veću odgovornost u području lokalnog razvoja. Povezano s tim je i područje financiranja. Općine i gradovi imaju prema Zakonu o financiranju lokalne i područne (regionalne) samouprave definirane izvore financiranja. Osim tog zakona, na izvore financiranja općina i gradova utječe i niz drugih zakona. Jedan od važnijih je Zakon o izvršenju državnog proračuna koji se godišnje mijenja i godišnje propisuje neke važne izvore prihoda za lokalnu samoupravu. Ti važni izvori prihoda su pomoći iz državnoga proračuna regionalnoj i lokalnoj samoupravi. Kriteriji dodjele pomoći lokalnim jedinicama iz državnog proračuna podložni su godišnjoj promjeni kako se donosi državni proračun i Zakon o izvršenju državnog proračuna. Smatram da, uz jasno određene stupnjeve decentralizacije u državi, treba jasno definirati i izvore financiranja lokalnih jedinica, uključivo i sredstva pomoći kako bi lokalne jedinice mogle na duži rok planirati svoje izvore prihoda za razvojne potrebe. Mišljenja sam da je od velike važnosti voditi računa i o regionalnom razvoju. O tome je govorio i kolega Starc, a i druge kolege. Problematiku reforme lokalne samouprave potrebno je pripremiti i povezati sa strategijom regionalnog razvoja, koja do sada nije usvojena i nalazi se negdje u isticama Vlade Republike Hrvatske. Vlada je pripremila samo Zakon o regionalnom razvoju koji je od nedavno u primjeni. Moj je stav da bi reforma lokalne samouprave trebala biti najuže povezana sa strategijom regionalnog razvoja. Zaključno, zalažem se za reformiranu lokalnu samoupravu za čiju su reformu važni kriteriji učinkovitosti u pružanju javnih usluga svojim stanovnicima, te kriterij fiskalne i financijske neovisnosti i održivosti.

Mihovil Škarica, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Ne mogu ne primijetiti da je ova recentna rasprava o teritorijalnom preustroju države odnosno o tzv. ukidanju lokalnih jedinica (kako je predstavljeno u medijima) došla nepuna tri mjeseca nakon što smo iste te jedinice, koje kao da nismo znali kakve su, opskrbili dvostruko jačim legitimitetom nego što su ga imale. Osim političkog legitimiteta vijeća i skupština sada imamo i o njima neovisan legitimitet neposredno izabranih (grado)načelnika. Nazvao bih nadležne neozbiljnima što su javnu raspravu o teritorijalnom preustroju otpočeli neposredno poslije lokalnih izbora. Htio bih u tom kontekstu pitati profesora Koprića za mišljenje kako bi jedna decentralizacijska politika, nazovimo je politika reforme ili radikalne reforme sustava lokalne samouprave, trebala početi? Postoje li neke prethodne mjere koje bi možda stvari usmjerile u drugom pravcu te tako dale početni impuls i oštrinu takvoj politici? Mislim da u Hrvatskoj nedostaje upravo neizravnih zakonskih intervencija u smislu kreiranja ambijenta da same jedinice počnu razmišljati o svojoj budućnosti. Uniformnost reguliranja lokalne samouprave u skoro svim njenim komponentama dovodi do toga da se u pitanju djelokruga, političkih institucija, nadzora, etc. najveći gradovi izjednačavaju s najmanjim općinama. Pitanje je je li potrebno svakoj općini tako snažan legitimitet izravno izabranoga gradonačelnika. Je li se moglo razmišljati o tome da ga neke jedinice imaju, a neke nemaju? Što mislite o tome? Kojim bi se neizravnim mjerama moglo utjecati na to da jedinice tješnje surađuju, da se u nekoj budućnosti možda svojevrijem pripoje jedna drugoj? Pitanje obligatornog samoupravnog djelokruga je također važno u ovom kontekstu. Proučavam lokalnu samoupravu niz godina i još ne mogu u zakon uprijeti prstom gdje je reguliran taj obligatorni samoupravni djelokrug. Obligatornost podrazumijeva i postojanje konzekvenci ako jedinice ne obavljaju ili nisu sposobne obavljati poslove takvog djelokruga, no u hrvatskom zakonodavstvu one nisu predviđene te tako ništa ne tjera lokalne jedinice da se teritorijalno, institucionalno i financijski prilagode obujmu poslova koji im je zadan općim i sektorskim zakonodavstvom.

I. Koprić: Teško je dati odgovore na sva pitanja i raspraviti sve teme. Mislim da ima još jedno pitanje koje ide dublje od ovoga što je spomenuo profesor Ivanišević. Riječ je o pitanju nacionalne efikasnosti (kako bi to rekao Theodore Roosevelt). Imamo li mi institucije lokalne demokracije koje osiguravaju efikasno rješavanje problema? Je li efikasnija decentralizirana država ili centralizirana država? Pitanje profesora Ivaniševića je bilo hoćemo li decentralizaciju ili centralizaciju odnosno koji model upravljanja državom. Mislim da postoji veliki broj dokaza u prilog decentraliziranoj državi. Centralizirani sustav je jednostavniji za razumjeti i logički se čini prihvatljivijim, na prvi pogled. No, decentralizirani model dugoročno postiže bolje rezultate. Jednim napadom na centralizirani sustav možete srušiti cijeli sustav. Jednim napadom na decentralizirani sustav možete

onesposobiti jedan dio sustava. Za stvaranje decentraliziranog sustava potrebna je prilično velika, gotovo radikalna promjena u načinu razmišljanja. Još je gore to što koncepcija centralizirane države uopće nije bila niti raspravljana na iole ozbiljan način. To je bila koncepcija koja se nametnula u tadašnjim okolnostima, koncepcija koju možemo razumjeti naročito ako ju gledamo iz ove razmjerno male, ali ipak povijesne perspektive. Imate pobunjene općine na jednom dijelu državnog teritorija pa je onda logično kazati „to treba sve razjuri“ i ne pitate se puno za demokraciju, kapacitete, modele društva, itd. Jednostavno nahrupite silom i rješavate probleme koji su tada bili realno gledajući životno važni. No, sada više tih okolnosti nema. S te strane gledajući, upravo sad je prilika koju doista ne bi trebalo propustiti. Dopustite samo još nekoliko vrlo kratkih napomena povodom onoga što su pojedini diskutanti spomenuli. Mislim da se doista treba postaviti kao cilj da Hrvatska u jednom srednjoročnom razdoblju poveća udio lokalnih samoupravnih jedinica u proračunskoj potrošnji na 25 %, naravno nauštrb potrošnje kroz centralni državni proračun. Danski model u kojem lokalna samouprava ima udjel oko 60 % je predalek za nas. Treba do toga doći, nije to lako. Također, trebalo bi spomenuti da bismo napokon trebali omogućiti da lokalna samouprava uživa u garancijama samoupravnog djelokruga koje postoje prema našem Ustavu. Naše zakonodavstvo nije usklađeno s Ustavom. O tome nitko ne govori. Preko toga se prelazi. Praktički svaki sektorski zakon, dakle, onaj koji se tiče Ustavom zajamčenog djelokruga lokalne i regionalne samouprave, odstupa od ustavne koncepcije. Nije problem u tome da se samoupravni djelokrug nije odredio. Pa ovdje je riječ o *zajamčenoj* razini lokalne samouprave! Čak ni naše udruge lokalnih jedinica nisu na to reagirale. Vjerojatno zato jer su svjesne okolnosti u kojima moraju preživjeti te bi dizati preveliku buku za njih moglo biti kontraproduktivno. Nadalje, mislim da je situacija s lokalnim personalom neodrživa. Tu ću se malo referirati na ono što je rekao kolega Starc. Ne radi se samo o tome da je lokalnoj samoupravi potreban novi, dodatni legitimitet, koji je na koncu konca teorijski gledajući neposrednim izborom načelnika osiguran. Pritom nisam siguran da se tom promjenom postiglo ciljeve koji su proklamirani: poboljšati legitimitet, učvrstiti lokalne političke strukture. Dapače, sad vidimo da se postiglo čak suprotno. No, u pogledu osoblja: svi znaju da lokalni načelnik neće sam obavljati lokalne poslove nego će ih obaviti službenici lokalne jedinice. Upravljanje ljudskim potencijalom (rekla bi kolegica Marčetić), razvoj njihove stručnosti, i druga pitanja – o tome apsolutno nitko ne vodi brigu. Na lokalnoj je razini daleko veći stupanj politizacije nego u državnoj upravi. Zato mislim da bi bilo razumno osnovati agenciju koja bi se brinula samo za kvalitetu lokalnog upravnog osoblja. Koliko bi to doista značilo odstupanje od načela potpune autonomije lokalnih jedinica u smislu mogućnosti postavljanja vlastitoga osoblja

potpuno ovisno o volji lokalnih političara, s druge bi strane nama građanima u cijeloj zemlji donijelo mrvicu bolje lokalno osoblje. Dalje. Zašto treba ići u reformu? Zato da bi se moglo decentralizirati. Ne možete decentralizirati na ove lokalne jedinice kakve sada postoje. Kako ćete decentralizirati na male te organizacijski i financijski slabe općine s neadekvatno osposobljenim osobljem? Centralna država mora s druge, lokalne strane imati ozbiljne aktere, a ne neozbiljne. Ovi sada su neozbiljni. Pokušao sam to ilustrirati podacima. No, nisu se postojeće lokalne jedinice same osnovale. Točno se zna tko ih je osnovao. S namjerom su osnovane takve kakve jesu i one sada izgledaju neozbiljno. Svi se sprdaju s njima kao da su one krive što su takve. Zapravo bi oštricu kritike trebalo usmjeriti na drugu stranu i zamoliti onoga koji ih je kreirao da sada kreira jednu strukturu aktera, partnera za decentralizaciju koji su pouzdani. Dok toga nema, nema ni uvjeta za povjeravanje novih samoupravnih poslova, utvrđivanje obligatornih poslova, prenošenje poslova državne uprave na obavljanje lokalnim jedinicama, itd. Naravno da postoje izuzeci. Grad Zagreb je posvemašnji izuzetak, naravno ne samo po ovome što sam do sada spomenuo. Ima tu još puno drugih okolnosti koje su za Grad Zagreb specifične i drugačije. U njemu recimo gradska upravna tijela, čije službenike plaća sam Grad iz svojeg proračuna, obavljaju i prenesene poslove državne uprave, a četiri gradska upravna organa Zakonom o Gradu Zagrebu su proglašena kao oni koji obavljaju isključivo poslove državne uprave. Za to Grad nikad nije dobio ni kuni iz državnog proračuna, premda je čak dvama zakonima to regulirano kao obaveza koju plaća državni proračun. Itd. S prijedlogom kolege Đulabića o regijama nisam baš siguran da bih se složio. U toj demokraciji koja postoji na našoj katedri za upravnu znanost ipak dopuštam drugačije mišljenje! Slažem se s tezom da su gradovi pokretači razvoja. Oni su to uvijek bili. Mi bismo dobro učinili kad bismo imali nove lokalne jedinice formirane oko gradova. Kad gledamo kartu Hrvatske bez sumnje ćemo moći jednostavno identificirati koji su to gradovi i gradići. Vidjet ćemo da sada imamo u nešto preko devedeset mjesta ispostave ureda državne uprave, ispostave porezne uprave, policijske postaje i drugu infrastrukturu. To su ti gradovi i gradići, to je ta struktura s kojom raspoložemo. Rasprava koja polazi od toga da možemo imati ne znam koliko stotina lokalnih jedinica je besmislena. Te male ruralne lokalne jedinice nema tko vući naprijed. Naša urbana struktura i struktura gradova je takva da omogućava samo neki broj lokalnih jedinica. Mi ćemo se kad-tad morati približiti modelu sa stotinjak ili 150 jedinica. Mislim da bismo mogli imati upravo pet regija, a ne manje ili više. Imali smo u povijesti situaciju da smo bili kraljevina s tri dijela. Poslije toga su se vratili još neki dijelovi pa prema tome s pet regija možemo funkcionirati, a da to istodobno može zadovoljiti i eurokriterije za NUTS II jedinice. O europeizaciji možemo raspravljati na različite načine. Formalna

europizacija je nešto što ćemo na kraju zaključiti da postoji. Ono na što je kolega Bežovan međutim aludirao je način ponašanja. To je jedan tehnokratski način ponašanja kad mladi obrazovani stručnjaci koji su bili uključeni u eurointegracijske procese nakon što je taj proces završio mogu dalje nastaviti s putem u europsku zajednicu naroda i zemalja. Mi već sada nešto od toga imamo. Samo još kratko o pitanju političke volje. Prof. Kregar nam je u jednom razgovoru rekao da se ona stvara političkim marketingom. Prodajte svoje ideje političkim akterima. No, hoćemo li se *mi* kao stručnjaci pretvoriti u trgovce koji će okolo hodati i prodavati svoje ideje? Zahvaljujem profesoru Barbiću i sudionicima koji su se odazvali raspravi na ovu meni zanimljivu, a sada i aktualnu temu.

J. Barbić: Odužimo se pljeskom našem uvodničaru koji nas je doveo do toga da je daleko prešlo redovito vrijeme trajanja tribine. To znači da je tema dobro postavljena, da su informacije dobre, ali i da to sve zahtijeva daljnju temeljitu obradu. O tome ozbiljno razmišljamo i nadam se da će se time uskoro pozabaviti mnogo veća skupina ljudi koja će o tome raspravljati više vremena nego smo ga mi danas imali na raspolaganju. Rekao bih da ova tema zaslužuje biti društvena tema dana. Zaslužuje da se o njoj danas govori mnogo više, da se uđe duboko u analize i da se konačno ipak nešto učini. Prvi korak je uvijek najteži, ali to se mora učiniti kad-tad i mi ćemo tome dati svoj doprinos.

Zahvaljujem što ste večeras bili s nama. U veljači ćemo imati temu o novinama iz Zakona o radu. Hvala lijepa i doviđenja u veljači.

Tribina Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
i
Kluba pravnika grada Zagreba

BILTEN BR. 67

Voditelj Tribine i urednik
Akademik Jakša Barbić

Sadržaj:

**Autorizirano izlaganje uvodničara
Prof. dr. sc. Željka Potočnjaka,
dekana Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu**

Tema 147. tribine

NOVI ZAKON O RADU

Zagreb, 18. veljače 2010.

KLUB PRAVNIKA GRADA ZAGREBA

147. TRIBINA – 18. VELJAČE 2010.

NOVI ZAKON O RADU

J. Barbić: Kolegice i kolege, pozdravljam vas na početku 147. tribine Kluba pravnika grada Zagreba i Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Po današnjoj temi vidite da slijedimo načelo aktualnosti. Novi Zakon o radu dugo se rađao, puno se o njemu pričalo, usklađivao se stari zakon s europskom pravnom stečevinom. Napravljen je novi zakon. U njemu ima starih i novih stvari, otvorenih pitanja, dobrih i manje dobrih rješenja pa i grešaka, a ima i dio koji će se tek primijeniti kada za to dođe vrijeme, tj. kada Hrvatska bude primljena u punopravno članstvo Europske unije. Zato smo smatrali da o tome treba progovoriti.

U tu svrhu na Tribinu smo pozvali kao uvodničara onoga tko će to najkompetentnije obaviti. Mislim da je dekan Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu prof. dr. sc. Željko Potočnjak najpozvanija osoba da nam o tome nešto kaže. Cijeli život se time bavi. Bio je i sudac Ustavnog suda, gdje se iz nešto drukčijeg ugla bavio tom materijom, a sada nastavlja rad na istom području kao profesor što nikada nije prestao biti pa se izlet u ustavno sudstvo može samo smatrati njegovim dodatnim angažmanom. No, uvijek je u pitanju radno pravo.

Ovako puna dvorana kao što je večeras pokazuje da smo izabrali dobru temu za današnju tribinu i isto tako dobrog uvodničara. Interes je zaista velik. Kolega Potočnjak, izvolite.

Ž. Potočnjak: Hvala profesore Barbić. Prije svega dozvolite mi da vas sve pozdravim kao dekan Pravnog fakulteta, pa time i kao svojevrсни domaćin i današnjeg skupa. Drago mi je da ste i danas okupili u tolikom broju na Pravnom fakultetu u Zagrebu. Na početku želim posebno spomenuti dvije stvari. Prvo, današnji dan je prije svega za nas jako važan jer je jedan od naših profesora položio prisegu i postao treći hrvatski predsjednik. Tako se nastavlja uloga Pravnog fakulteta u Zagrebu u odgajanju i razvoju najutjecajnijih ljudi hrvatskog društva, ali ujedno i potvrđuje naša odgovornost za dobrobit ove zemlje. Držim da je posebno važno, naročito u ovo doba naših priprema za pristup Europskoj uniji, razvijati povezanost Fakulteta i njegovih bivših studenata. Nažalost, mi nemamo kulturu pripadnosti i cijeloživotne povezanosti s institucijom na kojoj je netko stekao akademsko obrazovanje. Stoga mi je drago da ste danas ovdje te da ste uključeni u udrugu. Nadam se da ćete, ako budete u prilici, podržati i pomoći naš Fakultet u njegovim razvojnim nastojanjima. Samo bih spomenuo da smo do sada postigli da oko dvjestotinjak ljudi iz prakse

sudjeluje u nastavi te da se i na druge načine nastojimo približiti standardima pravnog obrazovanja u Europskoj uniji. Drugo, što se tiče Zakona o radu, ovo je moje treće izlaganje na ovoj tribini o tom zakonu. 1993. godine tek kada je Klub utemeljen imao sam izlaganje pod naslovom „Sporovi u novom hrvatskom radnom zakonodavstvu“. Tada se tek počeo raditi Zakon o radu i to je izazvalo jednu eksploziju protivljenja idejama da se uvede ugovor o radu, da se urede otkazi ugovora o radu, da se uredi pravni položaj sindikata i udruga poslodavaca. Tada je to bilo za nas jedno potpuno novo, šokantno i jako konfliktno područje. Napuštanje socijalističkog radnog prava i približavanje tržišno orijentiranom i uvjetima političke demokracije prilagođenom radnom zakonodavstvu nije bilo jednostavno. Moje drugo izlaganje bilo je kada je Zakon o radu donesen, nakon nešto više od dvije i pol godine pregovora sa sindikatima. U tom procesu je nastala i Hrvatska udruga poslodavaca kao autentičan predstavnik poslodavaca. U dramatičnim okolnostima napada na Zagreb vezanih uz akciju Bljesak donesen je Zakon o radu uz veliko protivljenje prije svega sindikata. Ipak na kraju su i oni prihvatili zakon kakav smo imali 14 godina. Rekao bih da ni danas sporovi u svezi s pitanjima koja uređuje Zakona o radu nisu ništa manje dramatični.

Novi Zakon o radu donesen je 5. prosinca prošle godine. Već 1. siječnja ove godine stupio je na snagu. Usudio bih se reći da možda i neki novi podaci o dramatičnom povećanju nezaposlenosti se svojim jednim manjim dijelom mogu pripisati i novom Zakonu o radu, nekim njegovim novim odredbama. Malo ću se osvrnuti na to što mislim o samim motivima za donošenje novog Zakona o radu. Prvi razlog za donošenje novog Zakona o radu bilo je usklađivanje s pravnom stečevinom Europske unije. Pri tome je Vlada RH, po mojem mišljenju, sama sebi nametnula obvezu novog Zakona jer su političari stalno isticali da će se donijeti novi Zakon o radu. Na taj način je to postalo jedno od mjerila za zaključivanje poglavlja 19. pregovora s Europskom unijom. U nekim područjima sami sebi stvaramo probleme. Kada su otpočinjani pregovori onda je ocjena Europske komisije bila da je upravo područje radnog zakonodavstva jedan od primjera dobre i dobrovoljne usklađenosti i prije nego što se pregovorima u tom području uopće pristupilo. Kad se sagledava s aspekta usklađivanja što je stvarno usklađivano onda možete vidjeti da su u novom Zakonu o radu usklađena tri područja. Jedno je područje uređenja radnog vremena, odmora i noćnog rada. To je dosta radikalno promijenjeno i usklađeno s jednom direktivom Europske unije koja govori o nekim aspektima organizacije radnog vremena. Drugo područje je područje pravnog uređenja kolektivnih viškova radnika ili ono što se kod nas podvodi pod pojam zbrinjavanja viška radnika. I u starom Zakonu o radu pitanja radnog vremena, noćnog rada, odmora i kolektivnih viškova radnika bila su uređena. Mi smo sva ta pitanja

i prethodno imali uređena, samo je zbog donošenja novih direktiva i razvoja prakse Europskog suda pravde nešto trebalo mijenja. Treće područje značajnih promjena u novom Zakonu o radu odnosi se na pitanja europske radničke participacije. To se uglavnom odnosi na pitanja formiranja određenih oblika radničke participacije u onim trgovačkim društvima koja posluju u dvije ili više europske zemlje ili kada dolazi do prekograničnog spajanja ili pripajanja trgovačkih društava pa je potrebno urediti pitanje radničke participacije. To je područje potpuno novo i područje najopsežnijih promjena u novom Zakonu o radu. U Zakon je dodan 61 novi članak koji se odnose na pitanja europske radničke participacije. Ako se zanemare ti dodani članci onda sam zakon i nije tako puno mijenjan. U glavi Zakona koja se odnosi na radničku participaciju dodana su 4 nova poglavlja koja uređuju pitanja europske radničke participacije. Drugi razlog za donošenje novog Zakona o radu je da su kroz ovih 14 godina primjene donesene četiri izmjene i dopune te jedna odluka Ustavnog suda - ona o ukidanju doprinosa solidarnosti, pa je objašnjeno da toliko izmjena i dopuna čini čitav tekst nepreglednim pa da je potrebno donijeti novi zakon.

Sada ću se osvrnuti na činjenicu je li trebalo donositi novi Zakon o radu. Moje je shvaćanje da je to nepotrebno i da je to dobar primjer kako radimo nepotrebne stvari. Prije svega kada se mijenja zakon koji je vrlo bitan za gospodarske i socijalne odnose u zemlji, onda unosite određeni nemir, nejasnoću i nesigurnost u to područje. Stoga morate imate jaki motiv da se odlučite donositi novi zakon. Po meni sve se moglo riješiti na puno jednostavniji način. To znači da su se pitanja europske radničke participacije, odredbe o čemu će se početi primjenjivati tek kad postanemo članica Europske unije, a koja ni u Europskoj uniji nisu tako goruća, bitna i često primjenjivana pitanja iz područja radnog prava, mogla urediti u posebnom novom zakonu. Mišljenja sam da bi bilo pametnije da smo donijeli poseban zakon o europskoj radničkoj participaciji i u njega stavili te četiri direktive koje se odnose na to područje i na taj način uredili to područje, ne remeteći pri tome konzistentnost Zakona o radu. U drugim područjima gdje je eventualno trebalo izvršiti usklađivanje to smo mogli učiniti mijenjajući odredbe staroga Zakona o radu ondje gdje je to trebalo učiniti. Naime, donošenjem novog zakona mi ćemo u velikoj mjeri otežati primjenu relativno razvijane sudske prakse, koju je napose razvio Vrhovni sud u području primjene Zakona o radu. Mijenja se numeracija članaka, mijenjaju se stilizacije. Naročito mi se čine nepotrebim stilske promjene, kada se ništa ne mijenja u suštini, ali mijenjate raspored riječi, malo promijenite stil pisanja zakona tek toliko da biste pokazali da je nešto mijenjano. Prema tome, čini mi se da ni s aspekta prilagodbe zakona zahtjevima koji proizlaze iz pravne stečevine Europske unije, nije trebalo

donositi novi zakon već da bi bilo puno pametnije da smo promijenili u starom zakonu ono što je trebalo promijeniti.

Što se samoga zakona tiče prvo ću ukazati na neke promjene za koje smatram da su dobre i donose boljitak za hrvatsko radno pravo. Tako npr. Zakon predviđa da će konačno prestati važiti Zakon o evidencijama iz oblasti rada. Radi se o zakonu koji je donesen 1976. godine u bivšoj državi i koji je još i danas na snazi. Sada je predviđeno da će se ta pitanja urediti pravilnikom. Isto tako predviđeno je ukidanje radne knjižice kao dokumenta koji je danas prepreka slobodi kretanja radnika. O dana pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji prestat će se primjenjivati odredbe Zakona o radu o radnoj knjižici. Postojeće radne knjižice će se zaključiti te će takve zaključene radne knjižice eventualno služiti samo onima koji će ostvariti određena prava iz mirovinskog, zdravstvenog i osiguranja za slučaj nezaposlenosti i to radi dokazivanja staža. To su po meni promjene koje su potrebne i koje su dobrodošle. Danas u doba kompjutorske mogućnosti prijavljivanja i odjavljivanja na mirovinsko i zdravstveno osiguranje radna knjižica i slične evidencije kakve mi imamo zaista postaju birokratska prepreka slobodi zapošljavanja. Nepodobne su, a jednim dijelom nepotrebno zadiru u privatnost podatak. Pozitivna novost u Zakonu u radu je uvođenje dviju novih osnova zabranjene diskriminacije. Radi se o zabrani diskriminacije po kriteriju radnoga vremena i zabrani diskriminaciji po kriteriju trajanja radnog odnosa. Znači zabranjeno je neopravdano pravljenje razlike između onih koji rade puno i nepuno radno vrijeme te između onih koji imaju sklopljene ugovore o radu na određeno i neodređeno vrijeme. Unošenjem tih dviju osnova diskriminacije smatram dobrim i to je također u skladu s pravom i praksom Europske unije. Međutim, treba napomenuti da je Zakon o radu bio jedan o prvih zakona koji je uređivao zabranu diskriminacije. Proteklih nekoliko godina hrvatsko antidiskriminacijsko pravo naglo se razvilo. Naročito prošle godine kada se počeo primjenjivati Zakon o suzbijanju diskriminacije, a značajne promjene dogodile su se i prije nekoliko godina kada su doneseni Zakon o istospolnim zajednicama i Zakon o ravnopravnosti spolova. Kod nas se jako širi područje suzbijanja diskriminacije. Pri tome dolazi do svojevrstne hipertrofije propisanih osnova zabranjene diskriminacije, pa čitavo to područje postaje izuzetno složenim za primjenu. S druge pak strane Europska unija je kroz 40-ak godina svog postojanja postepeno razvijala tek dva zabranjena osnova diskriminacije: po kriteriju državne pripadnosti (državljanstva) i po kriteriju spola. Tek od 2000. godine na ovamo zabrana diskriminacije se širi na još pet osnova. Mi ovoga trenutka imamo preko 20 zabranih osnova diskriminacije. Takvim pristupom mi relativno brzo ulazimo u neka područja prilično nepripremljeni i s nejasnim predodžbama.

Jedna od manje važnih, ali ipak zanimljivih novina na koju bih skrenuo pozornost jest činjenica da novi Zakon o radu ne samo da zabranjuje zapošljavanje djece do 15 godina nego to širi i na one malodobnike koji još nisu završili obvezno osnovno školovanje. Novost je da se sada agencijama za privremeno zapošljavanje omogućava da posreduju pri zapošljavanju u inozemstvu. Do sada one su mogle samo posredovati pri zapošljavanju u zemlji. Novim Zakonom o radu dana im je mogućnost posredovanja pri zapošljavanju i u inozemstvu. Jedna od pozitivnih promjena koja se meni čini korisnom je produženje roka u kojem poslodavac mora radniku dostaviti ispravu o obračunu plaće te stanovita unifikacija obrazaca o plaćama. Odmah bih upozorio na to da će to ipak izazvati određene troškove i teškoće kod poslodavaca. Poslodavci će kad ministar donese svoj pravilnik kojim će odrediti kako moraju izgledati obrasci o obračunu plaće morati u skladu s tim obrascima dostavljati radnicima izvješće o obračunu plaće. Ono što se danas javlja pomalo kao problem da će poslodavci morati osigurati i dokaze o tome da su svojim radnicima dostavili te obračune plaće, jer su zapriječene prekršajne sankcije vrlo visoke, čak do 100.000 kuna. Prema tome, to je nešto o čemu se mora voditi računa, i ako dođe do spora ili prekršajnog postupka poslodavac će morati dokazati da je radniku dostavio obračun plaće.

Još jedna od pozitivnih promjena ne koju bih vam skrenu pozornost je određivanje Zakona o parničnom postupku kao supsidijarnog izvora prava za dostavu pismena u svezi s radnim odnosom. Kod nas je postojala dugotrajna dvojba po kojim postupovnim pravilima se vrši dostava ako pitanje dostave nije uređeno pravilnikom ili kolektivnim ugovorom. Sada je ta dvojba otklonjena. Zakon je rekao ako to pitanje nije uređeno pravilnikom ili kolektivnim ugovorom onda se primjenjuju odredbe ZPP-a. Mislim da su pravila ZPP-a o dostavi prilično zahtjevna, pa ako možete pojednostavniti ta pravila i jednostavnije ih definirati u vašim pravilnicima. Prednost ima ono što je autonomno uređeno i možda je korisno to tako učiniti. Riješeno je i pitanje mjerodavnog prava za suodlučivanje koje se odnosi na sindikalnog povjerenika. Nisu mjerodavne opće odredbe o radničkoj participaciji nego samo one odredbe koje se odnose na sindikalnog povjerenika. Dakle, opća pravila o suodlučivanju ne odnose se na slučaj kada se odlučuje o sindikalnom povjereniku. Ako se želi dati otkaz sindikalnom povjereniku onda su relevantna samo ona pravila koja reguliraju otkaz sindikalnom povjereniku, ali ne i ona opća pravila o radničkoj participaciji. Riješeno je i pitanje tko imenuje radničkog predstavnika u nadzornom tijelu ili organu poslodavca ako kod poslodavca nema radničkog vijeća. Do donošenja novog Zakona o radu postojala je dvojba može li u slučaju kad nema radničkog vijeća to učiniti sindikat koji je preuzeo funkciju radničkog vijeća ili se moraju provesti neposredni i tajni

izbori. Sada je nesumnjivo zakonom utvrđeno da ako nema radničkog vijeća da se moraju provesti neposredni i tajni izborima. Što se tiče radničke participacije i određivanja u kojem slučaju mora postojati radnički predstavnik u nadzornom odboru ili nekom drugom nadzornom organu ili tijelu sada je to pojednostavljeno na način da je zakon rekao da se to pitanje regulira posebnim propisom. Prema tome kada prema propisima trgovačkog prava postoji obveza utemeljenja nadzornog odbora onda u tom nadzornom odboru mora biti jedan predstavnik radnika. Pri tome moramo reći da i ta odredba nije potpuno jasna i izazvat će određene dvojbe. Prije svega u slučaju kada je autonomnom odlukom osnivača određeno da trgovačko društvo ima nadzorni odbor. U tom slučaju obveza utemeljenja ne proizlazi iz posebno propisa, pa se otvara pitanje da li i u tom slučaju radnici imaju pravo i na svojeg predstavnika u nadzornom odboru. Sama odredba je prilično u tom smislu nejasna. U prvom trenutku protumačio sam da i u tom slučaju radnici imaju pravo na svojeg predstavnika u nadzornom odboru, ali kasnije su mi se javile stanovite dvojbe u svezi s tim pitanjem.

Jedna od dobrih promjena na koju bih posebno ukazao je novo uređenje pitanja proširenja važnosti kolektivnog ugovora. To pitanje je kod nas do sada bilo podregulirano pa je postojala mogućnost da ministar proširi i onaj kolektivni ugovor koje je sklopio manjinski sindikat ili manjinska udruga poslodavaca. Imali smo otprilike 14 godina pitanje najniže plaće uređeno kolektivnim ugovorom koji je imao nacionalno važenje, a koji je sklopila manjinska udruga poslodavaca, koja sigurno nije bila reprezentativna na nacionalnoj razini. Sada je to pitanje puno bolje uređeno na način da se kolektivni ugovor može proširiti samo ako su ga sklopile one udruge koje su reprezentativne. Sindikati moraju zastupati većinu radnika na području na koje se kolektivni ugovor odnosi. Isto vrijedi i za udrugu poslodavaca čiji članovi moraju zapošljavati većinu radnika na području za koje je kolektivni ugovor sklopljen i za kojeg se onda proširuje i na ostale radnike zaposlene u tom području, a koji nisu članovi bilo sindikata ili nisu zaposleni kod poslodavca s kojima je sklopljen ugovor. Važno je i da nema automatskog (*ex lege*) proširenja izmjene ili dopune kolektivnog ugovora nego se za svaku izmjenu i dopunu treba provesti jedan relativno složeni postupak proširenja. Odluku o proširenju jednako kao i do sada donosi ministar nadležan za područje rada. Ono što je sada važno da se u postupak proširenja kolektivnog ugovora interpolira djelatnost Gospodarsko-socijalnog vijeća. Jedno njegovo povjerenstvo treba utvrditi postojanje interesa za proširenje važnosti kolektivnog ugovora. Prije svega treba utvrditi jesu li ga sklopile reprezentativne udruge. Važno je i da prestankom važenja proširenog kolektivnog ugovora prestaju svi učinci proširenja. Dapače, nema niti produžene primjene pravnih pravila sadržanih u takvom

proširenom kolektivno ugovoru. U slučaju prisilnog proširenja ako je prošireni kolektivni ugovor prestao važiti nema produžene primjene u njemu sadržanih pravnih pravila. To je bitno jer se radnicima i sindikatima, ali prije svega poslodavcima otvara mogućnost da nakon prestanka važenja kolektivnog ugovora radne odnose urede na neki drugi način.

Vjerojatno pod utjecajem protekle predizborne kampanje u Zakon o radu uneseno je i pravo kandidata za predsjednika države na neplaćeni dopust u trajanju do 20 dana. Ta odredba neće bitno utjecati na sustav radnih odnosa, jer će možda tek nakon 5 godina biti u primjeni.

Sada i nešto o obilježjima koja smatram lošim i problematičnim. Tako npr. mislim da je sada uređenje zabrane diskriminacije izuzetno složeno. Iz Zakona o radu ispuštane su gotovo sve odredbi o tome i sada je sve to uređeno Zakonom o suzbijanju diskriminacije, Zakonom o ravnopravnosti spolova te još nekim posebnim zakonima. Međutim, pri tome se zanemaruje činjenica da se pitanje diskriminacije najčešće javlja upravo u području radnih odnosa. Sada svaki put kad se susretete s tim pitanjem morate prije svega utvrditi koji vam je zakon za to područje mjerodavan i morate voditi računa o usklađenoj primjeni nekoliko zakona relevantnih za suzbijanje diskriminacije. Jedna stvar koja mi je posebno zanimljiva i koja me jako zabrinjava je da smo uspjeli na više od dvadeset osnova dignuti naše antidiskriminacijsko pravo. Potiho i polako brisana je zabrana diskriminacije zbog nečlanstva u sindikatu, a to je bila jedna od zasada i jedan od bitnih elemenata hrvatskog antidiskriminacijskog prava sadržanog u starom Zakonu o radu. U novom Zakonu o radu ostala je zabrana diskriminacije zbog članstva, ali je brisana zabrana diskriminacije zbog nečlanstva. Možda će vam to izgledati malo značajno, ali to je jako značajno jer je to odraz sada već desetogodišnjeg nastojanja sindikata da onim radnicima koji nisu članovi sindikata uskrate ona prava koja su prava iz kolektivnog ugovora ili da im ako žele koristiti ta prava nametnu obvezu plaćanja doprinosa sindikatu. To je jedini način na koji mogu objasniti zašto ta odredba o zabrani diskriminacije zbog nečlanstva u sindikatu brisana iz novog Zakona o radu. Mislim da je to na neki način čak i protivno praksi Ustavnog suda koje je rekao da kod nas postoji tzv. negativna sloboda organiziranja. Dakle, i pravo da se ne bude član sindikata, a to se odnosi i na druge udruge dobrovoljnog karaktera. Jednako stajalište nalazimo i u praksi Europskog suda za ljudska prava koji kada su u pitanju neke zemlje s jakim sindikalnim pokretima kao što su Danska i Švedska te koje imaju takve nekakve doprinose sve češće ocjenjuje da su oni ili protivni slobodi udruživanja ili čak u nekim slučajevima se zaključuje da je to protivno pravu vlasništva. Čovjek kad nešto plaća ima pravo znati zašto plaća, kuda se

troši njegov novac i da ga se na to ne smije prisiljavati ako on na to dobrovoljno ne pristane.

Jedno od zanimljivih pitanja je i to da su izmijenjena pravila vezane uz tzv. menadžerske ugovore, ugovore kojima se uređuju prava i obveze članova uprava trgovačkih društava. Kad se radi o članovima uprave tu je Zakon o radu vrlo nekonzistentno ušao u uređenje tog pitanja. Zakona o radu nije zakon koji se, po našem mišljenju, trebao upuštati u ređenje tih odnosa. On je sada uredio samo jedno pitanje jer je rekao ako su članovi uprave u radnom odnosu, onda se na njih neće primjenjivati pravila o prestanku ugovora o radu. Sada se postavlja pitanje koja će se onda pravila primjenjivati na prestanak njihovog ugovora o radu. Vjerojatno to znači da će se primjenjivati odredbe obveznog prava. Ako to znači primjenu pravila obveznog prava na prestanak ugovora o radu onda to ruši konzistentnost sustava otkazivanja za kojeg je do sada postojalo tumačenje da je u cijelosti uređen odredbama Zakona o radu, te da nema mjesta supsidijarnoj primjeni pravila obveznog prava. Do sada smo uvijek tumačili da je Zakon o radu cjelovito i potpuno uredio pitanje načina prestanka ugovora o radu. Sada Zakon o radu počinje uređivati ta pitanja i kaže da članovi uprave mogu biti u radnom odnosu, a mogli su to biti prema starom Zakonu o radu. Međutim, oni mogu biti i u nekom drugom ugovornom odnosu, na koji se primjenjuju pravila obveznog prava. Time dobivamo nepotpuno pravno uređenje jednog važnog pravnog pitanja. Bilo bi možda bolje da se to uredi posebnim zakonom ili da se u tom cilju novelira Zakon o obveznim odnosima ili da se prepusti sudskoj praksi da ugovorni odnos člana uprave i trgovačkog društva razvija kao neimenovani ugovor obveznog prava. Pri tome je posebno važno voditi računa da se u vezi s radom člana uprave za trgovačko društvo javljaju dva pravna odnosa. Statusnom i obveznopravnom. Posebno je važno urediti posljedice prestanka obveznopravnog odnosa kao što su pravo na otkazni rok, otpremninu, raspored na druge poslove i sl. Jasno tu onda ugovorne odredbe postaju prilično važna.

Kod ove tehnike usklađivanja Zakona s direktivama Europske unije primjećuje se problem nerazumijevanja direktiva i njihovog značenja u europskom pravu. Prije svega direktive uređuju samo neka određena pitanja. Tako npr. kod pitanja uređenja radnog vremena, odmora i noćnog rada imate na početku zakona izuzetke, smještene u opće odredbe Zakona, a onda u 6. i 7. glavi Zakona su glavna pravila. Oni koji primjenjuju Zakon imat će velikih problema s razumijevanjem tih odredbi. Takva struktura preuzimanja odredbi direktiva u naš Zakon proizlazi iz činjenice što direktive imaju na početku uređeno za koje područje se one primjenjuju, odnosno izuzetke od područja primjene. Određuje se materijalni i

subjektivni doseg tih direktiva. Ovdje je napravljeno da su iz jedne direktive, one o radnom vremenu, te odredbe prebačene u opće odredbe zakona, a sama pravila su u 6. ili 7. glavi Zakona. To je dosta teško za praćenje i razumijevanje.

Izmijenjene su odredbe koje se odnose na ugovor o radu na određeno vrijeme na način da je sada apsolutno ograničena mogućnost sklapanja ugovora o radu na određeno vrijeme od tri godine. Izuzeci postoje samo kod zamjene privremeno nenazočnog radnika ili kada je to određeno zakonom ili kolektivnim ugovorom zbog nekakvog objektivnog razloga. Mislim da je jedan dio recentnog povećanja nezaposlenosti posljedica i takvog uređenja. Umjesto da radnicima koje na određeno vrijeme zapošljavaju duže od tri godine radni odnos pretvore u radni odnos na neodređeno vrijeme poslodavci se sada odlučuju se za otkazivanje ugovora o radu.

Sljedeće pitanje na koje bih posebno ukazao je usklađivanju s direktivom Europske unije nekim aspektima organizacije radnog vremena. To je učinjeno na prilično nevješt i konfuzan način. Dijelom su zadržane odredbe starog zakona, a dijelom su prepisane odredbe direktiva. Sada se javlja problem nemogućnosti radnog vremena 12/24, 12/48, a koji je jedan kod nas prilično česti oblik smjenskoga rada. Naročito se javlja kod organizacije radnog vremena vatrogasaca, policije, procesnih industrija i sl. Odredbe su loše napisane na način da gotovo prisiljavaju sve poslodavce da pređu na sustav rada u smjena koje traju od po 8 sati. To je jedan loš i potpuno nepotreban zahvat. Odraž je nerazumijevanja direktive i onoga što piše u direktivi. To je napravljeno pod geslom i motom usklađivanja s direktivom, ali to direktiva ne traži. To je odraz našeg nevještog čitanja i nerazumijevanja direktive. Predmetna direktiva sadrži samo minimalne zahtjeve pa država može postaviti i više standarde od onih koje kao najniže traži direktiva. Hrvatska je sada standarde u svezi s radnim vremenom i noćnim radom postavila daleko više od standarda koje traži direktiva. Posljedica toga je da će troškovi radne snage biti veći, a konkurentnost našeg gospodarstva manja nego u zemljama s kojima se mi nalazimo u konkurenciji. Slično je učinjeno i u svezi s radnim vremenom. Direktiva predviđa različite mogućnosti fleksibilizacije toga smjenskoga rada i radnog vremena općenito. Među ostalim i mogućnost tzv. optiranja. Dakle, mogućnost da se punoljetni radnik odrekne da se na njega primjenjuju određene odredbe o ograničavanju radnog vremena. Takva mogućnost kod nas je primijenjena jedino u jednom manjem dijelu kod preraspodjele radnog vremena gdje je moguće uz pisanu izjavu radniku omogućiti da radi do 56 sati tjedno. Međutim, nije uvijek moguće kombinirati smjenski rad i preraspodjelu. Kod smjenskoga rada takva mogućnost optiranja u dijelu do

56 sati tjedno nije predviđena i ona će prilično usložiti i poskupiti procese rada kod nas.

Uvedena je mogućnost plaćanja umjesto godišnjeg odmora. Plaćanja u slučaju prestanka ugovora o radu, ali to je isto posljedica jednog pogrešnog razumijevanja. Direktiva kaže da kada prestaje radni odnos poslodavac može radniku umjesto dugovanog godišnjeg odmora to platiti. Kod nas je to prevedeno dužan je platiti. Prema tome, sad se to tumači da radnik može umjesto godišnjeg odmora tražiti plaćanja. To niti je u skladu s direktivom niti je u skladu sa svrhom godišnjih odmora.

Mi smo do sada granicu kod prelaska koje nastaje obveza poslodavca za donošenje pravilnika, izradu programa, viška radnika itd. određenu na način da je ta obveza nastajala kada je poslodavac zapošljava više od 20 radnika, a sada je to pretvoreno u najmanje 20 radnika. Time je za jedan smanjen broj kod kojega se aktivira obveza poslodavca. To je napravljeno na nekoliko mjesta u Zakonu bez bilo kakvog važnog opravdanja, ali će zahtijevati da se vodi računa o tome da se ne dogodi da se možda zbog tog jednog radnika dođete u područje prekršajne odgovornosti, a zahtijevati će i promjene svih relevantnih pravilnika.

Jedna od promjena koja me naročito smeta je pitanje sudske zaštite prava iz radnog odnosa. Naime, vi znate da je kod nas radnik do sada mogao neposredno tražiti sudsku zaštitu kad se radilo o novčanim potraživanjima i naknadi štete. Sada Zakon o radu uvodi i tri nove mogućnosti u kojima se može neposredno podnijeti tužbu bez prethodnog obraćanja poslodavca, a to su slučajevi kad radnik ima sklopljen ugovor o radu na određeno vrijeme, kad je temeljem ugovora upućen na rad u inozemstvo i kada se na radnika ne primjenjuje niti jedan kolektivni ugovor. Ova treća mogućnost je posebno problematična. To znači da svaki puta morate prvo utvrditi primjenjuje li se na nekog radnika koji kolektivni ugovor da biste tek onda mogli odgovoriti na pitanje treba li taj radnik ostvarivati sudsku zaštitu na tradicionalni način u rokovima od 15 plus 15 plus 15 dana (petnaest dana za obraćanje poslodavcu, petnaest dana u kojem poslodavac može odlučiti o zahtjevu te dodatnih petnaest dana za podnošenje tužbe) ili može odmah ići na utuženje. Vrlo komplicirano za naše situacije u kojima je vrlo teško utvrditi primjenjuje li se ili ne neki kolektivni ugovor na određeni radni odnos. To će stvoriti dodatnu zabunu i kod radnika. Pri tome je ostala ona odredba o petnaestodnevnom prekluzivnom roku. Dakle, ako radnik propusti taj rok gubi pravo na sudsku zaštitu. To je promjena koja je vjerojatno bila motivirana poboljšanjem položaja radnika, a u biti ona radnike stavlja u bitno lošiju poziciju s aspekta njihovog prava na pristup i pri tome dovodi do jedne totalne konfuzije. Da biste nekoga sa sigurnošću mogli

uputiti kojim putem on može ostvarivati pravnu zaštitu prvo morate riješiti pitanje primjenjuje li se na njega kolektivni ugovor, a to je u našem pravu jedno prilično složeno, a nažalost i novim zakonom neuređeno pitanje.

Još jedna situacija u kojoj u svezi s radničkom participacijom dolazi do komplikacija je uvođenje obveza da je u postupku savjetovanja između radničkog vijeća i poslodavca poslodavac dužan taj sastanak omogućiti. Pri tome bih upozorio da budete jako pažljivi s tom odredbom jer propusti vezani uz provođenje postupaka radničke participacije i savjetovanja može utjecati na ništetnost odluka donesenih u svezi s radnim odnosima. Prema tome, ako ste slučajno odbili održati taj dodatni sastanak može vam se srušiti čitav program zbrinjavanja viška radnika i možete imati posljedicu da su vam svi otkazi nezakoniti.

Jedna važna promjena unesena je i u odredbe o suodlučivanju radničkog vijeća i poslodavca o otkazu. Do sada se suodlučivanje tražilo kada se radilo o radnicima kod kojih postoji neposredna opasnost nastanka invalidnosti ili profesionalna nesposobnost za rad ili se rado o onim starijim od 60 godina života. Sada su u tu odredbu dodani i radnici koji su osobe s invaliditetom, što god to značilo. U Hrvatskoj postoji oko 500.000 osoba koje imaju neki stupanj invaliditeta. Prema tome, budite vrlo pažljivi kod otkazivanja da li se slučajno ne radi o osobi s nekim stupnjem invaliditeta. Ako se radi o osobi s invaliditetom onda je potrebno provesti postupak suodlučivanja, a ako nema suglasnosti radničkog vijeća ili sindikata onda se ne može dati otkaz. Mislim da postoji oko tridesetak različitih postupaka kroz koja se u Hrvatskoj utvrđuju različiti stupnjevi invaliditeta i to će sigurno bitno usložiti sve ove postupke. Vezano za ovu skupinu radnika ako nije bilo radničkog vijeća onda je po starom Zakonu o radu tu suglasnost mogla nadomjestiti suglasnost službe za zapošljavanje. Ta odredba je sada brisana i sada je rečeno da suglasnost daje radničko vijeće ili ako njega nema onda sindikat. Ako nema ni jednog ni drugog onda sudska ili arbitražna odluka. Sad se postavlja pitanje kakva sudska odluka i u kojem sudskom postupku će se ona donijeti, tko će eventualno biti pasivno legitimirana stranka u tom sudskom postupku. Moje je mišljenje da se to mora rješavati u izvanparničnom sudskom postupku. Vjerojatno će takvu odluku biti prilično teško ishoditi u izvanparničnom postupku.

Skrenuo bih pozornosti i na odredbe o donošenju programa zbrinjavanja viška radnika. Ta su pravila sada bitno zaoštrena i opet krajnje loše stilizirana. Prije svega direktiva koja regulira to pitanje kod računanja broja radnika koji aktivira tu obvezu poslodavca ne uzima u obzir prestanke radnog odnosa zbog protoka vremena na koji su sklopljeni ugovori o radu na određeno vrijeme. Naš zakon ne sadrži takvu odredbu, pa je nejasne

zakonske odredbe potrebno tumačiti. Prema tome, čitajući naš zakon i znajući da direktiva našem zakonodavcu otvara mogućnost da učini na tom području što želi mogu samo to protumačiti da naš zakonodavac kaže da se i prestanci radnog odnosa na određeno vrijeme uračunavati u broj prestanaka koji aktivira obvezu poslodavca da izradi program zbrinjavanja viška radnika. Čujem da se sada u Ministarstvu rada priprema mišljenje koje će reći da ipak to nije tako, dakle, da se to ne odnosi na prestanke ugovora o radu sklopljene na određeno vrijeme. Sama odredba stilizirana je tako da se kaže da ta obveza nastaje kad prestaje po bilo kojoj osnovi 20 ugovora o radu, a najmanje 5 koji prestaje zbog poslom uvjetovanog otkaza. To je napisano jako nejasno, pa će izazvati nesigurnost u jednom vrlo delikatnom području. Kad restrukturirate poslodavca morate biti sigurni kada morate, a kad ne morate raditi programe viška radnika. Ako pogriješite to može imati vrlo ozbiljne financijske posljedice za poslodavca.

Još samo jedna opća ocjena o naravi predmetnih zakonskih promjena. Sve promjene koje su se kod nas događale u radnom zakonodavstvu od 1995. do 2009. godine, one nisu bitno poremetile interesnu strukturu radnih odnosa uspostavljenu 1995. godine kada je donesen Zakon o radu. Međutim, meni se čini da, suprotno od očekivanja i razvoja radnih odnosa u Europskoj uniji, svaka ta promjena čini te radne odnose manje i manje fleksibilnim. Što se tiče usklađenosti s europskim direktivama, ima ih oko dvadeset relevantnih za radne odnose, usklađenost je prilično formalna. U Zakonu o radu imamo dijelove koje čitatelj prepoznaje kao nešto što je slično onome što je uređeno direktivama. Osnovni je problem, po mojem mišljenju, da mi u biti ne razumijemo koncepciju radnih odnosa koja se, naročito nakon 2000. godine, razvija u Europskoj uniji. Ne razumijemo koncepciju fleksibilnosti, dakle, s jedne strane fleksibilnost, ali istodobno uz cjeloživotno obrazovanje, lakšu zapošljivost i socijalnu sigurnost radnika. Stoga ćemo s uređenjem radnih odnosa imati još puno ozbiljnih problema, naročito kada postanemo članica Europske unije. Pri tome je glavni problem da ako imate nefleksibilne i skupe radne odnose onda to loše utječe na međunarodnu konkurentnost vaših roba i usluga, a onda to dovodi do lošeg gospodarskog i socijalnog stanja.

J. Barbić: Zahvaljujem kolegi Potočnjaku na izvrsnom prikazu u ovako kratkom vremenu. Proći kroz cijeli Zakon, izabrati nešto iz čega se može dobiti potpuna slika stanja zaista nije lako. Mislim da je to jako dobra podloga za raspravu. Prije nego krenemo u raspravu dodao bih nešto s aspekta područja kojim se bavim, a samo zato da kolegu Potočnjaka podržim u njegovom stajalištu. Kad se u trgovačkom društvu formira nadzorni odbor na fakultativnoj osnovi, postoji obveza da jedan njegov član bude predstavnik radnika. U Zakonu se kao pretpostavka za to propisuje - kad se u skladu sa zakonom utemeljuje nadzorni odbor – a ne kad ga se mora

utemeljiti. Zakon o trgovačkim društvima propisuje da dioničko društvo mora uvijek imati nadzorni odbor. U društvu s ograničenom odgovornošću je to kad je tamo prosječno u godini zaposleno više od 200 radnika i još u nekim slučajevima. Ako nisu ispunjeni ti uvjeti, društvo može ali ne mora imati taj organ.

Prema tome taj zakon propisuje da se uvijek može utemeljiti nadzorni odbor ali i kada ga se to mora učiniti. To je u oba slučaja u skladu sa Zakonom. Drugo je pitanje što taj zakon u odredbama o sudjelovanju predstavnika radnika u nadzornom odboru koristi naziv tijelo a ne organ. To nije isto ali je dobro što se tako postupilo, iako zakonodavac vjerojatno nije razmišljao da je u tome neka razlika. Organ je nešto što pravna osoba mora imati i bez čega ne može postojati ali se koristi i onda kad je za nju doduše to propisano, ali pod određenim uvjetima ga ne mora imati, kao što je to primjerice u društvu s ograničenom odgovornošću. Tijela su komisije, drugi odbori i sl., a organi su samo neka od tijela u pravnoj osobi. Dobro je da Zakon govori o tijelima, jer ima pravnih osoba koje nemaju organe ali mogu, ako to žele, imati neka nadzorna tijela, kao što je to slučaj s nekim društvima osoba. U praksi ih obično nemaju, ali je moguće da neko javno trgovačko društvo formira neki odbor koji nije organ, ili da komanditori u komanditnom društvu formiraju neki odbor koji ima nadzornu funkciju. To bi bilo tijelo a ne organ.

Još samo jedan mali dodatak u vezi s menadžerskim ugovorima. Ovdje je zakon prihvatio neke stvari iz stajališta Vrhovnog suda Republike Hrvatske kada je propisao da se na menadžerske ugovore ne primjenjuju odredbe o prestanku ugovora o radu. Nastat će problem ako se u tim ugovorima na autonomnoj osnovi ne uredi prestanak ugovora o radu, naročito u postojećim ugovorima u kojima to nije uređivano, jer su se do donošenja novog zakona na to primjenjivale zakonske odredbe. Što kaže Zakon o obveznim odnosima koji bi se tada morao primijeniti? Ako je ugovor sklopljen na neodređeno vrijeme, prestaje njegovim otkazivanjem uz davanje primjerenog roka. Ako je sklopljen na određeno vrijeme, prestaje istekom tog vremena i ništa se drugo ne uređuje što bi bilo pravno relevantno za ugovor o radu i uobičajeno uređenje posljedica prestanka tog ugovora. Zato se ta pitanja moraju riješiti ugovorom, ne samo prestanak ugovora nego i posljedice toga.

Posljedica novog zakonskog rješenja je i u tome da otpremnina više nema povoljan porezni tretman, jer nije ona iz Zakona o radu nego nešto što se daje na temelju čistog obveznog odnosa sa svim poreznim opterećenjima. Nitko ne brani da se u ugovor unese sve što je Zakonom inače propisano za prestanak ugovora o radu, ali tada to nije primjena Zakona. No, tada je riječ o primjeni na autonomnoj osnovi, jer je to ugovorno a ne propisano Zakonom. Kad se kod nas mijenjaju zakoni onda jedni ne znaju što čine

drugi pa se stvari ne uređuju u svim aspektima. Nekoliko puta sam već spominjao kada drugi uvode smjernicu u nacionalni pravni sustav jednim zakonom izmijene sve zakone koji se njome dotiču pa se tako izbjegavaju praznine i kontradikcije. Mi tako ne postupamo i vidite kako ovdje sada imamo rupu. Oprostite na mom upadu. Samo sam želio ohrabriti kolegu Potočnjaka da ne odustane od svog ispravnog stajališta.

Ž. Potočnjak: U radu u kojem sam analizirao novi Zakon o radu to sam i napisao. Međutim, nažalost, zakonska odredba otvara stanovite dvojbe o tome imaju li pravo radnici na svojeg predstavnika samo ako je obveza utemeljenja nadzornog odbora propisana zakonom ili i onda kada je nadzorni odbor utemeljen autonomnom odlukom utemeljitelja trgovačkog društva. Odredba nije smjela ostaviti nikakve dvojbe u svezi s time jer se to može jednostavnije napisati.

J. Barbić: Puno se toga u našim zakonima može jasnije reći, ali zato smo mi tu. Što bi mi pravnici radili kad bi sve bilo jasno. Kolegice i kolege, to je bio uvodni dio kolege Potočnjaka koji je zaista bio izvrstan. Mikrofon je vaš za pitanja i razmišljanja. Sve se snima, ispise svega što kažete ćete autorizirati i mi ćemo to objaviti na uobičajeni način. Izvolite.

B. Sedak-Benčić:

Prema dostupnim podacima Hrvatska je jedan od lidera po dužini trajanja radnih sporova. Zanima me mišljenje profesora Potočnjaka u kojoj mjeri na takvu situaciju su utjecali loši zakoni? Prvenstveno zakon s područja rada, a onda i procesni zakoni. U kojoj mjeri i svi ostali zakoni? Da li ovaj novi Zakon o radu donosi nešto što bi smanjilo trajanje radnih sporova?

Ž. Potočnjak: Bojim se da bi ovaj zakon mogao još produžiti radne sporove. Različiti su razlozi. Dio je odgovornosti na materijalnom pravu. Već sama činjenica donošenja novog zakona unosi određenu nestabilnost i sama po sebi utječe na duže trajanje sporova. Dokaz te nestabilnosti je i činjenica da su svi skupovi na kojima se govori o novom zakonu o radu dobro posjećeni. Razlog je tome što je unesena određena nesigurnost, potpuno nepotrebna nesigurnost. Mi time ništa ne dobivamo osim što smo si malo dodatno zakomplicirali život. Prema tome, loši materijalni i procesni zakoni te neefikasno pravosuđe uzrok su dugotrajnosti sudskih postupaka. Tek što nam se suci prilagode novim propisima, a Vrhovni sud razvije praksu, kod nas se donose novi zakoni. Dio naše gospodarske neefikasnosti uzrokovan je neefikasnošću radnoga prava i sustava radnih odnosa. Pravno uređenje radnih odnosa čini ih preskupi, a naše gospodarstvo u međunarodnoj konkurenciji nekonkurentnim.

B. Sedak-Benčić:

Ne bih se do kraja složio s izrečenim mislima. Naime, Zakon o parničnom postupku u predzadnjoj noveli je dosta jasno promijenjen u čl. 434. I

određeni su rokovi trajanja i za prvostupanjski i za drugostupanjski. Ako se ne varam to je negdje 6 mjeseci. Ne da se ne slažem, ali imamo pozitivan zakon koji čini se nitko ne primjenjuje. Možda imamo statistiku te primjene. Možda statistika nije javno dostupna. Imamo još jugoslavenske zakone po sudovima koji se još primjenjuju.

Ž. Potočnjak: To su instruktivni rokovi koji se na nekim sudovima poštuju. Međutim, imate praksu Ustavnog suda, Vrhovnog suda pa i Europskog suda za ljudska prava koji kažu da trajanje postupka do tri godine u prvom stupnju još uvijek ne prelazi granicu razumnog roka. Loše zakonodavstvo, nepoštivanje zakona i nepoštivanje vlastite sudske prakse dovodi do ovoga gdje sada jesmo.

Tomislav Šimić, Općinski kazneni sud u Zagrebu:

Postavio bih Vam ovo pitanje obzirom da ste bili dugogodišnji sudac Ustavnog suda. Zanima me je li se ikada pred Ustavnim sudom pojavilo pitanje ustavnosti odredbe sada čl. 129. Zakona o radu koja kao procesnu pretpostavku za podnošenje tužbe sudu zahtijeva od radnika prethodno obraćanje poslodavcu u svezi ostvarenja određenog prava i ako jest, kakvo je stajalište Ustavni sud zauzeo. Ako nije kakvo je Vaše stajalište? Smatram da u neravnopravni položaj dovodi radnika u odnosu prema poslodavcu jer se od poslodavca ne zahtijeva da od radnika potražuje ostvarenje nekog prava za koje smatra da mu je radnik povrijedio. Primjerice, u slučaju štete koju mu radnik prouzroči .

Ž. Potočnjak: Ustavnost te odredbe ispitivao je Ustavni sud. Bilo je puno rasprava i dilema oko te odredbe. Dvojba se otvarala oko pitanja prava na pravično suđenje i je li tako uređen postupak protivan pravu na pravično suđenje zajamčeno našim Ustavom, ali i Europskom konvencijom o ljudskim pravima. Ovakvo rješenje kakvo mi imamo (rokovi od 15 plus 15 plus 15 dana) nismo našli ni u jednoj drugoj zemlji. Ono svoje porijeklo vuče još iz doba socijalizma. Našli smo da Europski sud za ljudska prava kaže da zemlja može urediti pitanje pristupa sudu kao jedan od elemenata prava na pravično suđenje. Da pravo na pristup sudu nije apsolutno nego relativno pravo. Dakle, ono je podobno za zakonsko uređenje, ali to zakonsko uređenje ne smije biti takvo da to pravo učini besmislenim, odnosno da u biti onemogući pristup sudu. Vodeći se takvom naravi toga prava naš je Ustavni sud zaključio da takvo zakonsko uređenje nije protivno hrvatskom Ustavu. I ja sam glasao za tu odluku.

Nelka Fikeys Krmić, Ericsson Nikola Tesla:

Mene zanima ovaj predstavnik radnika u nadzornom odboru. Ako to ne indicira ni sindikat ni 10% zaposlenika što je s izborom? Da li ga ima ili ga nema?

J. Barbić: Ja ću odgovoriti na ovo pitanje. To je pravo radnika, ali ne i njihova dužnost. Ako žele imat će predstavnika u nadzornom odboru. Izbor radnika je ovaj: imaju li radničko vijeće, ono će imenovati predstavnika radnika u nadzorni odbor, nemaju li radničko vijeće, predstavnika radnika biraju između sebe kao da biraju članove radničkog vijeća s time da u tom slučaju predstavnik u nadzornom odboru mora biti netko između njih. U onom prvom slučaju predstavnik radnika može biti i netko tko nije zaposlen u društvu, u drugome to mora biti zaposlenik.

Ako radnici ne imenuju svog predstavnika, to se poslodavca ne tiče. Njegova je obveza da u statutu ili društvenom ugovoru predvidi mogućnost da jedan član nadzornog odbora bude predstavnik radnika i s time je ispunio svoju obvezu. On ih čak o tome ne mora ni obavijestiti, iako bi bilo korektno da to učini. Oni, naime, iz zbirke isprava u sudskom registru mogu saznati da je statutom odnosno društvenim ugovorom omogućeno da iskoriste svoje pravo. Na mjesto predviđeno za predstavnika radnika ne može se izabrati odnosno imenovati nekog člana odbora koji nije predstavnik radnika. Mjesto se mora čuvati za radničkog predstavnika. No, nadzorni odbor može raditi i bez njega, ako je ispunjen uvjet propisanog kvoruma za donošenje odluka. U praksi ima takvih situacija. Ima i toga da radničko vijeće napiše upravi društva dopis da ne želi imati predstavnika u nadzornom odboru. Bitno je da je poslodavac to omogućio.

Ž. Potočnjak: Za razjašnjenje tog pitanja treba pogledati i u prekršajne odredbe Zakona o radu. Do prekršajne odgovornosti poslodavca dolazi samo onda ako on onemogući članstvo imenovanog ili izabranog predstavnika u organu poslodavca. Dakle, dok radnički predstavnik nije imenovan ili izabran niti ne može doći do prekršajne odgovornosti poslodavca.

J. Barbić: Poslodavac je dužan učiniti sve da oni to mogu ostvariti.

Gordana Kordej, Ghetaldus grupa:

Novi Zakon o radu mijenja i odredbe o godišnjem odmoru - kaže da je godišnji odmor minimalno 4 tjedna. Što je tjedan? 5,6,7 dana? Što kada radnik koristi jedan ili dva dana? Koliko mu je ostalo?

Ž. Potočnjak: To je egzotika naših propisa vezanih uz radne odnose. Sve češće se postavlja pitanje što je tjedan, što je mjesec. Tako npr. zakon koji uređuje roditeljske i roditeljske naknade posebno za područje primjene tog zakona uređuje te pojmove. To je izvan pameti da jedan zakon samo za svoje potrebe određuje takve pojmove. Ovdje mislim da je tjedan sedam dana. U pojmovno smislu opet direktiva, a u skladu s njom i Zakon određuje da godišnji odmor ne smije trajati manje od četiri tjedna, odnosno kad se radi o malodobnicima i radnicima koji rade na štetnim i opasnim poslovima onda ne manje od pet tjedana. Ako imate pravilnik u kojem je sve regulirano u danima onda možete samo dodati te dvije odredbe i

ostaviti regulativu onakvu kakvu imate jer sve drugo vam bitno komplicira život. Problem je ako slučajno nemate regulativu koja kaže da se na zakonski minimum nadograđuju dani godišnjeg odmora. Onda ako ne želite povećati trajanje godišnjeg odmora morate raditi nove pravilnike i sve podrobno regulirati. Mislim da i dalje možete zadržati određivanje trajanja godišnjeg odmora po radnim danima, ali morate za sebe propisati traje li vam radni tjedan 5 ili 6 radnih dana. Zakon vam jedino nameće ograničenje da godišnji odmor ne smije trajati kraće od četiri tjedna, odnosno pet tjedana za malodobnike i radnike na opasnim i štetnim poslovima.

G. Kordej: Znači mogu staviti da je za potrebe Pravilnika radni tjedan 5 radnih dana?

Ž. Potočnjak: Ne, nego da je radno vrijeme raspoređeno na 5 radnih dana.

G. Kordej: Ali nije svima.

Ž. Potočnjak: Morate odrediti za koje skupine je 5, a za koje 6 radnih dana.

G. Kordej: Onda ćete imati revoluciju u firmi jer ovaj ima 5, ovaj, 6, a ovaj 7 dana godišnjeg odmora.

Ž. Potočnjak: To onda sigurno zahtijeva novo uređenje trajanja godišnjih odmora. Međutim, osobno mislim da je u tom dijelu Zakon u usklađen s Direktivom o određenim aspektima organizacije radnog vremena.

G. Kordej: Mislite li da bi bilo uputno tražiti mišljenje od ministarstva ili nekog drugog?

Ž. Potočnjak: Uredite to na način za koji vi smatrate da vam je najprikladniji. Jedino što vam inspekcija i ministarstvo mogu o tome reći je da radnik ne smije imati manje od četiri, odnosno pet tjedna godišnjeg odmora. Sve ostalo je pitanje vaše autonomne regulative. Kako uredite tako će i biti.

Elio Marin, nezaposlen:

Pridružio bih se razmišljanjima profesora Potočnjaka glede ocjene Zakona o radu. Prema dosadašnjim iskustvima rekao bih da gotovo nikada nije bilo problema u samom zakonu već je problem sve ono što ga prati, a to su institucije i sudstvo. Što se tiče samih odredaba ovoga Zakona o kojima je profesor Potočnjak govorio, za vjerovati je da će neki instituti i dalje biti sporni u primjeni, bez obzira što se dosadašnja praksa, prije svega sudska, trudila da neke stvari „ispegla“. Kod pitanja kolektivnih ugovora, danas je gotovo nemoguće utvrditi sa sigurnošću da li se sklopljeni kolektivni ugovor odnosi na pojedine kategorije zaposlenika (primjerice Kolektivni ugovor za djelatnost zdravstva i zdravstvenog osiguranja). Naime, za određena područja kolektivne ugovore sklapa Vlada republike Hrvatske i pojedini sindikati, a bez učešća poslodavca. Ti se kolektivni ugovori primjenjuju i za radnike tih poslodavaca koji ih nisu sklopili, a da pritom nije došlo do proširenja primjene kolektivnog ugovora. Nesumnjivo da ovakvo postupanje otvara prostor za manipulacije i probleme u primjeni, ponajprije

kod poslodavca, a potom i kasnije u fazi sporova, u stadiju dokazivanja relevantnih činjenica od kojih zavisi egzistentnost određenog prava.

Zanimljiva je praksa sudova i glede instituta sudskog raskida ugovora o radu.

Novim Zakonom o radu ovaj institut nije mijenjan pa je za očekivati da će se u njegovoj primjeni pojavljivati slični problemi kao i do sada. Naime, u radnom sporu radnika kao tužitelja za utvrđivanje nedopuštenosti otkaza te povratku na posao, poslodavac može do zaključivanja glavne rasprave protutužbom zahtijevati da ugovor o radu raskine sud. Protutužbeni zahtjev mora također sadržavati utvrđenje da je otkaz ugovora o radu nedopušten, dakle identično s tužbenim zahtjevom, ali u drugom dijelu da ugovor o radu prestaje određenog dana te da se dosuđuje naknada štete. Posebno napominjem da je utvrđenje suda da otkaz ugovora o radu nije dopušten, procesna pretpostavka za odlučivanje suda o raskidu ugovora o radu. Međutim, dok neki općinski sudovi ovako postavljen protutužbeni zahtjev prihvaćaju, dotle županijski sud isti odbija, s obrazloženjem da između tužbenog i protutužbenog zahtjeva postoji sadržajna istovjetnost, dakle i subjektivna i objektivna istovjetnost. I ovaj primjer pokazuje da sudska praksa nažalost odstupa od jasnih sadržajnih okvira pojedinih zakonskih instituta.

Profesor Potočnjak posebno je govorio i o sudskoj zaštiti prava iz radnog odnosa prema novome Zakonu o radu. Tu bih skrenuo pažnju na okolnost da je radnik obvezan podnijeti zahtjev poslodavcu za zaštitom prava i u slučaju kad se radi o novčanom potraživanju, a ako je autonomnim aktom poslodavca predviđen i postupak mirnog rješavanja spora, tada provesti i taj postupak, a sve prije obraćanja sudu. Naime, radnik nije oslobođen obveze prethodnog obraćanja poslodavcu pa makar se radilo o novčanom potraživanju. Zakon o radu samo privilegira radnika u jednoj stvari, a to je da propuštanje rokova nema za pravnu posljedicu prekluziju prava već da radnik može sve do isteka zastarnog roka od tri godine ostvarivati svoje pravo pred poslodavcem.

Mislim da dosadašnja praksa sudova nije ni u ovim detaljima slijedila Zakon o radu, a vjerujem da neće ni nadalje.

Za cjelovitu primjenu Zakona o radu nužnim se čini i adekvatna aktivnost inspekcijskih organa, ne samo u represivnom smislu, već i u edukativnom za poslodavca, čime se postiže i efikasnije pružanje konkretne pravne zaštite radniku.

Ž. Potočnjak: Prvo o inspekcijama. Mislim da je loše da učimo pravo kroz inspekcijske nalaze. To je za poslodavce skup način spoznavanja što je, a što nije u skladu sa zakonom. Zapriječene kazne su od 10.000 do 100.000 kuna za poslodavce i od 1.000 do 10.000 kuna za odgovornu osobu. To su vrlo ozbiljne kazne koje u određenim slučajevima mogu dovesti i do stečaja

poslodavaca. To je jedna od okolnosti o kojoj se mora voditi računa. Zakon na nekim mjestima tamo gdje je prije pisalo da se u kolektivnom ugovoru mora odrediti na koga se on primjenjuje: subjekti i područje primjene sada govori samo o području primjene. Područje bi se odnosilo na nešto teritorijalni ili eventualno neku industrijsku granu. Kolektivni ugovori su jednim svojim dijelom normativni akti. Normativni akti imaju svoje subjektivno, prostorno i vremensko važenje i upravo zato je vrlo bitno utvrditi u kolektivnim ugovorima i o aktima o njihovom proširenju koji su subjekti na koje se taj kolektivni ugovor primjenjuje. To sada postaje naročito važno jer od toga zavisi koji će se postupak zaštite prava primjenjivati. Pri tome mislim da ovdje pojam „područje“ treba tumačiti široko tako da obuhvaća i subjekte i teritorij i industrijsku granu na koju se kolektivni ugovor primjenjuje. Međutim, nedostatak je Zakona o radu što ne uređuje tko je ovlašten određivati „područje“ primjene kolektivnog ugovora, a to može biti vrlo bitno. Tako npr. kad ste imali štrajk liječnika onda je taj štrajk proglašen nezakonitim stoga što u kolektivnim pregovorima nisu sudjelovali svi oni koji su zastupljeni u „području“ za koje se sklapao kolektivni ugovor. Sudjelovali su samo doktori, a ne i medicinske sestre i svi oni koji u tom području rade. Stoga je taj kolektivni ugovor ukinut, a njihov štrajk proglašen nezakonitim. Prema tome to su neka pitanja koja su vrlo važna za radne odnose, a koja nažalost Zakon o radu nije uredio, pa je to nedostataka koji dovodi do određenih problema.

E. Marin: Profesor Potočnjak me podsjetio na nešto vezano za liječnike. Često imamo sudske sporove koji završavaju na vraćanje zaposlenika na posao što je neprovedivo i neizvršivo. Vjerovao sam da će novi Zakon o radu omogućiti u takvim sporovima eventualno nekakvu naknadu štete bez mogućnosti vraćanja na rad jer poslodavac ne može izvršiti tu obavezu makar ona bila presudom određena jer se jednostavno radi o takvim presudama za specifično radno mjesto koje se ne može nikako provesti na način da se liječnik vrati na isto radno mjesto. To su radna mjesta u primarnoj zdravstvenoj zaštiti. To je nemoguće provesti iz niza razloga. Takvi sporovi su gubitak vremena jer poslodavac će biti prisiljavan da vrati zaposlenika na radno mjesto a što ne može izvršiti. Mislio sam da će se novi Zakon pozabaviti takvim specifičnim slučajevima, međutim ne vidim ni jedno rješenje u Zakonu koje bi moglo odgovoriti na ovu situaciju oko vraćanja radnika na radno mjesto koje je obavljao prije prestanka ugovora o radu otkazom.

Ž. Potočnjak: Postoje sustavi koji onemogućavaju da se u slučaju nezakonitog otkaza radniku koji je dobio takav otkaz samo za to plati određena naknada. Ti su sustavi s aspekta alokacije radne snage relativno efikasni. Radnik dobije određeno obeštećenje koje može biti financijski prilično značajno te se na taj način uspostavlja pravičnost. Međutim, naš sustav

nije takav. On traži da se radnika vrati na rad i da mu naknadi zarada izgubljena zbog odsutnosti s rada zbog nezakonitog otkaza. Promjena prava radnika u svezi s nezakonitim otkazom mogla bi biti element fleksibilizacije radnih odnosa, ali mislim da se to kod nas još dugo neće dogoditi.

Nevia Čičin-Šain, Odvjetnički ured:

Pitala bih u vezi mogućnosti revizije odluke o prestanku radnog odnosa. Kratko ću ispričati jedan slučaj u kojem je radnik dao otkaz i 6 mjeseci nakon toga se predomislio i tražio je poništenje te odluke o prestanku radnog odnosa koji je sam dao jer nije imao poslovnu sposobnost u to vrijeme i tražio je naknadu štete kroz taj period dok nije radio. Prvostupanjski i drugostupanjski sud je presudio u njegovu korist. Poslodavac osim što je trebao plaćati drugog radnika za to vrijeme trebao je još na kraju isplatiti i njega. Mislite li da je dopuštena revizija u ovakvim slučajevima.

Ž. Potočnjak: Postoji ona odredba o reviziji koja kaže da je revizija dopuštena, bez obzira na vrijednost predmeta spora, ako se radi o sporu koji je pokrenuo radnik protiv odluke poslodavca o prestanku radnog odnosa. Dakle, po mojem shvaćanju, tu mora postojati odluka, inicijativa poslodavca za prestanak radnog odnosa. Ako je u vašem slučaju do prestanka ugovora o radu došlo na zahtjev radnika, onda ako revizija nije dopuštena s obzirom na vrijednost predmeta spora, ona po mojem mišljenju ne bi bila dopuštena. Jasno, dopuštene je i tzv. izvanredna revizija kada se radi o nekom novom materijalno-pravnom ili procesno-pravnom pitanju o kojem se Vrhovni sud još nije izjasnio. Meni se na prvi pogled čini da u vašem slučaju redovita revizija po kriteriju vrste spora (prestanak radnog odnosa na inicijativu poslodavca) ne bi trebala biti dopuštena revizija jer se ne radi o prestanku gdje je poslodavac dao otkaz ili je on na neki drugi način svojom odlukom doveo do prestanka radnog odnosa.

Zdravko Balenović, odvjetnik:

Zanimalo bi me da li ovo novo uređenje zakona destimulira rad na određeno vrijeme, a posebno sa sve izraženijom tendencijom u Europskoj uniji, a koja se sastoji u tome da se sve više radnih odnosa zasniva temeljem ugovora o radu na određeno vrijeme. Naime, pročitao sam podatak da je taj postotak vrlo velik. Drugo, u novom zakonu ne vidim obvezni porodiljni dopust. I kao treće molio bih vas da mi odgovorite da li je u novom zakonu riješena anomalija oko ugovorne zabrane utakmice odnosno da se ugovorna kazna može ugovoriti i za slučaj da poslodavac ne preuzme obvezu isplate naknade plaće za vrijeme trajanja ugovorne zabrane utakmice. Time se radnike dovodi u potpuno neravno pravo položaj.

Ž. Potočnjak: Prvo, oko rada na određeno vrijeme. Radi se o fami i manipuliranju podacima. Kod nas ipak većina ljudi radi na neodređeno vrijeme. Međutim, kad se radi o novozaposlenima, onda je zaista činjenica da se velika većina novih ugovora sklapa na određeno vrijeme. U našoj zaposlenoj populaciji još uvijek bitno prevladavaju oni koji rade na neodređeno vrijeme. Iskustva zemalja koje su nešto uspjele napraviti u području rješavanja problema nezaposlenosti je da što više otvorite slobodu zapošljavanja na određeno vrijeme to efikasnije rješavate problem nezaposlenosti. Prema tome, meni se čini da ovakve relativno krute odredbe o zapošljavanju na određeno vrijeme ne proizlaze iz pravne stečevine Europske unije. Postoji direktiva koja uređuje određena pitanja u svezi sa sklapanjem ugovora na određeno vrijeme, ali mi smo tu direktivu primijenili na relativno kruti način. Dakle, značajno smo ograničili mogućnost sklapanje ugovora o radu na određeno vrijeme. Preko onoga što kao minimalno traži ta Direktiva. Mislim da bi bilo puno pametnije u uvjetima nezaposlenosti kake mi imamo da smo se opredijelili za rješenja koja će značajnije aktivirati našu radnu snagu. Mi imamo malo ljudi koji rade. Bez značajnijeg pomaka u aktiviranju raspoložive radne snage imat ćemo ozbiljne gospodarske i socijalne probleme. Zemlja smo koja ima puno starog stanovništva, malo radno aktivnog stanovništva i malo djece. Naši gospodarski i socijalni problemi mogu se riješiti jedino tako da omogućiti i potaknemo više ljudi da rade. To možete, po mojem mišljenju, jedino na taj da fleksibilizirate pravno uređenje radnih odnosa, a između ostalog to se odnosi i na šire omogućavanje rada na određeno vrijeme.

Što se tiče pitanja zašto nema odredbi o porodiljskom dopustu u novom Zakonu o radu upozorio bih na činjenicu da su od 1. siječnja prošle godine ta pitanja uređena posebnim zakonom. Mislim da je taj zakon sa svojom terminologijom i načinom uređenja tih pravnih odnosa još jedan primjer egzotike u pisanju zakona i uređenju pravnih pitanja.

Što se tiče ugovorne zabrane utakmice mogu samo reći da u novom Zakonu o radu u svezi s tim pitanjem ništa nije mijenjano u odnosu na stari zakon. Prema tome, sva pravila koja su važila do sada važe i dalje bez ikakvih promjena.

Milica Jovanović, Nezavisni hrvatski sindikati

Vezano za fleksibilizaciju radnih odnosa. Kada ste spomenuli ovaj termin spomenuli ste i to da u Hrvatskoj radnik ne može raditi više od 40 sati tjedno temeljem ugovora o radu (puno radno vrijeme). Ukoliko netko želi

dodatno zaraditi najčešće se upotrebljava institut ugovora o djelu koji se često sklapa za odnose koji to nisu. Slijedom toga, čini mi se da bismo trebali razmisliti u skladu s fleksibilizacijom radnih odnosa i možda stvoriti nekakvu „treću“ mogućnost legalnog obavljanja rada. Dakle, omogućiti legalan „dodatni“ rad, te spriječiti zloupotrebu drugih instituta ugovornog odnosa kako bi se dodatno zaradilo. Kakvo je Vaše mišljenje o tome?

Ž. Potočnjak: Moje opredjeljenje i moje razmišljanje o tome je da je trebalo radno vrijeme urediti bitno fleksibilnije nego što je to sada učinjeno u novom Zakonu o radu. Direktiva Europske unije određuje da tjedno radno vrijeme ne smije biti duže od 48 sati. Međutim, ona čak omogućava da radnik dobrovoljno optira da se te odredbe na njega ne primjenjuju. Mi takvu odredbu npr. imamo u zakonu koji uređuje radno vrijeme u zdravstvu. Za zdravstvo ta bi se odredba trebala početi primjenjivati od 2011. godine. Mislim da ovako krute odredbe o radnom vremenu čine našu radnu snagu pretjerano skupom i da su u suštini protivne interesima radnika. Mi ćemo imati visoko zaštićenu radnu snagu koja neće raditi. Takav pristup po mojem mišljenju nije dobar. Nisam za liberalno tržišni kapitalizam, ali sam za to da moramo neke stvari početi stavljati na mjesto. Dio ove naše sadašnje situacije nije samo odraz samo svjetske ekonomske krize nego je odraz loših sustavnih rješenja u područjima radnih odnosa, mirovinskog i zdravstvenog osiguranja. Tako npr. pravila Europske unije omogućuju daleko fleksibilniji sustav organizacije radnog vremena od onoga koji je uređen u Zakonu o radu. Organizacija radnog vremena sadržana u Zakonu o radu nije odraz zahtjeva europske pravne stečevine nego odabir našeg zakonodavca. To je tako uređeno jer je naš zakonodavac želio da to tako bude uređeno. Nitko iz Europske unije vam neće doći i reći da nitko ne smije raditi više od 8 sati. U području organizacije radnog vremena pravila Europske unije propisuju samo minimum, a sve ostalo preko toga je stvar nacionalnog zakonodavstva.

N. Fikeys Krmić:

Vezano za ovo ograničenje prekovremenog rada. Sada je to bitno skraćeno. Mi kada imamo veće promjene zakona onda to moramo prenijeti našim rukovoditeljima odnosno linijskim menadžerima i mi smo to napravili. To je izazvalo bijes kod nekih. Prekovremeni rad se plaća. Neki ljudi su rekli da bi oni radili i potpisali bi izjavu da bi radili prekovremeno. Da li bi mi mogli prijeći taj neki limit na osnovi pisane izjave da radnik to želi?

Ž. Potočnjak: Da su u naš zakon prenesene sve mogućnosti koje daje Direktiva o određenim pitanjima organizacije radnog vremena onda biste to mogli učiniti. Međutim, naš je zakonodavac to predvidio samo za menadžere, obiteljske radnike te kod preraspodjele radnog vremena kada dopušta rad do 56 sati tjedno na temelju pisanog pristanka radnika. Izvan tih slučajeva mogućnost takvog optiranja nije predviđena. Razmišljao sam eventualno o

tome da se svima koji to mogu sugerira uvođenje preraspodjele radnog vremena. Ako možete radno vrijeme organizirati kao preraspodjelu radnog vremena, jer kod preraspodjele je predviđena mogućnost optiranja, onda biste eventualno mogli u nekim razdobljima imati i rad do 56 sati tjedno. Mislim da je mogućnost optiranja trebalo vezati uz smjenski rad, ako što to omogućava Direktiva, a ne je ograničiti samo na slučaj preraspodjele radnog vremena kao što je to učinjeno u Zakonu o radu. Preraspodjela radnog vremena je ipak posve specifični oblik organizacije radnog vremena vezan u cikličnost nekih djelatnosti.

Dominik Vuletić, Ekonomski fakultet, Zagreb:

Nadovezujući se pitanje ugovorne zabrane utakmice nakon prestanka ugovora o radu koje se nisu mijenjale u posljednjim izmjenama ZOR-a htio bih uputiti na moguće područje osporavanja tih odredbi u svjetlu europskog prava, nakon stupanja RH u punopravno članstvo Unije. Naime, čini mi se da postoji mogućnost da spomenute odredbe o ugovornoj zabrani utakmice predstavljaju zapreku slobodi kretanja radnika, koja naravno proizlazi iz samih osnivačkih ugovora, odnosno Lisabonskog ugovora, pa ima, za razliku od direktiva, izravan učinak i u horizontalnim odnosima.

Ž. Potočnjak: Ivana Vukorepa će Vam odgovoriti na to pitanje.

I. Vukorepa: Vezano za slobodu kretanja radnika i zabranu utakmice, ja i inače imam problem s ugovornom kaznom. Moje mišljenje je ponešto drugačije vjerojatno od većine članova Katedre za rad i socijalno pravo jer smatram da to što zakon dopušta mogućnost ugovaranja ugovorne kazne bez obzira na to da li se poslodavac obvezao isplaćivati naknadu plaće ili ne za vrijeme trajanja ugovorne kazne ne treba tumačiti da radnik nikad nema pravo na tu naknadu plaće. smatram da bi u tom slučaju radnik trebao imati pravo odabira da li će odlučiti poštivati ugovornu zabranu utakmice ili ne. Ako se odluči poštivati onda bi ipak mogao imati pravo tražiti naknadu plaće jer mora od nečega živjeti dok čeka da mu ugovorna zabrana protekne, a za čije vrijeme ne može obavljati poslove koje je dosada obavljao. Ukoliko se ne odluči poštivati ugovornu zabranu utakmice onda se može otkupiti. Odnosno, novi poslodavac ga može otkupiti plativši ugovornu kaznu. Da li sadašnje tumačenje odredbe predstavlja prepreku slobodi kretanja radnika, nisam baš sigurna da je tako, premda ne isključujem mogućnost da netko u određenim prekograničnim slučajevima upotrijebi taj argument. Mislite li možda na paralelu sa slučajem Bosman ?

Ž. Potočnjak: Mislim da to s aspekta slobode kretanja ugovorna kazna kod ugovorne zabrane utakmice neće biti problem. Koliko znam i neke stare članice Europske unije imaju sustav ugovorne zabrane konkurencije radnika s poslodavcem, a čini mi se da imaju i s time povezane ugovorne kazne. Mislim da ugovorna zabrana utakmice neće doći u koliziju s

odredbama pravne stečevine Europske unije o slobodi kretanja radnika. Prije svega, mislim da te odredbe europskog prava dolaze do primjene samo kod prekograničnog kretanja radnika. Pored toga, naša zakonske odredbe o ugovornoj zabrani utakmice radnika s poslodavcem imaju nekoliko „osigurača“ koji kažu da se ne smije prekomjerno ograničiti mogućnost napredovanja radnika, postoji obveza isplate naknade plaće, takav ugovor ne smije sklopiti radnik koji je malodoban ili onaj koji prima plaću manju od prosječne i sl. Realno gledajući sve te odredbe o ugovornoj zabrani utakmice radnika s poslodavcem nisu nešto jako efikasne u radnom pravu i nisu nešto što stvara neke ozbiljne probleme.

A što se tiče pitanja ugovorne kazne uz ugovornu zabranu utakmice radi se po mojem mišljenju o rješenju po kojem radnik koji ne poštuje ugovornu obvezu da neće konkurirati poslodavcu mora platiti ugovornu kaznu (stanovitu ugovornu naknadu štete zbog nepoštivanja ugovorne obveze). Meni se to čini razumnim i učinkovitim načinom osiguranja poštivanja ugovorne obveze.

Želim samo na kraju reći da sam prije par dana čuo da se sprema pisanje novog Zakona o radu.

J. Barbić: Mislim da se pljeskom moramo zahvaliti uvodničaru koji je pokrenuo ovako živu raspravu. Zahvaljujem vam na današnjem sudjelovanju na Tribini. Najavljujem da ćemo 18. ožujka na Tribini imati interesantnu temu, potrošačko kreditiranje. Bit će vrlo zanimljivo. Doviđenja do iduće tribine.

Tribina Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
i
Kluba pravnika grada Zagreba

BILTEN BR. 68

Voditelj Tribine i urednik
Akademik Jakša Barbić

Sadržaj:

**Autorizirano izlaganje uvodničara
Doc. dr. sc. Marka Baretića,
Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu**

Tema 148. tribine

**POTROŠAČKO KREDITIRANJE
- OTVORENA PITANJA**

Zagreb, 18. ožujka 2010.

KLUB PRAVNIKA GRADA ZAGREBA

148. TRIBINA – 18. OŽUJKA 2010.

POTROŠAČKO KREDITIRANJE – OTVORENA PITANJA

J. Barbić: Kolegice i kolege, dobro došli na 148. tribinu koja je posvećena temi *Potrošačko kreditiranje – otvorena pitanja*. To je tema vezana uz jedan od onih zakona koji su doneseni u posljednje vrijeme u vezi s prilagodbom pravnom sustava europskoj pravnoj stečevini i spada u onu vrstu propisa koji se bave zaštitom potrošača. Kao i svi naši zakoni koji se tako donose na brzinu i ovaj pokazuje dosta stvari koje nisu u redu. Zato smo zamolili našeg današnjeg uvodničara da nam o tome nešto kaže.

Kolega Marko Baretić, koga ne treba predstavljati jer je već bio uvodničar na našim tribinama, bavi se zaštitom potrošača i najpozvaniji je da o tome govori. Nakon njegovog izlaganja slijede rasprava i pitanja, kao što je to kod nas već uobičajeno.

M. Baretić: Poštovani akademiče Barbić, hvala lijepo na uvodu, hvala Vam na pozivu. Čast mi je i zadovoljstvo ponovno biti ovdje s vama i raspraviti neka pitanja koja su novina u našem zakonodavnom uređenju. Nadam se da mi nećete zamjeriti što sam do određene mjere izmijenio naziv i sadržaj ovog izlaganja. Niz je otvorenih pitanja o potrošačkom kreditiranju. No, ja bih govorio i o potrošačkom kreditiranju i otvorenim pitanjima. S jedne strane, mislim da nije u redu previše kvariti lijepu večer s velikim problemima. S druge strane, kao što je akademik Barbić rekao, riječ je o novom zakonu, novom uređenju pa mislim da bi bilo dobro da se upoznamo s njegovim temeljnim obilježjima, ali isto tako da raspravimo neka pitanja koja su otvorena. Prije svega, riječ je o voluminoznom zakonu s nizom tehničkih detalja. Bojim se da bismo imali premalo vremena upustiti se u detaljnu analizu svih aspekata toga zakona. Neka pitanja koja taj zakon otvara, zatvorena su samim zakonom. Pitanje je jedino da li dobro ili loše. Neka pitanja su i meni još uvijek otvorena, a možda će biti otvorena i još neko vrijeme. Treba naglasiti da potrošačko kreditiranje nije novost u našem pravu. Novi Zakon o potrošačkom kreditiranju objavljen je u Narodnim novinama 55 iz prošle godine. On je donesen radi potrebe usklađivanja našeg prava s *acquisom*. Kad kažem da potrošačko kreditiranje nije novost u našem pravu, mislim na činjenicu da je još Zakon o zaštiti potrošača iz 2003. godine uredio potrošačko kreditiranje. Doduše tada se taj institut zvao potrošački zajam. Zakon o zaštiti potrošača iz 2007. godine također je sadržavao odredbe o potrošačkom zajmu. Činjenica je da je tim zakonom implementirana jedna relativno stara direktiva, koja datira još iz osamdesetih godina prošlog stoljeća te da se u tih 25 godina, koje su

prošle od tada, financijsko tržište iznimno izmijenilo te da tom direktivom uspostavljeno uređenje više ne zadovoljava potrebe suvremenog financijskog tržišta. Zbog toga je 2008. godine donesena nova direktiva o potrošačkom kreditiranju koju je naš zakonodavac implementirao Zakonom o potrošačkom kreditiranju. Što je bila temeljna svrha te direktive, a samim time i našeg zakona? Prije svega, pospješenje transparentnosti uvjeta pod kojima se krediti nude potrošačima. Svojevremeno je provedeno jedno istraživanje u kojem se došlo do zaključilo da otprilike 90% potrošača nije spremno mijenjati korištene financijske instrumente, odnosno financijske proizvode niti pružatelje financijskih usluga. Jedan od temeljnih razloga za to jednostavno je strah od nepoznatog. Financijski instrumenti i uvjeti pod kojima se oni nude do te su mjere postali složeni da potrošači više ne žele ulaziti u nove financijske instrumente, pa čak i ako su za njih objektivno povoljniji od starih, jer jednostavno ne znaju što im ti novi instrumenti konkretno pružaju. Zbog toga se ova direktiva, a time i ovaj zakon, temelje na ideji da je potrebno obavijesti potrošača o svemu onome što je bitno da bi on mogao donijeti racionalnu odluku o tome hoće li ili ne sklopiti ugovor o kreditu. Ovaj segment potrošačkog prava, kao uostalom i cjelokupno pravo zaštite potrošača, temelji se, dakle, na takozvanoj paradigmi obavještavanja koja ukratko kaže da ako potrošaču pružimo sve informacije koje su mu potrebne, on će se znati sam dovoljno zaštititi. Drugim riječima, pružimo mu informaciju koja je potrebna i na taj način će njegov stupanj zaštite biti zadovoljavajući. Na taj način, očekivalo se, povećat će se ta potrebna razina povjerenja potrošača u financijske proizvode i pružatelje financijskih usluga.

Potrebno je reći i nekoliko riječi o postupku i načinu implementacije ove direktive u naše pravo. Prije svega, potrebno je naglasiti da je ovdje riječ o direktivi potpune harmonizacije. Što to konkretno znači? Direktive načelno mogu, ovisno o tome koliko su obvezujuće za države članice, biti direktive potpune ili direktive minimalne harmonizacije. Direktive kojima se uređivala zaštita potrošača do sada su bile direktive minimalne harmonizacije i to zato što su te direktive predviđale minimum zaštite koji mora biti jednak na cijelom zajedničkom tržištu Europske unije. Drugim riječima, države članice mogle su svojim potrošačima kroz nacionalno zakonodavstvo pružiti viši stupanj zaštite od onog minimuma kojeg predviđa određena direktiva. To je, nažalost, dovelo do toga da potrošači nisu bili jednako zaštićeni u svim državama članicama Europske unije i zbog toga novi je trend u Europskoj uniji stvaranje potrošačkog zakonodavstva kroz direktive potpune harmonizacije. To, drugim riječima, znači da se određena direktiva ne može implementirati nikako drukčije nego onako kako ona glasi. Naravno, u Europskoj uniji nikada stvari nisu niti sasvim bijele niti sasvim crne, a to je

slučaj i ovdje. U samoj preambuli direktive naglašeno je da države članice i dalje mogu slobodno uređivati one segmente potrošačkog kreditiranja koji nisu izrijekom uređeni tom direktivom. To je, kao što ćete vidjeti, u nekim segmentima potrošačkog kreditiranja učinio i naš zakonodavac.

U svakom slučaju, kao što vidite naš je zakonodavac odlučio implementirati Direktivu o potrošačkom kreditiranju kroz poseban zakon. Nije, dakle, odlučio izmijeniti Zakon o zaštiti potrošača, već donijeti novi zakon. Nisam siguran je li to najbolja odluka. Naime, bez ikakve sumnje mi možemo direktivu implementirati kroz koji god zakon želimo. S te strane nemamo nikakvih obveza prema Europskoj uniji. Mi smo, dakle, mogli implementirati tu Direktivu kroz Zakon o zaštiti potrošača. Mogli smo njezina pravila ugraditi u Zakon o obveznim odnosima. Konačno, mogli smo donijeti posebni zakon, što je kod nas i učinjeno. No, čini mi se da je logika takvog rješenja bila prilično formalistička. Naime, pitanje kreditiranja je nešto što ulazi u nadležnost Ministarstva financija, dok je zaštita potrošača u nadležnosti Ministarstva gospodarstva. I tako Ministarstvo financija, umjesto da intervenira u Zakon o zaštiti potrošača, koji je u nadležnosti Ministarstva gospodarstva, donosi potpuno novi zakon. Ja međutim nisam siguran je li to dobro za transparentnost potrošačkog zakonodavstva. Potrošač točno mora znati koja se pravila na njega primjenjuju. Čisto sumnjam da je prosječni potrošač, dakle, čovjek koji u pravilu nije pravnik, sposoban pohvatati sve to mnoštvo zakona koji uređuju njegovu situaciju. Vrlo je teško očekivati da će prosječni potrošač doista istraživati koji se sve zakoni na njega primjenjuju te da će dosta proučavati sve te zakone da bi dobio jasniju sliku o svojim pravima.

Nadalje, postavlja se pitanje potpunosti implementacije Direktive o potrošačkom kreditiranju u ovom zakonu. Temeljem izričite odredbe Direktive, odredbe te direktive, a tako i domaćeg prava koje ju implementira, prisilne su naravi, što drugim riječima znači da se pravila domaćeg prava kojima se ona implementira ne mogu isključiti drukčijim ugovornim odredbama. Naš zakon takvu odredbu nema. Nadalje, postavlja se pitanje što je s mogućnošću odnosno nemogućnošću odabira mjerodavnog prava, koje je u direktivi izrijekom uređeno, no ne i u našem zakonu. Naime, vrlo je lako osujetiti zaštitu koja se potrošačima pruža domaćim zakonima na način da se, kao mjerodavno, ugovori pravo neke države koje ne poznaje onu razinu zaštite koju potrošaču pruža naše pravo. Da se to ne bi dogodilo, direktivom je predviđeno da nije dopušteno ugovaranje mjerodavnog prava koje nema onu razinu zaštite koju pruža direktiva. To pitanje, međutim, nije uređeno Zakonom o potrošačkom kreditiranju. Na svu sreću, taj zakon određuje da se na sve ono što nije

njime izrijeком uređeno primjenjuju odredbe Zakona o zaštiti potrošača, koji uređuje oba, ovdje navedena, problema. No, pitanje je ima li prosječan potrošač tu razinu stručnosti koja će mu omogućiti da suvereno prolazi kroz različite zakone kojima je uređena zaštita potrošača. U tom kontekstu, želio bih vam ispričati jednu crticu od prije nekoliko dana, kako bih vam dočarao kakva je razina razumijevanja potrošačkog zakonodavstva u nas, a poglavito onog vezanog uz kreditiranje. Čitao sam novine, jedan od najtiražnijih listova u Hrvatskoj. Te novine ima jedan podlistak koji se bavi kreditima i to na prvi pogled izgleda prilično ozbiljno. Naročito me privukao veliki naslov koji je glasio – potrošačke kredite potiskuju kreditne kartice. To mi je bilo potpuno začuđujuće jer sam mislio da je riječ o istim stvarima da, između ostaloga, ono što se dobiva kroz kreditne kartice jest kredit, kao što to i sam naziv te kartice sugerira. Nakon što sam pročitao članak shvatio sam da netko tko u tiražnom listu piše stručni članak istinski ne razumije što je potrošačko kreditiranje, što je potrošački kredit. Autor tog članka očito misli da ono što dobivamo kreditnom karticom ili ono što dobivamo prekoračenjem po tekućem računu jednostavno nije kredit. Drugim riječima, ako netko tko se očito stručno, kao dijelom svoga posla, bavi pisanjem o kreditiranju, ne razumije što kredit jest, kako će to moći prosječan potrošač? Nažalost, što je to potrošački kredit prosječni će potrošač teško shvatiti i iz ovog zakona.

Zakon sadrži definiciju potrošačkog kreditiranja i kaže da je to pravni posao kojim se jedna strana drugoj strani obavezuje staviti na raspolaganje određeni iznos novca na određeno ili neodređeno vrijeme, za neku namjenu ili bez namjene, a druga se ugovorna strana obavezuje platiti ugovorne kamate i ugovorene naknade i dobiveni iznos novca vratiti na način kako je ugovoreno, kao i svaki drugi pravni posao koji je po svojoj gospodarskoj biti jednak ovom pravnom poslu. Možete uočiti da je ova definicija gotovo identična definiciji potrošačkog zajma u Zakonu o zaštiti potrošača, a isto tako i definiciji ugovora o kreditu iz Zakona o obveznim odnosima. Dakle, riječ je o obveznom odnosu u kojem netko stavlja nekom drugom na raspolaganje određeni iznos novca uz kamatu. Međutim, i u ovoj definiciji postoje otvorena pitanja. Primjerice, hoće li se potrošačkim kreditiranjem smatrati svaki ugovor kojim jedna strana drugoj stavlja na raspolaganje određeni iznos novca bez obzira je li jedna osoba u ulozi potrošača ili ne. Po ovoj definiciji očito da, iako to nije intencija direktive. Po ovoj definiciji, o potrošačkom bi se kreditu radilo i u situaciji kad jedno trgovačko društvo daje kredit drugom trgovačkom društvu. Na svu sreću, zakon sadrži i drugu definiciju, i to definiciju ugovora o kreditu. Prema toj definiciji, ugovor o kreditu je ugovor u kojem vjerovnik odobrava ili obećava odobriti potrošaču kredit kroz odgodu plaćanja ili u obliku zajma ili neke

druge financijske nagodbe, osim ugovora o trajnom pružanju usluga i isporuke proizvoda kad potrošač plaća za takve usluge ili proizvode tijekom cjelokupne njihove isporuke u obliku obroka. Ova nas definicija dovodi korak bliže odgovoru na pitanje što je to potrošačko kreditiranje. No, niti ona nam još nije dovoljna da bismo u potpunosti bili sigurni što je potrošačko kreditiranje. Naime, postavlja se pitanje tko može biti vjerovnik, tko je potrošač? Nadalje, ta druga definicija do određene je mjere cirkularna. Naime, ona kaže: ugovor o kreditu je ugovor kojim se daje kredit u obliku zajma!? Međutim, kredit jest zajam. Kredit je jedna vrsta zajma. Nadalje, što bi trebao značiti termin «slična financijska nagodba», koji se koristi u gornjoj definiciji? Potpuno je nejasno što je to financijska nagodba. U engleskoj verziji direktive govori se o *financial accommodation*, u njemačkoj o *Finanzierungshilfe*. Ukratko, mislim da bismo morali spojiti definiciju potrošačkog kreditiranja i definiciju ugovora o kreditu da bismo došli blizu definicije potrošačkog kredita. Prije svega, očito je riječ o pravnom poslu kojim se uvijek daje novac. No, nije kredit samo onaj ugovor u kojem se stavlja na raspolaganje određeni iznos novca ili barem ne onaj kojim se izravno stavlja na raspolaganje određeni iznos novca, nego i onaj ugovor kojim se nekome omogućava plaćanje u obrocima uz plaćanje kamate. Ono što proizlazi iz definicije potrošačkog kreditiranja jest da se kod potrošačkog kredita uvijek plaća kamata, da kredit mora biti dan na određeno vrijeme, za neku namjeru ili bez nje. No, ono što je i dalje otvoreno jest tko je vjerovnik? Da li to može biti svaka osoba? Primjerice, po Zakonu o obveznim odnosima kredite mogu davati samo banke. Krije li se pod izrazom vjerovnik iz ovog zakona samo banka ili je taj krug osoba širi? S druge strane, postavlja se pitanje tko je potrošač? Dakle, potrebna nam je još jedna razina analize zakona da bismo precizno definirali što zakon zapravo uređuje. A to je analiza definicija potrošača i vjerovnika. Jako sam zadovoljan definicijom potrošača u ovom zakonu. Ovo je prvi propis iz domene financijskih usluga koji je na ispravan način definirao potrošača, određujući da je potrošač fizička osoba koja u transakcijama obuhvaćenim ovim zakonom djeluje izvan svoje poslovne djelatnosti ili slobodnog zanimanja. Načelno, da bi se neku osobu smatralo potrošačem treba u pogledu te osobe ispuniti dvije pretpostavke. Prva je da je riječ o fizičkoj osobi. Druga je da kad fizička osoba sklapa pravni posao, da ona to čini u osobne svrhe, a ne kao profesionalac. Nažalost, velika većina financijskih propisa, Zakon o kreditnim institucijama, Zakon o osiguranju, Zakon o *leasingu* definira potrošače kao fizičku osobu. I tako dobivate apsurdnu situaciju. Primjerice, odvjetnik pokreće posao, treba mu poslovni prostor. Nema novaca da bi ga kupio, pa diže kredit. Po Zakonu o kreditnim institucijama, on je potrošač. Nadalje, osigurava taj prostor. Po Zakonu o osiguranju, on je potrošač. Kupuje auto na *leasing* da bi obavljao svoju djelatnost. Po Zakonu o leasingu, on je potrošač. Zaštita potrošača

predviđena je zbog toga što se smatra da je potrošač slabija strana, netko tko nije vičan poslovanju pa mu je potrebna zaštita. Ako netko djeluje u poslovne svrhe on mora znati koja se pravila na njega primjenjuju. On je profesionalac, a ne amater i ne možemo mu davati zaštitu koju dajemo amaterima. Na svu sreću, taj *ratio* prihvatio je i ovaj zakon, no, mora se istaknuti, isto tako po novome i Zakon o financijskim institucijama koji je izmijenjen 2009. godine, pri čemu se, između ostaloga, izmijenila i definicija potrošača u tom Zakonu. Zakon o potrošačkom kreditiranju govori o vjerovniku, što je nesretno odabran pojam. U dvostranoobveznim ugovorima, a ugovor o kreditu jest dvostranoobvezni ugovor, i jedna i druga strana istodobno su i dužnik i vjerovnik. U direktivi stoji pravilan izraz «creditor». Uglavnom, zakon određuje da je vjerovnik svaka fizička osoba koja na području Republike Hrvatske odobrava kredit ili obećava odobriti kredit u okviru svoje poslovne djelatnosti. Iz ove definicije proizlazi da je vjerovnik ne samo banka, nego bilo tko tko obavlja posao kreditiranja, a to mogu biti između ostaloga financijske institucije, institucije za elektronički novac, institucije za platni promet ali i bilo koja druga pravna osoba koja posluje prema zakonu koji uređuje poslovanje poduzetnika, dakle, svaki poduzetnik pa i fizičke osobe koji su pružatelji usluga slobodnog zanimanja, pripadnici slobodnih profesija, pod pretpostavkom da imaju odobrenje Ministarstva gospodarstva. S time da onima kojima HNB izdaje odobrenje za pružanje financijskih usluga, ne treba i odobrenje Ministarstva gospodarstva.

I na taj bismo način došli do definicije potrošačkog kreditiranja. To bi, dakle, bio ugovor kojim jedna strana, vjerovnik, drugoj strani, potrošaču, stavlja na raspolaganje određeni iznos novca s određenom namjenom ili bez određene namjene, na određeno vrijeme ili bez vremenskog ograničenja uvijek uz naplatu, uz kamatu, a kojim se potrošač obvezuje vratiti kredit te platiti ugovorenu kamatu i druge naknade. No ni to nije dovoljno da bismo bili sasvim sigurni u kojem se području krećemo. Kao što možete vidite iz prezentacije, niz je ugovora o kreditima na koje se neće primjenjivati pravila toga zakona. Prije svega, riječ je o ugovorima o kreditu koji se odobravaju bez kamata i bez drugih naknada. Dakle, na beskametni zajam ovaj se zakon ne primjenjuje. Zatim ugovori o kreditu koje poslodavac izvan svoje djelatnosti daje posloprimcima bez kamate ili po efektivnoj kamatnoj stopi koja je niža od tržišne. Ponekad se događa da poslodavci imaju neke specijalne kredite za svoje zaposlenike. U takvim situacijama riječ je o posebnom odnosu pa se na njega ne primjenjuju pravila ovog zakona. Zatim ugovori o kreditu koji se sklapaju s investicijskim društvom ili s kreditnim institucijama kojima je svrha omogućiti investitoru da provede transakciju u pogledu financijskog

instrumenta, ako je investicijsko društvo ili kreditna institucija jedna ugovorna strana. O čemu je ovdje riječ? U zadnje vrijeme ljudi se vole igrati na financijskom tržištu, kupuju dionice i vrijednosne papire, no to ne čine kao profesionalci, kao dio svoga posla. Čovjek je zaposlen u FINA-i, ali u slobodno vrijeme kupuje dionice. Pokušava nešto zaraditi. Malo je „kratak“ s novcima i uzima kredit. On ne djeluje kao profesionalac, kao netko tko se bavi kupnjom i prodajom na burzi kao svojim poslom, već za osobne svrhe, gotovo kao potrošač. No, pritom nije da baš osigurava svoju egzistenciju. I upravo zato, ako netko diže kredit da bi investirao u vrijednosne papire, takav se kredit neće smatrati potrošačkim kreditom. Nadalje, iz područja primjene ovog zakona izuzeti su ugovori o kreditu koji se odnose na odgodu plaćanja postojećeg duga bez plaćanja naknade, ugovore kojima se traži od potrošača da kod vjerovnika založi instrument osiguranja i onda kad je odgovornost potrošača ograničena isključivo na taj zalog. Nisam siguran što to točno znači. Naime, nisam još vidio slučaj u kojem se dužnik obvezuje da će odgovarati isključivo iz instrumenta osiguranja, primjerice iz založnog prava. Ne znam koji bi to vjerovnik pristao da mu dužnik odgovara samo stvarnopravno, a ne i osobno. Stoga, doista ne znam na koje bi se situacije ova odredba odnosila. Nadalje, iz područja primjene ovog zakona izuzeti su ugovori o kreditu u obliku prekoračenja po tekućem računu kad se kredit mora isplatiti u roku od mjesec dana te ugovori o operativnom *leasingu*, dakle, oni ugovori o *leasingu* kojima nije predviđena obveza kupnje predmeta ugovora. Zapravo, kod operativnog *leasinga*, riječ je o najmu. Na kraju toga ugovornog odnosa primatelj *leasinga* neće postati vlasnik stvari dane u *leasing*. Taj *leasing*, dakle, ne služi financiranju kupnje predmeta *leasinga*, pa je jasno da se na njega niti ne primjenjuju pravila ovog zakona. Nadalje, isključeni su ugovori o kreditu koji obuhvaćaju ukupan iznos kredita manji od 1.500 kuna ili veći od 1.000.000 kuna. U pogledu ugovora s iznosom kredita manjim od 1.500 kuna jasno mi je zašto je predviđen taj izuzetak. Naime, kao što ćete vidjeti, kod potrošačkog kreditiranja dosta je formalnosti pa se smatralo da ne bi trebalo opterećivati pravni promet potrebom ispunjenja niza formalnosti za tako mali iznos kredita. Kod tako niskih iznosa kredita bilo bi previše tražiti da se prolazi kroz sve formalnosti koje ovaj zakon nalaže. Međutim, zašto ova gornja granica? Moram priznati nije mi jasno. Činjenica je da tu gornju granicu u iznosu od 75.000 eura predviđa i direktiva o potrošačkom kreditiranju. No, pitam se zašto čovjeka koji kao potrošač diže kredit od primjerice 100.000 kuna ne zaštititi isto kao i onog potrošača koji diže kredit od 90.000 kuna. Ratio takvog ograničenja nije mi jasan. Naš zakonodavac ovdje je mogao i drukčije postupiti, ali nije. Ne znam iz kojih razloga. Naime, Zakon o zaštiti potrošača u segmentu potrošačkog zajma takvo gornje ograničenje nije predviđao iako je ono bilo predviđeno i starom direktivom o potrošačkim kreditima. Doduše, tada je to učinjeno

zato što je bila riječ o direktivi minimalne usklađenosti kojom se moglo potrošačima dati više zaštite od tom direktivom postavljenog minimuma. Iako je kod nove direktive o potrošačkom kreditiranju riječ o direktivi potpune harmonizacije, iz preambule te direktive je jasno da države članice mogu predvidjeti da će se pravila nacionalnog zakonodavstva kojima se implementira ta direktiva primjenjivati i na kredite koji su viši od 75.000 eura, odnosno kod nas 1.000.000 kuna. Konačno, u kontekstu načina implementacije direktive o potrošačkom kreditiranju u naše zakonodavstvo, postavlja se pitanje što je s ugovorima o kreditu kojima je svrha stjecanje stvarnog prava na nekretnini. Po direktivi, ti krediti su isključeni iz područja njezine primjene. Naš zakonodavac nije predvidio takav razlog za izuzeće. S jedne strane to je dobro, s druge strane bojim se da će se prije ili kasnije postaviti pitanje ispravnosti implementacije direktive u našem zakonodavstvu. Naravno, postavlja se pitanje zašto bi krediti kojima je svrha stjecanje stvarnog prava na nekretnini bili isključeni iz područja primjene te direktive. Direktiva je u preambuli sasvim neodređena u pogledu toga pitanja. Tamo se jednostavno kaže da je to zato što su ti krediti specifični. Doista ne znam što je to tako specifično u kreditu koji netko uzima za kupnju nekretnine. Kredit kao i svaki drugi, ali jednostavno ti krediti nisu obuhvaćeni direktivom, a bojim se neće još dugo biti niti našim zakonom.

Temeljna svrha pravila o zaštiti potrošača kod kreditiranja jest obavijestiti potrošača o svim onim elementima pravnog posla koji su bitni za njegovu poziciju i to već u samom oglašavanju, prilikom pregovaranja o sklapanju ugovora o kreditu, ali i prilikom ispunjenja ugovora – u svim tim stadijima potrošača se mora obavještavati o svim relevantnim činjenicama. I to je temeljna svrha direktive i ovoga zakona. U oglašavanju mora se svakako navesti kamatna stopa s pojedinostima o svim naknadama i ukupnim troškovima kredita, iznos kredita, efektivna kamatna stopa, trajanje ugovora o kreditu, cijena, iznos predujma, ukupni iznos koji potrošač mora platiti. Sljedeći *slide* nije predviđen za čitanje, već samo za vizualizaciju. Ovo je sažeti sadržaj zakona u pogledu onoga o čemu se potrošača mora obavijestiti. Devetnaest različitih informacija koje vjerovnik mora dati potrošaču. I tako će otprilike izgledati ugovor o potrošačkom kreditu. Tu se, naravno, postavlja ono temeljno pitanje koje se vrlo često postavlja u pogledu potrošačkog zakonodavstva a to je: nismo li pretjerali? Postavlja se, naime, pitanje nije li ta dužnost obavještavanja hipertrofirala. Kao što je jedan, očito cinični, autor u jednom tekstu lucidno zaključio: ponekad, prilikom definiranja potrošačkog zakonodavstva, zaboravljamo da su potrošači odrasli ljudi. Pitanje je, naime, je li doista potrebno potrošaču dati sve te informacije. Pri tome podsjećam, financijski instrumenti sami po sebi

su izuzetno složeni. Kada počnete zasipati potrošača hrpom informacija, samo je pitanje u kojem će trenutku njegova pažnja popustiti. Dakle, postoji opravdana bojazan da će se tom gomilom informacija potrošača prije zbuniti nego informirati. To je nažalost problem koji nije specifičan samo za područje potrošačkog kreditiranja, već problem koji se provlači kroz cjelokupni korpus potrošačkog zakonodavstva. Pitam vas, tko je od vas zadnji put pročitao bilo koju od uputa za uporabu koju ste dobili uz bilo koji tehnički proizvod. Danas uz mlinac za kavu dobivate nekoliko tomova tehničkih uputa.

Ista je situacija i u stadiju sklapanja ugovora. Ugovor mora sadržavati jasnu i sažetu obavijest u 22 elementa ukupno. Da budem i ja malo ciničan; zakon, dakle, traži od davatelja kredita da učini ono što nije uspjelo niti samom zakonodavcu. Naime, kako jasno i sažeto informirati potrošača o 22 elementa ugovora? I po samoj zakonskoj odredbi koja predviđa tu dužnost vidite da je riječ o ogromnoj odredbi koju je teško i pročitati, a kamoli razumjeti. Najbitniji elementi ugovora o kojima potrošač mora biti obaviješten svakako su vrsta kredita, trajanje ugovora, ukupni iznos kredita, kamatna stopa i uvjeti njezine promjene, efektivna kamatna stopa. Efektivna kamatna stopa, to je podatak o kojem je dobro da potrošač bude informiran. Ona iskazuje ukupan iznos kredita za potrošače kao godišnji postotak ukupnog iznosa kredita uključujući troškove kredita. Vrlo često možete vidjeti reklame u kojima se nudi kredit s kamatnom stopom od 6 %. Onda shvatite da morate platiti ovu naknadu, pa onu naknadu, ovaj trošak, onaj trošak, da morate sklopiti još neki ugovor, recimo policu osiguranja. Onda kada sve te troškove zbrojite, shvatite da to baš i nije nezanemarljiv iznos. Shvatite da, kada biste u trošak kredita ukalkulirali i te troškove, onda to više ne bi bilo 6 % kamata nego možda 6,5 % ili 7 %. Upravo efektivna kamatna stopa iskazuje ukupne troškove kredita, dakle, sve ono što potrošač mora platiti za odobreni kredit. To je podatak koji potrošač mora imati. Vidjet ćete u reklamiranju kredita da se vrlo često navodi kamatna stopa, ali i efektivna kamatna stopa. U pravilu, ona je pisana manjim slovima od one glavne kamatne stope i to zato što je viša od reklamirane kamatne stope. Daljnji, za potrošača iznimno važan, podatak jest ukupan trošak kredita. Potrošač mora dobiti informaciju koliko kredit stvarno košta. U ukupan trošak kredita uključeni su glavnica, kamate, ali isto tako i sve naknade koje mora plaćati. Primjerice, ako sklapate ugovor o stambenom kreditu u pravilu će vas tražiti da sklopite policu osiguranja. To je određeni trošak i potrošač mora o tome biti informiran. Ako je riječ o ugovorima s promjenjivom kamatnom stopom, potrošač mora dobiti informaciju o promjeni te stope i to 15 dana prije nego što se ona počne primjenjivati. Ako je riječ o tzv. kreditu putem prekoračenja po tekućem

računu, potrošača se mora izvještavati o prometu na računu. Jedno od temeljnih prava koja se daju potrošaču jest mogućnost da izađe iz ugovora o kreditu bez navođenja razloga za to. To je tzv. *cooling off period* ili pravo potrošača na odustanak od ugovora. Potrošač ima pravo u roku od 14 dana odustati od ugovora o kreditu bez navođenja razloga. Drugim riječima, on se u tom roku može predomisli. U tom slučaju dužan je platiti glavnica ako mu je prenesena, što banke u pravilu neće učiniti. Odustankom od ugovora o kreditu potrošača više ne obvezuju niti dodatni ugovori koje je sklopio u okviru sklapanja ugovora o kreditu. *Cooling off period* odnosno period hlađenja, to pravo na odustanak, iako dobra stvar za potrošače prilično narušava pravnu sigurnost. Što zapravo znači taj period hlađenja? On znači da svaki put kada se sklopi ugovor o kreditu, davatelj kredita nije siguran hoće li taj ugovor doista biti realiziran ili će potrošač iskoristiti svoje pravo i reći – ja sam se predomislio. U financijskom sektoru to je dosta nezgodno. Odobravanje kredita nije baš jednostavan i brz postupak. Tu se mora donijeti niz različitih odluka i odvojiti iz mnoštva zahtjeva one koji će se prihvatiti. Sve je to skupo i dugotrajno da bi u jednom trenutku potrošač rekao da se predomislio. Zbog toga zakon i direktiva nude jedno zanimljivo rješenje koje je zapravo potaknuto nekim inicijativama od strane njemačke javnobilježničke komore. Naime, postavlja se pitanje što je cilj toga prava na odustanak? Nesumnjivo, da potrošač još jednom razmisli o tome je li taj kredit za njega povoljan ili nije. Stoga se postavilo pitanje, može li se potrošaču ostaviti dodatni rok za razmišljanje, a da se time ujedno ne narušava pravna sigurnost. Nijemci su predložili zanimljivo rješenje prema kojem potrošač ne bi imao pravo na odustanak od ugovora u situacijama kada se ugovor sklapa pred javnim bilježnikom pod pretpostavkom da javni bilježnik da potrošaču sve informacije koje zakon nalaže, da mu ostavi 14 dana za razmišljanje i nakon toga da se sklopi ugovor u obliku javnobilježničkog akta. Slično rješenje prihvaćeno je direktivom i našim zakonom. Zakon predviđa da se pravilo o odustanku od ugovora ne primjenjuje na ugovore o kreditu kod kojih zakon zahtjeva da se sklapaju kod javnog bilježnika pod uvjetom da javni bilježnik potvrdi da se potrošaču jamče prava predviđena zakonom. Jedina nevolja je u tome što ja ne poznajem niti jedna zakon koji traži da se određeni ugovor financijske prirode sklopi pred javnim bilježnikom. Prije svega ne znam što znači «sklopiti ugovor pred javnim bilježnikom». Pretpostavljam da se mislilo na sklapanje ugovora u obliku solemnizirane privatne isprave ili javnobilježničkog akta. No, doista ne znam niti za jedan slučaj u kojem zakon predviđa da ugovor financijske prirode mora biti sklopljen u tom obliku. To, drugim riječima, znači da je to pravilo u našem pravnom poretku jednostavno neprovedivo.

Pravo na prijevremenu otplatu kredita daljnje je pravo koje je od izuzetne važnosti za potrošača. To pravo predviđa i Zakon o obveznim odnosima i Zakon o zaštiti potrošača, a isto tako i Zakon o potrošačkom kreditiranju. Potrošač ima pravo u svakom trenutku ispuniti djelomice ili u cijelosti svoje obveze iz ugovora o kreditu te pritom ima pravo na smanjenje troškova kredita koji se sastoje od kamata i drugih troškova kredita za preostalo vrijeme trajanja ugovornog odnosa. Pritom, vjerovnik ima pravo na pravednu i objektivnu naknadu za moguće troškove izravno povezane s prijevremenom otplatom pod uvjetom da je kredit prije vremena otplaćen u razdoblju u kojem se primjenjivala fiksna kamata. Što je problem u praksi? Potrošač mora platiti naknadu, i to je nesporno. Međutim, postavlja se pitanje, kolika je ta naknada, na koji se način ona određuje? Banke, po mom saznanju, beziznimno određuju tu naknadu u postotku, bilo od ukupnog ili preostalog iznosa kredita. Taj postotak varira od 1 do 2 % od preostalog iznosa kredita. Na taj način vrlo često potrošači se destimuliraju da prihvate takav aranžman. Ovim zakonom pokušalo se toj praksi stati na kraj. Postavlja se pitanje je li praksa naših banaka, po kojima oni određuju te naknade za odustajanje u postotku, u skladu sa zakonom. Zakon kaže da vjerovnik ima pravo na pravednu i objektivnu naknadu za moguće troškove. Postavlja se, dakle, pitanje što je pravedna i objektivna naknada, odnosno pitanje je li određivanje visine te naknade kroz postotak od kredita pravedan i objektivan način. Odgovor na to pitanje uvelike ovisi o pravilnom utvrđenju pravne prirode te naknade. Neki autori smatraju da je ta naknada zapravo naknada štete koju banka trpi za to što se ranije otplaćuje kredit. Ja nisam baš siguran je li to tako. Da bi došlo do odgovornosti za štetu moraju se ispuniti neke pretpostavke. Jedna od općih pretpostavki za štetu jest protupravnost. U čemu bi se ovdje sastojala protupravnost? U tome da je potrošač prijevremeno otplatio kredit? U tome nema ništa protupravno, to pravo mu daje sam zakon. Zbog toga ne mislim da se naknada koju banke naplaćuju za prijevremenu otplatu kredita može kvalificirati naknadom štete. No, kako se ta naknada može kvalificirati? Činjenica je da prijevremeno zatvaranje kredita iziskuje određene, uglavnom administrativne, troškove na strani banke. U tom smislu, mislim da se tu naknadu može kvalificirati kao plaćanje određene usluge koju banka pruža. U tom smislu, plaćanje te naknade svakako ima svoje opravdanje. No, pitanje je može li se ona odrediti u postotku od danog ili neotplaćenog kredita. Za zatvaranje kredita od 1.000.000 kuna i 100.000 kuna više-manje treba ispuniti iste formulare, obaviti istu vrstu administrativnih poslova. Zato ne znam zašto biste istu vrstu usluge plaćali različito, ovisno o tome koliko je iznosio vaš kredit. Upravo zbog toga njemačka sudska praksa već je davno sasvim decidirano zaključila da određivanje naknade za prijevremenu otplatu kredita u postotku nije dopušteno, da nije u skladu s pravilima o zaštiti potrošača. Zakon nadalje

kaže da iznos te naknade ne može premašiti jedan posto iznosa kredita koji se privremeno otplaćuje ako je do redovite otplate ostalo više od godinu dana. Bojim se da je ovime napravljena „medvjeda usluga“ pravnoj sigurnosti, ali i potrošačima. Zakon određuje da ta naknada ne može prijeći relativni iznos od 1 %. No, bojim se da će bankari tu odredbu iskoristi zapravo kao opravdanje da i dalje određuju te naknade u postotku, iako to definitivno nije intencija te odredbe. To me podsjeća na jedan slučaj kada su me pitali ima li prodavatelj, kojem ste dali stvar na popravak, pravo popravljati tu stvar 45 dana? Tada nisam znao da li neki propis predviđa takvo što. Tražeći odgovor, naišao na neki stari pravilnik iz bivše Jugoslavije koji je propisivao da u slučaju materijalnog nedostatka trgovac mora popraviti stvar odmah, a najkasnije u roku od 45 dana. Dakle, to pravilo inicijalno je bilo predviđeno radi zaštite kupaca, kako bi se postavio jedan konačni rok u kojem prodavatelj nužno mora obaviti popravak stvari. Međutim, odjednom se to pravilo počelo tumačiti u korist prodavatelja, pa se počelo tumačiti da prodavatelj ima pravo popravljati stvar 45 dana. Bojim se da se slična stvar ne ponovi i u pogledu ovog zakona.

I šećer na kraju. Temeljno pitanje, i za mene još uvijek otvoreno pitanje, jest: je li ovaj zakon uopće na snazi? O čemu zapravo govorim? Članak 30. Zakona o potrošačkom kreditiranju kaže – ovaj zakon objavit će se u Narodnim novinama i stupa na snagu 1. siječnja 2010. godine osim odredaba čl. 9. koje stupaju na snagu danom pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji. Taj članak 9 predviđa mogućnost uvida u strane registre kreditnih obveznika. Naravno, to je nešto što se odnosi samo na članice Europske unije, pa je jasno da se on primjenjuje tek od našeg pristupanja Europskoj uniji. Članak 28., stavak 2. kaže da su vjerovnici, odnosno kreditni posrednici dužni uskladiti svoje poslovanje s odredbama ovog zakona od 01. siječnja 2011. godine. Članak 29. kaže: ovaj se zakon ne primjenjuje na ugovore o kreditu sklopljene do dana stupanja na snagu ovog zakona osim u slučajevima iz stavka 2. ovog članka. Taj stavak 2. navodi niz članaka zakona kojima se propisuje obveze obavještanja potrošača o promjenama ugovora i ti se članci primjenjuju i na otvorene ugovore o kreditu sklopljene do dana stupanja na snagu ovoga zakona. Na kraju, na dan 01. siječnja 2011. godine prestaju važiti odredbe određenih članaka Zakona o zaštiti potrošača, a misli se na one članke kojima je uređeno potrošačko kreditiranje. Što sada znamo sa sigurnošću? Da trenutno imamo na snazi dva zakona koja uređuju istu materiju. Neki autori su skloni zbog toga tvrditi da Zakon o potrošačkom kreditiranju jest stupio na snagu, ali da se ne primjenjuje do 01.01.2011., do kada se primjenjuje Zakon o zaštiti potrošača. Sumnjam da je to bila intencija zakonodavca. Naime, negdje 1993. godine krenula je pošast prelaznih i završnih

odredaba kojima se određivalo da zakon stupa na snagu u jednom trenutku, a primjenjuje se od nekog drugog trenutka. Ta je praksa do te mjere poprimila maha da je 2005. godine Ustavni sud samoinicijativno donio jedno izvješće kojim je nedvosmisleno utvrdio da Ustav Republike Hrvatske poznaje jedino institut stupanja zakona na snagu i da nema nikakve ustavne mogućnosti da se datum stupanja na snagu i datum početka primjene zakona razdvaja. Takva praksa je, prema stanovištu Ustavnog suda, neustavna jer je protivna pravnoj sigurnosti. Zbog toga sumnjam da je zakonodavac i nakon tog izvješća želio učiniti upravo ono što je Ustavni sud proglasio neustavnim. Smatram da ovaj zakon jest stupio na snagu 01. siječnja 2010. godine. Nemam odgovor na pitanje zašto je i Zakon o zaštiti potrošača, u dijelu u kojem uređuje potrošačko kreditiranje, i dalje na snazi do 01. siječnja 2011. godine. Jasno, pri takvom se stanju stvari postavlja pitanje moraju li banke primjenjivati Zakon o zaštiti potrošača ili Zakon o potrošačkom kreditiranju? Slijedeći logiku Ustavnog suda da naš Ustav jedino poznaje institut stupanja zakona na snagu, ja bih rekao da na novoodobrene kredite moraju primjenjivati Zakon o potrošačkom kreditiranju. Što ćemo pritom s odredbom da se i dalje primjenjuje Zakon o zaštiti potrošača, iskreno ne znam.

Eto, nadam se da sam vam uspio približiti temeljna obilježja ovoga zakona i temeljne probleme koje on otvara. Kao što vidite, neki problemi i dalje su otvoreni. Hvala vam na pažnji.

J. Barbić: Zahvaljujem kolegi Baretiću na uvodnom izlaganju. To je bilo tako zanimljivo da je vrijeme brzo prošlo. Iz ovog zakona kolega Baretić je uspio izvući ono najvažnije što je značajno za vašu pažnju i da dobijete sliku o čemu se tu zapravo radi. Nažalost nije to jedini zakon takve kvalitete. Mislim da je gotovo pravilo u našem zakonodavstvu da u svakom zakonu imate toliko rupa da ne znate na kraju što ćete s njima, a što se tek događa kad spojite dva ili tri zakona bolje da se i ne govori.

Sada je došlo vrijeme da razgovaramo o današnjoj temi. Slobodno iznesite svoja pitanja, prijedloge, zapažanja. Izvolite.

Martina Martinuš, Erste Card Club d.d.:

Pitanje se odnosi na prijevremenu djelomičnu otplatu. Zanima me da li vjerovnik može navesti neki minimalni iznos za otplatu ili potrošač može u bilo kojem trenutku bilo koji iznos prije vremena otplaćivati? Znači po 100, 200, 500 kuna. Konkretno, radim u kartičnoj instituciji, imamo neke manje iznose tih kredita i zanima me možemo li navesti minimalni iznos prijevremene djelomične otplate?

M. Baretić: Zakon kaže da ima pravo u svakom trenutku djelomice ili u cijelosti ispuniti svoje obveze iz ugovora o kreditu. Budući je riječ o zaštitnom propisu koji bi se morao tumačiti u korist onoga koga se štiti, dakle u korist potrošača, ova odredba zakona bi sugerirala da potrošač doista ima pravo čak i djelomično otplatiti kredit, pa čak i u ovako malim iznosima koje Vi navodite. Slažem se da to možda nije najsretnije rješenje jer činjenica je da se na taj način s jedne strane stvara puno veća šteta nego korist na drugoj strani. Nemojte me krivo shvatiti. Bavim se zaštitom potrošača, ali nastojim tim pravilima pristupati sa znom razuma. Zaštita potrošača neće funkcionirati ako ne postignemo neku ravnotežu između interesa trgovaca i potrošača. No, budući da zakon kaže ono što kaže, čini mi se da biste se limitiranjem najnižeg iznosa za prijevremenu otplatu kredita izlagali opasnosti da sud takvu odredbu proglasi nepoštenom ugovornom odredbom.

M. Martinuš: Mi ćemo morati dostaviti njemu otplatnu tablicu. Nakon toga on napravi tu djelomičnu otplatu i svaki put moramo ponovno to raditi?

M. Baretić: Čini se, da.

Marko Mećar, Odvjetnički ured Magličić-Migić-Bosnić:

Zanima me vezano za zakonsku odredbu kojom je ovlašten ministar financija da donese pravilnik kojim će odrediti uvjete za odobrenje za potrošačko kreditiranje koje izdaje Ministarstvo financija. Odnosno, prije svega zanima me pravilnik kojim je zapravo određeno da se ne može izdati odobrenje Ministarstva financija za osobu koja je financijska institucija i čija je glavna djelatnost potrošačko kreditiranje. To je čl. 5. st. 2. Ako imamo financijsku instituciju i njezina glavna djelatnost je davanje potrošačkih kredita, dakle za to je specijalizirana, nije li malo apsurdno njoj zabraniti da daje potrošački kredit?

M. Baretić: Je, bilo bi apsurdno, ali njoj to nitko ne zabranjuje.

M. Mećar: Ali u ovom članku Pravilnik kaže da se mora priložiti poslovni plan iz kojeg mora proizlaziti njezina glavna djelatnost u svrhu čijeg se razvitka traži odobravanje dodatne djelatnosti potrošačkog kreditiranja. Znači, potrošačko kreditiranje mora biti dodatna djelatnost.

M. Baretić: Ako je riječ o financijskim institucijama, Zakon u čl.21. kaže – vjerovnik, odnosno kreditni posrednik ne može davati potrošačke kredite, odnosno posredovati pri potrošačkom kreditiranju bez odobrenja. Odobravanje nije potrebno vjerovnicima koji već imaju odobrenje izdano od Hrvatske narodne banke na temelju posebnih zakona koji uređuju poslovanje tih vjerovnika i posrednika. Odobrenje nije potrebno ni Hrvatskoj banci za obnovu i razvoj, kao i vjerovnicima koji odobravaju kredite zaposlenicima.

M. Mećar: Financijske institucije, ali ne kreditne. Ne govorim o bankama.

- M. Baretić:** Čini mi se da po Zakonu o kreditnim institucijama kreditiranje jest financijski posao.
- M. Mećar:** Da, ali financijske institucije koje nisu banke ne primaju štedne uloge građana one ne trebaju za izdavanje kredita imati odobrenje HNB-a. Ako je ovo njihova glavna djelatnost oni po ovome ne mogu dobiti odobrenje Ministarstva financija, a bez odobrenja oni ne mogu izdati potrošački kredit.
- M. Baretić:** Svakako bih Vam predložio da zatražite to odobrenje. Ministarstvo je vjerojatno pisalo taj članak. Pritom ne mislim da je intencija bila onemogućiti davanje kredita onima kojima je to poslovna djelatnost. Tu se očito htjelo uvesti reda. Ono što se željelo izbjeći jesu oni papirići koje dobivate u poštanski sandučić ili brisač na staklu automobila kojima se nude krediti od kojekakvih subjekata. Institucije koje su za to registrirane, ne vidim zašto ne bi dobile odobrenje.
- M. Mećar:** Slažem se s Vama, ali drugačije proizlazi iz ove odredbe. Zvao sam Ministarstvo i razgovarao s gospođom koja je pisala taj pravilnik i zapravo je potvrdila to moje tumačenje. Prema njihovom tumačenju osoba koja prodaje automobile i dopušta da se na neki način odgađa otplata, pa je to potrošačko kreditiranje, ona će dobiti odobrenje Ministarstva financija. Jedan d.o.o koji daje kredite građanima zapravo to neće moći dobiti jer je to njegova glavna djelatnost
- M. Baretić:** Nisam sasvim siguran, biste li mogli provjeriti u Zakonu o kreditnim institucijama?
- M. Mećar:** Dok god je riječ o financijskoj instituciji koja ne prima uloge građana nego raspolaže sa svojim novcem ona ne treba imati odobrenje HNB-a. U tome je osnovna razlika između banaka i financijskih institucija.
- M. Baretić:** Ono što je sigurno da i direktiva i zakon načelno ne limitiraju krug osoba koje mogu pružati te usluge. Činjenica je isto tako da ni zakon načelno ne postavlja granice. Postavlja se sada pitanje može li se zakon limitirati pravilnikom. Moj inicijalni odgovor je ne. Nisam siguran je li to u skladu sa zakonom. Nisam ni siguran hoće li Vam moj odgovor pomoći.

Božidar Bošnjak, Hypo-Alpe-Adria- Bank d.d.:

Zanima me kako će se ovaj Zakon odraziti na poslovanje banaka, s obzirom da ovaj Zakon direktno zadire u bankarsko poslovanje. Banke svoje poslovanje temelje na Zakonu o kreditnim institucijama, Zakonu o obveznim odnosima i drugim specijalnim zakonima koji direktno uređuje to poslovanje. Sada ovaj Zakon iz tog bankarskog poslovanja izvlači potrošačke kredite i odobravanje takvih kredita uređuje na poseban način. Ovdje smo čuli čitav niz novih elemenata o kojima će trebati voditi računa kod odobravanja takvih kredita. Između ostaloga, tu se uvode nekakve

finese koje će samo komplicirati kreditno poslovanje. Reći ću samo jednu, nekakav *cool period* -hlađenje klijenta u kojem klijent može odustati od već odobrenog kredita. Nije li to na neki način atak na autonomiju banaka i bankarsko poslovanje?

M. Baretić: Pitanje je puno složenije od ovog njegovog završetka. Htio bih do određene mjere prokomentirati ono što ste rekli. Prije svega, potpuno se slažem s Vama. To je ono što je akademik Barbić podcrtao. Jedan od temeljnih problema našeg društva jest velika neusklađenost naših zakona. Ne postoji neka suvisla zakonodavna inicijativa koja bi stavila različite zakone na isti stol i vidjela što se od tog može napraviti. Činjenica je da Zakon o kreditnim institucijama regulira jedan segment problema. Činjenica je da Zakon o obveznim odnosima regulira drugi set pitanja. Na to dolazi Zakon o zaštiti potrošača koji na ponešto drugačiji način regulira stvari. Pa zatim Zakon o potrošačkom kreditiranju koji ne samo da daje neke nove obveze nego isto tako iste stvari uređuje na drugačiji način. Jasno mi je da je bankama vrlo teško poslovati u takvom okruženju i pohvatati što se sve na njih odnosi. Nažalost nemam odgovor na taj problem osim konstatacije da su takve stvari vrlo loše. Što se tiče drugog dijela Vašeg pitanja, svaki akt zakonodavca koji svojim normama zadire u obveznoppravne ili šire, građanskopravne odnose jest sužavanje autonomije. U ovom slučaju i autonomije banaka i autonomije druge ugovorne strane. Međutim, u tome, po mojem mišljenju, nema ništa zabranjeno. Zakonom se može ograničiti autonomija stranaka, odnosno može se suziti područje dispozitivnosti djelovanja obveznog prava. Pitanje je da li se to čini na ispravan način, odnosno da li su takva zakonska rješenja doista ono što je potrebno. Dakle, jesu li zakonska rješenja pogodila cilj. Hoće li sanirati ili anulirati problem, a da se pri tome ne učini još veća šteta. Što se tiče tog tzv. perioda hlađenja odnosno prava potrošača na odustanak, ne mislim da tu ima nešto zabranjeno, da je zakonodavac učinio nešto što je zabranjeno. On je jednostavno uredio određeni odnos na određeni način. Uostalom, budući da je riječ o pravilu koje potječe iz direktive, naš zakonodavac nije imamo drugog izbora, nego preuzeti rješenje iz direktive. Kao što sam naveo, dvojim o učinkovitosti toga sredstva zaštite potrošača. Mislim da je ono rješenje koje, primjerice, zagovaraju Nijemci, dakle, rješenje po kojem se određeni pravni posao mora sklopiti kod javnoga bilježnika te po kojem će javni bilježnik preuzeti ulogu informatora, dakle, onoga tko obavještava potrošača, puno prihvatljivije i učinkovitije sredstvo zaštite potrošača. Siguran sam da banke ne bi imale ništa protiv u tom slučaju preuzeti troškove sklapanja ugovora, jer čini mi se da je to za njih manje zlo od one neizvjesnosti u koju ulaze odobravajući kredite, stvarajući troškove da bi u jednom trenutku potrošač rekao da se predomislio.

E. Marin: Htio bih nešto pitati, a što je u svezi sa Zakonom o potrošačkom kreditiranju. Naime, kod neplaćanja kredita i po ovom Zakonu, doći će do primjene zatezних kamata o dospelosti duga, dakle primijenit će se Zakon o obveznim odnosima i njegove odredbe, o zatezним kamatama. U dosadašnjoj praksi, prema nekim tumačenjima, na eskontnu stopu HNB dodaje se, dakle pribraja se, osam odnosno pet posto zavisno da li se radilo o odnosima iz trgovačkih ugovora između trgovca i osobe javnog prava odnosno da li se radi o odnosima koji nemaju status trgovačkih ugovora. Po ovom tumačenju, stopa zatezne kamate iz trgovačkih ugovora bi iznosila primjerice 14% (6 % eskontna stopa HNB plus 8%). Čini mi se da su ova, tumačenja pogrešna. Zakon o obveznim odnosima govori, o uvećanju eskontne stope za određeni broj postotnih poena. To bi trebalo značiti da povećanje eskontne stope od 6% za postotnih poena daje stopu zatezne kamate od ukupno 6,48%, a što je bitna razlika. Nadalje, želio bih se osvrnuti i na pitanje koje je uvodničar današnje tribine istaknuo na kraju predavanja, a to je pitanje stupanja na snagu zakona i odgođene primjene. Brojni su primjeri ovog instituta odgode početka primjene zakona koji je stupio na snagu. Uvodničar je danas govorio o dva, a to su i mnogi drugi, kao Zakon o patentu, Zakon o obveznim odnosima, Zakon o zastupanju u području prava industrijskog vlasništva i mnogi drugi. Ovaj je institut neprihvatljiv, prije svega sa stajališta ustavnog načela vladavine prava. Međutim, ovo nije jedini sporni slučaj u primjeni propisa . Osobno već niz godina ukazujem na činjenicu da zakonodavac unosi u pravni sustav potpunu pravnu nesigurnost i to u slučaju pročišćenih tekstova zakona, te kod ispravaka propisa. Naime kod pročišćenih tekstova zakona problem je taj što isti uopće nisu propis, a zakonodavac ih tretira kao propis pa mijenja, dopunjuje ili stavlja van snage pročišćeni tekst. Do unazad nekoliko godina i Ustavni je sud prihvaćao prijedloge za ocjenu ustavnosti pročišćenih tekstova zakona no u posljednje vrijeme ta se praksa napušta.

Jasno je da ako već sam zakonodavac prihvaća pročišćeni tekst kao propis da onda to čine i svi adresati tog propisa. Strašno je što se u pravnom sustavu cijela područja važna za funkcioniranje sustava zasnivaju na pročišćenim tekstovima, dakle na nečemu što je čista fikcija, na nečemu čega nema. Pitanje pravne sigurnosti je tu dovedeno do krajnjih granica. Sudovi, upravni organi, državna tijela itd. svoje rješidbe i odluke, važne za život pravnih osoba i građana, donose pozivom na nešto čega nema pa su onda zapravo i svi ti akti nastali u primjeni pročišćenih tekstova pravno inegzistentni.

Pročišćeni tekst zakona ne donosi zakonodavac, on se ne objavljuje i ne stupa na snagu, njime se ne mogu stvarati, mijenjati ili ukidati pravni odnosi niti se na istome mogu zasnivati podzakonski ili provedbeni propisi kao ni voditi postupci. Pročišćeni tekst zakona pokazuje da je ipak moguća

emanacija zakonodavne djelatnosti i vlasti, s nizom pravno-političkih implikacija.

Pročišćeni tekst zakona nije zapravo ništa drugo nego akt ovlaštenog organa na publikaciju sadržaja određenog propisnika, dakle čin kompilacije.

Također iznimno važan primjer u primjeni propisa, koji stvara ozbiljne pravne implikacije za adresate, su ispravci zakona. Adresat opravdano smatra da tekst objavljenog propisa, koji je stupio na snagu, čini autentičan izraz zakonodavca. Na tom propisu ili zbog tog propisa poduzimate određene pravne radnje ili ih netko treći čini prema vama. Onda dvije godine nakon stupanja na snagu objavi se ispravak zakona, koji bitno mijenja poziciju adresata. Tu ponovno imamo pravnu nesigurnost. U kojem postupku sada, primjerice, poništavati pravne odnose koji su zasnovani na propisu koji je naknadno izmijenjen ispravkom.

Na kraju još se jednom pridružujem kritikama ovih pošasti u našoj zakonodavnoj praksi, koje se ni racionalno ni ustavno pravno i nomotehnički ne mogu objasniti, a uzrokuju niz pravno-političkih posljedica u pravnom poretku.

M. Baretić: Što se tiče Vašega pitanja, ono što se sa sigurnošću može reći ovaj zakon ne uređuje pitanje zateznih kamata. Zatezne kamate i njezina visina odnosno stopa uređeni su Zakonom o obveznim odnosima. Ovaj Zakon samo se referira na zatezne kamate u tom smislu da kaže da između ostalog potrošač mora u različitim stadijima poslovnog odnosa s vjerovnikom biti obaviješten i o zateznim kamata koje će se primjenjivati u slučaju da se ne ispune ugovorne činidbe. Što se tiče Zakona o obveznim odnosima, moje je čitanje toga zakona da je zatezna kamatna stopa - eskontna kamatna stopa plus 5 postotnih poena, u ovom trenutku, dakle, 14 %. 9 % eskontna kamatna stopa i 5 postotnih poena povrh toga.

M. Martinuš: Zakon se ne primjenjuje na ugovore o kreditu koji se odnose na odgodu plaćanja postojećeg duga. ...između vjerovnika i potrošača....To je čl.3 st. 1. toč. h. Da li se to daje novi kredit da bi se zatvorio stari? Takve slučajeve imamo često.

M. Baretić: Mislim da ne. Mislim da je riječ o nespretnoj formulaciji koja se u osnovi odnosi na situacije kada nekome reprogramirate kredit, kada mu omogućavate da plaća u dužim rokovima. Naravno, vi ćete mu to naplatiti bilo kroz povećanu kamatu, bilo kroz duži rok otplate. Bez plaćanja naknade, doista ne znam u kojoj bi to situaciji netko omogućio nekome da otplaćuje kredit kroz duži vremenski period, a da mu to ne naplati. Ako ništa drugo, troškove koje je imao. Ne mislim da se ova odredba odnosi na nove kredite kojima se zatvaraju stari krediti. Mislim da se radi o sporazumu da se produži otplata.

- M. Mećar:** Imam još jedno pitanje. Također je vezano za Pravilnik. Osobe koje moraju imati odobrenje Ministarstva financija moraju pokazati da će njihove efektivne kamatne stope biti u granici određenoj Zakonom o obveznim odnosima za najviše ugovorne kamatne stope. Ako imamo osobu koja treba dobiti odobrenje Ministarstva financija, ona mora imati dosta niže kamate od banaka da bi EKS bio ispod Zakonom o obveznim odnosima određene granice za istu vrstu kredita. S druge strane, banke mogu imati kamatu puno veću odnosno njihova kamata može biti do zakonom određene visine i onda još dodati troškove i naknade na to.
- M. Baretić:** Što se tiče Zakona o obveznim odnosima, mogućnost da kamate budu više od zakonskog maksimuma predviđena je isključivo za trgovačke odnose, odnosno za nepotrošačke odnose. Za potrošačke odnose zakonska zatezna kamata u ovom trenutku iznosi 9+5 % i to je maksimum. Više se od toga ne može ugovarati. Naravno i kada je riječ o potrošačkom kreditiranju. Dakle, nisu kreditne institucije u povoljnijoj poziciji i to zato što za potrošačke kredite niti oni ne mogu ići iznad te granice.
- M. Mećar:** Slažem se, ali ovdje govorim o EKS-u. Banka meni daje recimo 13,9 % kamatu. Onda mi daje još ulaznu naknadu, naknadu za prijevremeno otplaćivanje kredita i na kraju je to 17-18 %. Ako danas odete npr. na Internet stranicu Zagrebačke banke mislim da ima objavljeno da je 17 % EKS. Ono što želim reći jest da osobe koje moraju dobiti odobrenje o Ministarstva financija moraju dokazati da će njihov EKS za tu istu vrstu kredita biti 14 %. Po meni je to diskriminacija.
- M. Baretić:** Slažem se da to jest diskriminacija. Volio bih da kamatna stopa koja je određena zakonom doista bude najviša kamatna stopa koja se može primijeniti. Po mom mišljenju, najviša EKS ne smije prijeći onaj iznos koji je određen Zakonom o obveznim odnosima. On se odnosi na sve.
- M. Mećar:** Pitanje je na što se to ograničenje odnosi. Na realnu ili efektivnu kamatnu stopu sa svim troškovima.
- M. Baretić:** Zakon o obveznim odnosima to ne specificira. On kaže da ugovorna kamata ne smije biti veća od one zakonske kamate. Meni teleološko tumačenje te odredbe kaže – ja ne smijem platiti više. Drugim riječima, to se mora odnositi na efektivnu kamatnu stopu.
- M. Mećar:** Potpuno neobična situacija. Kada potrošač diže kredit, EKS im je znatno viši. Gledao sam danas Internet stranice banaka...
- M. Baretić:** Tu se približavamo još jednom problemu našega društva, a to je primjena zakona. Pitam se, donosimo li zakone zato da bismo ih primjenjivali ili zato da bismo ih jednostavno imali. Činjenica je da velik broj zakona donosimo samo zato da bismo ih imali i to je ono što nam prigovara i Europska unija. Donosite zakone, ali ih ne provodite. To što Vi spominjete, to nije i ne bi

smjelo biti pitanje diskriminacije, nego pitanje nekonzistentnog provođenja postojećih propisa.

M. Martinuš: Pitanje iz čl. 5. st.1. toč. h. Imamo obrazac od ministarstva. Da li mi sami možemo odrediti redoslijed kojim će se uplate koristiti za zatvaranje duga?

M. Baretić: Čini mi se po ovoj odredbi, da. Vama nije u potpunosti ovim zakonom oduzeta mogućnost da formirate broj. Kao što sam rekao, temeljna ideja ovog zakona je obavijestiti potrošače. Dati mu punu informaciju. U ovom konkretnom slučaju, ako je taj redoslijed postavljen na određeni način morate ga o tome informirati.

M. Martinuš: Da li je POS sredstvo daljinske komunikacije? Čini mi se da po Zakonu o zaštiti potrošača nije izričito naveden kao takvo sredstvo, ali nisam sigurna. Čovjek dođe s kreditnom karticom na prodajno mjesto provuče karticu kroz POS i zapravo se preko POS-a sklapa ugovor s vjerovnikom. Onda bi nakon toga eventualno vjerovnik slao ugovor i informacije potrošaču. Želimo izbjeći da na prodajnom mjestu trgovci imaju sve te ugovore i sve te obrasce.

M. Baretić: Zakon o zaštiti potrošača kaže da je sredstvo daljinske komunikacije svako ono sredstvo koje omogućava da se ugovor sklopi bez istodobne fizičke prisutnosti potrošača i trgovca na jednom mjestu. Nisam siguran sklapa li se preko POS-a ugovor. POS-om se tek realizira već odobreni kredit. Samom činjenicom da vi imate karticu, znači da je banka s Vama sklopila ugovor i dala vam pravo da se koristite njome.

M. Martinuš: Zapravo imaju jedan okvirni ugovor o korištenju kartice.

M. Baretić: To je ugovor kojim je, između ostaloga, banka Vama dala da plaćate tom karticom. Ako je to kartica za tekući račun kojom vam se omogućava prekoračenje, samim tim što Vam je omogućila prekoračenje, banka Vam je dala kredit. To je ugovor i on se ne sklapa daljinski.

M. Martinuš: Možda se ovo više odnosi na slučaj kada kupac dolazi na prodajno mjesto i sklapa ugovor o potrošačkom zajmu. Tu su tri ugovorne strane: prodajno mjesto, vjerovnik i kupac. A u tom slučaju vjerovnik nije fizički prisutan. On ne može potpisati ugovor na prodajnom mjestu i onda ta kućica za potpis vjerovnika ostaje prazna.

M. Baretić: Zašto vjerovnik jednostavno ne ovlasti nekoga da potpiše za njega i riješen problem?

M. Martinuš: Znači da bi ugovori trebali biti na prodajnom mjestu.

E. Zadravec: Ovo što ću sada reći spadalo bi u kategoriju „Majestätsbeleidigung-a“. Danas su vremena malo drugačija. Vi ste gospodine Baretić govoreći o bojaznosti da prosječni potrošač ne može razumjeti ovo neobično komplicirano pravno područje, a posebno Zakon o potrošačima, imali

potpuno pravo. To je zaista tako. Sad se vraćam na „Majestätsbeleidigung“. U emisiji koja se zove Dnevnik plus, dana 17. ožujka 2010. godine gost je bio nama svima neobično dragi i neobično mili predsjednik Republike Hrvatske. Svi ga mi imamo rado. Govoreći o dva razna pitanja, o dva razna stajališta, upotrijebio je izraz kontrapunkt. On kao muzičar zna međutim, da je kontrapunkt pojam kojim se opisuje umijeće da se dvije melodije ili više njih povežu tako, da – izvođene istodobno – skladno zvuče. Dakle, kontrapunkt nikako ne znači suprotna stajališta. Nisam siguran da li ja imam pravo ili pak prof. Josipović ima pravo u odnosu na način uporabe imenice kontrapunkt. Znam da će Bilten biti poslan mnogim osobama, među ostalima i prof. dr. sc. Josipoviću pa će on to pročitati pa da će ubuduće izraz kontrapunkt upotrebljavati na njemu domaćem području, dakle na području glazbe, a ne kada su u pitanju različita stajališta. Naravno ova vrst primjedbe bi nekad bila zabranjena, spadala bi u kategoriju „Majestätsbeleidigung-a“, ali hvala Bogu da danas ipak živimo u vremenima kada možemo reći što mislimo. To uključuje i pravo da i Predsjedniku Republike možemo mirne duše reći što mislimo o njegovim nastupima.

J. Barbić: Kad se već spomenuli Predsjednika Republike želim vam reći da radimo na tome da on bude uvodničar na našoj 150. tribini. To nam je obećao. Dali smo mu vrijeme, cijelu drugu polovinu svibnja da odabere pogodan termin i temu. On je naš kolega profesor i bilo bi lijepo da povodom 150. tribine koju planiramo održati u auli Sveučilišta svečano obilježimo naš mali jubilej.

Romana Matanovac Vučković:

Zahvaljujem docentu Baretiću na sjajnom predavanju i zaista vrlo kompetentnim odgovorima. Priključila bih se s jednim malim pitanjem čisto radoznalosti radi. Spominjali ste primjenu mjerodavnog prava i nemogućnost mjerodavnog prava koja je manje povoljna za potrošača. Moram priznati da nosam osobno upoznata s tim odredbama. Je li tu riječ o pravima neposredne primjene ili o nečem drugom?

M. Baretić: Bojim se da kada se stvaraju pravila direktive da se na taj način dogmatski kompetentno ne razmišlja. Ono što je način rada komisije ili nekoga tko tamo radi direktive jest sljedeći: vidimo problem – hajdemo pronaći rješenje. Je li to pitanje MPP-a, pitanje javnog privatnog prava, zapravo im je manje relevantno. Ideja koja to pravilo želi inaugurirati jest ne ograničiti slobodu ugovaranja stranog prava. Međutim, ako strano pravo ne predviđa onu razinu zaštite koju dopušta domaće pravo, onda se strano pravo ne može primijeniti. Što će to u konkretnom slučaju značiti? Sklopljen je ugovor. Ugovorne strane su odredile, kao mjerodavno, pravo države New York. Sudi se u Republici Hrvatskoj. Ono što bi sud trebao napraviti je dosta težak zadatak. Morao bi proučiti pravo države New York u pogledu

potrošačkog kreditiranja, utvrditi je li razina zaštite u tome pravu jednaka ili veća od one koju ima Hrvatska. Ako utvrdi da je manja od hrvatskog prava, onda treba primijeniti hrvatsko pravo.

J. Barbić: To praktički nije provedivo.

M. Baretić: Ono što je utješno u cijeloj toj priči jest ideja stvaranja europskog prava koja upravo ide za tim da se ovakve stvari što manje događaju. Danas zaista imamo krug od 27 zemalja u kojima postoje ista pravila. Činjenica je da u velikoj većini slučajeva mi ekonomski, gospodarski funkcioniramo u okviru tih 27 zemalja. Čak i ono naše okruženje koje nije u tih 27 slijedi istu praksu. Na nivou Europe više-manje vrijede ista pravila. Tako imate istu razinu zaštite. I to zato što imate istu direktivu.

M. Mećar: Ako može, ja bih još malo o Pravilniku. Riječ je o odredbi članka 9. koja govori o tome da je između ostalog dokumentacija koja se prilaže da bi se dobilo odobrenje Ministarstva financija potvrda nadležnog suda da se protiv te osobe ne vodi kazneni postupak. Ako se radi o stranim državljanima potvrda mora biti prevedena i potpisana od ovlaštenog sudskog tumača za hrvatski jezik odnosno za taj strani jezik te ovjerena kod javnog bilježnika u Republici Hrvatskoj ili u diplomatskom predstavništvu te zemlje. Moje je pitanje što to ovjerava javni bilježnik? Što se to ovjerava u diplomatskim predstavništvima?

M. Baretić: Moj je odgovor, ne znam. Doista ne znam koji je ratio odredbe toga pravilnika koju Vi spominjete. Javni bilježnik po Zakonu o javnom bilježništvu ima pravo utvrđivati činjenice. Nisam siguran je li ovo što spominjete vrsta činjenica koju javni bilježnik može i treba utvrđivati. Ono što bi doista trebalo utvrditi kao činjenicu jest što piše u toj izjavi, što se rješava ovjerenim prijevodom i je li tu izjavu dala osoba koja je ovlaštena te izjave davati odnosno tijelo, organ strane države koji je ovlašten davati takvu izjavu. To je nešto što po mom mišljenju ne bi trebali raditi javni bilježnici. Možda Ministarstvo pravosuđa.

M. Mećar: Ako se radi o državi s kojom RH ima sklopljen međunarodni ugovor i ako je preveden taj dokument izdan od nadležnog tijela...

M. Baretić: Ako imamo dvostrani ugovor i ako je tijelo navedeno u tom dvostranom ugovoru doista izdalo tu ispravu, slažem se, ovjera javnog bilježnika je nepotrebna. Nisam siguran da bi javni bilježnik mogao davati informacije o tijelima i organima koji su stranoj državi ovlašteni za poduzimanje određenih pravnih radnji.

J. Barbić: Zahvalimo pljeskom našem uvodničaru na zadovoljstvu koje nam je večeras pružio. Zašto? Zato što je u tako kratko vrijeme uspio izvući, ali zaista ono što je bitno u tako velikom zakonu koji nije baš jednostavan. Drugo, uvukao nas je u raspravu koja je dugo trajala. Vrijeme je jako brzo

prošlo što znači da je bilo jako zanimljivo. Konačno uveo nas je u to područje i otvorio nam oči u nekim stvarima, potaknuo razmišljanja, pažnju i sve ostalo. Prema tome, zahvaljujem kolegi Baretiću. Ovo nije prvi put da je bio na našim tribinama, a sasvim sigurno da to neće biti ni posljednji. Mi ćemo ga vrlo rado vidjeti među nama.

M. Baretić: Bila mi je čast. Hvala vam na pozornosti i na nekim odgovorima koje ste vi meni dali.

J. Barbić: Odlično. Tako to mora biti. Hvala svima na sudjelovanju. Idući mjesec bavit ćemo se prijedlogom za unapređenje rada sudova. Bit će zanimljivo. Dođite i čut ćete. Hvala vam na sudjelovanju i pozdravljam vas do susreta u travnju.

Tribina Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
i
Kluba pravnika grada Zagreba

BILTEN BR. 69

Voditelj Tribine i urednik
Akademik Jakša Barbić

Sadržaj:

**Autorizirano izlaganje uvodničarke
Doc. dr. sc. Aleksandre Maganić,
Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu**

Tema 149. tribine

**MOGU LI NOVE PRAVNE PROFESIJE
POBOLJŠATI UČINKOVITOST
HRVATSKOG PRAVOSUĐA?**

Zagreb, 22. travnja 2010.

KLUB PRAVNIKA GRADA ZAGREBA

149. TRIBINA – 22. TRAVNJA 2010.

MOGU LI NOVE PROFESIJE POBOLJŠATI UČINKOVITOST HRVATSKOG PRAVOSUĐA?

J. Barbić:

Kolegice i kolege, 149. tribina je otvorena. Drago mi je što ste danas s nama. Odmah vam najavljujem da će se na neki način jubilarna 150. tribina održati 25. svibnja u Auli Sveučilišta a uvodničar će biti naš kolega predsjednik Republike prof. dr. Ivo Josipović. Temu još nismo dogovorili. Još se dogovaramo oko toga. Tako ćemo obilježiti 150 održanih tribina u proteklih 17 godina i to svakog mjeseca. Tribina se održala zahvaljujući vama koji na njoj sudjelujete.

Na današnjoj tribini uvodničarka je naša kolegica s Fakulteta pa prema tome nije gost Tribine, ali je docentica Aleksandra Maganić s Katedre građansko-procesnog prava prvi puta uvodničarka. Danas ćemo se pozabaviti s vrlo aktualnom temom. Aktualna je po tome što je riječ o pravosuđu, bolnom pitanju ove zemlje. Pravni sustav ne može funkcionirati ako ne funkcionira pravosuđe, a ono nažalost ne djeluje kako treba. Glavni prigovori nam se stavljaju u vezi s pravosuđem čime se zaokružuje pravni sustav pa kako ono nije zadovoljavajuće ne zadovoljava ni pravni sustav. U vezi s pravosuđem donesena je i strategija njegovog razvoja, otvorena je Pravosudna akademija, što je novi pristup školovanju nositelja pravosudnih funkcija, ali treba vremena da bi se vidjeli rezultati. To je tek početak reforme.

Mislim da o tome treba učiti na iskustvima drugih. Ništa ne postoji u pravu što već netko nije otkrio, što netko nije primijenio, što netko nije isprobao i što se nije pokazalo dobrim ili lošim. Prema tome, nema tu tako velikih novih stvari. Današnja tema je vrlo atraktivna i intrigantna. Mogu li nove pravne profesije poboljšati učinkovitost pravosuđa? Ovdje je riječ upravo o tome. Potrebno je čuti kakva su iskustva drugih na tom području, kako drugi postižu brži i bolji rad sudova te kako se podiže kvaliteta suđenja korištenjem obrazovanja u pravosuđu. Riječ je o uvođenju u sudove profesionalaca koji nisu suci, o stručno dovoljno obrazovanim ljudima, osobama koje mogu znatno pridonijeti radu sudova, radu sudaca i konačno uspostavi vladavine prava. Kolegice Maganić, izvolite iznijeti uvodno izlaganje, a nakon toga će slijediti rasprava.

A. Maganić:

Dame i gospodo, kolegice i kolege, osobita mi je čast i zadovoljstvo da mogu nastupiti na današnjoj tribini. Prije svoga izlaganja željela bih zahvaliti poštovanom akademiku Barbiću koji mi je omogućio da večeras ovdje nastupim. Ova tema kao što je već rečeno vrlo je zanimljiva i aktualna iz razloga što treba pokazati što je Hrvatska napravila u pogledu rasterećenja u pravosuđu i ima li mjesta da se izabrani oblici rasterećenja poboljšaju. Obzirom na visok broj neriješenih predmeta koje Hrvatska ima, a koji su 2005. godine bili oko 1,700.000 predmeta, 2006. godine je taj broj nešto pao, a 2007. je bio nešto manji od milijun neriješenih predmeta, ono što je ključno za spomenuti je da zapravo ovakav broj neriješenih predmeta hrvatsko pravosuđe čini uistinu problematičnim. Zašto je problematično? Zato što nam ovako visok broj neriješenih predmeta onemogućava poštivanje postulata pravičnog suđenja. Kada usporedimo statističke podatke, proračunska sredstva u smislu izdvajanja za pravosuđe u Hrvatskoj su 54 eura po stanovniku, što Hrvatsku svrstava na sredinu ljestvice europskih zemalja. Vrlo je visoki broj sudaca - 43 suca na 100.000 stanovnika. U tom pogledu iznad nas je samo Slovenija i Monako. Užasno je veliki broj službenika, namještenika i članova administrativnog i tehničkog osoblja. Kao što vidimo Hrvatska u tome prednjači.....Što je Hrvatska napravila kako bi smanjila takav ogroman broj predmeta u međuvremenu i što bi trebala još učiniti? Najprije o tome koji su oblici rasterećenja sudova provedeni u Hrvatskoj. Sudski savjetnici su već dugo povijest. Oni svoje korijene vuku još iz Zakona o redovnim sudovima iz 1977. godine. Već je tada postojala mogućnost izrade nacrtu odluka, pomoć sucu u rješavanju određenih stvari itd. Međutim, taj se sustav postepeno razvijao. Naime, ovdje su nabrojani samo zakonski izvori temeljem kojih se uloga sudskih savjetnika modulirala onako kako je zakonodavac smatrao da treba. U odnosu na javne bilježnike neke krupne izmjene tiču se rješavanja ostavinskih predmeta i donošenja rješenja o ovrsi na temelju vjerodostojnih isprava. Konačno, imamo i reformu u zemljišnoknjižnom pravu. Prema Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o zemljišnim knjigama iz 2004. dogodila se jedna krupna izmjena koja je izazvala buru reakcija u javnosti, a koja se tiče zemljišnoknjižnih referenata. Što je sa sudskim savjetnicima? Kao što sam već spomenula njihova je era počela još 1977. godine i tada su već mogli izrađivati nacrtu odluka. Rješenje koje je postojalo prema Zakonu o sudovima 1977. godine zapravo je nastavljeno Zakonu o sudovima iz 1994. godine. Ovo govorim iz razloga da se vidi kako je uloga sudskih savjetnika i njihovo sudjelovanje zapravo dio hrvatske tradicije u pravosudnom smislu.

Što je prema Noveli Zakona o parničnom postupku omogućeno sudskim savjetnicima? Oni imaju vrlo značajnu ulogu u provedbi cijelog parničnog postupka, utvrđivanja činjenica i izvođenja dokaza te izrade nacrt odluke, s tim da je njihovo sudjelovanje određeno imovinskim cenzusom na način da u redovitom parničnom postupku mogu postupati u postupcima do 50.000 kuna, a u postupku pred trgovačkim sudovima do 500.000 kuna. Problematično je ukoliko sudac smatra da postupak nije korektno proveden i ako smatra da ga on sam treba ponovno provesti. Postavlja se pitanje nije li to protivno interesima stranaka osobito kao svojevrsno ograničenje u donošenju odluke u razumnom roku. S druge strane, ono što u Noveli ZZP-a iz 2003. izrijekom propisano je da se u uvodu odluke mora naglasiti da je nacrt odluke izrađivao sudski savjetnik. Takvo rješenje ne postoji prema Zakonu o sudovima. Znači ako je odluka donesena u parničnom postupku, sudjelovanje sudskog savjetnika vidi se u samom uvodu teksta odluke. U ovim drugim postupcima u kojima mogu sudjelovati sudski savjetnici, takav zaključak se ne može izvesti iz samog teksta odluke. Zašto je to bitno vidjet ćemo kasnije u povodu ustavne odluke koja se tiče upravo uloge sudskih savjetnika. Gdje sve sudski savjetnik može sudjelovati? U parničnom postupku, u ovršnom, u ostavinskom, u zemljišno-knjižnom, u izvanparničnom, prekršajnom i drugostupanjskom postupku. Pitanje koje se može postaviti je zašto je sudjelovanje sudskog savjetnika isključeno u izvanparničnom postupku koji se tiču oduzimanja poslovne sposobnosti, uređenja međa i razvrgnuća suvlasništva. Izuzimanje postupka o oduzimanju poslovne sposobnosti može se shvatiti jer je riječ o vrlo osjetljivoj statusnoj stvari. Međutim, zašto u parničnom postupku da, a ne u razvrgnuću suvlasništva ili uređenju međa kada se smatra da je riječ o spornim izvanparničnim postupcima, a sudski savjetnici su ovlašteni donositi odluke o sporu. Ono što je bitno za napomenuti tiče se ustavnopravnog položaja sudskog savjetnika odnosno pitanja jesu li uloga i položaj sudskih savjetnika u skladu s Ustavom Republike Hrvatske. Ne moram ponavljati što sadrži članak 29. st. 1. Ustava koji govori o tome da svatko ima pravo da o njegovim građanskim pravima odluku donese neovisni i nepristrani sud. Da li je sudski savjetnik osoba koja ima svojstvo suca? Prema odredbama parničnog postupka jedna od apsolutno bitnih povreda odredaba parničnoga postupka je da je odluku donijela osoba koja nema svojstvo suca. Je li sudski savjetnik osoba koja nema svojstvo suca i što znači imati ili ne imati svojstvo suca? Netko je sudac ili to nije. Zanimljivo je da sve donedavno nitko nije prigovorio tome da je odluku donio sudski savjetnik. To nam se tek nedavno dogodilo u

povodu ustavne tužbe u kojoj se podnositeljica pozivala da je prilikom donošenja rješenja o ovrsi sudjelovao sudski savjetnik i da je time povrijeđen čl. 29. st. 1. Ustava na način da tu odluku nije donio sudac. Ona se zapravo pozivala na čl. 10. st. 1. Ovršnoga zakona prema kojoj postupak ovrhe i postupak osiguranja provodi sudac pojedinac. Zanimljivo je da je ustavna tužba odbijena, ali je zapravo bilo za pretpostaviti da će se to i dogoditi, jer što bi se dogodilo da je Ustavni sud prihvatio ustavnu tužbu. Otvorila bi se Pandorina kutija ustavnopravnosti gdje bi se mnoštvo građana pozivalo na to da i oni imaju pravo pobijati odluke u čijoj je izradi sudjelovao sudski savjetnik. Bitno je što nam Ustavni sud pruža u svom obrazloženju koje je vrlo tanašno i nedovoljno obrazloženo. Najprije, poziva se na to da je odluka donesena u ovršnom postupku koji je vid izvanparničnog postupka te da je u ovršnom postupku tipično sudjelovanje sudskih ovršitelja i nekih drugih sudskih službenika što se odnosilo na sudske savjetnike. Pitam se što bi se dogodilo da se netko pozivao na takvu povredu u parničnom postupku? U parničnom postupku se ne bi mogli pozivati da je uobičajeno sudjelovanje sudskih službenika. Prema tome, to bi obrazloženje vrijedilo eventualno za ovršni postupak, ali za parnični nikako i time je naravno ograničen domet te odredbe. Nadalje se isticalo da sudski savjetnik nije bio taj koji je proveo cijeli postupak i da je proveo samo neke od radnji što ne znači da nije postojala kontrola od strane suca. Nama je naravno jasno da sudac u želji da što prije riješi svoje predmete sigurno neće smatrati da je postupak nekorektno proveden i u praksi će se njegova kontrola svoditi na potpisivanje odluke koju je već prethodno izradio sudski savjetnik. Poanta je u tome da nakon što se Ustavni sud u obrazloženju pozvao na ovršni postupak kao vid izvanparničnog postupka i nakon toga što je istakao da je sudski savjetnik proveo samo neke radnje, u obrazloženju Ustavne odluke se isto tako istaknulo da za takvo zakonsko postupanje (provođenje ovršnog postupka i izradu nacrtu odluke) postoji zakonsko uporište pozivajući se na odredbu Zakona o sudovima. Time je Ustavni sud odstupio od svoga prethodno iznesenog stava da je sudski savjetnik sudjelovao u obavljanju samo nekih radnji. Da je slučajno donesena drugačija odluka bilo bi tu velikih problema i bojim se da bi Ustavni sud bio zatrpan ustavnim tužbama građana koji bi se pozivali na povredu čl. 29. st. 1. Zanimljivo je da sam u međuvremenu doznala da je pokrenut postupak u povodu prijedloga za ocjenu ustavnosti zakonskih odredbi koje se tiču sudjelovanja sudskog savjetnika. Nisam upoznata s tim da li se one odnose samo na Zakon o parničnom postupku ili na Zakon o parničnom postupku i Zakon o sudovima.

Navodno je taj prijedlog podnio bivši sudac u mirovini i navodno postoji velika mogućnost da dođe do ukidanja tih odredbi. Vidjet ćemo što će biti. O tome ovisi što ubuduće biti s našim sudskim savjetnicima. Javni bilježnici, kratko, 2003. godina. Oni su povjerenici sudova, dana im je mogućnost da sudjeluju u ostavinskom postupku, donose rješenja. Samo u slučaju spora predmet se iz njihove nadležnosti upućuje sudu ili u slučaju da stranke žele izjaviti prigovor na njihova rješenja, s time da određene odluke javni bilježnik donosi samo uz suglasnost sudionika. Ne želim vas time previše zamarati. Sličan je koncept kada je u pitanju donošenje rješenja o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave prema Noveli ovršnoga zakona iz 2005. godine, a koji je u primjeni od 26. siječnja 2006. godine. Isto tako propisano je da stranke imaju mogućnost pobijati to rješenje čime je osigurana sudska kontrola. Bitno je napomenuti da se uz sudjelovanje javnih bilježnika vezuju vrlo dobri rezultati. Vidimo da se rješenja donose u roku kraćem od 30 dana. U 2008. protiv 94,4 % rješenja o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave nije bio izjavljen prigovor. Međutim i ta je efikasnost dvojbeno. Zašto? Zato što za donošenje takvih odluka mora postojati suglasnost stranaka što je jedan od razloga njihove procentualno visoke djelotvornosti. Zemljišno-knjižnim referentima upućuju se ozbiljni prigovori koji se tiču stručnosti. 2004. godine kada je došlo do izmjene i dopune Zakona o zemljišnim knjigama zakonodavac je navodno bio posegnuo za modelom austrijskog Rechtspflegera što je apsolutno netočno jer su razlike koje imamo u našem Zakonu o zemljišnim knjigama i austrijskom Zakonu o Rechtspflegerima drastične. Zašto? One se najprije tiču stručnosti. Mogu shvatiti zakonodavca da je 2004. godine razmišljao o tome kako osigurati ljude da ne ostanu bez posla koji su tada bili zemljišnoknjižni službenici. Što su tada učinili? Jednostavno su dopustili da u zemljišnoknjižnim uredima ostanu i nadalje uposleni službenici samo na temelju svoga radnoga staža. Dakle ako su imali srednju stručnu spremu društvenog smjera uvjeti za zemljišnoknjižnog referenta bili su i 10 godina radnog iskustva na poslovima zemljišnoknjižnog službenika. Osim toga, postojala je i kombinacija više stručne spreme i 5 godina radnog staža. Mislim da je zadržavanje ljudi u zemljišno-knjižnom odjelu na temelju takvih preduvjeta i njihovo odlučivanje u tako ozbiljnim stvarima kao što je pitanje vlasništva prilično nedopustivo. Smatram da je trebalo provesti ipak prethodno stručno osposobljavanje onih koji su tamo uposleni. Navodno postoje veliki prigovori koje se upravo tiču stručnosti zemljišno-knjižnih referenata. Vidimo rezultati su u statističkom smislu solidni. Ovlast u smislu samostalnog donošenja

rješenja u zemljišno-knjižnom postupku dobila su 232 referenta. Sjetimo se afere Gruntovčana koja ne mora biti usko vezana za nedostatak njihove stručnosti, ali ukazuje koliko je povjeravanje zadaća sudbenosti ozbiljno. Osim toga, pitanje je mogu li oni biti samostalni ako nisu stručni. U slučaju njihove objektivne samostalnosti utemeljene na stručnosti otpala bi i potreba njihove vezanosti za upute suca, te bi i pravni lijek o kojem bi zemljišnoknjižni referenti mogli samostalno odlučivati bio demonstrativne naravi. Kada usporedimo te okvire vidimo da zemljišno-knjižni referenti koje imamo u Republici Hrvatskoj imaju znatno drugačiji položaj od onoga što imaju Austrijanci. Kritički osvrt na sva ova rješenja zapravo nameće jedno novo pitanje, a to je trebamo li mi neovisno o provedenim oblicima rasterećenja nove pravne profesije u Republici Hrvatskoj. Što pod tim podrazumijevamo? Umjesto odgovora kritika postojećih rješenja. Najprije moramo reći da ono što je tipično za naš pravni sustav je podjela između onih koji provode postupak i izrađuju nacrt odluke i onih koji sudjeluju u materijalnom odlučivanju u smislu donošenja odluke. O čemu je riječ? Riječ je o tome da su zemljišno-knjižni referenti i prije nego što su postali samostalni izrađivali nacрте rješenja, koje je potom zemljišno-knjižni sudac potpisivao. Druga stvar, i kod sudskih savjetnika smo zadržali takav odnos. Zemljišno-knjižnim referentima smo dali samostalnost, a kada su se javni bilježnici trebali uvesti u ostavinski postupak razmišljalo se o tome da i oni samo izrađuju nacrt odluke. To je ipak bilo samo u idejnom smislu. Na kraju se ipak zakonodavac predomislio. Kada bi javni bilježnici izrađivali samo nacrt odluke, a s druge strane sudac bio taj koji bi ih donosio postojao bi problem koji svakako ne bi pridonosio brzini rješavanja tih predmeta. Iz tog razloga možemo reći da je dejudicijalizacija u Hrvatskoj više rezultat nekih oportunističkih stavova koji su potezali za onim što imamo, a manje promišljenih realističkih zahvata. Sudjelovanje sudskih savjetnika ustavnopravno je dvojbeno. Razlika postoji i između formalnog i materijalno pravnog odlučivanja. Sudjelovanje sudskih savjetnika u parničnom postupku određeno je vrijednošću spora. To je vrlo sporno. Zašto? Zato što smo u periodu 1949.-1959. u Baden Wuerttembergu u Njemačkoj imali mirovne suce koji nisu bili suci, već Rechtspflegeri a koji su donosili odluke u sporovima male vrijednosti. Što se dogodilo? Nakon 10 godina te prakse Savezni sud je ukinuo taj zakon kao protuustavan upravo jer neovisno o tome radi li se o sporu male ili velike vrijednosti odluku treba donositi sudac. Koliko je potrebno da netko postane sudski savjetnik? Po novom sustavu 8 godina. Pet godina školovanja i 3 godine da stekne uvjete za

pravosudni ispit. 8 godina je jako puno vremena za nekoga tko samo izrađuje nacrt odluke. Ono čemu se mnogu sudski savjetnici nadaju je da će postati suci. Te su mogućnosti znatno ograničene. Zašto? Kao prvo, imamo jako veliki broj sudaca. Drugo, uskoro će doći do racionalizacije mreže sudova pa se pitam kakva je sudbina tih sudskih savjetnika. Nisam uspjela pronaći podatak o tome koliki broj sudskih savjetnika koji se zaposli na sudu tamo i oстане, a koliki broj nakon što vidi da nema šansu postati sucem neovisno o tome koliko godina radio kao sudski savjetnik odlazi u neke druge vode. Zapravo se tu postavlja pitanje njihovih subjektivnih težnji i kretanja u određenom pravcu i objektivnih okolnosti koje nam sustav pruža uz apsolutnu nemogućnost njihovog daljnjeg profiliranja u pravcu kojim su krenuli. Kakav je odnos broja sudaca i sudskih savjetnika? Okvirno 3:1. Kada dodamo ovlaštene zemljišno-knjižne referente to je gotovo 2:1. Zašto to spominjem? Zato jer kasnije kada budemo uspoređivali Rechtspflegere i suce vidjet ćemo da je taj odnos u Austriji i Njemačkoj negdje dva Rechtspflegera na jednoga suca. Visok stupanj učinkovitosti javnog bilježnika. Postoji kolanje u slučaju spora ili prigovora pa predmet mora ići na sud. Zemljišno-knjižni referenti su posebna priča osobito što se tiče stručnosti. Navodna primjena austrijskog modela Rechtspflegera. Malo ćemo se vratiti u povijest i vidjeti što su Nijemci imali 1906. Zašto 1906. godina? Ogromna je vremenska razlika. Broj sudaca bio je užasan. Nijemci su u to vrijeme imali 9.000 sudaca, a u Engleskoj svega 500. Riječ je o tome da su građani u to vrijeme počeli gubiti povjerenje u pravosudnu vlast. Naravno da aktualna pravosudna vlast nije bila sposobna rješavati njihove probleme i sporove. 1906. godine imamo prvo prijenos zadaća sudbenosti na tadašnje sudske pisare, ali su oni tad dobili samo ovlasti izrade nacrtu odluka. Neovisno o tome što je velika vremenska razlika po sustavu, po odabiru toga modela, prema kojem su tadašnji pisari bili ovlašteni samo izrađivati nacrtu odluka podsjeća nas na naše sudske savjetnike. Novelom ZPO-a 1909. već su prvi poslovi sudbenosti kao što je utvrđivanje troškova postupka ili donošenje rješenja o ovrsci pretočeni u samostalnu nadležnost tadašnjih sudskih pisara koji su uskoro postali Rechtspflegeri. Najprije ćemo reći što su to Rechtspflegeri. Oni nisu suci, ali nisu ni samo službenici. Jesu službenici, ali ipak korak više od službenika. Definiiraju se kao službenici više pravosudne službe kojima su Zakonom o Rechtspflegerima prenesene zadaće pravoskrblja. Pri tome se zapravo misli na zadaće nesporne sudbenosti, odnosno mnoštvo zadaća koje se tiču ovrhe, stečaja, izvanparničnih predmeta itd., gotovo sve osim odluke o sporu. Pretpostavke su se

zapravo vremenom razvijale. Njihova teorijska naobrazba je vremenom postajala sve viša i viša. Na početku je bila svega godinu dana, a kasnije dvogodišnja stručna praksa. Ono što je centralnoga značaja je da njemački Zakon o Rechtspflegerima u § 9 propisuje stvarnu neovisnost čime se želi naglasiti da je Rechtspfleger vezan samo za zakon i pravo. Zapravo to znači da nije veza za upute suca i da je stvarno neovisan. Ono što ga razlikuje od suca je razina stručne naobrazbe te da sudac ima osobnu neovisnost, a Rechtspfleger nema. Djelokrug poslova se ugrubo može podijeliti na tri grupe. Poslovi koji su u potpunosti preneseni, poslovi u kojima sudac zadržava ovlast obavljanja pojedinih poslova i pojedinačno prenesene poslove. U okviru poslova koji su u potpunosti preneseni Rechtspflegerima su ovrha na nekretninama i zemljišno-knjižni postupak. Što se tiče poslova skrbništva kriterij podjele je da sudac obavlja poslove koji se tiču statusnih odluka, a Rechtspfleger imovine i sl. Što se zbiva na europskoj sceni? Postoje harmonizacijska nastojanja da se službenici koji postoje pri sudovima različitih europskih zemalja harmoniziraju, a po uzoru na ovaj njemački i austrijski Rechtspfleger model 3+2 obrazovanje i prijenos ozbiljnih zadaća sudbenosti. U Austriji 718 Rechtspflegeria obavlja 85% svih aktivnosti pri okružnim sudovima (Bezirksgerichte). Rechtspfleger se smatra hitom njemačkog pravosuđa. Zanimljivo je da tradicionalno zatvoreni francuski sustav počeo je razmišljati o uvođenju Rechtspflegera po uzoru na njemački model. Prije nego se odluče na takav korak planiraju da je neophodno potrebno izmijeniti ustav. Austrijanci su u Ustav unijeli odgovarajuću odredbu o tome da se određene zadaće sudbenosti mogu prenijeti nesudačkim državnim službenicima i time su se osigurali od bilo kakvih prigovora ustavnopravne dvojbenosti. Trebamo li mi u Hrvatskoj Rechtspflegere i gdje bi trebali vidjeti njihovo mjesto? Da, svakako. Započeli smo s austrijskim modelom koji nismo proveli na način na koji smo trebali. Hrvatska pripada germanskom pravnom krugu i to uopće nije potrebno posebno obrazlagati. Njemački i austrijski model su osnova za hrvatski Rechtspfleger model i bitna je ta ustavnopravna definicija. Iz današnje perspektive teško je očekivati da bi se naš Ustav mogao izmijeniti na takav način. Međutim, mi možemo predlagati i nešto željeti, što će se od toga realizirati vidjet ćemo. Moram upozoriti da su se neke značajne promjene dogodile inače na europskoj pravnoj sceni. Sada su trenutno u Njemačkoj pred njemačkim Saveznim vijećem dva zakona - jedan koji se tiče prijenosa izvanparničnih predmeta na javne bilježnike i drugi koji se odnosi na uvođenje privatnih sudskih ovršitelja. Što je tu značajno i što je drugačije nego

što je do sada bilo, to je da su ti nacrti popraćeni odgovarajućim izmjenama ustava na način da su u ustavni tekst unese odredba o prijenosu zadaća sudbenosti da bi se izbjegli prigovori ustavnopravne dvojbenosti. Zapravo po uzoru na Austrijance. Ne moramo ništa izmišljati samo trebamo vidjeti kako to drugi rade. Svakako bi trebalo zadržati njemačku odredbu o stvarnoj neovisnosti zato što je to točka temeljem koje se razlikuje Rechtspfleger od ostalih službenika. Mislim da to ne bi bilo loše u nekoj perspektivi, teško je govoriti o tome. Uvijek govorim *de lege ferenda* i uvijek je to *pro futuro*. Bojim se da upravni pravници kao profesija koja s obrazuje zapravo ne pronalazi svoje mjesto na tržištu rada. Kada se upravni pravnik treba zaposliti jako je teško. Mislim da bi upravo s tim upravnim pravnicima i odgovarajućim programima u dogledno vrijeme trebalo obrazovati buduće Rechtspflegere kao specijaliste za određena područja - ovrhu, osobni stečaj, izvanparnične predmete, utvrđivanje troškova postupka. Kada su hrvatski suci čuli kako izgledaju stvari u Njemačkoj i Austriji poželjeli su imati Rechtspflegere.

U Hrvatskoj je u odabiru modela rasterećenja veliku ulogu imala tradicija koja se vezuje uz sudske savjetnike s tim da se djelokrug poslova koje sudski savjetnici obavljaju neprestano širio. Time smo im omogućili da rješavaju sporne stvari što je zasigurno ustavnopravno dvojbena. Tijela koja sudjeluju u rasterećenju hrvatskog pravosuđa kao što smo vidjeli strašno se razlikuju. Imamo s jedne strane javne bilježnike koji djelotvorno rješavaju ostavinske i neke ovršopravne predmete. S druge strane, zemljišno-knjižni referenti nemaju takav karijerni put i neki su postali samostalnim zemljišnoknjižnim referentima samo na temelju određenog radnog staža a bez odgovarajuće pravne naobrazbe. Djelokrug zadaća može biti obrnuto proporcionalan sa stupnjem samostalnosti pojedinog tijela, kao što je slučaj sa sudskim savjetnicima. Njihova samostalnost je vrlo dvojbena jer ono što rade ostaje na razini formalnoga odlučivanja. Nema materijalnoga odlučivanja, nema ni odgovornosti za konačan rezultat. Na što to upozorava? Da bi u Hrvatskoj trebalo razmisliti o tome kakva će danas sutra biti pravna scena. Žao mi je što nije tu profesor Uzelac da kaže nešto više o privatnim sudskim ovršiteljima. Za sada se još točno ne zna kakav će biti izabrani model. Hoće li oni morati biti pravnici ili ne. Morali bi svakako imati neka saznanja o ovrsi, ali i iz nekih drugih predmeta. Toplo se nadam da će jednoga dana i Hrvatska imati svoje Rechtspflegere i da će oni značajno pridonijeti rasterećenju hrvatskoga pravosuđa, a time i povećati njenu učinkovitost. Hvala.

J. Barbić:

Zahvaljujem kolegici Maganić na jako zanimljivom izlaganju o iskustvima drugih. Iz njezinih izlaganja mogli ste pratiti model koji kod drugih već djeluje dugo vremena. Mogli ste vidjeti kakvo je stanje kod nas i što se kod nas sada čini. Što se uspjelo učiniti, to znate iz svakodnevne prakse. Počinjemo raspravu po našem starom dobrom običaju. Sad ste vi na redu s pitanjima i glasnim razmišljanjima. Izvolite.

E. Marin:

Docentica Maganić me podsjetila, kada je govorila o području gdje se mogu pojavljivati sudski savjetnici te *de lege ferenda* za naš pravni sustav i Rechtphlegeri, na neke bizarne situacije u našoj sudskoj praksi. Mi naime znamo da se stranke kad pristupaju sudu moraju na neki način legitimirati, kao stranke u postupku. Za razliku od stranaka, sam sudac nije obvezan strankama dokazati svoju vjerodostojnost jer se to podrazumijeva. Međutim, poznajem nekoliko slučajeva u kojima je raspravu zaključivao i presudu donosio sudski savjetnik, a u nekim slučajevima osoba za koju se nije moglo utvrditi dali uopće radi na sudu, jasno ne kao sudac. Status te osobe je za stranke nepoznat, premda se ta osoba vođenjem postupka deklarira kao sudac. Jasno je da je presuda u opisanim situacijama ništeta ili točnije pravno inegzistentna. No kada vi od tog suda želite dobiti podatke o osobi koja je postupak vodila, naidete na zid šutnje. Predstoji vam mukotrpan posao izvođenja dokaza o činjenici da je postupak vodio, zaključio glavnu raspravu i donio presudu netko tko nije sudac. Takav posljednji slučaj osobno imam sada na Županijskom sudu u Rijeci, u jednoj parnici radi utvrđivanja prava vlasništva na nekretnini. Predlažem da se upravo radi izbjegavanja ovih protuzakonitih situacija, u svakoj sudnici istakne dokument s fotografijom uređujućeg suca, kako bi stranka mogla provjeriti identitet i status osobe koja nastupa kao sudac. Stranka obično ne poznaje suca, a sudac može, samoinicijativno ili u dogovoru sa strukturom suda, provesti zamjenu identiteta. Stranke danas nemaju efikasne pravne mehanizme da se zaštite od zlouporaba statusa sudaca, osim da u slučaju sumnje da osoba koja je postupak vodila, okončala i donijela presudu nije sudac, u relativno kratkom roku prikupi dokaze u žalbenom postupku i eventualno kasnije podnese ustavnu tužbu. Ove bizarne, tragikomične, ali istinite situacije, izuzetno su opasne, kako za stranke, tako i za sam pravni sustav i zapravo su njegova negacija.

A. Maganić:

Iskreno, moram priznati da sam iznenađena ovime što čujem od Vas. Time što je Zakon o parničnom postupku propisao da se u uvodu teksta odluke mora naglasiti da je sudjelovao sudski savjetnik to je ipak jedno malo bolje rješenje od onoga gdje o tom pitanju nemamo ništa tj. prema Zakonu o sudovima. Osobno smatram da je više razloga u igri i brinem se što očekuje sudske savjetnike. Malo prije smo spomenuli djelovanje Pravosudne akademije kao centara u kojima će se vršiti obrazovanje sudačkih vježbenika. Ne znam da li su tu u igri sudski savjetnici. Bojim se da ne. Čini mi se da cijeli sustav upravljen je u nekom pravcu u kojem više neće biti mjesta za sudske savjetnika. Iz tog razloga smatram da je možda već sada moment da razmišljamo o nekim novim pravnim profesijama. Zašto to kažem? Ako bi se odlučili na neki od modela koje sam prezentirala, bojim se da bi isto tako trebalo proći dosta godina da obrazujemo buduće Rechtspflegere. Treba nam 3+2, treba nam 4-5 godina da obrazujemo buduće Rechtspflegere. Došlo je vrijeme da se sudski savjetnici počnu kretati u nekim novim okvirima.

J. Barbić:

Dodao bih nešto na ovo što je rekla kolegica Maganić. Koji je motiv sudskim savjetnicima nakon što se uvede Pravosudna akademija da uopće budu sudski savjetnici? Njima je omogućeno da cijeli život budu sudski savjetnici u pravosuđu. Po novome čak ni odvjetnici neće moći preći u suce nego će svi morati proći Akademiju. Mogu li se sudski savjetnici upisati na Akademiju? Ne čini mi se iz ovoga što se danas govori da je to tako. Tu se zapravo radi o pripravnicima koji nastavljaju svoje školovanje u Akademiji tako da malo uče a malo praktično primjenjuju to što su naučili i tada mogu biti suci. Sudbina današnjih sudskih savjetnika nije motivirajuća stvar – nije cilj cijelog života ostati sudski savjetnik. Posljedica toga mogla bi biti da se za taj posao neće javljati kandidati osim možda netko tko nema ni ambicija niti znanja, a upravo je bit da se pokažu ambicije, znanje i ostvari razvoj. Moraju se otvoriti vrata napredovanju, to je motivirajući činitelj.

A. Maganić:

Dug je put nakon 8 godina kretati se u jednom pravcu, a potom više ne ići dalje.

Gordana Štanfel, Končar – Elektroindustrija:

Čini mi se da je ovo danas više politička nego pravna tema. U svakom slučaju Ministarstvu pravosuđa pokazalo je volju za rješavanje stanja u pravosuđu, što je vidljivo iz činjenice da je došlo do stanovitog pada broja neriješenih predmeta. Vjerojatno da se

uđe u analizu tih predmeta vidjeli bi da su riješeni oni predmeti koji su bili manje sporni. U prilog tome govori i činjenica da se postojeće rasterećenje putem javnih bilježnika kao povjerenika suda unutar ostavinskih predmeta i nasljedno pravnih predmeta, izvršilo na području isključivo nespornih predmeta.

Stari sporni predmeti još uvijek su stari sporni predmeti iako postoji određena obveza sudaca da se uzmu u rad stari predmeti, da se gušće zakazuju rasprave u starim predmetima. Međutim, nisu samo suci krivi za ne rješavanje starih predmeta, jer u takvim predmetima često dolazi do promjene sudskih vijeća. Ti predmeti su zbog nečega postali stari. Po mom mišljenju to nije nerješiv problem. Da je tome tako svjedoči 1991. godine, kada je Trgovački sud u Zagrebu kao sud koji pokriva znatan dio teritorija RH i koji je do tada u svojoj povijesti imao najveći broj otvorenih stečajeva i to stečajeva velikih gospodarskih subjekata, uspio iste kvalitetno i brzo riješiti u ratnim godinama s istim brojem zaposlenih.

Svejedno je kako se zovu ljudi koji rješavaju predmete jesu li to Rechtspflegeri ili sudski savjetnici. Mislim da postoji političko odsustvo želje za suštinsko rješavanje stanja u pravosuđu.

U kontekstu pitanja mogu li nove pravne profesije poboljšati učinkovitost hrvatskog pravosuđa stekla sam dojam (možda i krivi) da je jedan od motiva uvođenja Rechtspflegera rješavanje postojećeg broja sudskih savjetnika i to posebno ako imamo na umu činjenicu da je zadnja izmjena i dopuna Zakona o sudovima propisala školu za pravosudne dužnosnike, koja uvodi nova pravila u edukaciji i imenovanju sudaca i državnih odvjetnika. Takva škola onemogućava imenovanje sadašnjih sudskih savjetnika za suce. Nadalje, ista znatno ograničava fluktuaciju unutar pravne struke. Moram priznati da me to osobno ne veseli. Zapravo me žalosti zatvaranje u nekakve kaste i mislim da se time neće dobiti puno na kvaliteti niti će se dobiti na dinamici života. Kaže se da je najgore što vas u životu može zateći je monotonija pa makar se radilo i o obavljanju državnčkih i pravosudnih poslova.

Danas na ovoj tribini, svjedoci smo odsustva studenata, koji bi trebali biti zainteresirani za pravnu profesiju, pa time i za nove pravne profesije, ali oni nisu educirano o toj potrebi i te svoje potrebi nisu svjesni.

A. Maganić:

Mislim da je jako velika odgovornost pogurnuti ljude u određenom pravcu i onda reći – žao mi je, tako je kako je. Smatram da je to velika odgovornost onih koji donose takve odluke i iz tog razloga se zalažem za neka rješenja za koja smatram da su realna, objektivno moguća. Mislim da treba osluhnuti kako izgleda tržište rada. Tržište

rada upravo pokazuje potrebu i želju za ljudima koji su usko specijalizirani i osposobljeni za obavljanje poslova određene vrste, a koji bi pridonijeli rasterećenju u velikom broju neriješenih predmeta.

- G. Štanfel:** Apsolutno se slažem, ali sudski savjetnici imaju i nekih drugih mogućnosti. Cijelo to vrijeme koje su proveli na sudu je jedno savršeno savladavanje zanata koje je vrlo korisno u obavljanju jedne odvjetničke profesije. Ne može biti bolja praksa.
- A. Maganić:** Vi dakle pozitivno na to gledate?
- G. Štanfel:** Što se profesije tiče na to gledam pozitivno. Što se tiče političke volje ne vidim. Bit će zanimljivo na toj 150. tribini.
- J. Barbić:** Vidjet ćemo što će biti tema 150. tribine. Još je nismo odredili. Prepustili smo Predsjedniku Republike da odabere temu. On je naš kolega i bavi se važnim područjem prava. Sada se bavi nešto širim stvarima. Budući da vrijeme ne dopušta da se sada upusti u neke teme u koje nije ranije temeljito ušao, mislim da je korektno da mu damo mogućnost da izabere temu o kojoj će uvodno izlagati. Važno je da dođe na tu tribinu radi davanja priznanja i važnosti Fakultetu. Svakako je važno da to bude pravna tema koju on može obraditi i u nekom makro gledanju na stvar. Vi koji dolazite na naše tribine znate da je naš kolega na njima već izlagao i da su to bila dobra i zanimljiva izlaganja iz područja prava kojim se bavi. Bit ćete u prilici postavljati pitanja i raspravljati.
- E. Zadravec:** Kolegica je svojom intervencijom uputila na neobičan problem, a to je nedostatak političke volje da se stvari na području pravosuđa izmijene nabolje. Naravno, na ovoj tribini o tom smo govorili neobično često i neobično mnogo. Naročito je bilo zanimljivo kada su ovdje sudjelovali predsjednik Ustavnog suda gospodin Klarić, predsjednik Vrhovnog suda gospodin Hrvatinić i predsjednik Hrvatske odvjetničke komore. Na moju intervenciju da nedostaje političke volje da se stvari izmijene usprkos tome što imamo tri vodeća čovjeka iz pravosuđa koji mnogo mogu učiniti i da ništa neće moći učiniti akademska rasprava ako ne postoji politička volja. Doživio sam to da jedna kolegica kaže – ne slažem se sa Zadravcem. Naravno, ona se može ne slagati, ali je činjenica da ne postoji politička volja – pa kolegice zašto ne postoji politička volja? Razlog je vrlo jednostavan. U ovoj državi još dok ova država nije postojala, imamo naslijeđe iz 1917. godine iz revolucije Lenjinove i Staljinove

izvršna je vlast onipotentna. Mi imamo ustavnu odredbu o tri stupa u ovoj državi, ali samo izvršna vlast odlučuje o svemu. Osoba koja je kod nas kancler, dakle, osoba koja je predsjednik Vlade je onipotentna osoba. Sada je to gospođa Kosor. Rasprava na temu onipotencije naše izvršne vlasti s jedne strane i inferiornosti našeg pravosuđa nije akademske naravi. Čestitajući našem predsjedniku u jednoj jednoj rečenici rekao mu slijedeće – uspješnost Vašeg petogodišnjeg mandata vrlo je lagano i jednostavno izmjeriti. Da li će nakon 5 godina ova država imati dug od 40 milijardi eura ili neće. Da bi Hrvatska smanjila vanjski dug, drugim riječima da bi bolje poslovala, da bi svi mi bolje živjeli jedan od neobično važnih uvjeta je efikasno pravosuđe. Mi ga, nažalost, nemamo. Čega se bojim? Da će naš predsjednik Josipović, koliko god bude nastojao, da će teško dobiti prolaznu ocjenu. Ako bude vanjski dug veći od 40 milijardi onda ću mu isto napisati – gospodine predsjedniče niste bili uspješni predsjednik. Ovo sve spominjem zato da kažem da ovo što je kolegica spomenula da ne postoji politička volja. Zaista je tome tako. To nas i ne bi zanimalo kada za ne bi imalo ovako grubu posljedicu koja se sastoji u tome da neobično puno vani dugujemo. Mi smo na predavanju profesorice Josipović, koja je sada prva dama, kada je bilo riječi o hipotekarnim kreditima utvrdili da Nijemci samo zahvaljujući tom institutu godišnje imaju još 900 milijardi dodatnih sredstava u tokovima svog gospodarstva uz to da u državnom proračunu imaju 200 milijardi. Dakle, oni 4 puta više imaju sredstava zahvaljujući tom institutu samo zato što pravni sustav radi. Oni imaju neobično dobro uređenu regulativu koja se odnosi na hipotekarne kredite. Nemoguće je da netko uzme hipotekarni kredit, a da ga ne vrati ili pak da hipoteka koju je dao posluži kao osiguranje i plaća kredita ne bude dostajala. Dapače, sredstva iz tih hipotekarnih kredita vode se na posebnim fondovima u okviru banaka i ne ulaze u konkursnu masu tih banaka kad odu u stečaj. To što spominjem taj primjer hoću samo reći da je neobično važno da pravni sustav radi jer onda i gospodarstvo uspješno radi. Onda je i uklonjena boljka koju ja zovem rak-rana ove države, a to je insolventnost, a to je zaduženost. Uslijed neefikasnosti pravnog sustava, koji se ne usuđuje jer mu tako kaže izvršna vlast, voditi stečajne postupke imamo tu situaciju da su sada 60.000 aktivnih trgovačkih društava insolventna. Najinsolventnija su upravo državna poduzeća, poduzeća u većinskom državnom vlasništvu. Ta poduzeća i dalje generiraju dugove. Kupuju robu i usluge, a ne mogu platiti i one koji dobro posluju mogu povući za sobom. Škegro je sinoć sramežljivo spomenuo mogućnost stečajeva. Mislim da bi tu mogućnost trebalo jako kategorički spomenuti jer daleko nećemo

dospjeti sa svim mjerama ako ostavimo pravosuđe po strani. Drugim riječima ako zakon ostane po strani. Da stvari idu u krivom pravcu se vidi kada naš ministar financija, koji je ujedno i potpredsjednik Vlade uporno uzima kredite vani i tvrdi da to nije daljnje zaduživanje. I ja bih jako rado uzeo neki kredit i tvrdio da se nisam dalje zadužio. Kolegica, imali ste pravo kada ste tvrdili da nema političke volje, a ja sam sada pokušao objasniti i zašto nema. Dakle, onipotentna izvršna vlast naprosto ne da pravosuđu da primjenjuje pravo i makar imamo zakon koji to omogućuje. Imamo i Zakon o trgovačkim društvima, imamo i Zakon o stečajevima. Odluka je da se ne smije ići u stečaj i da se nastavlja dalje raditi. Drugim riječima izbjegavamo ono što se zove opasnost od socijalnih nemira. Taj dug od 40 milijardi je ogroman. Pisao sam o tome prije pet godina kad je bio 26 milijardi. Hvala na strpljenju.

J. Barbić:

Mi smo u Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti prije četiri godine počeli naš ciklus okruglih stolova. Prvi je bio Strategija reforme pravosudnog sustava. Tada je bilo rečeno da je to tek strategija i da će biti strategija onoga tko će je provoditi. Ako se ne bude provodila odnosno ako se ne bude dobro provodila, to neće biti nikakva strategija. Čini mi se da, preskočimo li te četiri godine, osim nastojanja da se smanje zaostaci na sudovima nije baš puno napravljeno. To nije dobro. Znak je to da je strategija uglavnom ostala strategija, a da zapravo svaka vlast koja je dolazila po redu nije baš puno po njoj postupala. U zadnje vrijeme je nešto krenulo. Vidjet ćemo hoće li biti dovoljno odlučnosti i ustrajnosti.

Sada u pregovorima s Europskom unijom želimo otvoriti poglavlje pravosuđa i temeljnih prava. To je poznato 23. poglavlje kojim se zahtijeva reforma pravosuđa. O tome nema rasprave, reforma se mora provesti. Sada se vrlo intenzivno razmišlja o smanjenju broja sudova. Ono što je mene šokiralo je činjenica da recimo na Visokom trgovačkom sudu, govorim o tome jer to bolje poznajem, praktički nema preinačenja pobijanih prvostupanjskih odluka. Na tom sudu se praktički preinačuje svega nekoliko postotaka prvostupanjskih odluka, radije se odluke uporno ukidaju i kad su ispunjeni uvjeti za preinačenje. Sada se ozbiljno razmišlja o mogućnosti otvaranja drugostupanjske rasprave tako da se nakon jednog ukidanja mora konačno suditi, a ne vraćati predmete po nekoliko puta u prvostupanjski postupak.

Događa nam se to da prvostupanjski sudac provodi sve što mu se predloži jer ne zna što će napraviti drugostupanjski sud. Ovaj pak

čim nađe neki nedostatak zbog kojega može preinačiti prvostupanjsku odluku ukida pobijanu odluku i na taj se način stalno povećava broj predmeta u radu umjesto da ga se smanjuje. Koliko se meni čini, kada je bila donesena strategija reforme pravosudnog sustava posebna točka u njoj bilo je ubrzanje postupka. Po mom mišljenju u tom pogledu nije ništa ozbiljno napravljeno. Znatno je smanjen broj zaostataka, ali sporovi još uvijek jako dugo traju. Do smanjenja zaostalih neriješenih predmeta dobrim je dijelom došlo zbog toga što su neke stvari prešle u nadležnost javnih bilježnika, ali ne vidim da je u vođenju postupaka pred sudom napravljen neki ozbiljni korak, iako se u tom pravcu ulažu naponi.

A. Maganić:

Samo bih još htjela spomenuti nekoliko točaka, rak-rana hrvatskoga pravosuđa tiče se upravo donošenja odluka u razumnom roku. U zakonodavnom smislu smo napravili jedan neobičan manevar iz razloga što smo silinu ustavnih tužbi koje su se zbog povrede razumnog roka slijevale u Ustavni sud preusmjerili na Vrhovni sud. Naime, odredbama Zakona o sudovima 2005. godine i uvođenjem zahtijeva za suđenje u razumnom roku nadležnost za odlučivanje o tim povredama preselila se najprije na više sudove, a potom na Vrhovni sud. Bojim se da se trenutno svi predmeti koji se tiče pitanja suđenja u razumnom roku slijevaju na Vrhovni sud. To sada postaje veliki teret za Vrhovni sud. Baveći se tim pitanjem primijetila sam da se ništa ne događa u konkretnom smislu. Ukoliko i viši sud naloži nižem sudu da u određenom vremenskom roku donese odluku, nema nikakve sankcije za nepoštivanje njegove odluke. Stranka dobije neki manji novčani iznos i nakon toga odluka uopće ne bude donesena u određenom vremenskom roku, njena prava ostaju nerealizirana. Mislim da bi mnoge stranke bile više zainteresirane za pravodobno rješavanje njihovih sporova nego za dobivanje neke novčane naknade. Mislim da je to još jedan od načina na koji mi pokazujemo da mislimo neozbiljno, odnosno kojima zakonodavac pokušava pronaći nekakva izlaz iz situacije jednostavno prebacujući lopticu čas na ovu čas na onu stranu, čime objektivno ne rješava ništa.

G. Štanfel:

Sad ste me podsjetili na još jednu stvar. Kad bi se od ukupnog broja predmeta koje ima naše sudstvo vidjelo koliki broj predmeta otpada na predmete koje generira sama država. Nelogično je da jedno ministarstvo ima zadaću smanjivanja broja predmeta, a druga ministarstva ih generiraju. Koliko su samo sporova proizvela resorna ministarstva sa plaćama i božićnicama. Klasični primjer kolektivnog

radno spora. Na opisani način javlja se i znatan broj kvazi predmeta pred sudovima. Jednom sam u jednom neformalnom razgovoru rekla – pa zar vam to više ne dojadi. Odgovor je bi – da, kolegice, ali ima tu i statistike. Kad se tome doda i traženje države za suđenjem u razumnom roku, sve to izgleda kao zadavanje suprotnih ciljeva istom subjektu.

J. Barbić:

Imate i problem Ustavnog suda koji trenutno ima 8.000 predmeta zaostataka, ne računajući 60.000 predmeta riješenih jednakih predmeta o „haračkom zakonu“, koji čekaju rješenje. U našem sustavu to znači da je taj sud postao negdje četvrti a negdje čak i treći stupanj odlučivanja. Tako vam se može dogoditi da nakon što ste završili dugotrajan postupak u kome je uložena i revizija, tri, četiri godine nakon toga Ustavni sud sve vrati na početak, iako je riječ o odluci suda koja je godinama pravomoćna pa i ovršnim putem možda i provedena. To je nedopustivo. To je nezamislivo za uredan pravni sustav.

E. Marin:

Slažem se da je iluzija smatrati kako se pravosuđe može transformirati bez transformacije i svih ostalih dijelova društvenog sustava, jer on je praktično njegova refleksija. Pravosuđe ima svojih unutarnjih strukturalnih problema, koje će trebati riješiti, ali problem pravosuđe se ne može parcijalno, izolirano rješavati a da se ne promijeni u društvu primjerice kultura plaćanja, da se poslovni moral ne postavi na posve drugačije osnove, da se izvršna vlast ne odnosi drugačije ne samo prema pravosuđu nego i prema pravu općenito, da se ne poštuju obveze koje je sama preuzela, kao primjerice u slučaju kolektivnih ugovora u kojima se kao jedna strana pojavljuje Vlada Republike Hrvatske. Kolegica me podsjetila na pitanje božićnica i njihove neisplate za državne službenike i službenike i namještenike u javnim službama. Onaj tko bi morao biti u državi jedan od uzora poštivanja zakona i drugih propisa, a čemu inače svi stremimo i što je uvjet funkcioniranja pravne države, taj se u našim prilikama ponaša potpuno nelegalistički. Vlada je tako zaobišla Zakon o izvršenju budžeta za 2009. a isto najavljuje i za 2010., kada je riječ o božićnicama. Naime ti zakoni nisu ovlastili Vladu da može posebnim odlukama urediti i pitanje ne isplata božićnica za odnosnu godinu. Osim što ovime Vlada pokazuje svoj odnos spram pravnog sustava, riskira i brojne sudske postupke, u kojima će država izgubiti sporove te morati isplatiti i zatezne kamate u znatnom iznosu na teret budžetskih sredstava, dakle poreznih obveznika, a što nije nimalo racionalno ponašanje u postojećim uvjetima svekolike gospodarske i ekonomske krize. Vjerujem da će se

problem sudstva rješavati u jednom dugotrajnom procesu, ali i u procesu transformacije cijeloga društva. Da li ćemo to dočekati do okončanja pregovora s Europskom unijom? Kako sada stoje stvari, mi zapravo radimo odmak od onoga što radi Europa, a ne da joj se približavamo. Deklaracije o prihvaćanju vrijednosti Europe te usklađivanje zakonodavstva s pravnom stečevinom Europske unije ne znače ništa bez stvarne promjene društvene prakse u svim segmentima. Preduvjet istoga je autentična i vjerodostojna politička djelatnost prije svega izvršne vlasti u Republici Hrvatskoj.

J. Barbić: Više nema prijavljenih za raspravu. Kolegice Maganić, želite li Vi još nešto reći za kraj.

A. Maganić: Želim reći da mi je žao što se rasprava nije još više razvila. Ponekad se osjećam kao da se bavim pionirskim poslom. Sigurna sam da ću dočekati vrijeme u kojem će se neke stvari promijeniti. Sigurna sam da će Hrvatska uskoro imati svoje Rechtspflegere.

J. Barbić: Zahvalimo pljeskom kolegici Maganić na zanimljivom uvodnom izlaganju. Ovo što je danas ovdje rečeno bit će objavljeno u Biltenu a njega dostavljamo na odgovarajuća službena mjesta. Mi ćemo svoje učiniti i prenijeti i učiniti dostupnim javnosti. Ovdje je prikazan i raspravljen jedan mogući model pa se može vidjeti kako to drugi rade i razmisliti o tome da se to kod nas prihvati ili ne.

Ove tribine kao mjesto stručnih i znanstvenih rasprava ne dovode do toga da se na njima donese odluka. Njezino donošenje je zadatak politike. Na nama je dužnost da iznesemo sve što govori u prilog ili protiv nekog mogućeg rješenja, da prikažemo komparativna rješenja koja su usvojili drugi i da kažemo - evo, gospodo, nemojte reći da niste znali, imate sve što je potrebno za donošenje dobre odluke, a mi ćemo nakon toga raspravljati o tome kako ste odlučili.

Pozivam vas na narednu tribinu koja će biti 25. svibnja. Vidjet ćemo koja će biti njezina tema. O tome ćete na vrijeme biti obaviješteni. Tom prilikom moći ćete se izjasniti o radu Tribine, o tome kako smo radili ovih 17 godina, da li tako nastaviti dalje ili nešto mijenjati, treba li što popraviti, što mislite o budućim temama koje bi trebalo raspraviti. Nadam se da je ovdje uspostavljen stalan forum koji će nas sve nadživjeti i da će Fakultet ubuduće imati priliku da putem njega pokaže svijetu ono što zna, što radi i što predlaže za poboljšanje pravnog sustava. Putem njega se i obavještava o zbivanjima u praksi što mu je izvrsna prilika za testiranje korisnosti

onoga čime se bavi. Objavljivanjem uvodnih izlaganja i rasprava ono što se ovdje iznese ne ostaje samo u ova četiri zida i u sjećanju sudionika tribina nego postaje trajno dostupno svakome koga to zanima. Zahvaljujem vam se na sudjelovanju na ovoj tribini i doviđenja 25. svibnja u uobičajeno vrijeme u Auli Sveučilišta u Zagrebu.

Tribina Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
i
Kluba pravnika grada Zagreba

BILTEN BR. 70

Voditelj Tribine i urednik
Akademik Jakša Barbić

Sadržaj:

**Autorizirano izlaganje uvodničara
Predsjednika Republike prof. dr. sc. Ive Josipovića**

Tema 150. tribine

**PRILAGODBA HRVATSKOG PRAVNOG SUSTAVA
NA PUTU U EU**

Zagreb, 25. svibnja 2010.

KLUB PRAVNIKA GRADA ZAGREBA

150. TRIBINA – 25. SVIBNJA 2010.

PRILAGODBA HRVATSKOG PRAVNOG SUSTAVA NA PUTU U EU

J. Barbić:

Kolegice i kolege, gospođe i gospodo, ne bez ponosa, otvaram 150. redovitu tradicionalnu tribinu Kluba pravnika grada Zagreba i Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Svaki mjesec u zadnjih 17 godina, osim ljetnih mjeseci, nijedan mjesec nije prošao a da nismo održali tribinu o nekoj značajnoj temi. Na ovih 150 tribina o isto toliko tema uvodna izlaganja održalo je 110 uvodničara, redom najuglednijih znanstvenika i stručnjaka iz prakse. Ponosan sam na to da nitko nikada nije odbio biti uvodničarom što je pokazatelj da je Tribina dobila značajno mjesto u našem društvenom životu.

Do sada smo izdali 8 knjiga s objavljenim tekstovima onoga što je na tribinama izrečeno. Ovo je jedinstvena tribina kod nas u kojoj se sve snima, ispisi izlaganja i rasprava autoriziraju i nakon toga objavljuju u Biltenu dostupnom na narednoj održanoj tribini i nakon toga u Godišnjaku. Prema tome, ono što se kaže u ovoj dvorani ne ostaje samo u sjećanju onih koji sudjeluju u radu Tribine, jer se objavom svega što je na njoj rečeno rad Tribine izlaže javnosti, dostupan joj je u objavljenim biltenima i godišnjacima pa je samim time i izložen kritici. Tako se redovito prate zbivanja u nas i u svijetu, a Tribina je u tome forum na kome sudjeluju znanstvenici i praktičari pridonoseći tako objašnjavanju društvenih pojava i predlaganju mogućih rješenja koja vode napretku. Praksa je pokazala da su iznesene kritike i dani prijedlozi utjecali na poboljšanje pravnog sustava u mjeri u kojoj je to ovakvim djelovanjem bilo moguće učiniti.

Ono što me sada posebno veseli jeste da je danas na tribini koja je označena ovako značajnim okruglim brojem uvodničar naš gost, iako ga kao našeg dragog kolegu na Fakultetu baš i ne bih smio nazvati gostom, predsjednik Republike Hrvatske prof. dr. sc. Ivo Josipović. Tema koju smo izabrali prikladna je ne samo vremenu nego i uvodničarevoj ulozi u nas - *Prilagodba hrvatskog pravnog sustava na putu u EU*. O tome smo već više puta razgovarali, ali je dobro o toj temi čuti od Predsjednika Republike što on o tome misli da bi se poslije po našem dobrom starom običaju o tome razvila rasprava.

Sada bih zamolio drugog suorganizatora Tribine kojem smo beskrajno zahvalni, odnosno Pravnom fakultetu kao instituciji što nas prati i omogućava da sve ovo možemo učiniti, da se u osobi dekana prof. dr. sc. obrati sudionicima Tribine. Da nije Pravnog fakulteta ne bi bilo ni ove tribine. Gospodine dekane, budite ljubazni pa se obratite sudionicima Tribine.

Ž. Potočnjak:

Gospodine predsjedniče Republike Hrvatske – uvaženi kolega profesore Josipović, uvaženi predsjedniče Kluba pravnik - akademiče Barbić, poštovane dame i gospodo, kolegice i kolege. Osobito mi je zadovoljstvo da vas danas ovdje mogu pozdraviti u ime Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Za Pravni fakultet Tribina Kluba pravnik i Pravnog fakulteta posebno je važna jer predstavlja susret pravne znanosti i pravne prakse. Nama je bitno da osim znanstvene i nastavne dimenzije razvijamo i praktičnu dimenziju našega rada, da prenosimo znanje i iskustvo koje smo stekli u praksu. Jednako tako, važno nam je da od prakse dobivamo povratnu informaciju o vrijednosti i prikladnosti našeg rada. Naš rad svoju puno potvrdu dobiva samo u pravnoj praksi. Upravo je ova tribina za nas jedan od važnih medija kroz koji mi to i činimo. Kroz prethodnih 149. tribina na Tribini su razmatrana sva za našu znanost i struku najznačajnija pravna pitanja. Tako je posebno značajna i ova današnja tribina, na kojoj će nam Predsjednik Republike iznijeti svoje viđenje problema prilagodbe hrvatskog pravnog poretka u postupku pristupanja Europskoj uniji. Taj proces prilagodbe značajan je za Pravni fakultet koji se i sam intenzivno prilagođava novim okolnostima: „bolonjskom procesu“, pravnim standardima Europske unije, vanjskom vrednovanju njegovog znanstvenog i nastavnog rada i drugim sličnim izazovima. Samo da kao primjer promjena i novih izazova spomenem da ćemo mi ove godine uputiti pedesetak, a možda i više, naših studenata da dio studija provedu u inozemstvu. Od sljedeće godine nadam se da ćemo u većem broju i mi primati studente iz inozemstva. Mi se na razne načine prilagođavamo europskom pravu i svjesni smo da ćemo se u tom području susresti s brojnim nedoumicama i neizvjesnostima, da ćemo puno morati raditi, učiti, suočavati se s novim problemima. Utoliko, mislim da je posebna vrijednost što će nam danas Predsjednik Republike, naš uvaženi kolega i prijatelj Ivo Josipović iznijeti svoje viđenje izazova i problema s kojima će se hrvatsko društvo susretati u procesu približavanja Europskoj uniji.

I. Josipović:

Uvaženi akademiče Barbić, dekane, profesore Potočnjak, dragi kolege i prijatelji,

Moram priznati da sam s malo treme došao večeras ovdje pred vas. Ne samo zato jer je to moj prvi nastup na Fakultetu nakon izbora, nego zato što znam da ovdje ima barem 10 ili 20 osoba koje o tematici europskog prava znaju više od mene. Zato sam odlučio da neću ići u detalje europskog prava, pa ni u ona široka područja domaćeg pravnog sustava koja treba prilagoditi pravnoj stečevini EU. Danas ću pokušati dati određeni podsjetnik o onome što se događa na planu pristupa Hrvatske Europskoj uniji i dati nešto drukčiji pogled, dijelom pravni, dijelom politički. Nadam se da ću moći dati neku novu informaciju onima koji proces pridruživanja prate isključivo kao pravnici, nešto što nije uvijek vidljivo, što se događa iza scene. Možda će to biti poticaj za oštru raspravu među pravnicima. Bit ću slobodan i ponajprije podsjetiti koje su to postaje koje imamo na putu prema Europskoj uniji, bez ulaženja u detalje. Od formalnog početka pregovora 2005. godine do danas, prolazimo ili smo morali proći u pojedinim poglavljima tri velika stadija i više podstadija. U nekim smo poglavljima uglavnom sve dovršili, a u nekima smo još relativno daleko od kraja pregovaranja. S pravnog i političkog stanovišta najvažnije je kako idu ti pregovori, da li ono što se događa u Saboru odgovara pregovorima i da li rezultat, dakle, zakoni koji izlaze kao dio procesa usklađivanja, odgovara svojom kvalitetom pa i kvantitetom pregovaračkom procesu. Konačno, moramo ocijeniti i da li usvajanjem pojedinih zakona udovoljavamo kriterijima koje smo prihvatili, koji nam daje Europska unija. Još moje iskustvo iz Sabora govori da je Sabor jedna velika tvornica zakona u kojoj se oni zakoni koji su tzv. e-zakoni, u pravilu, usvajaju po hitnom postupku. Je li to dobro ili nije dobro o tome možemo razgovarati. Da li je dobro s političkog stanovišta – vjerojatno je, jer pokazuje želju da se u jednom brzom tempu hrvatsko zakonodavstvo prilagodi Europskoj uniji. S druge strane, sasvim sigurno, hitni postupak ne doprinosi kvaliteti propisa. Govorim to s punim uvjerenjem jer sam kao zastupnik u Hrvatskom saboru punih šest godina sudjelovao u procesu donošenja zakona. Bilo je, nažalost, puno zakona koji su upravo pod tim „e-pritiskom“ izlazili iz saborske radionice, a da im je kvaliteta bila mizerna. Siguran sam da ćemo se na neke od tih zakona vratiti. Druga karakteristika tog zakonodavnog „stampeda“ je to da je bilo često situacija u kojim su se kao e-zakoni prikazivali oni koji o nisu. Razlog je bila želja predlagatelja, najčešće Vlade RH, da neki zakon koji je promovirao neke parcijalne interese lakše prođe kroz Sabor. Ipak, javnost i kasnija praksa prepoznavali su lošu kvalitetu takvih zakona i interese koji su se skrivali iza „E“ oznake. Bilo je tu i zakona koji zbog toga nisu bili duga vijeka. Ili, bilo je onih zakona koji su

usvajani prilično mukotrpno, često i u duljem periodu nego što bi to bilo normalno u redovitom postupku. Sjetimo se samo Zakona koji je uređivao golf igrališta, sjetimo se Zakona o poljoprivrednom zemljištu i nekih drugih zakona koji su dobar primjer navedene prakse. Isto tako, neki su zakoni iz političkog razloga predstavljani kao dio *acquis-a*, iako to sadržajno nisu. Prisjetiti ću se Zakona o kaznenom postupku. Neću reći da je sama procedura bila brza, ali ću reći da je izostala kvalitetna stručna rasprava kakva je primjerena takvom jednom velikom i kompliciranom zakonu. Izostanak takve rasprave doveo je do toga da konačni rezultat nije dovoljno dobar. Zato će se mnoga pitanja iz ZKP-a morati ponovo raspraviti. Upravo je ZKP dobar primjer kako se neki zakoni forsiraju zbog dnevnopolitičkih problema. ZKP je isforsiran kao antimafijaški zakon u jednom teškom trenutku za hrvatsku javnost nakon određenih ubojstava, kada je donošenje tog zakona bilo pokazano kao dio borbe protiv organiziranog kriminala i korupcije, kao spas za sigurnost građana. Hrvatska je usvojila zaista veliki broj zakona i to, naravno, treba čestiti onima koji su pripremali tako veliki broj zakona, bez obzira na kritičnost prema ovom ili onom zakonu. Rekao bih, imamo pravu, veliku zakonodavnu industriju koju valja opsluživati i to nije uvijek lako i zadržati kvalitetu propisa.

Kada je riječ o ulasku u punopravno članstvo, rekao bih da smo sada u situaciji koju bismo mogli označiti kao „ni na nebu-ni na zemlji“. Zašto? To bolje pokazuje naredni slajd koji pokazuje neotvorena poglavlja. Pri tome bih izdvojio pravosuđe i temeljna prava. Zašto bih izdvojio to 23. poglavlje? Zato jer je pitanje što zapravo Europa od nas očekuje kad govori o 23. poglavlju. Tu bih istaknuo tri grupacije očekivanja. Jedna je vezana za suradnju s Haškim sudom za bivšu Jugoslaviju, druga je vezana za reformu pravosudnog sustava, a treća je vezana za određena ljudska prava pri čemu se najčešće zahtjevi referiraju na manjinska prava. Manjinska se prava često vezuju i za sanaciju posljedica rata, poglavito za status osoba koje su izbjegle iz Hrvatske. Svatko razuman može pretpostaviti da, kada govorimo o reformi uprave i pravosuđa i kada pri tome imamo ambiciju koja je višekratno iskazana, da pregovore završimo do kraja ove godine ili koji mjesec nakon toga, ne mislimo da će cijela reforma biti dovršena do kraja pregovora. Očekivati punu provedbu reforme pravosuđa onako kako je zamišljamo, koja bi trebala biti vrlo kompleksna nije realno u kratkom roku. Nije realno očekivati da se sve to može provesti i kroz šest ili osam mjeseci. Za to trebaju godine. Kroz više razgovora s dužnosnicima Europske unije, a imao sam čast razgovarati sa sva

tri predsjednika, naravno da nitko od njih nije očekivao da mi kompletno završimo reformu i kažemo - imamo malu sjajnu kućicu koja se zove hrvatsko pravosuđe, i drugu koja je hrvatska javna uprava, eto, sada one funkcioniraju najbolje na svijetu. Naravno da to nije moguće. Od nas se očekuje da postavimo dobre temelje i da pokažemo pozitivnu tendenciju, jasne i vidljive rezultate koji pokazuju napredak i tendenciju daljnjeg poboljšanja. Slobodno mogu reći, i mnogi će se od vas složiti, da unatoč reformi, i danas imamo vrlo ozbiljne slučajeve u kojima se predugo čeka na pravdu. Čak po 20 i više godina. Na sreću, takvih je slučajeva sve manje. Isto tako, vrlo često imamo sporost postupanja, čak opstrukciju u javnoj upravi, pa građani često imaju problema da dobiju i najnužnije dozvole, uvjerenja, ili kakvu upravnu odluku. Ipak, i tu je napredak vidljiv. Mjerljiv je padom broja zaostataka u pravosuđu i određenim reformama koje su ipak servis javne uprave približile građanima. Moramo biti svjesni da nas tu čeka još jako puno posla ne, samo radi toga da bismo ušli u Europsku uniju što prije, nego i zato da i mi, građani Hrvatske, imamo pristojan život i državu koja je naš servis, a ne zao gospodar. To podrazumijeva, kada je riječ o pravosuđu, rješavanja sporova zakonito i pravedno, u razumnom roku. Ako je riječ o upravi, ona zaista mora biti servis građana, brz, efikasan i bez korupcije. Inače, kad raspravljam o pravosuđu i upravi, kao predsjednik bi možda težio stanje prikazati boljem od stvarnog. Ali, i profesor sam i to mi daje dodatnu kritičnost. Znae, profesori su skloni propitivanju, kritiziranju... Zato, i ovdje raspravljam ujedinjujući dvije uloge, predsjedničku i profesorsku, tako da mogu reći kako sam danas dvoglava aždaja. Kao profesor, naglašeno sam kritičan, ali kao predsjednik, moram paziti na državni interes. Prvo, pitam sebe, a i vas, da li reformama, pa i onima u pravosuđu i upravi pristupamo racionalno, s jasnim ciljevima i svijesti o tome da pojedine aktivnosti vode tom cilju, ili tek ritualno. Kad kažem ritualno, mislim na to da imamo zadani broj zakona iz određene materije koje treba promijeniti, i mi to zaista činimo, ali, pri tome ne ulazimo dublje u sadržaj i posljedice novog zakona, već težimo samo tome da ispunimo zadanu normu. Nismo uvijek sigurni što će biti konačni rezultat i kakve će biti posljedice po društvo. Eto, pratio sam nastanak Zakona o općem upravnom postupku. Glavnu je ulogu u njegovoj izradi u okviru CARDS projekta imao jedan njemački sudac. Krenulo se s pozicija da su naš upravni postupak i upravno sudovanje više-manje spori i neefikasni. Nažalost, naš Upravni sud je toliko pretrpan predmetima da nema mogućnosti da uredno odrađuje sve te brojne predmete koji mu dolaze. Isto tako, sami upravni postupci traju jako dugo. Priznajem,

ne mogu zamisliti kako će to sustav u kojemu potencijalno imamo četiri stupnja, podići brzinu i efikasnost tromog sustava koji potencijalno ima tri stupnja odlučivanja. U to me teško netko može uvjeriti, ali, volio bih da se varam. Ali, otkud takav, logički teško prihvatljiv pristup? Čini mi se da je razlog isti kao i kod brojnih drugih inovacija koje smo uveli kroz CARDS i druge međunarodne projekte. Događa se da inozemni eksperti koji vode te projekte, navode da naprosto uzmemo dio nekog stranog pravnog sustava ovdje konkretno njemačkog, a da ono što smo uzeli naprosto ne može biti uklopljeno u cjelinu našeg sustava, ili da ne odgovara našoj pravnoj tradiciji. Kao da želimo presaditi neko drvo iz bitno drukčijeg podneblja. Ono naprosto ne raste na našem tlu. Naprosto, je zemlja drukčija, klima također, i to drvo ovdje naprosto ne može rasti. Mislim da je to ozbiljna tema za razmišljanje kod budućih reformi. Čekaju nas brojne pravne reforme i mislim da moramo biti kritičniji prema onome što nam se sugerira kroz projekte. Mislim da kad budemo u nekim mirnijim vodama, kad ne budemo pod presijom rokova, reforme možemo provesti i kvalitetnije no što to sada činimo.

Evo kakav je bio napredak u našim reformama, posebno gledano sa strane naših europskih prijatelja. Uz prepoznavanje nesumnjivog napretka na mnogim područjima, prigovaralo nam se na u nekim dijelovima reformi ne napredujemo dovoljno brzo. Uz upravu, pravosuđe, probleme s manjinskim i izbjegličkim pravima, isticali su se problemi s kriterijima tržišnog natjecanja, brodogradnjom, subvencijama..... Ovdje bih izdvojio državne poticaje. Imao sam prilike razgovarati s korisnicima i potencijalnim korisnicima poticaja, u prvom redu s brodograditeljima i poljoprivrednicima. Naš je sustav poticaja nekompatibilan s europskim, često netransparentan, opterećen optužbama za nepotizam, prijevaru i korupciju. Tu ćemo morati učiniti velike promjene. Zašto su te promjene bolne? Zato jer će dotaći neka prava koja danas postoje a koja u budućnosti neće biti moguće održati. Posebno, treba eliminirati zlouporabe koje su bolne i za proračun i za sektor na koji se odnose. Izdvojit ću poljoprivredu. Sustav poticaja, zajedno sa sustavom dodjele državnog zemljišta, netransparentan je i sami poljoprivrednici ga vide kao nepravednog, pa i koruptivnog. Problemi počinju netransparentnom dodjelom zemljišta. Na tako, gotovo besplatno dobiveno zemljište, „lijepo“ se poticaji, na žalost, ne po proizvodnji, već po površini zemljišta. Proizvodnja na tom zemljištu često se fingira: zasije se tek simbolična površina a poticaj se uzme za cijelo zemljište. Kontrole praktično nije bilo. Sad je kontrola srećom

krenula. Takav sustav mora se promijeniti, bez obzira na Europsku uniju. . S druge strane poticaji u brodogradnji su često bili u funkciji održanja socijalnog mira, očuvanje jedne tradicije koji Hrvatska ima u brodogradnji, koja je vrlo respektabilna, ali koja je iz ovih ili onih razloga donosila velike gubitke. Naravno kad se govori o brodogradnji, tu moramo znati da nije samo riječ o poticanju uspjeha samih brodogradilišta, nego i brojnih kooperanata i cijelih regija na jugu koje žive od brodogradnje. Međutim, višegodišnje ulaganje, većinom bez odgovarajućih rezultata, možda i iz objektivnih razloga, s druge strane, kod onih gospodarstvenika koji nemaju poticaje, izaziva nezadovoljstvo. Kažu, od njih država oduzima kako bi stalno pomagala neefikasnu proizvodnju brodova, a oni sami, u drugim sektorima, imaju ozbiljne probleme i nitko ih ne pita treba li im pomoć. Kažu, plaćamo poreze u vrlo teškim uvjetima, za svako kašnjenje PDV-a ulazimo u blokadu, a s druge strane jedan dio gospodarstva, bez objektivnih rezultata, dobiva poticaje koje mi financiramo. Vjerujem da će sadašnji postupak privatizacije brodogradnje dati određene pozitivne rezultate i dovesti do toga da brodogradilišta ostvaruju dobit i bez poticaja.

Hrvatska na svom putu ka Europi ima i određene političke kriterije. Ovdje ću se ograničiti na regionalnu suradnju. Zašto baš regionalnu suradnju? Zato jer mislim da je ona u ovim političkim kriterijima posebno važna. Na našoj političkoj sceni to još uvijek može biti vruća tema. Bilo je i nekih događaja koji su malo uzburkali javnost, a s obzirom da sam i sam bio njihov sudionik, reći ću nešto o njima. Još u predizborno vrijeme, kao dio svog izbornog programa, istakao sam da će, uz ulazak u Europsku uniju, kao drugi, komplementarni cilj biti suradnja sa susjedima. Predsjednik Republike je po Ustavu, zajedno s Vladom, sukreator vanjske politike i tu svoju ulogu želim odlučno ostvariti upravo na ta dva važna cilja. U pogledu našeg članstva u Europskoj uniji, barem na deklaratornoj razini, nema spora među ključnim faktorima politike. Regionalna politika je nešto drugo. To je „lakozapaljiva“ problematika i za političare može donijeti određeni rizik. Ja sam spreman prihvatiti rizik i doprinijeti rješavanju otvorenih pitanja sa susjedima i uspostavljanju dobrosusjedskih odnosa. To želim, ne samo radi članstva u EU, već i zato što sam uvjeren da su dobri odnosi sa susjedima jamstvo naše sigurnosti te da otvaraju neslućeni prostor trgovine, gospodarske suradnje, razvoja turizma, te suradnje na brojnim drugim područjima, i Hrvatskoj i susjedima na korist. Sigurno, odnosi sa Srbijom, Bosnom i Hercegovinom te Crnom Gorom, više su ili manje opterećeni ratom na području bivše Jugoslavije. Ali,

upravo zato, regionalna politika ima i zadaću ratne rane učiniti manje bolnima. Upravo zato je i početak mog mandata bio usmjeren s jedne strane na razgovore s čelnicima Europske unije, ali s druge strane i na naše susjede. Najprije sam našim prijateljima susjedima Slovencima, predsjednikom Türkom i premijerom Pahorom. Nakon toga, bio je onaj iznenadni susret s predsjednikom Tadićem u Opatiji. Zatim, i odlazak u Bosnu i Hercegovinu gdje je bilo najviše buke. Moje je žaljenje zbog pogrešne hrvatske politike prema BiH u devedesetim godinama u dijelu desnih političkih krugova dočekano s nerazumijevanjem i negodovanjem. Ali, odjeci u BiH, u međunarodnoj zajednici te kod većine hrvatskih građana, bili su odlični. Zašto inzistiram na odnosima sa susjedima? Prvo, od Hrvatske se očekuje da bude motor popravljanja odnosa u regiji, a ona to može i biti, prije svega sebi na korist. Zašto? Jer to doprinosi hrvatskoj sigurnosti i stabilnosti. Drugo, dobra suradnja i dobri odnosi zbog kompatibilnosti naših tržišta za Hrvatsku znači nove mogućnosti. Nebrojeno mi je gospodarstvenika pristupilo i reklo – Predsjedniče, hajmo malo prema susjedima, treba nam tržište, trebaju nam zajednički projekti. Naš turizam je oko 20% naše ekonomije pa je i to razlog. Turista nikad dosta. U pravilu, oni dolaze iz bliskih zemalja, naravno i iz susjedstva. Nije nezanemariv interes onaj koji bismo nazvali nacionalni u užem smislu riječi. U Bosni i Hercegovini imamo veliki dio hrvatskog nacionalnog korpusa. Tamo su Hrvati konstitutivni narod, ali danas u ne baš sjajnom položaju. Znamo da je u BiH danas gotovo pola Hrvata manje nego što ih je bilo prije rata. Znamo i da sadašnji ustavno pravni poredak ne jamči jednakopravnost hrvatskog naroda na praktičnoj razini pri donošenju odluka. Hrvate čeka važna borba za novi, kvalitetniji ustavnopravni položaj. Upravo zato sam usmjerio svoj interes na Bosnu i Hercegovinu. To u svakom slučaju znači suočavanje s nekim vlastitim promašajima, ali i uspostavljanje dobrih odnosa i što bolje razumijevanje s druga dva konstitutivna naroda. Vjerojatno ste pratili što se dogodilo prilikom mog puta u BiH. Dogodilo se ono što se nikad prije nije dogodilo. Na stratišta jednog i drugog naroda došli su vjerski vođe jedne i druge vjerske zajednice koji do tada nisu komunicirali. Bili su predstavnici svih stranaka Hrvata u Bosni i Hercegovini. Isto tako i Bošnjaka. Najvažnije, praksa zajedničkog obilježavanja stradanja, praksa međusobnog uvažavanja i tolerancije, oprosta, nastavljena je. Kritike koje sam dobio s jednog dijela naše političke scene nisu naišle na odgovarajući odjek u Bosni i Hercegovini. Zato mi je drago da se u Bosni i Hercegovini prepoznalo što sam htio učiniti. Isto tako, neki su mi zamjerali presrdačne kontakte s predsjednikom Srbije Tadićem, što je

naravno nerazuman prigovor. Inače, želim istaći kako se i na razini vlada suradnja poboljšava, posebno na planu rješavanja graničnih pitanja, pronalazjenja nestalih osoba, povratka kulturnog blaga..... Moja je želja potaći Vladu da u tim kontaktima krene što više u rješavanje životnih problema koje ljudi imaju i s jedne i s druge strane granice, slično kao i sa Slovencima. Naši građani imaju ozbiljne probleme zbog neadekvatne granice, graničnih prijelaza, imovinskih odnosa. Ono što je važno nakon mog sastanka s predsjednikom Türkom, krenulo se tim putem. Nadam se da će ovih dana barem jedan prijelaz biti riješen. Isto tako u odnosu na Srbiju, želio sam pomoći i Hrvatima koji žive u Srbiji. Nakon sastanka u Mađarskoj, trilaterale s mađarskim i srpskim predsjednikom o ekološkim pitanjima i pitanjima brige o nacionalnim parkovima, predsjednik Tadić i ja posjetili smo Hrvate u Vojvodini. Znamo da je hrvatska manjina u Srbiji bila u dosta nepovoljnom položaju. Za vrijeme ratnih događanja bilo je nasilja, bilo je protjerivanja, bilo je i ubojstava. Nakon rata, došlo je do velikog otopljenja. Hrvati su zauzeli određene pozicije u političkom životu Srbije, povezavši se s vladajućom koalicijom predsjednika Tadića. Međutim, još uvijek tamo postoji izvjesni strah. Mislim da je velika stvar bila da smo na povratku stali u Vojvodini. Došla je velika grupa Hrvata neposredno iza mađarske granice. Iz usta predsjednika Srbije čuli su poziv da ostanu tu, da upisuju djecu u hrvatske škole, da izlaze na izbore, da se registriraju i da će uživati i njegovu osobnu zaštitu. Mislim da je sasvim jasno čemu služe moji kontakti s čelnicima i Srbije i Bosne i Hercegovine i Slovenije. Nadam se i sve više sam u to uvjeren da cijela hrvatska politika razumije prednosti takvog pristupa. Naravno, u svemu tome prije svega štitimo hrvatske interese.

Ipak, mislim da je očito da dio naše političke scene naprosto ima strah od suradnje sa susjedima. Ali, taj je strah, taj otpor, moguće prevladati. Eto, od strane vladajuće stranke često sam bio kritiziran nakon iznošenja teze kako je moguće da se međusobne tužne za genocid pred Međunarodnim sudom riješe dogovorom, kompromisom. Bilo mi je iznimno drago da je upravo jedan od kritičara, zastupnik Jarnjak u beogradskom tisku preuzeo moju tezu kako je spor moguće okončati dogovorom, ako se naši pravedni zahtjevi ispune i bez presude. S takvom sam promjenom stava vrlo zadovoljan jer pokazuje kako ipak na našoj političkoj sceni postoji mogućnost dijaloga pa i promijene mišljenja. I ja sam spreman promijeniti mišljenje kada vidim da sam u krivu. Nisam jedanput promijenio mišljenje. Kako je rekao naš gost profesor kriminalistike

Aleksić, profesor Krapac ga se sjeća, samo budala nikad ne mijenja mišljenje.

Demokracija i vladavina prava također su važne teme vezane uz naš pristup Europskoj uniji. Ovdje ću samo o nekim segmentima te teme. Imamo zaista puno problema s vladavinom prava, već na zakonodavnoj razini. Zakon o općem upravno postupku i problemima vezanim za njega sam već spomenuo. Ima više takvih nesavršenih zakona. Kada je riječ o demokraciji i vladavini prava, karakteristična je ocjena iz EU da imamo „ograničen napredak“. Što to hoće reći? Prepoznaje se da smo započeli reforme, prepoznaju se pozitivne tendencije. Pokazuje se želja i volja da se provede reforma. Znamo da su Vlada i Ministarstvo pravosuđa krenuli s vrlo opsežnom reformom koja obuhvaća cijeli spektar tema, od imenovanja sudaca, drukčijeg profiliranja pravničkih profesija u Republici Hrvatskoj, reforme postupovnih prava, jačanje određenih mehanizama zaštiti ljudskih prava. Za sada se taj napredak karakterizira kao ograničen. Navodno postoji novo izvješće Amnesty Internationala koje još nisam stigao pogledati, koje nije najsajjnije za Hrvatsku. Govorim to sa žaljenjem jer mislim da neke stroge ocjene možda nisu najpravednije u odnosu na nas. Bez obzira na sve slabosti i kritike, mislim da je ipak napredak Hrvatske prepoznatljiv. Civilni nazor i snaga sigurnosti uvijek su zanimljiva tema. Zna se da uvijek ima tih priča tko sluša, koga sluša, zašto sluša. Tu ima jedan problem u zakonodavstvu. Ne znam hoće li se Ustavni sud time baviti, da li će netko na to reagirati. To je pitanje nadzora. Kada nalog za praćenje komunikacija ne daje obavještajna zajednica koja je pod odgovarajućim civilnim nadzorom, nego kada je riječ o pravosudnom nalogu, otvara se pitanje civilnog nadzora. Promjenama zakona morat će se jasno definirati kako se nadzire provedba sudskih naloga, jer postoji mogućnost da se oni izvršavaju mimo svrhe radi koje su izdani.

Nadalje, vrlo važan segment pravnog sustava koji će EU vrednovati je antikorupcijska politika. Apsolutno podržavam politiku Vlade kako je deklarirana, da se bez milosti obračuna sa svakom korupcijom. Mislim da je takva pozicija Vlade naišla na odobravanje i u domaćoj i u međunarodnoj javnosti. Nadam se da će premijerka zajedno s Vladom ustrajati na upornoj borbi protiv korupcije i nultoj toleranciji koruptivnih radnji. Naravno, s obzirom da je borba protiv korupcije povezana s primjenom tzv. posebnih mjera, moramo paziti da ne dođe do nepotrebnog ili pretjeranog narušavanja ljudskih prava, preko one mjere koja je nužna za vođenje postupka.

Ljudska prava i zaštita manjina su posebno važno područje za hrvatsku europsku budućnost. Znamo da je Hrvatska imala više predmeta pred Europskim sudom za ljudska prava. Činjenica da postoje presude protiv Hrvatske sama po sebi nije ništa strašno, nema države protiv koje nema presuda. Ono što je važno jest da se iz tih presuda izvuku pouke i da se poprave one stvari na koje se ukazuje u presudama. Mi tu imamo specifične probleme povratka izbjeglica i prava na imovinu. Otvorit će se sasvim sigurno i pitanje stanarskih prava onih ljudi koji nisu bili u prilici da ih iskoriste. Imali smo problema s člancima 3, 5. i 6. Europske konvencije za ljudska prava. Trajanje postupaka, uvjeti u zatvorima i lišenje slobode u kaznenom postupku najčešće su predmet tužbi.

Oči međunarodne javnosti su posebno uprte u progon ratnih zločina, da li se provode po jednakim kriterijima, je li postupanje efikasno, postoji li etnička pristranost, poštuju li se prava obrane. Znamo da su nam zatvori neadekvatni tu Hrvatska mora poduzeti odgovarajuće poteze. Isto tako, regionalna je suradnja preduvjet efikasnog progona ratnih zločina. Ono što se ističe kao veliki plus Hrvatskoj, to su sporazumi koje naše državno odvjetništvo ima s državnim odvjetnicima u Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori i Srbiji na progonu ratnih zločina, ali i brojni sporazumi i zajedničke aktivnosti na progonu organiziranog kriminala. To je zaista važno, jer se sasvim jasno primjećivalo kako su pojedini visoko rangirani kriminalci koristili činjenicu dvojnog državljanstva da bi izbjegli ili procesuiranje ili provođenje kazni. Znamo sada s Bosnom i Hercegovinom taj sporazum o izvršavanju kazni. Čuo sam danas da će jedna od prvih stvari biti da se nakon promjene Ustava koji će omogućiti bilateralni sporazum o izručivanju vlastitih država zaključuje takvi ugovori sa zemljama u regiji.

Tržišno natjecanje bih preskočio. Znao da za tržište nisam baš veliki ekspert, a i profesor Barbić me sve strože gleda. Radije ću o pravosuđu. Pravosuđe i temeljna prava, 23. Poglavlje, glavni je problem pred kojim se nalazimo. Nesumnjivi su pozitivni aspekti smanjenja broja zaostalih predmeta. Nas čeka dosta politički osjetljiv postupak smanjivanja broja, kako jedinica lokalne samouprave, tako i pravosudnih tijela. Tu smo naravno svi za racionalizaciju dok se ne dirne u „sud u mom selu“. Kad se sud u mom selu dotakne, onda tu prestaje rasprava i onda se tu pozivamo na političke, povijesne i bilo kakve druge kriterije i nismo baš skloni provesti reformu. Ovdje bih samo istako važnost pravnog

obrazovanja u reformi pravosuđa i uprave. Ponosan sam da je naš Pravni fakultet u Zagrebu perjanica pravnog obrazovanja u Hrvatskoj. Nadam se da će to i ostati i u stručnom i u odgojnom smislu.

Za kraj, još nešto kraćih napomena. Vrijeme zaista nije prijatelj govornika o ovako opsežnoj temi kakva je večerašnja.... Prvo, istakao bih velik napredak koji je hrvatsko pravosuđe napravilo u procesuiranju ratnih zločina. Od potpuno etnički pristranog pravosuđa, danas imamo suđenja za ratne zločine koja su na vrlo solidnoj stručnoj razini. Uloga Vrhovnog suda RH i Ustavnog suda je pri tome nezaobilazna. Drugo, uloga Hrvatske u međunarodnim misijama neobično je važna. Od Hrvatske se očekuje i sudjelovanje europskoj sigurnosti i obrambenoj politici i naše članstvo u NATO-u je tome doprinijelo. Hrvatska sudjeluje u brojnim međunarodnim misijama. Zaista, na svoje uši slušam velike pohvale našim vojnicima koji su angažirani u misijama. Posebno u onoj u Afganistanu koja nije nimalo jednostavna ni lagana. Te misije naravno nose i ozbiljni rizik i sigurnosni rizik za naše vojnike. Oni apsolutno zaslužuju našu podršku u smislu maksimalne opremljenosti. Srećom, naše snage u Afganistanu nisu imale žrtava. To imamo zahvaliti ratnom iskustvu koje naša vojska ima i oprezu koji znaju prakticirati na terenu.

Konačno, na samom kraju, što donosi članstvo u Europskoj uniji? To je pitanje čiji će odgovor svakoga od nas motivirati da glasamo na referendumu o našem članstvu u EU za ili protiv, ili da uopće ne izađem na referendum. To je pitanje koje će svaki naš građanin sebi postaviti kada dođe vrijeme odlučivanja. Mi danas imamo taj strašni problem referenduma koji je postavljen tako da nizašto ne možete dobiti potrebnu kvalificiranu većinu. Zato su tu pred nama promjene Ustava koje se odnose upravo na referendum. To je jedan formalni dio promjene oko koje neće biti problema kod usuglašavanja stranaka. Puno je važnije nešto drugo, da u Hrvatskoj stvorimo uvjete da referendum uspije. Svima je vidljivo da iz mjeseca u mjesec, podrška EU opada. Može se reći da je pad podrške našem članstvu u EU višemjesečni trend.

Svakako, treba biti svjestan jasnog pada podrške građana našem ulasku u EU. Od uvjerljive, apsolutne podrške, danas smo na tankoj većini. Zato, odmah treba početi s ozbiljnim aktivnostima podizanja podrške građana za predstojeći referendum. Sadašnju neizvjesnu situaciju treba pretvoriti u siguran dobitak. To je moguće ako sve

relevantne političke snage jasno ljudima pokažu prednosti članstva u EU. To znači i punu transparentnost u odnosu na pregovarački proces, pa i u pogledu onih aspekata pridruživanja koji nisu u prilog pojedinih kategorija građana. To je isto kao i kad idete u kampanju u politici. Najbolje je da sami unaprijed kažete one neugodne stvari koje bi vam mogao iznijeti vaš protivnik. Pojedine lošije strane pregovora treba jasno iznijeti i objasniti, te jasno pokazati ukupan strateški dobitak koji će Hrvatska imati ulaskom u EU. Sve relevantne političke opcije u Hrvatskoj danas su za Europsku uniju. Međutim, ono što mislim da je mogući problem je praktična razina vezana za kratkoću rokova. Ako bi pregovori završili do kraja ove, ili početkom naredne godine, to znači da vrlo brzo mora biti referendum. Referendum se ne može otežati dvije godine. On je tu pred vratima. Osobno ću kao predsjednik potaći Vladu i sve relevantne političke snage i nevladine organizacije da gotovo odmah započnemo proeuropsku kampanju. To moramo učiniti da izbjegnemo eventualna neugodna iznenađenja. Mislim da je zadnji trenutak da se krene u to. Ako sve bude kako treba, ako sve bude onako kao želimo, mislim da je realno očekivati naše članstvo u prvoj polovini 2012. Ako se dogodi drukčije, nije tragedija ako budemo imali jasnu perspektivu da će to biti šest ili osam mjeseci kasnije. Za Hrvatsku bi po mom sudu bilo vrlo neugodno i teško kao zemlju da 2012. godinu dočekamo s nejasnom europskom perspektivom. Mislim da bi to dovelo do jačanja već prilično raširenog pesimizma i pasivnosti u društvu, a to je nešto najgore što može jedno društvo zadesiti. Osobno smatram da je jedan od važnijih zadataka koji političari danas imaju držati tenziju, pobuditi optimizam, vjeru da Hrvatska zna i da može postići rezultat. Hvala vam na pozornosti!

J. Barbić:

Zahvaljujem uvodničaru na ovom uvodnom izlaganju naročito zbog toga što je pokazao nešto što je očito, a često se na to ne misli. Ne možete pravo odvojiti od politike. Htjeli mi to ili ne oni su vrlo usko vezani i zato je dobro da smo čuli ovakvo uvodno izlaganje koje je dobra podloga za raspravu.

Ovo je 150. Tribina. Ovo je trenutak da kažemo nešto i o Tribini. Treba li nam ovakva tribina, što govori sedamnaestogodišnje iskustvo? Treba li što promijeniti? Iznesite nam vaše sugestije i mi ćemo ih rado prihvatiti. Stoga otvaram raspravu i o tome, naravno i o uvodnom izlaganju o današnjoj zanimljivoj temi.

E. Zdravec:

Poštovani gospodine Predsjedniče, niste jedini koji ima tremu. Imam je i ja. Čini mi se da smo načinili propust jer smo zaboravili našem

profesoru Barbiću zahvaliti na ovih 150 tribina. Osobno sam bio skoro na svima. Znam da nije lako doći, a sada zamislite kako je njemu koji je sve to morao organizirati. Pa dajmo mu je jedan veliki pljesak za to. Postavio bih pitanje našem Predsjedniku s područja političkih kriterija, dakle, s područja vladavine prava. Kad sam ovo pitanje pisao, a to je bilo 17. Svibnja objavljen je podatak od 60.000 trgovačkih društava koja su insolventna i prezadužena i koja zadovoljavaju uvjete za otvaranje stečajnog postupka. Danas čitam da ima već 66.000 društava. Vi ste spominjali pravni stampedo. Ne znam kako bih ovo nazvao. Uglavnom riječ je o jednoj rak-rani ovoga društva. Vi imate neograničeno ovlaštenje, suprotno svim onim idejama, da je predsjednik fikus - ukras države. Da ima samo nešto malo ovlaštenja u vanjskoj politici. Ne, Ustav Vama daje neograničeno ovlaštenje brinuti se o funkcioniranju cijele države i funkcioniranju cijelog sustava. U to spada i obaveza da provodite i inzistirate da se provodi Ustav posebice iz čl. 5. st. 2. Ustava koje govore o vladavini prava odnosno obavezi svih da poštuju zakon. To nije sada akademsko pitanje. To je pitanje našeg preživljavanja, pitanje naše egzistencije. Pitanje je hoćemo li mi odnosno hoće li kola ići nizbrdo zavisi i od Vas. Vi ste taj koji ima ovlaštenje stvari u pravom pravcu pokrenuti. Harvard Institute of Economics raspravlja na temu gospodarstva već godinama i rezultat istraživanja je sljedeći. Ne davati poticaj gubitašima onima koji slabo rade. Održavamo loša poduzeća u gospodarskom životu. Ako hoćete napredovati treba davati onim uspješnima. Kod nas imamo obrnutu situaciju. Ovih 35 mjera koje je gospođa Kosor, predsjednica Vlade objavila jedna od centralnih stvari je pomaganje onih koji loše posluju. Što to znači? To znači da će se rak-rana ovoga društva još više razvijati. Loše poslovanje, poslovanje s gubicima nam ne koristi. Kada ćete upozoriti nadležne organe da moramo poštivati zakonske regulative? Hvala lijepo.

I. Josipović:

Kada je riječ o mjerama gospodarskog oporavka koje je Vlada predvidjela podržavam ih. Naravno, uvijek uz onu ogradu koju kažem, kako pri tome treba jako paziti kako će se rasporediti teret i trošak te reforme. To je važan politički osigurač. Mislim da uspjeh reforme jako ovisi o tome da li će se ona postaviti kao pravedna jer ako ljudi ne prihvate postavke reforme nema ništa od reforme, a prihvatit će je samo onda ako je pravedna. Vi ste spomenuli tu jednu mjeru koju ja nisam tako razumio. Ne razumijem tu mjeru kao poticanje onih koji loše rade. Razumijem je drukčije, afirmativno. Kada imamo poduzeća koja imaju perspektivu onda će im država pomoći da se afirmiraju do kraja na tržištu. To je za mene jedina

smislena interpretacija te mjere i u tom smislu mislim da sama po sebi to nije loša mjera. Vratimo se na nelikvidnost. Zaista je to ogroman problem koji djeluje poput one kompjutorske igre tetris. Krene, ide, sve brže padaju oni geometrijski oblici, dok ne zaguše igrača. Nelikvidnost tako jača, guši sve više gospodarskih subjekata, na kraju i cijelu ekonomiju. Mi smo 2000. godine bili u toj, da je nazovem, tetris fazi. Tadašnja je vlada uspjela naći mehanizam kojim je popravila likvidnost. Pokazalo se da je ključ jačanja ekonomije upravo likvidnost. Nakon njena popravljanja, cijela je ekonomija nekoliko godina bila propulzivna. Ovdje sigurno ima gospodarstvenika koji bolje od mene to znaju, ja sam ipak krivičar. Država je najčešće najveći generator nelikvidnosti jer ne plaća drugima a u isto vrijeme tima kojima ne plaća često blokira račune jer nisu platili porez. Ne dozvoljava se prijebor međusobnih potraživanja čak ni tako da da neki vaučer pa da se dužni PDV namiri s tim dugom, vaučerom prema fiskusu. Osobno, ono što sam čuo od članova svog Gospodarskog vijeća, gdje su istaknuti gospodarstvenici, je da sadašnje stanje nelikvidnosti izaziva zabrinutost. Teško će biti naći rješenja za nelikvidnost, bez da država prihvati konačno da uđe u neposrednu ili multilateralnu kompenzaciju. Naprosto, nema dovoljno supstrata, nema dovoljno krvi u krvotoku, nema dovoljno svježeg novca. Ima ovdje i bankara, ne znam što će oni na to reći. Država će najprije sebe trebati disciplinirati. Kad bismo striktno primjenjivali kriterije pravne države i propise o stečaju, mnogi bi subjekti otišli u stečaj. Ali, dolazimo do onog kriterija pravednosti koji ne možemo zanemariti. Jedno je pitanje da li baš takvim mehaničkim potezom pera tolike ljude treba ostaviti bez posla. Drugo, što je najvažnije u toj pravednosti, kako država koja je sama kriva što su te tvrtke nelikvidne može te iste tvrtke potjerati u stečaj. Mislim da to nije prihvatljivo. To će biti prihvatljivo i moralno i pravno onog trenutka kada država bude uredan platiša. Bez toga neće biti ništa.

J. Barbić:

Dodao bih nešto prije nego kolegi dam riječ. Imamo pravni sustav koji propisuje potrebne mehanizme. Stvar je vrlo jasna. Mislim da bi se direktori tih tvrtki trebali ozbiljno zamisliti nad činjenicom da osobno odgovaraju za štetu svojom privatnom imovinom ne pokrenu li stečajni postupak kada to Zakon traži. Ta odgovornost može biti stravično velika. U Njemačkoj je ovakva logika razmišljanja: što prije otvoriti stečaj da se ne zarazi previše drugih i da se gospodarski sustav ne zaglavi. S druge strane primjer dovodi do toga da se na temelju toga drugi discipliniraju.

Kod nas to danas nije tako, iako imamo za to potreban propis. Dolazi i do takvog razmišljanja po kome netko ima novac i može podmiriti obvezu, ali ako drugi ne plaćaju ne plaća ni onaj tko bi mogao. I tako se lanac nastavlja tim putem. Slažem se s gospodinom Predsjednikom da je važna uloga države jer je ona najveći dužnik pa ako ona ne podmiruje svoje obveze to se lančano nastavlja dalje u cijelom gospodarstvu kao gruda snijega koju bacite s vrha brda i koja kotrljanjem nizbrdo postaje ogromna i zaustavlja cijeli sustav. Tu je ključan problem koji mi danas imamo kao ozbiljnu pojavu nelikvidnosti. Oprostite na intervenciji, samo sam to htio dodati.

I. Josipović:

Još jedan mali dodatak. Kazneno djelo je nepokretanje stečaja. Kad pogledamo povijest, vidjet ćemo kako se za to djelo progonilo vrlo selektivno, politički motivirano. Sjećam se jednog slučaja koji je bio pokrenut po političkom kriteriju. 2002. godine protiv gospodina Vukića u Rijeci bio je pokrenut kazneni postupak. On je tada bio član stranke koja je tada bila u oporbi i jedini je u to vrijeme u toj masi stečajeva protiv kojeg je bio pokrenut postupak. To je nešto što nije dobro. To mogu reći. Ja sam došao iz druge političke grupacije došao, ali to ističem kao primjer neprincipijelnog postavljanja države. Nije moguće da direktora A gonite jer nije pokrenuo stečaj, a vrata do je druga firma u istim uvjetima, a protiv njega ne pokrenete stečaj i ne gonite kazneno direktora. To je pitanje vladavine prava.

J. Barbić:

Tu se sada vraćamo na problem vladavine prava. Ona prije svega zahtijeva stalnu, sustavnu primjenu bez izuzetaka i bez kampanja. Tamo gdje je kampanja sustav ne funkcionira, a ovo da se kod nas pravi selekcija u primjeni prava ozbiljan je problem. Čak i naše visoke institucije često puta donose odluke protivne vladavini prava kad je politički interes ovakav ili onakav a otuda do raspada pravnog sustava samo je jedan korak.

Mario Vukelić, predsjednik Visokog trgovačkog suda:

Bit ću slobodan dati mali komentar. Nije točno da trenutno u Hrvatskoj postoji 65.000 trgovačkih društava koja ispunjavaju zakonske uvijete za pokretanje stečaja. Riječ je o oko 35.000 trgovačkih društava i oko 30.000 obrtnika. Razlika nije dramatična, ali je znakovita. Igorom slučaja prije par dana imao sam čast sudjelovati na jednom seminaru u Pragu gdje su bili stečajni stručnjaci i eksperti iz dvadesetak zemalja. To je udruga koja svake godine na svojoj konferenciji razmatra promjene koje su se dogodile

u stečajnim zakonima nacionalnih zakonodavstava. Bio je vrlo zanimljiv komentar suca iz Amerike o stečaju Lehman Brothers, jedne od najvećih svjetskih financijskih kuća. Oni su jednostavno zaključili da su Lehman Brothers preveliki i nisu si kao država mogli dozvoliti klasičan stečaj jer bi to dobilo takav odjek da bi srušilo još tri-četiri financijske institucije. Stoga je napravljeno restrukturiranje - preustroj. Poznato, je da stečajni postupak pokreću vjerovnici. To je njihova slobodna volja. Jednako tako je činjenica da nema stečajnih postupaka u Republici Hrvatskoj kojemu država nije vjerovnik, ali istovremeno vrlo rijetko sama predlaže pokretanje stečajnog postupka. U tijeku je izrada dopuna i izmjena našeg Stečajnog zakona.

J. Barbić:

Počet ću s jednom rečenicom koja će vas možda šokirati. Što smo bliže Europskoj uniji pravni sustav nam je sve više izneređen. Zašto? Drago mi je da je gospodin Predsjednik danas spomenuo brzinu donošenja propisa. Sada smo u situaciji da više nema konzistentnosti pravnog sustava. Propisi se donose redom kako je tko odlučio u pravni sustav ugraditi neku smjernicu Europske unije. Zakonodavni stampedo još traje ali se približava kraju i iza sebe ostavlja tsunami posljedice u obliku nesređenih propisa, međusobno neusklađenih, s prazninama pa i blanketnim normama koje zahtijevaju primjenu rješenja kojih nema, s kontradikcijama u pravnim rješenjima, nepoštivanjem temeljnih normi pri donošenju onih koje se na njih moraju naslanjati i s nerazumljivim formulacijama za koje da biste shvatili o čemu je riječ nekada morate posegnuti i za smjernicom na temelju koje su rađeni što je posljedica ropskih prijevoda bez konzultacija sa specijalistima iz pojedinih struka. Na brzinu su se ugrađivali pravni instituti iz drugih prava, a da se nije vodilo računa o tome kako će se taj pravni institut uklopiti u naš pravni sustav i hoće li se to tako moći primijeniti a da se ne promijeni i neke druge propise.

Najgore je što se nije poštivalo temeljno pravilo pravnog sustava po kome ako je na nekom području neki zakon temeljni sve se na tom području mora temeljiti na njemu. Sada imate temeljni propis od kojega drugi propisi odstupaju kao da ga uopće nema, da stvar bude gora čak i nazivljem. Nisam marksista da bih rekao kako kvantiteta prelazi u kvalitetu. U pravu je to obratno. Što više propisa to ne znači da se time postiže veća pravna sigurnost, tu nije riječ o razmjernosti tih dviju stvari. Veći broj promišljenih i dobro usklađenih propisa može pridonijeti pravnoj sigurnosti ali njihova nesređenost sigurno rađa pravnu nesigurnost.

Tu su stručno najviše pogođeni pravници koji moraju primijeniti propise. Jeste li razmišljali o tome da je u posljednjih 60-tak godina na našem području svakih 15-ak godina mijenjan cijeli sustav. Neću nabrajati kako je to išlo. To je bilo posebno na mom stručnom području i dobro mi je poznato kako je to svaki put izgledalo. Što se dogodilo? Kolege pravnici u inozemstvu koji djeluju u sređenim pravnim sustavima već dva stoljeća djeluju u sustavima koji se unapređuju u istom pravcu i tako se nadograđuju podižući kvalitetu pravnog sustava. Kod nas taman kad se netko uhodao u primjenu jednog sustava dolazi do radikalne promjene tako da valja velikim dijelom početi ispočetka.

Nadam se da je ovo zadnji put da smo napravili tako radikalan zaokret. No, pravnička struka je nažalost u položaju da ne može zadovoljiti ono što se od nje traži, a od nje ljudi traže da im riješi njihov problem i da sve bude u skladu s vladavinom prava. Onaj pak tko primjenjuje pravo kao profesionalac mora u trci s gomilom predmeta učiti nove stvari koje nisu sređene i gdje nema jasne predvidljivosti onoga što će se dogoditi. U tome treba napraviti red. Sve su zemlje koje su ušle u Europsku uniju imale taj problem. Onaj tko kasnije uđe više toga odjednom unosi u pravni sustav i u težem je položaju. Mi smo morali u pravni sustav unijeti negdje oko stotinjak tisuća stranica raznih pravnih izvora. Sada se postavlja pitanje, što i kako dalje.

Dobro je da je ovdje s nama predsjednik Republike pa bih mu sugerirao da to pitanje postavi Vladi. To je područje djelovanja Vlade. Čim se završi prilagodba europskoj pravnoj stečevini, a mislim da imamo donijeti još samo desetak zakona i nešto podzakonskih akata, treba ozbiljno pristupiti sređenju pravnog sustava. Vodite računa da to znači nekoliko stotina zakona i tisuće podzakonskih akata u kojima se više nije moguće snalaziti. Donese se zakon pa ga se za koji mjesec izmijeni tako da imate propise koji su i desetak puta mijenjani a da nije donesen njegov službeni pročišćeni tekst te se više ne zna što vrijedi ili se to može utvrditi tek nakon poduzimanja ozbiljnih napora i gubitka vremena da se to sazna. Izdaju se privatni pročišćeni tekstovi za koje nema garancije jesu li točni, a na temelju njih se stvara praksa pa i ona sudska i nitko ne može jamčiti nastaje li na temelju stvarnog ili umjesto njega na modificiranom propisu koji nije izglasan u Saboru ili donesen u nekom ministarstvu. To nije dobar početni korak za primjenu vladavine prava. Tako nećemo uspostaviti vladavinu prava, a nju moramo uspostaviti i dosljedno provoditi želimo li biti sređena država.

Mislim da bi bilo dobro da Predsjednik sugerira Vladi da organizira ozbiljan posao na sređenju pravnog sustava. S tim bi se po mojoj ocjeni moglo početi već iduće godine. Već sam više puta rekao na Tribini, a to ću opet ponoviti, da je Bismarck imao pravo kad je rekao da između zakona i kobasice nema razlike – bolje da se ne zna kako se prave. Zato bi se Vlada morala s tim pozabaviti, želi li postići vladavinu prava tako da osnuje neko tijelo koje će se s time baviti ili se na drugi način poduhvatiti tog posla. Neću vas opterećivati s primjerima, ima ih koliko hoćete, jer se s njima susrećemo u praksi, naročito u gospodarstvu. To spada u našu današnju temu o prilagodbi pravnog sustava europskoj pravnoj stečevini i kako je provesti tako da pravni sustav djeluje a ne koči ostvarivanje i zaštitu prava. Pazite, kad jednom uđemo u Europsku uniju, nitko nas neće pitati kako smo što ugradili nego kako nam djeluje pravni sustav. Nju će zanimati kako mi propise primjenjujemo. Ne samo zbog nas nego i zbog onih u Uniji koji će dolaziti i poslovati u našoj zemlji. Njima valja pružiti isti stupanj zaštite i isti položaj kao i u drugim državama članicama. Taj standard još moramo dostići, ali teško da ćemo do njega doći ako prethodno ne poduzmemo ovo o čemu govorim.

Ž. Potočnjak:

Kao dekan prvo moram iznijeti jedno opažanje. Naime, predsjednik Josipović kao profesor kad uzme riječ govori točno 45 minuta. Očito da politička karijera nije utjecala na njegovu profesionalnu „podešenost“ da govori jedan školski sat. To ga kvalificira da se jednog dana vrati na Pravni fakultet.

S druge strane, u svezi s temom današnje tribine, imam samo jedan kratki komentar. Čini mi se da moramo biti svjesni da smo tijekom „europskog stampeda“ samo prilično formalno prilagodili naš pravni sustav zahtjevima pravne stečevine Europske unije. Mi sada imamo zakone koje možemo pokazati stručnjacima koji dolaze iz Europske komisije i reći im da smo time ispunili pred nas postavljene uvijete prilagodbe pravnog poretka. Tu se najčešće zaista mogu prepoznati norme koje su slične pravilima pravne stečevine Europske unije. Međutim, to često nije stvarna nego samo formalna i prilično površna prilagodba tom pravnom poretku. Česte su pogreške koje proizlaze iz nerazumijevanja odredbi ili čak njihovog pogrešnog jezičnog prijevoda. Da i ne govorim o nepoznavanju prakse njihove primjene. Žao mi je što taj posao nismo bolje obavili, ali s druge strane, to je izazov s kojim se mi pravnici često suočavamo. To nam daje i dobru perspektivu da ćemo imati još puno posla. Stoga ćemo na Pravnom fakultetu još intenzivnije istraživati ona područja prilagodbe hrvatskog pravnog poretka pravnoj stečevini Europske

unije koja su najproblematičnija. To je nešto čega moramo biti svjesni, čega prije svega treba biti svjesna pravnička struka. S druge pak strane, politika treba biti svjesna da nam predstoji još jako puno posla prije stvarne prilagodbe i prije nego što jednog dana stvarno počnemo primjenjivati pravne standarde pravne stečevine Europske unije.

Ivana Kordić, studentica Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu:

Moje se pitanje tiče prošlosti i restorativne pravde, i na njegovo ste me postavljanje potakli stavivši u svome izlaganju akcent upravo na Vaš nedavni posjet Bosni i Hercegovini. Nakon Drugog svjetskog rata, Karl Jaspers, veliki njemački filozof, napisao je jednu jako bitnu knjigu koja govori o odgovornosti Nijemaca za ono što se u tome ratu dogodilo. U 'Pitanju krivnje' Jaspers je istakao da je potrebno razmišljati o četiri razine odgovornosti – individualnoj, političkoj, moralnoj i metafizičkoj. Čini mi se da smo u posljednjih 15tak godina uspjeli adresirati ovu prvu, donekle i drugu razinu, ali da još nismo uspjeli pokrenuti širi društveni proces suočavanja s prošlošću, i mirenja. U trenutku kada se okrećemo europskoj budućnosti, čini mi se iznimno bitnim da ne zaboravimo učiti iz prošlosti. S obzirom na vaš odlazak u Bosnu i Hercegovinu, zanima me kako vidite svoju ulogu u tom procesu?

I. Josipović:

Problem je višedimenzionalan i postavlja se pitanje do koje razine praktična politika treba ulaziti u pitanja prošlosti da bi ostvarila one ciljeve koje si je postavila. Osobno sam prihvatio taj cilj pomirenja na onoj razini koja je potrebna da uspostavimo dobre odnose, sigurnost, trgovinu, međuljudske odnose i sve ono što mora postojati između normalnih država i normalnih naroda. To je pitanje odgovornosti, pravne i političke. Svijest o tome dolazi sazrijevanjem društva, nadovezuje se na opću pozitivnu klimu koja se stvara. Osobno ne mislim da politika treba inzistirati na detaljima. Mislim da politika treba otvoriti proces i onda će stvari ići gotovo sama od sebe: od različitih inicijativa vezanih za pomirbu, od sudskih procesa. Upravo u progonu zločina smo otišli prilično daleko i mislim da tu države u regiji zaslužuju određeno priznanje. Nakon one prve faze u kojoj je i politika i opće javno mnijenje uglavnom polazilo od toga kako su „samo drugi radili zločine, ne i mi“, došli smo u fazu u kojoj prepoznamo i svoje i tuđe zločine i sudimo počiniteljima, u svim državama koje su nekada ratovale. Tu su postojale, i neke slabosti koje možemo prepoznati. Ako ste vidjeli studiju dokumente. Ona čak za moj ukus i prekritički detektira određene pojave u našem pravcu. Ono što je u svemu tome bitno i ono što jest dio

pravednosti i zatvaranje cijelog tog poglavlja jest ujedno i prepoznavanje uzroka. Kada kažemo zločini su bili na svim stranama i kada možemo pobrojati to isto tako moramo biti spremni reći što je uzrok svega toga. Osobno nemam nikakve dileme da je Miloševićeva politika ta koja je generirala sva ta loša stanja. Naravno to ne znači da neki drugi akteri ne nose i svoj dio odgovornosti. Povijest će sve to prepoznati, htjeli mi to ili ne. Povijesnoj ocijeni se na kraju nitko nije odupro. Pitanje je da li smo na vrijeme sposobni dati ocjenu sa svoje strane, da li smo na vrijeme u stanju prepoznati procese koji se događaju i da li smo te procese koji se otvaraju iskoristiti za dobro sviju nas. Kao političar neću inzistirati na detaljima jer to politika i ne može napraviti. Politika mora otvoriti procese. Mislim da prepoznajete da sam i krenuo s tim. Na neki način sam zagovarao i kao „civil“ kroz svoje aktivnosti i u pravu i u nevladinim organizacijama i pri tome uvijek treba imati osjećaj za to što se može dokazati. Onaj idući korak će se isto napraviti samo ga treba napraviti u pravo vrijeme. Ako smo došli do ruba provalije i onda smo učinili odlučni korak naprijed to nije dobar korak. Osobno vjerujem u to da su procesi pomirenja nezaustavljivi. Vjerujem da su procesi odgovornosti onih koji su skrivili zlo isto tako nezaustavljivi. Bit će onih koji će proći kroz ta okna mreže pravde. Tako je, nažalost, uvijek bilo i bit će ih, ali je bitno da društva kao cjeline krenu u jednom pozitivnom pravcu.

Snježana Vasiljević, Pravni fakultet u Zagrebu:

Moje ime je Snježana Vasiljević, Pravni fakultet u Zagrebu, Katedra za Europsko javno pravo. Zahvaljujem se predsjedniku Josipoviću na uvodnom predavanju koje je od velikog značaja u ovom trenutku za RH kao i našim uvaženom akademiku Barbiću na organizaciji ove 150. tribine. Imam četiri pitanja za predsjednika Josipovića vezano uz zaštitu ljudskih prava u procesu približavanja EU koje smatram da je od temeljnog značaja za RH u postupku pridruživanja, a što je ujedno i predmet mog užeg znanstvenog i stručnog interesa. Zanima me kao prvo; kada će RH na primjeren način početi voditi računa o naknadi štete za povrede prava iz Europske konvencije; zatim kada će RH početi odgovarati za terorističke akte prema ZOO; kada će hrvatski sudovi doista početi suditi u skladu s međunarodnom pravom i izravno primjenjivati norme međunarodnih ugovora i voditi računa o suđenju u razumnom roku; kada će država početi pravovremeno isplaćivati naknade štete zbog prekoračenja razumnog roka?

I. Josipović:

Jako je puno teških pitanja. Svako bi moglo biti predmet jednog velikog predavanja. Pred Europskim sudom za ljudska prava Hrvatska je imala više slučajeva. Najviše su se problemi odnosili na članke 3, 5 i 6. Konvencije. Govorili ste specifično o terorizmu i odgovornosti države. Kod nas je bila specifična situacija da je unutar ratnih događanja postojala nezakonita i štetna aktivnost pojedinih osoba, pod uniformom ili bez nje, koja je rezultirala, između ostalog, miniranjem i rušenjem kuća. Znamo da je prije Zakon o obveznim odnosima statuirao odgovornost države za štetu nastalu terorističkim aktima. No, ta je odredba ukinuta s retroaktivnom primjenom jer je postalo jasno da je to prevelik financijski teret za državu. Sigurno, sa stanovišta pravne države i ljudskih prava to nije prihvatljivo. Ali, pitanje je ekonomske održivosti a i sporno je da li ta razaranja i u kojoj mjeri se treba tretirati kao dio ratnih događanja koja su pogodila cjelokupnu državu pa naravno i pojedince. Država je dijelom počela takve slučajeve tretirati upravo tako i rješavati ih, ne kroz naknadu štete, već kroz mehanizme obnove. Mudrost vođenja države je upravo u tome da se nađe načina da se nepravde isprave na održiv način. Nerealni koncepti obično dovedu do toga da se ne učini ništa.

B. Tuškan:

Gospodine Predsjedniče, javljam se za riječ kao odvjetnik i kao predsjednik Centra za mirenje Hrvatske Odvjetničke Komore. Iz vašeg izlaganja zapazio sam da ste spomenuli veliki broj neriješenih sudskih predmeta kao rak-ranu našeg društva. No nastavno primjećujem da postoji ne samo veliki broj neriješenih sudskih predmeta nego nam se iz dana u dan povećava i broj zahtjeva za plaćanje naknade štete za povrede prava na suđenje u razumnom roku. Iznosi koje Republika Hrvatska mora isplaćivati su dostatni da bi se povećao potreban broj sudaca koji Hrvatskoj nedostaje. Koncem prošle godine zatvoren je projekt Europske Unije za Republiku Hrvatsku PHARE 2005 kako bi se sudski sporovi rješavali prvenstveno alternativnim putem. Vidim gospodine predsjedniče da ste naznačili kao jednu od pravnih stečevina Europske Unije upravo alternativno rješavanje sudskih sporova. Vjerujem da ste informirani da pred nama stoji izmjena ZPP-a i povjerenstvo Ministarstva pravosuđa za alternativne načine rješavanja sporova između ostalog ima prijedloge izmjene ZPP-a. Zašto i na koji način? Da bi se mirenje i pregovaranje uvelo kao procesna pretpostavka, ali bez kršenja ustavnog načela slobodnog pristupa sudu i na način da bi se proširila odredba čl. 186 a ZPP-a na sve pravne i fizičke osobe koje namjeravaju pokretati sudske postupke a ne samo na RH, kao što je to, u ostalom, učinila i

Italija najnovijim zakonskim izmjenama od ožujka 2010. godine. U okviru reforme pravosuđa struka je predložila i povećanje sudskih pristojbi. Međutim, mogu primijetiti kao član ovog povjerenstva, da politika ne daje dovoljno podrške ovakvom zakonodavnom rješenju iako ono predstavlja pravnu stečevinu EU i usprkos činjenice da smo u RH ugradili u zakonodavni okvir, po preporuci Europske Komisije, strukturu za mirenje. U ovom trenutku u Hrvatskoj Odvjetničkoj Komori u tijeku je edukacija oko 220 hrvatskih odvjetnika za registrirane izmiritelje. Hrvatski odvjetnici ulažu vrlo veliki trud i vlastita materijalna sredstva da bi se educirali za izmiritelje i da bi na taj način pomogli pravosuđu, međutim, kočica nas izmjenom ZPP-a iz 2008. godine kojom su izmiritelji izvan redova sudaca izbačeni kao izmiritelji i to je na Trgovačkom sudu u Zagrebu prepolovilo mirenja, a upravo ovi suci izmiritelji izvan redova sudaca dali su vrlo veliki doprinos mirenju. Podsjetio bih Vas da je šef Europske komisije za Hrvatsku gospodin Vincent Degert u lipnju mjesecu prošle godine u Dubrovniku iznio da je Hrvatska Odvjetnička komora dala vrlo veliki doprinos otvaranju poglavlju 23 (pravosuđe i ljudska prava) za pristupanje Hrvatske EU. Moje pitanje upućeno Vama glasi: da li ćete Vi pokušati pomoći struci svojim sugestijama u izradi novog ZPP-a koristeći autoritet predsjednika države, a sve kako bi se odgovorilo onoj zadaći koju je nama dala Europska Komisija i kako bi dalje nastavili konkretizirati ono na što smo se obvezali glede mirenja u projektu PHARE 2005. Hvala.

I. Josipović:

Moram biti vrlo iskren. Gotovo je sigurno da neću sudjelovati u izradi propisa jer je to inkompatibilno s funkcijom predsjednika. Koliko se sjećam, Napoleon je radio na Zakonu o kaznenoj istrazi, Mažuranić je radio na ZKP-u iz 1875. godine, ali se smatra danas da ne bi bilo politički korektno da predsjednik države sjedi i draftira zakon. Vrlo bih rado to činio jer ja to volim raditi, ali to naprosto nije moguće. Ali, stvarati ću političke uvjete da se donose kvalitetni propisi. To svakodnevno na neki način i radim, naravno, svjestan da ne mogu ulaziti u pojedine odredbe, posebno ne draftirati zakone.

J. Barbić:

Samo da spomenem u vezi s ovim što je rekao kolega Tuškan o velikom broju sudskih spisa. Jeste li svjesni da će se do kraja godine ako prođe jedna odredba, koju Ministarstvo financija gura protivno stavu struke, u roku od koji mjesec pred sudovima pojaviti nekoliko desetaka tisuća nepotrebnih novih spisa? Ministarstvo financija je protivno struci unijelo u propise da se u društvima s ograničenom odgovornošću svi članovi moraju upisati u sudski

registar i kad je zbog predstojeće izmjene Zakona o sudskom registru rečeno neka se za to ostavi rok od godinu i pol dana, inzistira se na tome da se to mora učiniti već ove jeseni. Računajte s time da će tu biti i žalbi pa mislim da je u pogledu opterećenja rada sudova svaki komentar suvišan. S jedne strane borimo se da smanjimo broj predmeta, a s druge činimo sve da taj broj povećamo. To ne vodi ničemu.

B. Smerdel:

Gospodine Predsjedniče, akademiče Barbić, poštovani dekane, potaknuli ste me da se javim. Radi se o stamperu donošenja propisa. Kolegica Snježana Vasiljević pitala je kad ćemo se početi držati međunarodnih konvencija. Ja postavljam pitanje – još od kad sam na ovom fakultetu a to je užasno davno – kad ćemo se početi držati Ustava, u smislu jednog američkog naslova: „Taking the Constitution seriously“. Pozdravljam odgovor predsjednika Republike – Vi zaista ne možete sudjelovati u pisanju ZPP-a, čak ni u korekciji ZKP-a – ali mislim da se trebate angažirati u procesu donošenja ustavnih promjena, po mom mišljenju još i više nego dosad. Izlaganje Predsjednika Republike ukazuje da naša zadaća ima biti, ne samo da nastojimo zadovoljiti zahtjeve koje pred nas postavljaju pregovarači i visoki predstavnici pa i sama Europska komisija. To znači da znamo s kim razgovaramo i da gledamo i njihovu situaciju. Mi možemo koristiti njihove savjete jedino pod uvjetom da angažiramo našu domaću struku koja će raditi na procjeni i prilagodbi svih tih dobrih ideja u našoj situaciji, uvijek imajući u vidu da propisi koji se donose i gomilaju samo zato da se pokažu pregovaračima donose veliku štetu našem pravnom sustavu. Zbog toga su izumljeni propisi koji su doneseni i objavljeni, koji su na snazi, ali primjenjivat će se jednom, uz višegodišnje odgode. Donose se, dakle, samo zato da se pokažu pregovaračima. Kolega Zadravec naveo je primjer jedne ugledne ekonomske škole koja desetljećima propovijeda nešto čega se ne drži američka ni britanska vlada, ni francuska ni talijanska. Mi se nalazimo u jednoj konfuznoj situaciji. Mislim da je predloženi pristup: „kad jednom završimo s ovim i prođemo referendum onda ćemo popravljati štetu u pravnom sustavu“, preoptimističan i onda može biti prekasno. Za razliku od profesora Barbića, dosta sam se bavio marksizmom, naprosto zato što je marksizam drmao svijetom dobrim dijelom mojeg života. Dakle, 'prijelaz iz kvantitete u kvalitetu' ne znači bolju kvalitetu. To znači novo stanje: to novo stanje može biti i propast, smrt. Pravni sustav koji se ne primjenjuje nije pravni sustav. U vezi s tekućim ustavnim promjenama, upozorio bih na neke prijedloge iz takvog propagandnog arsenala, kojima po mojem mišljenju nije

mjesto u Ustavu. Istina, Ustav uvijek ima i legitimacijsku ulogu. Mi njime možemo pokazati da mi hoćemo postići neke stvari na crti koju brani taj demokratski svijet. U tekućim ustavnim promjenama opet se svijetu hoće nešto pokazati, što je irelevantno i neprovedivo, a izostat će i očekivani propagandni efekti. Prvi primjer je to nadopisivanje preambule Ustava, koju se jedino može usporediti s američkom Deklaracijom nezavisnosti. Ona ima povijesno značenje i to ne treba dirati, jer ponovno pisanje ustavnih preambula znači ponovno pisanje povijesti. Donesena je politička odluka da se 22 „autohtone“ manjine nabroji u preambuli Ustava, zbog grijeha iz 90-ih godina i pogrešaka prema manjinama koje od tada imamo u Republici Hrvatskoj. Malo tko je mogao objasniti kako će pomoći pripadnicima manjina, osim što će pokazati da ne mislimo više kao što su neki mislili 90-ih. Ako se ide na forsiranje legitimacijske funkcija Ustava nadopisivanjem preambule, smatram da je to loše. Što to znači. Ne samo rješavati probleme iz 90-ih godina nabrojanjem nego pogledati što s tim nabrojanjem. Neke od tih manjina imaju danas tek nekoliko desetaka ljudi. Otvaraju se dva pitanja. Ona su već otvorena i sutra će biti. Uništiti će taj propagandni efekt. Načelno se protivim jer mislim da zakonodavstvo ne smije služiti pretežito u propagandne svrhe jer postavlja se pitanje a zašto nije nabrojeno abecednim redom ili zašto ne redom koliko ih ima, kriterijem brojnosti. Postavlja se pitanje zašto se ne okrenuti pitanjima 21. Stoljeća. Ako već pišemo ponovno pišemo preambulu. Tvorci američke Deklaracije nezavisnosti su rekli deklaracija služi da pokažemo što hoćemo s novom državom. Ako smo se odlučili da ponovno onda treba staviti Europu i europske građane. Dakle, idete s jednom propagandnom normom. Apriori se vidi na neće postići propagandni efekt.

J. Barbić:

Što će se dogoditi ako nabrojimo 22 manjine pa nam se za 10 godina pojavi još jedna nova. Hoćemo li tada opet zbog toga mijenjati Ustav? Nikada nije dobro ići s pretjeranim nabrojanjem. Svi mi koji smo pisali zakone znamo kako se to zapravo radi. Kod Ustava je to još opasnije. Tamo stvari moraju biti mnogo čišće, a rješenja dugotrajna, Ustav ne treba često mijenjati..

Dominik Vuletić, Ekonomski fakultet u Zagrebu:

Dovezao bih se na jedno od prethodnih pitanja, unatoč tome što se prvobitno nisam imao namjeru javljati. Unaprijed se ispričavam na možebitnoj oštrini. Riječ je o tematici kojom se više bavim sa profesionalnog stajališta, ali sam se aktivno bavio time kao student. Riječ je o području koje ulazi u doseg Vašeg profesionalnog

interesa, gospodine Predsjedniče. Naime, govorili ste pozitivno o ostvarenom napretku u suočavanju našeg društva sa najtežim oblicima kršenja međunarodnog kaznenog i humanitarnog prava koji su se dogodili na našim prostorima. Moje pitanje se odnosi na ona masovna najteža kršenja međunarodnog kaznenog i humanitarnog prava koja su se nepobitno dogodila u II svjetskom ratu i neposredno po završetku rata, a gdje još uvijek nije pravomoćno utvrđena kaznenopravna odgovornost niti jednog počinitelja. Štoviše, iz Ured predsjednika RH, kad je tu dužnost izvršavao Vaš prethodnik dolazile su političke poruke tijelima kaznenog progona RH da se antifašistički borci nemaju što sprovesti na obavijesne razgovore i sl. Unatoč tome što za desetke tisuće ubijenih nitko do današnjeg dana nije proveo doslovce niti jednu sekundu u zatvoru. Može li se zaista onda govoriti o pozitivnim tendencijama, o napretku u tom području sudskih procesa za utvrđivanje kaznenopravne odgovornosti za najteža kršenja vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom? Hoće li Ured predsjednika nastaviti opisanu politiku ometanja vođenja pred-istražnih radnji i postupaka kao i Vaš prethodnika na dužnosti predsjednika RH?

I. Josipović:

Ako ste pratili moja izlaganja vezana za ratne zločine znate da sam uvijek naglašavao da je zločin zločin, bez obzira tko ga je počinio i kad ga je počinio. Osobno nemam ništa protiv da se sankcioniraju ti zločini iz II. svjetskog rata bez obzira tko ga je počinio. To je usko vezano za ovu priču tko će na Bleiburg, kad će na Bleiburg, koji će političari na Bleiburg. Moja je postavka da sve žrtve posebno oni koji su stradali bez suđenja, koji su prave žrtve imaju pravo na pijetet, imaju pravo da činitelji zločina budu kažnjeni. Ali rekao sam da neću ići na Bleiburg dok se Bleiburg zloupotrebljava za reviziju povijesti i dok su organizatori osobe suđene za ubojstvo, osobe kojima se danas sudi za otmicu, nažalost ne osobito efikasno. Zasigurno ću otići na Bleiburg i to vrlo skoro u jednom društvu koje je primjereno takvom događaju, u društvu antifašista. Nazočnost u vrijeme kada se ističu ustaška obilježja i u organizaciji ljudi koji ne uživaju primjeren ugled, šalje se pogrešna poruka javnosti. Naravno, ulazimo u područje svjetonazora, ulazimo u područje politike. Moj svjetonazor je vrlo jasan. Rekao sam ga i biračima kada sam ulazi u izbore. Zaista mislim da je antifašizam temelj države i da je hrvatski antifašizam bio na pravoj strani. To što je netko bio na krivoj strani ne znači da je smio biti objekt zločina, a još manje znači da se bilo kome ne obilježava njegov grob i njegovo stradanje. Mislim da se II. svjetski rat, koji nažalost još u mnogim glavama traje, može i mora završiti upravo na tom konceptu: žrtva je žrtva, zločin je zločin, ali se

zna tko je bio na kojoj strani i tko je doprinio današnjoj europskoj poziciji Hrvatske, a tko nije. To je moja pozicija. Ona je uvjetovana i određenim političkim svjetonazorom i pristupom i znam da oko toga ne postoji puna suglasnost. Mislim da je to platforma kojom se može formirati jedan prihvatljivi nacionalni konsenzus završetka II. svjetskog rata. Vjerujte mi, mislim da je već svima dosta II. svjetskog rata.

E. Zdravec:

Ovo je jedinstvena prilika da nam je predsjednik države ovdje na tribini pa Vas molim nemojte nas u 21 sat poslati kući. Poštovani Predsjedniče. Za vrijeme kampanje svi smo strahovali da li ćete Vi s idejom nove pravednosti uspjeti ili će pravednost kao to često biva i ovaj puta izgubiti. Na sreću Vi ste uspješno pobijedili i kao što znate svi Vas imamo rado. Uputit ću Vas na odredbu sadržanu u rečenici drugoj, članka 93 Ustava Republike Hrvatske, koja glasi kako slijedi: Predsjednik Republike brine se za redovito i usklađeno djelovanje te za stabilnost državne vlasti. Upravo je za ne vjerovati koliko su široke ovlasti Ustavom. Sada kada ste Vi odgovarajući na moje pitanje ukazali na to da je država generator likvidnosti nekako sam dobio dojam da mi želite reći da se tu ništa ne da napraviti. Kada ćete natjerati državu da se počne ponašati kao normalan čimbenik, da svoje odluke ispunjava kao svaki drugi učesnik u gospodarskom životu? Drugim riječima kada će načelo vladavine prava koje je ovdje više puta spomenuto početi vladati?

I. Josipović:

Predsjednik Republike ima tri glavne nadležnosti: sukreira vanjsku politiku, nadležan je za obranu i nacionalnu sigurnost te ima jednu opću nadležnost, usklađivanje rada državnih tijela i brigu za njihovo uredno funkcioniranje. Možemo primijetiti da operativne ovlasti predsjednik Republike ima u pogledu obrane i nacionalne sigurnosti i te, ne ekskluzivno, u pogledu vanjskih poslova. S druge strane ova treća ovlast općeg nadzora je jedna opća ovlast koja omogućava onome tko je predsjednik da ulazi i intervenira u različite društvene odnose. Kako? Samo jezikom. To je moj glavni alat. To ste vidjeli i do sada. Zato predsjednik ne može neposredno intervenirati u pojedine slučajeve s drugih područja. Ne mogu reći, primjerice, ne valja reforma pravosuđa, naređujem da napravite to i to ili reforma znanosti i visokog obrazovanja ne ide pravim putem i da je treba mijenjati, ili da smatram da treba ukinuti ovaj zakon ili promijeniti ovog ili onog ministra. Improviziram, nemojte to vezati za konkretne osobe da ne bi bila kakva neprimjerena naslovnica. Dakle, nema direktne ovlast. Predsjednik ima onoliku moć koju osvoji s pozicija moralnog i političkog autoriteta, i ništa više od toga. Neki konflikti

koji su se pojavili u javnosti oko nekih mojih nastupa za mene su pokazatelj da ipak taj mehanizam funkcionira. Ono što vidim kao svoju prvu zadaću koja proizlazi iz duha Ustava je suradnja s Vladom. Želim tu suradnju, možda se još tražimo. Ima prostora za bolju suradnju, vjerujem da ću uskoro imati jedan temeljiti sastanak s gospođom Kosor i vjerujem da ćemo ustanoviti modalitete suradnje i profilirati ih zajedničkom krivnjom. Možda to još nismo učinili na način kako treba. Molim vas imajte tu i realna očekivanja. Još jednom ističem, u ovoj trećoj ovlasti jedino glavno oružje je moj jezik koji se do sada pokazao dosta dugim. Pokazao je i ono što sam rekao kada sam se kandidirao za predsjednika, da želim biti kaktus, a ne fikus. Drago mi je da je veći dio javnosti prepoznao da to i ostvarujem. Da li će te bodlje uzalud raditi ili neće to ovisi i o građanima. Moram priznati, ono što se pokazalo kao prijeporno kod vlade, moja intervencija vezana za seljački bunt je za mene moj ponajveći uspjeh. Striktno gledano ne možemo reći da to ne spada u izričite ovlasti predsjednika, ali sam više nego ponosan na činjenicu da u situaciji kada su pregovori prekinuti kada je prijetilo ozbiljno nasilje, da su predstavnici udruga došli k meni. Razgovarali smo više sati. Upravo koristeći tu ovlast brige za stabilnost i funkcioniranje države uspio sam kod njih potaći, ne samo želju da se pregovara, nego i da se bude realan u pregovorima. Dobro je da je i Vlada prihvatila ponudu da se pregovara, mislim da je to svima koristilo. Nakon dan i pol kriza se riješila barem za jedan dulji vremenski period. To je primjer o tome kako se ova ovlast može koristiti. Zamislite situaciju da Vlada nije htjela ponovo pregovarati. Moji napori ostali uzaludni i vjerojatno bi došlo do eskalacije nasilja. Nije moj posao rušiti Vladu. Nikada to neću raditi jer je predsjednikova dužnost da surađuje s Vladom. To što ću možda biti kritičan, kritizirati neke poteze, to je drugo pitanje. To smatram dijelom svoje obaveze. S druge strane, neki kažu, kritiziraš Vladu ne kritiziraš oporbu. Nije meni oporba partner. Po prirodi stvari ja sam i partner i kritičar onoga tko obnaša vlast. Sutra ako se promijeni situacija ako na Vlasti bude, recimo, Stranka naravnog zakona onda će mi ona biti partner i s njom ću surađivati i nju ću kritizirati. Tako razumijem svoju ustavnu poziciju.

J. Barbić:

Imamo jedinstvenu priliku da je naš predsjednik Republike vrhunski znanstvenik pa njemu neće biti teško primijeniti temeljno pravilo u znanosti da djeluje snagom svoje uvjerenosti. To je jedini argument koji u ovom dijelu funkcije može učiniti koristeći svoj autoritet. Ako ti argumenti uvjerenosti izađu u javnost, nema te politike koja to neće poslušati jer posljedice mogu biti vrlo neugodne. Prema tome

imamo nekoga tko tu metodu sasvim sigurno po profesionalnoj vokaciji jako dobro zna.

V. Miličić:

Pozdravljam gospodina predsjednika RH, profesora I. Josipovića. Čestitam akademiku prof. Barbiću na izuzetnom jubileju - 150. tribine

Zanimljiv je doživljaj, puno godina poznavajući prof. Josipovića, slušati ga večeras kao profesora i političara. Osobito u ovaj drugoj ulozi - političara.

Ono što ste na početku Vašeg izlaganja govorili iskustvena istraživanja sustava prava u nas, osobito ona koja sam provodio i provodim unutar pojedinih projekata, nažalost potvrđuju sve tvrdnje koje ste iznijeli. Kada se uspoređuju planovi usklađenja objavljivani početkom pojedinih prethodnih godina u NN u nas i ono što je učinjeno u pojedinoj godini, ozbiljni su raskoraci i neprimjerenosti višestruke. Izdvajam, zamjetna odstupanja od planiranih usklađenja, visoka mjera pukoga formalizma u „usklađivanju“, neistinito označavanje pojedinih važnih propisnika oznakom usklađeni, a višekratno, potom, ponovo je slijedilo „usklađivanje“ istih propisnika, ili, pod „firmom“ usklađenja podmetanje pojedinih dogmatskih uobličjenja u nekim važnim propisnicima (e. c. u području medicine), koji ne da nemaju niti mogu imati veze sa stečevinom EU, nego su izvan tzv. zdrave pameti da smiju ikako biti u pravnim pravilima navedeni, ustrajno odgađanje usklađenja, ili/i ne uključivanja u planove usklađenja pojedinih bitnih propisnika koje je vlast prosuđivala politički i inače „osjetljivim“, itd. i dr.

Nadalje, pravno, metodološki („nomotehnički“), no najvažnije, zbiljski, dakle u primjeni, potpuno su nedopustiva i nerješiva stanja - nepostojanje službenih (od ovlaštenih tijela vlasti, Sabor, itd.) tzv. pročišćenih tekstova pravnih propisnika, navlastito zakona, s brojnim nepredvidivim negativnim posljedicama. Već kod prve ozbiljnije izmjene i dopune nekog propisnika (na stranu ovom prilikom smisao i štete čestih, nepromišljenih, ponavljanih, potpuno nestručnih izmjena i dopuna), načelom prirode stvari, trebalo bi učiniti pročišćeni tekst, a podzakonski propisnik Sabora određuje da se to mora napraviti nakon treće izmjene i dopune. Neshvatljiva su stanja, sada (ovo je pravilo a ne izuzetak), bitnih propisnika u nas e.g. ZPP, ZVDSP, ZZK, ZOO, ZKP, OZ, KZ, ZZZ, ZZO, itd. i dr., s učinjenim izmjenama i dopunama, a bez oficijelnih tzv. pročišćenih tekstova. Kad sam prije naveo – nerješiva stanja – u tome, mislio sam i mislim na stanja prijelaznih i završnih odredaba. Veći dio profesionalnih godina predajem bazne predmete, izdvajam ovdje Opću teoriju prava i Metodologiju prava, napisao sam knjige o tome,

sudjelovao sam i sudjelujem u kontinuitetu sve te godine u znanstvenim istraživanjima toga, no ne bih se usudio i ne znam pojedine odgovore u potpunom košmaru, pravnom, životnom, logičkom, jezičkom, pojedinih prijelaznih i završnih odredaba pojedinih propisnika. Ili, to (s pročišćenim tekstovima) vlast namjerno radi u ovoj lošoj ekonomskoj situaciji, da pojedinim privatnim udrugama ili/i državnim a neovlaštenim i nekvalificiranim, daje mogućnost zarade, ili/i vlasti odgovara ovaj pravni kaos i ruglo, a što neupitno za građane predstavlja duboko nijekanje jednog od najstarijih i bitnih načela u pravu – pravne sigurnosti.

Podupirem bitan stav koji je iznio profesor Smerdel, da se treba početi držati Ustava (istaknuo V. M.)!

Otuda ukazujem i na najdramatičnije područje sustava prava u nas, područje njegove primjene. Obeshrabrujuće je, kada smo svjedoci da vlast, najviše i najprije, ne poštuje sama ono što je propisala, ni formom ni sadržajem, a to je nulti uvjet njenoga legitimiteta! Još je gore, kada unutar vlasti, visoka i najviša tijela pravosuđa (a riječ je o tijelima i osobama, za koje bi poznavanje prava i njegova primjena, prirodom stvari trebalo biti neupitno), tvore pojedine odluke koje ni pravno ni zbiljski nisu osnovane, navlastito ako se posljedice odnose na više osoba ili/i na sve građane.

Rokovi postupanja pravosudnih tijela određeni pojedinim posebnim propisima, kao i rokovi postupanja u razumnom vremenu, nažalost su u glavnini mrtvo slovo na papiru i, najgore, na prigovore ta tijela ni ne odgovaraju.

Na kraju, profesionalno se ne slažem profesore Josipoviću s onom Vašom poznatom sintagmom, stavom „nova pravda, pravednost“, i to samo s onim dijelom „nova“. Inače, načelo jednakosti, pravednosti, pravičnosti zasigurno je prvo i najdragocjenije vrijednosno načelo, kao ideja, ideal, a poglavito njeno ozbiljnije.

Osobito cijenim (baveći se praktično od dolaska na Fakultet, govorništvo), i Vaš govor ustoličenja, trajna su, univerzalna su, nezaobilazna su vrijednosna načela i vrijednosti koje ste iznijeli i na koja se pozivate. Izdvajam. „došlo je vrijeme da se... odlučno promijeni ono što je pogrešno, ono što ljude čini nejednakim, što ih dijeli i ponižava... Zato... Ne smijemo šutjeti, ne smijemo okretati glavu... „, itd. Ozbiljan je prijevor, nažalost, manjkavost u svijesti, no još važnije u primjeni, ovo se ne poštuje, između ostalog, ni primjereno u sredini iz koje ste profesionalno potekli.

Danko Stazić, odvjetnik:

Kolege prije mene iznijeli su niz aktualnih problema koji se odnose na sve veći broj brzo izrađenih novih zakona. Akademik Barbić

kaže, kako se pomalo gubi pravna cjelina, budući se od šume propisa više ne vide stabla, što stvara svojevrsni kaos i kod donošenja i kod primjene propisa. Osobno to mogu potvrditi jer u svakodnevnoj odvjetničkoj praksi primjećuje se pravna nesigurnost, stvara se kolizija pojedinih odredbi, pa jedan zakon ponekad protuslovi drugom, dolazi do kontradiktornosti, što ukupno ne pridonosi pravnoj uređenosti i stabilnosti jedne zemlje. Stoga moje pitanje predsjedniku I. Josipoviću glasi: hoće li i može li na to utjecati?

Konkretno, zbog čega mi svoje dobre, kvalitetne stare zakone jednostavno ne prepíšemo, korigirajući ih u dijelu koji je eventualno potrebno prilagoditi EU. Na primjer, negdje sam pročitao kako je Slovenija svoj stari Zakon o općem upravnom postupku, jednostavno prilagodila, provela kroz parlament i on im je od strane EU priznat. U uvjetima gospodarske recesije u RH, mislim da bi to bilo puno jeftinije i primjerenije, budući je primjena zakona već provjerena, sudska praksa je formirana, bilo bi manje lutanja, a ne da nam potpuno nove zakone često pišu i skupo naplaćuju stranci koji uopće ne poznaju duh našeg naroda.

I. Josipović:

Ima zakona koji su stari i dobri su. Ima zakona koji su stari i ne valjaju. Ima zakona koji su popravljivi, a i onih koji to nisu. Vrlo je teško naći formulu. Moram se vratiti na ZKP. Što se dogodilo, malo je anegdotalno. Kako nove tehnologije štetno utječu na zakonodavne promjene. Kad se pisao novi ZKP, pisci su uzeli stari ZKP i onda su unutar postojeće strukture mijenjali i nastojali unijeti nove odredbe. Prepoznaje se da je to špranca, prepoznaje se stil, podjela na glave i poglavlja iz starog ZKP-a, čak i cijeli pasusi su prepisani, često izvan konteksta cijelog novog zakona. Zato tekst postaje nekoherentan i nelogičan, čak dijelom i kontradiktoran. Neki put je opet obrnuto. Puno je lakše kada idete u neke popravke ako je zakon dovoljno dobar da koristite postojeću šprancu. To jako olakšava posao. U slučaju ZKP-a, korištenje šprance je bilo kontraproduktivno. Bilo je vrlo teško održati konzistentnosti zakona, od terminologije, je li nešto pritvor ili istražni zatvor, do definicija pojedinih instituta. Zato još ZKP nije bio ni stupio na snagu, a bile su izmjene i dopune sa 100 članaka, a mislim da bi se moglo još 100 promijeniti. Toliko o tehnologiji. Neki put je puno teže graditi novo iz staroga nego srušiti pa napraviti novo.

J. Barbić:

Nešto bih dodao kolegi na ovo njegovo pitanje i drago mi je da ga je pokrenuo. ZUP je jedan od naših najboljih i najstarijih zakona. Međutim, što se kod nas događa. Na tom zakonu se pokazalo da

dolaze strani konzultanti koji nisu nikakve zvijezde nego dođu često puta nakon što je njihova ponuda za to prihvaćena na natječaju na koji se javljaju odvjetničke kuće pa koja dobije posao dođe Hrvatskoj pružati pomoć i tako nekada prouzroče nered. Iznijet ću samo jedan detalj.

U nacrtu novog ZUP-a koji su izradili vanjski konzultanti pisalo je da je dostava rješenja organa uprave obavljena kad je ono stiglo pošti. Mislim da tu nije potreban komentar. Ako se dostavlja u inozemstvo, dostava je obavljena kad rješenje stigne adresatu. Kad su naši stručnjaci pitali ima li to negdje na svijetu odgovor je bio da nema, ali da ćemo mi biti prvi koji ćemo to primijeniti. Na sreću intervencija je naših kolega bila pravodobna.

Iznijet ću svoje iskustvo. Skoro 20 godina imam posla sa Zakonom o trgovačkim društvima i ne dam nikakvom strancu blizu, a to se na sreću i ne traži. Jednom su pokušali i nije išlo. Imamo njemački uzor, imamo smjernice, znamo jezik, poznamo sudsku praksu i literaturu, imamo skupinu sjajnih poznavatelja te materije i na poredbenopravnoj osnovi i u stanju smo to sve sami napraviti. Dobri su strani konzultanti kao pomoć našim stručnjacima, ali ne i da sami pišu propise. To je kao da jabuku sadite u Saharu, u pijesak. Mislite da ona tamo može rasti, a lokalni čovjek će vam reći da je to pijesak i da nema vode pa da to nije moguće. Prema tome, mora biti suradnja kojom će strani stručnjaci pomoći domaćima iskustvom i dodatnim znanjem kada je to potrebno. U protivnom se dobivaju neprimjerena rješenja o kojima govorimo.

Ž. Potočnjak:

Želio bih se jednim komentarom pridružiti ovoj raspravi o kvaliteti zakonskih tekstova koji nastaju u postupku prilagodbe hrvatskog pravnog poretka pravnoj stečevini Europske unije. Mislim da je tu poseban problem pripremljenosti pravne struke, a naročito državne uprave za sudjelovanje u tom postupku. Za područje trgovačkog prava sreća je da se nadležno ministarstvo puno ne miješa u pripremu zakonskih tekstova već prepušta ekspertima s Pravnog fakulteta da obave pripremni dio posla. Nažalost, postoji čitav niz područja u kojima stanje nije takvo, već se državna uprava smatra kompetentnom da to sama učini. Čini to često uz pomoć stranih eksperata, koji ponekad loše poznaju pravo koje bi trebali primijeniti, a potpuna im je nepoznanica naš nacionalni pravni poredak, pa zato ponekad dobivamo rješenja koja su potpuno besmislena. Iz mog područja to je se odnosi na neke dijelove nedavno donesenog novog Zakona o radu. Zakon o radu je u vrijeme otvaranja pregovora s Europskom unijom istican kao dobar primjer dobrovoljnog prethodnog usklađivanja jer je bio usklađen s

direktivama Europske unije koje su u tom trenutku bile važeće. Do privremenog zatvaranja pregovora trebalo je još samo taj zakon uskladiti samo s novim direktivama i novom praksom Europskog suda. Međutim, politika je u međuvremenu odlučila da se umjesto tog djelomičnog usklađivanja donese u cijelosti novi Zakon. Tako je i donesen formalno novi Zakon o radu, ali koji nije nimalo novi nego je to stari zakon u kojem su neke odredbe mijenjane, oko polovica odredbi je prepisana u gotovo neizmijenjenom obliku, a brojne su odredbe samo stilski preoblikovane. Pri takvom redigiranju novog zakonskog teksta izgleda da su neka područja ostala neusklađena s pravnom stečevinom Europske unije. Imamo problem da se nakon šest mjeseci ustanovilo da su neke odredbe neprimjenjive, a neke su potpuno besmislene. Zato mislim da je potrebno upozoriti da je prilagodba pravnoj stečevini Europske unije proces i da je naročito važno osposobiti državnu upravu kako za provođenje tog procesa, a još više za primjenu pravne stečevine. Pravni fakultet je jako ponosan da nešto više od dvadeset naših nastavnika neposredno sudjeluje u pregovorima Republike Hrvatske s Europskom unijom. Mislim da s ponosom možemo istaknuti da u područjima u kojima u pregovorima sudjeluju naši nastavnici stvari idu prilično dobro. Često u onim područjima gdje oni ne sudjelujemo stvari ne izgledaju tako dobro. To je na ponos Pravnom fakultetu i svima nama koji u tome sudjelujemo, ali isto tako i realnost da državna uprava mora biti osposobljena za prilagodbu, a posebno kasnije i za primjenu propisa Europske unije.

Vesna Stilin:

Bavim se pravom intelektualnog vlasništva od 1991 godine. Želim iskazati iznimno zadovoljstvo što Predsjednik Josipović, uz sve znanje koje posjeduje, posebice je stručnjak za područje autorskog prava, koje je sastavni dio prava intelektualnog vlasništva. U okviru činjenice da je Predsjednik države suodgovoran za vanjsku politiku Republike Hrvatske zajedno sa Vladom RH, vjerujem da će te reagirati prema Vladi RH, u slučajevima štetne politike po Hrvatsku, do koje dolazi zbog nedostatnog poznavanja problematike intelektualnog vlasništva od strane izvršnih tijela Vlade RH. Autorsko pravo i industrijsko vlasništvo, kao dvije glavne grane intelektualnog vlasništva, fakultativni su predmeti na Pravnom fakultetu u Zagrebu, što je velika šteta. Svjetska organizacija za intelektualno vlasništvo jedna je od 16 specijaliziranih agencija Ujedinjenih naroda, najlukrativnija i najbolje organizirana iz sustava UN-a i to naprosto iz razloga što je zaštita intelektualnog vlasništva svetost kapitalističkog sustava, kojem Hrvatska stremi, tj. u kojem već i jest, pa je bitno šire poznavanje problematike intelektualnog

vlasništva. Prema obvezama koje proizlaze iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Europske unije i Republike Hrvatske, prava intelektualnog vlasništva smatraju se prioritetom za Republiku Hrvatsku. Još 2003 u naše zakonodavstvo uvedeno je, temeljem Direktive EU, novo pravo: pravo javne posudbe, značajno za književnike, koje bi im trebalo omogućiti da za posudbe svojih knjiga u javnim knjižnicama dobivaju naknade.

Prema Nacionalnoj strategiji razvoja sustava intelektualnog vlasništva Republike Hrvatske, koju je donijela Vlada RH 2005 godine, pravo javne posudbe trebalo je profunkcionirati 2007 godine, no do danas još nije. Vi ste upoznati, gospodine Predsjedniče i s problemom vezanim uz ukidanje jednog važnog sektora u ovom području – Sektora za autorsko pravo, što je suprotno prijedlogu Europske unije. Vlada RH zatražila je da nadzorna tijela reagiraju. Primjećujem šire nepoznavanje problematike intelektualnog vlasništva i ono što mogu reći, nakon godina rada provedenih u državnoj upravi, da Vlada RH očekuje da nadzorna tijela riješe problem, a nadzorna tijela očekuju da problem riješi politika tj. Vlada RH. U tom međusobnom čekanju, problemi ostaju neriješeni. Stoga iskazujem iznimno zadovoljstvo što ste prvi Predsjednik koji dobro poznaje ovo pravno područje. Sretna sam zbog toga i nadam se da će te, za dobrobit Hrvatske, navedeno znanje dalje primjenjivati i sukladno Vašim ustavnim ovlastima, djelovati.

I. Maleković: Gospodine Predsjedniče, otvaranje poglavlja 23. bitno je za cijeli hrvatski narod, a između ostalog i za nas pravnike-praktičare. Da li je pitanje otvaranja tog poglavlja isključivo političko pitanje o kome odlučuje Europska unija odnosno Europska komisija, i da li će biti otvoreno u ovoj godini? Ako neće biti otvoreno u ovoj godini što ćete poduzeti kao predsjednik obzirom na Vaše ustavne ovlasti?

I. Josipović: Predsjednik naprosto ne može sazvati Vladu osim ako nije riječ o izvanrednim situacijama. Može predložiti Vladi sazivanje tematske sjednice. To ima smisla ako su takve sjednice dobro pripremljene. Takve sjednice ne smiju biti poprište bitke između predsjednika i Vlade. Tu treba jasno dogovoriti s Vladom što se hoće postići i onda da takva sjednica ima i primjerene rezultate. Zasigurno, ako bi pregovori zapeli mislim da bismo onda zajedničkim snagama trebali sjesti i poslati snažnu poruku cijeloj državi da treba učiniti dodatne napore da se stvore uvjeti za završetak pregovora. Kada je riječ o 23. poglavlju vidim dva moguća razloga zašto do završetka pregovora eventualno ne bi moglo doći. Jedno je pitanje vezano uz

zahtjeve vezano uz 23. Poglavlje. Riječ je o mogućem negativnom očitovanju tužitelja Haškog suda i odnosu nekih zemalja prema takvom izvješću. Mislim da Hrvatska sada čini sve na planu suradnje i to treba pokazati međunarodnoj zajednici. Ili, kad bi bilo nekih dramatičnih otkrića vezan za možda antikorupcijsku politiku i sl. Ili kada bi došlo do nekog predmeta u pravosuđu koji bi bio prepoznat kao politička intervencija. S druge strane, mislim da je moguć i neki parapravni razlog. Vidjet ćemo kako će završiti pitanje referenduma u Sloveniji. Ako slučajno referendum bude negativan, kakav će biti odnos slovenske politike. Vjerujem u ono što su predsjednik Türk i premijer Pahor rekli da bez obzira na referendum neće biti zaustavljanja hrvatskog puta u Europsku uniju. Mislim da u dobroj mjeri ipak ovisi o nama samima da li će se pregovori otvoriti i zatvoriti približno u rokovima koje želimo.

D. Krapac:

Obzirom da je danas veći dio pitanja Predsjedniku Republike danas bio postavljen u izuzetno ozbiljnom tonu, želio bih zaključiti ovu tribinu - uz sve čestitke na 150. tribini akademiku Barbiću i zahvalu Predsjedniku Republike što se odazvao, s pitanjem u malo drugačijem, šaljivom, tonu. Uvažavajući ono što je kroz 100 dana svoje vlasti pokazao, tj. da se mogu pomaknuti stvari, da su pomaci u pravnom sustavu mali, ali prisutni, smatra li predsjednik Republike kada bi više profesora prava bilo na čelnim mjestima naše državne vlasti, da bi onda i pravni sustav bolje funkcionirao? Možda bismo kada bi predsjednik Vlade, predsjednik Sabora, predsjednik Ustavnog suda, predsjednik Vrhovnog suda, predsjednici svih sudova; kada bi svi bili profesori, tada bismo se približili idealu Platonove države.

B. Smerdel:

Predsjednik je spomenuo također vrlo veliku važnost optimizma u društvu i govor kao pravni alat. Osobno bih htio da se malo više emitira s Pantovčaka razlikovanje zakonitoga i nezakonitoga. Ovi poljoprivrednici, oni su bili u nezakonitom prosvjedu jer su bili na prometnicama. Ne kažem da se to treba silom razbijati, ali valja širiti svijest gdje se smije, a gdje se ne smije prosvjedovati. Što se tiče optimizma, da nastavimo u veselijem tonu kako je predložio prof. Krapac, osobno se sjećam kako sam bio iskreno zapanjen 1983. godine u SAD-u kad je predsjednik Ronald Regan na TV pjevao: „*Happy days are back again*“ u sklopu svoje kampanje „*Cheer up America*“. Naš predsjednik Josipović mogao bi možda skladati nešto što bi probudilo optimizam hrvatskih građana.

I. Josipović:

Ne znam koliko bi to doprinijelo europskom putu. Kad smo kod profesora na čelnim mjestima imali bi drugi problem. Ne bi to bilo dobro. Ne bi ostalo profesora na fakultetima. Tko bi odgajao nove pravnike?! Mi smo mala zemlja. Nama je ono što se zove kadrovska baza vrlo ograničena. Profesor Krapac najbolje zna da kada je natječaj za profesora Pravnog fakulteta u bilo kojem njemačkom gradu da se za jedno mjesto javi po 60, 70 profesora. Mi za jednu disciplinu u Hrvatskoj možemo profesore nabrojati na prste jedne ruke. U pravilu se na natječaj javlja jedan profesor. Ne zato jer je riječ o nekom monopolu. Naprosto nema ljudi koji ispunjavaju uvjete. To je pitanje projekcije obrazovanja, koliko ljudi treba u nekoj struci, pa i koliko profesora. Osobno tu uvijek gledam u kontekstu onih ciljeva koje želimo ostvariti. U visokom obrazovanju trebamo puno više mladih ljudi, jer je Hrvatska podobrazovana. Trebamo puno više, ali to ne pratimo financijama i to naša sveučilišta dramatično osjećaju. Moramo se upitati imamo li dovoljno profesora za povećane obrazovne potrebe. Možda će neki od tih problema ulaskom u Europsku uniju biti ublaženi. Siguran sam da će predsjednik Ustavnog suda i svi drugi suci uvijek biti pravnici. Siguran sam da predsjednik ili predsjednica Vrhovnog suda isto biti pravnici. Za predsjednike Republike nisam siguran. Evo sada je takva situacija. I Predsjednica Vlade je pravnica koja je završila ovaj Pravni fakultet. Prema tome ovaj Fakultet se može pohvaliti da je dao doprinos kadrovskoj politici. Da imate američko sveučilište i fakultet koji je dao toliko predsjednika, premijera, predsjednika i sudaca Ustavnog i Vrhovnog suda oni bi to znali iskoristiti na bolji način nego što mi činimo. Gospodine dekane, mislim da je to dobra prilika ne samo za dobiti više novaca nego i za više studenata. Mislim da one dane kada mlade ljude upoznajemo sa studijem možemo napraviti više u afirmaciji našeg studija.

Ž. Potočnjak:

Trenutno smo drugi najpoželjniji fakultet u Republici Hrvatskoj.

J. Barbić:

Kad je kolega Krapac govorio na šaljivoj osnovi i ja ću isto reći nešto takvo. Malo prije sam spomenuo Bismarcka. Neke njegove riječi ušle u povijest pa su aktualne i danas. Donosio se neki zakon na kome su radili profesori koji se nikako nisu mogli usuglasiti. Na to je Bismarck reagirao svojom poznatom izrekom: „Drei Professoren Vaterland verloren“ što znači tri profesora propala domovina. Prema tome, ja sam za kombinaciju prakse i znanosti. To je jedino rješenje. Nije dobro imati samo jednu stranu.

J. Jug:

Nisam se mislio javiti, ali profesor Krapac me malo isprovocirao na ovo javljanje. Vrlo dobra je ideja o fluktuaciji između teorije i prakse, odnosno profesora i praktičara. To je jedna vrlo dobra stvar i uobičajena u svijetu. Tako bi profesori pravnih znanosti trebali više participirati kao suci Vrhovnog suda, a s druge strane suci Vrhovnog suda ili drugih najviših sudova trebali bi biti više zastupljeni kao gosti predavači i sudjelovati u nastavi na Pravnom fakultetu. U tom kontekstu samo vrlo kratko o noveli Zakona o sudovima. Neke odredbe stupaju na snagu 1. siječnja 2013. godine, a odnose se na novi model imenovanja sudaca kroz školu za pravosudne dužnosnike. To je francuski model i primjenjuje se u državi koja ima 20 puta više stanovnika, i u kojoj sudac ne mora biti pravnik. Mi smo mala zemlja, kao jedan kvart malo većeg grada, i mislim da nije dobro da se sudstvo zatvara. Nakon 2013. godine odvjetnik s 20 ili 30 godina staža ne može postati sudac općinskog ili županijskog suda. Nakon 2013. godine ostaje mogućnost da netko tko nije završio školu za pravosudne dužnosnike, bude imenovan samo na Vrhovni sud, pod istim uvjetima kao sada na Ustavni sud, ali to mislim da nije dobro. Upravo ovo što je profesor Krapac rekao, bilo bi dobro da profesori pravnih znanosti budu više zastupljeni kao suci Vrhovnog suda i obrnuto. Mislim da se navedenom izmjenom Zakona o sudovima tu zatvaramo i da u okviru kadrovskih reformi taj dio nije dobro riješen. Vrlo slikovito ste rekli, a nadovezao se profesor Barbić, da sadimo krivo drvo na krivom zemljištu. Gospodine predsjedniče molio bi Vas za kratki komentar u tom dijelu.

I. Josipović:

U doba kad se taj zakon pripremao još sam sjedio u Saboru. Jedna od primjedbi koje sam upućivao ministru pravosuđa Šimonoviću, svom kolegi i prijatelju, da mi se čini da uz sve one dobre strane koje nosi taj zakon, da Zakon zatvara profesiju. Ne omogućava fluktuaciju kadrova u okviru šire struke. Gubi se zdrava konkurencija. Dijelim Vaše mišljenje da to nije najsretnije rješenje.

J. Barbić:

Nema više sudionika u raspravi. Želi li naš uvodničar reći nešto za kraj?

I. Josipović:

Da, želim. Hvala na prilici da ovdje izložim neka od svojih stanovišta. Hvala svim kolegicama i kolegama s kojima sam radio i s kojima ću još raditi. Vama profesore Barbić čestitam na ovih 150 tribina i na onih još puno, puno koje će se dogoditi.

J. Barbić:

Nadam se da će se sve to dogoditi, ali neću ih sigurno ja sve voditi. Neka ovo bude početak institucije koju će gajiti Pravni fakultet. Vrijeme je da se promijeni voditelj, sa zadovoljstvom ću taj posao prepustiti nekom mlađem.

Molim vas da se pljeskom odužimo našem uvodničaru što nas je potaknuo na najdulju tribinu održanu do danas. Ovo sa 150. tribinom je velika stvar i sasvim je u redu da je Tribina toliko trajala, ali nemojte smetnuti s uma da ne možete svakog dana imati na raspolaganju predsjednika Republike, da ga možete pitati, da mu sve možete reći. On je naš kolega, on to dobro shvaća. Rekao je jednu rečenicu, a to je da bi jednom godišnje došao na Tribinu. Držim ga za riječ i pozivam ga pred vama da to učini i predloži teme kad smatra da ima nešto značajno za reći, jer mi raspravljamo principijelno o pravu ali i o širokim društvenim temama. Imamo na raspolaganju devet termina godišnje. Uvijek ćemo naći mogućnost da ga čujemo i da s njih razgovaramo. Možemo mi od njega dobiti neke informacije, može on od nas dobiti neke informacije. Možete koristiti prijedloge koji mogu biti značajni.

Zahvaljujem vam na sudjelovanju na ovoj tribini i pozivam vas krajem lipnja na jednu zanimljivu tribinu o novom pravnom institutu koji će kod nas doći do primjene. Ima vrlo bliske veze ne samo s javnim bilježnicima koji su tu neposredno uključeni nego i sa svima nama. Hvala vam lijepa i doviđenja u lipnju.

Tribina Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
i
Kluba pravnika grada Zagreba

BILTEN BR. 71

Voditelj Tribine i urednik
Akademik Jakša Barbić

Sadržaj:

Autorizirana izlaganja uvodničara:

Prof. dr. sc. Mihajlo Dika i prof. dr. sc. Hrvoje Sikirić, redoviti profesori Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Tema 151. tribine

**EUROPSKO MEĐUNARODNO GRAĐANSKO
PROCESNO PRAVO – EUROPSKI OVRŠNI NALOG ZA
NESPORNE TRAŽBINE**

Zagreb, 10. lipnja 2010.

KLUB PRAVNIKA GRADA ZAGREBA

151. TRIBINA – 29. LIPNJA 2010.

EUROPSKO MEĐUNARODNO GRAĐANSKO PROCESNO PRAVO- EUROPSKI OVRŠNI NALOG ZA NESPORNE TRAŽBINE

J. Barbić: Kolegice i kolege, završili smo prvi i s ovom tribinom započinjemo novi ciklus od 150 tribina. Ja sam ga evo danas započeo o nastaviti će ga, nadam se, netko drugi. Već je i vrijeme da netko mlađi preuzme taj posao. Što se više približavamo Europskoj uniji to su nam teme sve više europske a to je i razumljivo. Razgovarali smo s javnim bilježnicima i zaključili da bi trebalo obraditi temu koja bi ih posebno zanimala. Svake godine raspravljamo po neku od takvih tema pa je ove godine došao red na ovu današnju. Odabrali smo stoga temu *Europsko međunarodno građansko procesno pravo i europski ovršni nalog za nesporne tražbine*. Zamolili smo naše kolege koje inače vrlo dobro znate, a bili su već i uvodničari na našim tribinama pa ih nije potrebno predstaviti, da danas održe uvodna izlaganja o temi koja je predmetom Tribine. To su naši kolege prof. dr. sc. Mihajlo Dika i prof. dr. sc. Hrvoje Sikirić pa ih molim da uzmu uvodnu riječ.

H. Sikirić: Zahvaljujem profesoru Barbiću na pozivu. Dogovorili smo da ću ja prvi uvodno govoriti o europskom međunarodnom privatnom i međunarodno građanskom procesnom pravu, odnosno o njihovim pravnim izvorima, a onda bi profesor Dika govorio konkretno o Uredbi o stvaranju europskog ovršnog naslova za nesporne tražbine, kao jednom od tih izvora. Europska unija želi biti i uvjerava nas da jest prostor slobode, sigurnosti i pravde. Četiri su ključna elementa za postojanje jedinstvenog prostora slobode, sigurnosti i pravde. Ti ključni elementi su zaštita temeljnih prava, suradnja između pravosudnih tijela država članica, zajedničko upravljanje azilom i useljavanjem te zajednička borba protiv organiziranog kriminala. Pravosudna suradnja između tijela država članica, koja bi trebala doprinijeti ostvarenju Europske unije kao jedinstvenog prostora slobode, sigurnosti i pravde, odvija se u građanskim i kaznenim predmetima s prekograničnim obilježjem. Tema o kojoj će govoriti prof. dr. Dika odnosi se na pravosudnu suradnju u građanskim predmetima. Na čemu se temelji ta suradnja, kako se želi ostvariti, koji je njezin cilj? Pravosudna suradnja u građanskim predmetima s prekograničnim obilježjem, a to su predmeti s EU-obilježjem, temelji se na načelu uzajamnog priznanja sudskih i izvansudskih odluka. Ona se želi ostvariti donošenjem različitih mjera kojima bi se trebali uskladiti različitosti u propisima država članica koje proizlaze iz njihovih različitih pravnih i administrativnih sustava. Krajnji cilj je ostvarivanje tzv. „pete slobode“, nove slobode koja se, uz već četiri

postojeće slobode, slobode kretanja roba, kapitala, osoba i usluga na kojima se temelji Europska unija, prepoznaje i želi ostvariti. Ta peta sloboda bila bi „sloboda kretanja odluka“. Pretpostavka za ostvarenje slobode kretanja odluka putem njihovog uzajamnog priznanje jest osiguranje jednake mogućnosti pristupa pravosuđu građana EU neovisno o tome u kojoj se državi članici nalaze. Mjerama kojima se ostvaruje pravosudna suradnja trebalo bi se postići i to da nitko ne može izbjeći da bude doveden pred pravosuđe. To se posebno odnosi na pravosudnu suradnju u kaznenim predmetima.

Izvorno je pravosudna suradnja u građanskim predmetima kao dio „suradnje u pravosuđu i unutarnjim poslovima“ uspostavljena stupanjem na snagu Maastrichtskog ugovora iz 1993. u kojemu je „suradnja u pravosuđu i unutarnjim poslovima“ označena kao tzv. „treći stup“ na kojem se temelji Unija. Amsterdamskim ugovorom koji je stupio na snagu 1999. pravosudna suradnja u građanskim predmetima, zajedno s viznim režimom i azilom, prenešena je u tzv. „prvi stup“ te podvedena pod nadležnost Europske zajednice i to u okvir politika vezanih uz slobodu kretanja. U Ugovoru o načinu djelovanja Europske unije iz 2009. pravosudna suradnja u građanskim predmetima nalazi se u njegovom trećem dijelu (Politike i unutarnje radnje), glavi petoj (Prostor slobode, sigurnosti i pravde), i to kao njezino treće poglavlje.

Pravosudnu suradnju u građanskim predmetima ostvaruju Europsko vijeće i Parlament donoseći mjere potrebne za nesmetano djelovanje unutarnjeg tržišta. Tim mjerama treba se osigurati: uzajamno priznanje i ovrha sudskih i izvansudskih odluka između država članica, prekogranična dostava sudskih i izvansudskih podnesaka, ujednačenost kolizijskih pravila radi izbjegavanja sukoba nadležnosti, suradnja u izvođenju dokaza, učinkovit pristup pravosuđu, uklanjanje zapreka za nesmetano odbijanja građanskih postupaka, razvitak alternativnih metoda rješavanja sporova te poticanje daljnje izobrazbe sudaca i sudskih službenika. Od pravnih izvora kojima se te mjere uređuju najvažniji su uredbe i direktive.

Te mjere po svojem sadržaju mogu se razvrstati u nekoliko grupa, i to mjere koje se odnose na nadležnost i odluke, na pravosudnu suradnju, na određivanje mjerodavnog prava za obveze, na stečaj te mjere u obiteljskim predmetima. Najvažniji pravni instrumenti kojima se ostvaruju te mjere su uredbe i direktive. Kao što vam je vjerujem poznato uredba je pravni izvor sekundarnog europskog prava koji je za države članice obvezatan u cjelini i neposredno se primjenjuje. Direktive nemaju izravan pravni učinak u primjeni već sadrže samo nalog usmjeren državama članicama, odnosno zakonodavcima država članica s ciljem ujednačenja prava Europske unije. Interni pravni izvor koji država članica na temelju direktiva donosi mora ostvariti svrhu radi koje je određena direktiva donesena.

Uredba o kojoj će danas govoriti prof. dr. Dika ulazi u grupu mjera koje se odnose na nadležnost i odluke, a kojima se želi osigurati uzajamno priznanje i ovrha sudskih i izvansudskih odluka između država članica. U okviru te grupe doneseno je nekoliko uredbi. Donesene su uredbi koje sadrže pravila o nadležnosti, priznanju i ovrsi sudskih odluka donesenih u građanskim i trgovačkim predmetima, u bračnim predmetima i predmetima roditeljske odgovornosti, te pravila o nadležnosti mjerodavnom pravu, priznanju i ovrsi odluka te suradnji u predmetima uzdržavanja. Osim ovih uredbi kojima se uređuje nadležnost, priznanje i ovrha odluka donesenih u pojedinim predmetima, donesene su i Uredba o stvaranju europskog ovršnog naslova za nesporne tražbine, Uredba o stvaranju europskog platnog naloga te Uredba o stvaranju europskog postupka za zahtjeve male vrijednosti.

Ukratko, samo najvažnije, i o drugim grupama mjera. U okviru mjera koje se odnose na pravosudnu suradnju donesene su uredbi koje sadrže pravila o suradnji između sudova država članica u izvođenju dokaza u građanskim i trgovačkim predmetima te pravila o dostavi u državama članicama sudskih i izvansudskih isprava u građanskim i trgovačkim predmetima. Donesena je i direktiva koja se odnosi na stvaranje zajedničkih pravila o pravnoj pomoći radi poboljšanja pristupa pravosuđu u prekograničnim sporovima. Stvorena je i Europska pravosudna mreža putem koje državljani Europske unije imaju pristup informacijama o pravnom sustavu država članica. Kad se radi o mjerama koje se odnose na mjerodavno pravo za obveze, donesene su dvije uredbi i to uredba o mjerodavnom pravu za ugovorne obveze i o mjerodavnom pravu za izvanugovorne obveze. U pogledu stečaja donesena je uredba o stečaju. U obiteljskim predmetima već sam spomenuo uredbu kojom se određuju pravila o nadležnosti, priznanju i ovrsi u bračnim predmetima i predmetima roditeljske odgovornosti i predmetima uzdržavanja.

Prema tome, europsko međunarodno privatno i međunarodno građansko procesno pravo obuhvaća ujednačena pravila o nadležnosti, priznanju i ovrsi odluka donesenih u građanskim i trgovačkim predmetima, bračnim predmetima i predmetima roditeljske odgovornosti te u predmetima uzdržavanja. Postoje ujednačena pravila o određivanju mjerodavnog prava za ugovorne i izvanugovorne obveze, te pravila o suradnji u izvođenju dokaza te pravila o dostavi u građanskim i trgovačkim predmetima. Dodajmo tome i ujednačena pravila o europskom ovršnom naslovu, europskom postupku za sporove male vrijednosti te o europskom platnom nalogu. postupku u sporovima male vrijednosti. Ako se tome dodaju i direktive koje se odnose na osiguranje pravne pomoći i stvorenu Europsku pravosudnu mrežu dobija se relativno zaokružen sustav pravnih izvora.

Da se vratim na uredbi koje se odnose na međunarodnu nadležnost i odluke a kojima bi se trebalo osigurati uzajamno priznanje i ovrha odluka

između država članica, a u koje spada i uredba o kojoj će sada govoriti prof. dr. Dika. Ono što je karakteristično za sve uredbe koje se tiču nadležnosti, priznanja i ovrhe jest da se zbog ujednačenih pravila o nadležnosti i povjerenja u pravosudni sustav država članica predviđa načelno automatsko priznanje odluka i pojednostavljen i učinkovit sustav njihovog proglašenja ovršnim u drugoj državi članici. Uredba o kojoj će prof. dr. Dika govoriti, ako su ispunjene pretpostavke utvrđene tom uredbom, uvodi zapravo automatsku ovrhu. Time se na najbolji način ostvaruje željena sloboda kretanja odluka donesenih u jednoj državi članici u drugoj državi članici.

Eto, toliko uvodno o europskom međunarodnom privatnom i građanskom procesnom pravu. A sada će prof. dr. Dika govoriti o Uredbi o stvaranju europskog ovršnog naslova za nesporne tražbine i o sustavu ovrhe koji ta uredba predviđa.

Zahvaljujem.

M. Dika: Mislio sam da će kolega Sikirić govoriti najmanje 40 minuta, a za mene ostaviti 10 minuta. On toliko toga znade o ovim temama, a ja u njih tek ulazim. Moram priznati da što se više pokušavam baviti tim nekim sporednim procesualističkim uredbama kojima se zapravo stvaraju osnove za homogenizaciju europskog građanskog procesnog prava, to sam manje siguran da razumijem. Iz ovoga što ću vam pokušati reći trebalo bi zaključiti da su možda ove uredbe, a govorit ću o samo jednoj od njih, dosta tehnicizirane. Sadrže veliki broj procesnotehničkih podataka. Procedura koja bi maksimalno formalizirala reakciju određenih pravnih instrumenata koji bi onda djelovao prekogranično u okviru Europske unije. Slično je i s europskim ovršnim naslovom. Logiku ovog instrumenta i što se njime htjelo postići objasnio je uvodno profesor Sikirić. Europska unija, da bi preživjela, mora se sve jače integrirati i najvjerojatnije ćemo za izvjesno vrijeme svjedočiti nečemu što bi se moglo nazvati stvaranjem federalnih sudova ili unijskih sudova u Europi analogno kao što to postoji u Sjedinjenim američkim državama ili barem nešto slično u tom smislu. Dakle, sudova koji bi rješavali sporove s interfederalnim elementom, odnosno slučajeve u kojima bi bila dominantna federalna pravna komponenta itd.. No to su možda daleke i marginalne maštarije koje se možda neće izravno realizirati. O čemu je riječ? Htjelo se omogućiti da se za jednu kategoriju tzv. nespornih tražbina omogući, na temelju odgovarajućih potvrda koje će se izdavati u državi porijekla ovršne isprave, jednostavna i brza ovrha u drugim članicama Europske unije. Zamislite slučaj iz skore budućnosti. Ako budete raspolagali s ovršnom ispravom koja će potjecati iz Republike Hrvatske, a na temelju koje bi ovrhu trebalo provesti u nekoj drugoj članici Europske unije, moći ćete zatražiti od nadležnog tijela ili osobe (javnog bilježnika) u Republici, ispunivši odgovarajući obrazac, da vam izda

potvrdu o njezinoj ovršnosti. S dobivenim ispravama moći će vjerovnik, potencijalni ovrhovoditelj otići u bilo koju drugu državu Europske unije, osim Danske, i zatražiti da se na temelju toga odredi i provede ovrha kao da je u pitanju ovršna isprava iz zemlje u kojoj će se zatražiti provedba ovrhe. Pritom se hrvatska ovršna isprava neće se moći preispitivati, neće se morati provoditi poseban ili prejudicijelni postupak njezina priznanja niti će ta isprava moći pobijati u zemlji u kojoj će se tražiti provedba ovrhe. Međutim, postoji čitav niz ograničenja koja se tiču vrste tražbina koje će se moći prisilno ostvarivati u inozemstvu na temelju europskog ovršnog naslova (isprave). Pitanje je i koje isprave mogu imati značenje ovršnog naslova. Morat će biti ispunjeni i određeni zahtjevi u pogledu procedure koja je provedena prigodom kreacije tog naslova. To su oni minimalni proceduralni standardi koji trebaju biti ispunjeni i kroz te minimalne proceduralne standarde stvaraju se minimalni zahtjevi u pogledu procesnih jamstava koja trebaju biti osigurana na području Europske unije. Neka od tih rješenja su pomalo zbunjujuća, malo preliberalna i možda preopasna prema našim osjećajima pravne sigurnosti i zaštite interesa potencijalne ili aktualne pasivne stranke. O tome ću kasnije nešto više reći. Za zahtjeve koji se tiču procedure predviđene su i neke mogućnosti ispravljanja odnosno stavljanja izvan snage, odnosno mogućnost da osoba protiv koje je donesen taj ovršni naslov isprovocira stavljanje izvan snage tog naslova u zemlji porijekla. To se sve zato traži da bi se ti minimalni procesni standardi primijenili. Što se tiče same terminologije koja je upotrijebljena, u noveli Ovršnog zakona iz 208., zato što je njezinoj izradi korištena engleska verzija Uredbe, umjesto izraza naslov (isprava) upotrijebili izraz nalog („order“), za koji nema pojmovnog ekvivalenta u domaćem pravnom nazivlju. Kad se prevodi s engleskog jezika, trebalo bi paralelno provjeriti verzije uredbi na njemačkom, francuskom, talijanskom pa i slovenskom jeziku. U pravilu bi trebalo inzistirati na tome da se, barem procesnopravne uredbe, prevode s njemačkog zato što s Njemačkom i Austrijom dijelimo zajedničku pravnu sudbinu srednjeeuropskog civilizacijskog kruga posljednjih par stotina godina. Učinjena bi greška bila u tome što bi upotrijebljeni izraz „ovršni nalog“ kod nas značio neki akt suda koji se donosi radi određivanja i provedbe ovrhe, a ne akt na temelju kojega se ta ovrha određuje.

Ja sam za današnje izlaganje pripremio poseban referat. Upravo ću zbog toga ovdje sasvim sumarno iznijeti osnovne karakteristike Uredbe o kojoj govorim, ali ću organizatoru staviti na raspolaganje taj tekst koji će ga on moći objaviti u biltenu Tribine. Dakle, u Biltenu ćete moći očekivati taj tekst. (vidi prilog)

J. Barbić: Kolega Sikirić bi želio još nešto reći.

H. Sikirić: Potaknut izlaganjem profesora Dika želio bih dodati još nekoliko stvari oko ove uredbe o europskom ovršnom naslovu. Kao što je profesor Dika istaknuo problem je prevođenje i prilagodba tekstova na hrvatski jezik. Koji je europski „izvornik“ jer oni su zapravo svi jednaki i koristi se kao polazni tekst. Drugo, problem tumačenja izraza sadržaja u bilo kojoj uredbi pa i u ovoj uredbi. Njih će dakako se trebati naći sud kako se pitanje postavlja. Treba se obratiti s pitanjem tumačenja Europskom sudu koji će odgovarati kao što je do sada odgovarao. Ne s gledišta pojedinog znanstvenog rada nego će dati svoje tumačenje, voditi računa o cilju što se ovom uredbom želi ostvariti i što otvara daljnje probleme, a to je dostupnost odluka suda koje su toliko mnogobrojne da ih neće biti moguće sve prevesti na hrvatski. Drugim riječima, trebat će se svi koji sudjeluju koristiti odlukama Europskog suda kao nešto najnormalnije. Zanimljivo je kad je profesor Dika govorio o ovrhama i njemačkom iskustvu. Zanimljivo je vidjeti na koji su način države članice donosile propis za provedbu određenih uredbi. Mi smo dosta pazili na to kako su Nijemci donijeli propis za pojedine uredbe između ostalog i za provedbu europske uredbe o ovršnom naslovu. Samo tri primjera kod problema jezika. Jedan je naslov... Tu je bolje koristiti njemački jezik jer je ovršni naslov, a ne ovršni nalog. Imate odluku odnosno uredbu koja govori o nadležnosti, priznanju i ovrsi i sada kaže se *dudgement* na engleskom i prevoditelj prevede presuda. Da koristi njemački tekst onda mu tamo piše... što znači odluka. Još jedan vrlo kritičan izraz problem prekida postupka koji je važan da sud pred kojim je postupak kasnije pokrenut prekine postupak i donese odluku. U prijevodu je obustava postupka što nije točno. To je propust ministarstva. Studenti mi ponekad daju primjere pa je čak jednom prevedeno ... sa vrhunsko igralište. Zamislite prevoditelja koji se doista drzne predati prijevod s takvim tekstom i vrhunskim igralištem. Očito je dao naredbu za prijevod na internetu i to je njemu to.

J. Barbić: Zahvalimo našim uvodničarima na njihovim zanimljivim i vrlo ilustrativnim izlaganjima. Dodao bih nešto o tome kako je veliki problem s prijevodima. Preporučljivo je da se držimo tekstova na njemačkom jeziku jer je naš pravni sustav velikim dijelom naslonjen na njemačko pravo. Engleski jezik se u tekstovima smjernica često koristi u skladu s engleskim pravnim nazivljem koje se nekada ne poklapa s onim sadržajem kakav odgovara kontinentalnom pravu. Nama je najjednostavnije unositi u naš pravni sustav rješenja preko tekstova na njemačkom jeziku jer su oni već prilagođeni njemačkom pravnom sustavu koji nam je blizak i sličan pa nam je lakše unositi europska rješenja u naše pravo. Pritom naravno treba uzeti u obzir da nekada neko rješenje iz smjernice ili uredbe na više jezika nije baš isto pa se mora proučiti tekstove na više jezika da bi se došlo do bitne stvari i što se zapravo htjelo reći. To je opći problem kojemu se mora posvetiti više pažnje. Morat ćemo organizirati jednu tribinu ili okrugli stol o toj temi. Sada

ste po našem dobrom starom običaju vi na redu s pitanjima, komentarima i razmišljanjima.

E. Zdravec: Prof. Dika nas je upozorio na to, da će se cijeli postupak voditi uz primjenu niza formulara koji već postoje. Usput budi rečeno, cijela ova uredba ima desetak stranica, a formulari uz tu uredbu, dakle formulari predviđeni za primjenu te uredbe imaju 15 stranica. Naravno, sada ćemo morati naučiti kako da te formulare ispunjavamo. Ne mogu odoljeti, a da se ne priključim primjedbi akademika Barbića o važnosti njemačkog jezika za naše pravno područje, a ne samo za hrvatsko pravno područje nego i za cijeli Balkan i cijelu Evropu osim Francuske i Engleske.

Njemački izraz „*Vollstreckungstitel*“, je nešto što svi razumijemo. Taj izraz je naravno različit od engleskog izraza „*Execution order*“. Često bi trebalo naglašavati, da naši suci koji će uskoro suditi primjenjujući *aqui communitaire*, trebaju naučiti i njemački.

J. Barbić: Slažem se. Njemački jezik je za nas pravnike najvažniji. Ostavimo po strani međunarodne trgovačke ugovore u kojima dominira engleski, ali ako se radi o tome da razumijete pravni sustav, pravne institute, bez njemačke pravne književnosti teško da ćete poniknuti u bit mnogih stvari.

M. Dika: Kad je u pitanju kvalitetno prevođenje, trebali bi postati svjesni da su nam kadrovske mogućnosti dosta ograničene i da bi trebalo koristiti ljude koji se profesionalno bave određenim pravnim područjima i kontroliraju jezike. Znaju te pojmove, ekvivalente u njemačkom, engleskom i hrvatskom, pa i drugim jezicima i njih bi trebalo angažirati. Međutim, to košta. Naša su ministarstva navikla da im se radi badava. Ovo nije samo sudjelovanje u radu nekog zakona ovo je obavljanje jednog odgovornog prevodilačkog posla. Upravo zato mi se čini da možda ne bi bilo na odmet da naše komore, odvjetnička i javnobilježnička, razmisle o tome da one angažiraju određene ljude, same ili u dogovoru s pravnim fakultetima, i formiraju timove koji bi se bavili pripremanjem tekstova uredaba na hrvatskom jeziku, svakako uz određen pristojni honorar. To bi jamčilo korektan prijevod. Znači, proizvod bi bio dobar, ne bi bilo lutanja, ne bi bilo onih smiješnih rezultata poput vrhunskih igrališta. Čini mi se da bi u tom smislu komore mogle odigrati važnu ulogu. Fakultet to ne može financirati. Čak i kad bismo htjeli imati neke projekte u tom smislu, ne bismo dobili sredstva od države jer ih ona jednostavno nema ili ih troši na druge njoj važnije stvari. Komore, međutim, pretpostavljam, još uvijek, donekle, drže glavu iznad vode. Takvim angažmanom komore bi pokazale da su dorasle razumijevanju svoje odgovornosti za što uspješnije integriranje Republike Hrvatske u Europsku uniju, odnosno spoznaji uloge koju bi mogle odigrati u ovoj tranzicijskoj fazi.

J. Barbić: Pravne tekstove ne mogu prevoditi samo pravnici ni samo jezični stručnjaci. To mora biti zajednički rad. Jedno bez drugoga ne ide. Inače će se dogoditi svašta jer u pravničkom jeziku nekada u odnosu na jezik lijepe književnosti neki izraz ili fraza znači nešto drugo. Prema tome ne može se ropski prevoditi, a što je najvažnije treba poznavati pravni institut iz prava iz kojega je neki naziv uzet. Odgovara li neki pravni institut institutu našeg prava sličnog ili istog naziva? To je vrlo studiozan i ozbiljan posao koji se ne može raditi mehanički jer će se dobiti iznenađujuća i čudna rješenja koja ne mogu funkcionirati. To je jedno od pravila koja treba primijeniti kada se nešto preuzima iz drugih pravnih sustava. U pogledu nazivlja korištenog u jednom jeziku treba najprije utvrditi njegovo značenje u tom jeziku i odgovarajućem pravnom sustavu u kome se koristi. Nije isto koristi li se neki naziv u nekom pravu koje pripada romanskom ili germanskom sustavu, a da se o onom anglosaksonskom i ne govori.

Dunja Kalogjera, odvjetnica iz Zagreba:

Zanima me da li će u provedbi ovrhe postojati mogućnost podnošenja žalbi kao što je to predviđeno kod nas i da li će se moći upućivati na parnicu ovršenika?

M. Dika: Pitanje koje ste postavili tiče se ovršne isprave. To znači da biste u ovršnom postupku koji bi se na temelju nje inicirao mogli primjenjivati sva sredstva koja su predviđena u ovršnom postupku. Ne biste mogli u Hrvatskoj napadati stranu ovršnu ispravu, ali bi Vam sva sredstva predviđena hrvatskim ovršnim pravom stajala na raspolaganju u ovršnom postupku. Problemi bi mogli nastati u vezi s tzv. opozicijskim i opugnacijskim prigovorima. Pitanje je, naime, hoće li ovršenik opozicijsku parnicu voditi u Hrvatskoj ili u zemlji porijekla. Budući da imamo pravila o isključivo mjesnoj nadležnosti u ovršnom postupku, moglo bi se reći, iako bi to moglo biti sporno jer čl. 27. ZPP-a kaže da pravilo mjesne nadležnosti mogu biti osnovom za kreaciju pravila o međunarodnoj nadležnosti ako nema izričitih pravila, dok čl. 47. Zakona o rješavanju sukoba zakona kaže da isključiva međunarodna nadležnost postoji samo u onim slučajevima za koje je to izrijekom predviđeno. Ipak, mislim da bi odredbu čl. 47. Zakona o rješavanju sukoba zakona trebalo relativizirati i onda reći da bi za opozicijske parnice bio nadležan hrvatski sud iako bi se radilo o europskom ovršnom postupku.

H. Sikirić: Bit ove uredbe je dozvola za ulazak strane odluke u drugu državu članicu. Tako se želi ubrzati taj postupak proglašenje ovrhe, a ovdje je to provedivo do krajnje konsekvence.

J. Barbić: U europskom pravu, kad ste spomenuli formulare, stvari se u pogledu tehnike pojednostavnjuju. Na području prava društava predložili smo da se omogući osnivanje jednostavnog društva s ograničenom odgovornošću s temeljnim kapitalom od najmanje 10 kuna kakvo se rješenje sve više uvodi u Europi. Kad Hrvatska postane punopravna članica Europske unije naši će građani i tvrtke u državama članicama Unije osnivati društva s ograničenom odgovornošću s temeljnim kapitalom od 1 EUR koja će tamo biti porezni obveznici a poslovat će u Hrvatskoj. S tim smo prijedlogom prošle godine naišli na otpor u ministarstvima, jer nije bilo političke volje da se takvo rješenje unese u posljednju izmjenu Zakona o trgovačkim društvima. Ja sam stoga cijeli prijedlog unio u moju knjigu koja izlazi iz tiska ovih dana i naveo da je to bilo predloženo ali nije bilo prihvaćeno. Prije dva dana pročitao sam u novinama da ćemo 1. srpnja iduće godine imati takvo društvo. To znači da ćemo opet morati mijenjati Zakon o trgovačkim društvima. Takvo se društvo u državama Unije sada osniva tako da se na unaprijed pripremljenom formularu napišu osnivači, tvrtka, sjedište, predmet poslovanja, iznos temeljnog kapitala i poslovni udjeli. Javni bilježnik ovjeri potpise i društvo se upisuje u sudski registar. To omogućuje osnivanje tvrtke u roku od jednog dana. Najviše posla je oko ispunjavanja formulara u kome se ne može ništa drugo dodavati onome što je spomenuto, uplate poslovnih udjela i popunjavanja prijave za upis u sudski registar. Dok imate takvo društvo na vas se primjenjuje samo zakon i od toga nema odstupanja, kao što je inače moguće učiniti u društvenom ugovoru odnosno u izjavi o osnivanju društva. Naravno to mora biti tako da bi se postigla jedinstvenost na cijelom području Europske unije.

M. Dika: Čini mi se da se vraćamo u ono divno doba rimske pravne civilizacije gdje ćemo svi preći na formularne ugovore da bi se mogli kompjutorski operacionalizirati njima zasnovani odnosi između pravnih subjekata. Doći će do maksimalne formalizacije pravnih odnosa. Sve će morati biti unaprijed utvrđeno. Moći ćemo samo reći želimo li stupiti u određeni odnos. Radnje koje će se obavljati radi ispunjenja obveza iz takvih odnosa moći će se u velikoj mjeri kompjutorski verificirati, pa će nam u velikom broju slučajeva zapravo i kompjutori suditi. Već postoje države u kojima kad se prođe kroz križanje dok je upaljeno crveno svjetlo, kamera snima takav prolazak, kompjutor identificira vlasnika vozila koje je prošlo kroz crveno svjetlo, izriče kaznu i odgovarajući iznos skida s računa. Moguće je isprovocirati sudski postupak, ali onda se tada navodni prekršitelj izlaže riziku bitnog povećanja troškova i mnogo ozbiljnije kazne. Praktično će, dakle, slične situacije biti moguće rješavati na jednoj drugoj razini.

J. Barbić: Samo čekam trenutak kada će pasti sustav. Vidim se na nekom velikom svjetskom aerodromu pri šalteru na kome mi priopćuju da je pao sustav. Zamislite nekoliko tisuća ljudi u nekoj zračnoj luci kako čekaju da se sredi sustav elektronički vođenih karata. To je moguće. Danas vas u nekim hotelima kad ih zamolite da vam pozovu taxi upućuju na računalo putem kojega to treba učiniti. Sve se kompjutorizira radi ušteda na radnoj snazi.

H. Sikirić: Želim samo dodati još jedan primjer prevođenja. Jedno je *new diligentes* je tužna marljivost i drugi s francuskog sustava preveden *fors...* kao majorske snage.

J. Barbić: Imam još bolji primjer. U eri socijalizma sklapao se veliki ugovor između jedne riječke tvrtke i američkih poslovnih ljudi. Ugovor je naravno trebao biti sklopljen na engleskom jeziku i u prijedlogu ugovora nalazila se klauzula kojoj je bio naslov *Acts of God* koju je prevoditelj preveo *Čini Božji*. Oko toga je nastala velika strka jer kako je moguće da Bog uđe u ugovor što ga sklapa neka socijalistička tvrtka. Oko toga se među ugovornim stranama vodila velika rasprava sve dok netko pametan nije rekao da se s tim nazivom označava viša sila.

Ili drugi primjer kojeg nam je još kao studentima iznio pok. profesor Zlatarić. Etiopski car Haile Selassie je htio stvoriti moderan pravni sustav i dao je jednom švicarskom profesoru da mu izradi moderan Kazneni zakonik. Zakonik je bio izrađen i preveden na lokalni jezik te prošao cijelu zakonodavnu proceduru sve do sjednice parlamenta na kojoj je trebao biti usvojen i sve je u njemu za političare bilo prihvatljivo. Na toj sjednici je ustao jedan zastupnik koji je diplomirao pravo u Engleskoj na Sveučilištu Oxford i zatražio da se donošenje zakonika skine s dnevnog reda i da ga se još jednom preispita, jer on ne vjeruje da bi švicarski znanstvenik primijenio rješenje po kome obitelj onoga tko je osuđen na kaznu zatvora veću od 15 godina treba spaliti. A riječ je bila o tome da se takva obitelj smjesti u neku instituciju u kojoj će država o njoj voditi brigu jer je nema tko hraniti a prevoditelj je krivo uzeo da se francuskim tekstom kaže kako obitelj treba staviti u vatru (*le feu*) što znači spaliti. Radilo se o zamjeni riječi. Evo što se može dogoditi kad se loše prevodi a da nitko ne prati što se tu radi. Zato je vrlo važno da pravници i prevoditelji rade zajedno taj posao.

Moram se ispričati što ovaj puta niste dobili Bilten s prošle tribine, ali Predsjednik Republike je zaista imao takav program da nije uspio autorizirati svoj tekst što treba uvažiti. Taj ćete bilten na jesen dobiti zajedno s biltenom s današnje tribine.

Zasad najavljujem tribinu u listopadu s uvodničarom akademikom Vladimirom Iblerom o arbitražnom sporazumu i rješavanju poznatog graničnog spora s Republikom Slovenijom, kako stvari sada stoje. Zahvalimo se pljeskom našim uvodničarima na vrlo uspješnom uvođenju u današnju temu Tribine. Vama se zahvaljujem na sudjelovanju i doviđenja u listopadu na 152. tribini.

Prilog:

Mihajlo Dika
EUROPSKI OVRŠNI NASLOV I NJEGOVA OPERACIONALIZACIJA U HRVATSKOM
OVRŠNOPRAVNOM UREĐENJU (NA NORMATIVNOJ RAZINI)

I.
EUROPSKI OVRŠNI NASLOV

1. Uvod

Institut europskog ovršnog naslova za nesporne tražbine uveden je u pravo zemalja Europske unije Uredbom (EZ) broj 80S/2004 Europskog parlamenta i Vijeća od 21. travnja 2004. (Uredba).¹

Uredba, koja je donesena u okviru program mjera za provedbu načela uzajamnog priznanja odluka u građanskim i trgovačkim stvarima, prvi stupanj kojega predviđa ukidanje egzekviture, tj. stvaranje europskog ovršnog naslova za nesporne tražbine, trebala bi pridonijeti ostvarivanju cilja Zajednice u održavanju i razvijanju prostora slobode, sigurnosti i pravde u kojem je sloboda kretanja osoba osigurana; ona je jedna od mjera na području pravosudne suradnje u građanskim stvarima koje su nužne za odgovarajuće funkcioniranje unutarnjeg tržišta; ona je izraz stava da je načelo uzajamnog priznanja sudskih odluka kamen temeljac za uspostavljanje izvornog pravosudnog prostora.²

Republika Hrvatska je u procesu prilagođavanja svoga zakonodavstva pravu Europske unije, anticipativno stvarajući uvjete za implementaciju njezinih propisa u svoj pravni poredak, u Zakon o izmjenama i dopunama Ovršnog zakona³ od 30. svibnja 2008. (ZIDOZ 08, Novela 08)⁴ ugradila poseban dio četvrti („Europski ovršni nalog“), glavu trideset drugu („Postupak za izdavanje potvrde o europskom ovršnom nalogu za nesporne tražbine te za određivanje i provedbu ovrhe na temelju europskog ovršnog naloga“) s člancima 307.a do 307.i, koji će stupiti na snagu danom prijama Republike Hrvatske u punopravno članstvo Europske unije (čl. 27. ZIDOZ 08).

2. Neka terminološka pitanja

U Noveli 2008. novi se institut naziva „Europski ovršni nalog za nesporne tražbine“ i tom je smislu (doslovni, nekritički) prijevod izraza iz engleske verzije Uredbe „*European Enforcement Order for uncontested claims*“. U verziji Uredbe na njemačkom govori se, međutim, o „*europäischer Vollstreckungstitel für unbestrittene Forderungen*“.

Polazeći od (tradicionalne) terminologije hrvatskog ovršnog prava, čini se primjerenijim novi instrument uveden u europsko pravo zvati „europski ovršni naslov za nesporne tražbine“

¹ Uredba je stupila na snagu 21. siječnja 2005. i počela se primjenjivati 21. listopada 2005., osim članaka 30., 31. i 32., koji su se počeli primjenjivati 21. siječnja 2005. (Službeni glasnik Europske unije (SG EU) L 143 od 30. travnja 2004, ispr. SG EU L 97 od 15. travnja 2005.

² Arg. ex toč. 1. – 4. preambule Uredbe.

³ Ovršni zakon - NN 57/96., 29/99., 42/00. odluka Ustavnog suda RH, br. U-I-717/1966, U-I-1025/1999 od 5. travnja 2000. (NN 42/00), 173/03., 194/03., 151/04., 88/05., 121/05., 67/08.; OZ.

⁴ NN 67/08. od 4. lipnja 2008.

ili, slijedeći važeću terminologiju u Ovršnom zakonu, „**europska ovršna isprava za nesporne tražbine**“. Upravo će stoga izrazi „europski ovršni naslov“ ili „europska ovršna isprava“, premda se ne podudaraju s oficijelnom zakonskim nazivom instituta, biti ovdje korištena.

3. Predmet i područje primjene

Cilj je Uredbe da se uvođenjem europskog ovršnog naslova za nesporne tražbine, između ostaloga i propisivanjem minimalnih proceduralnih standarda za kreaciju isprava koje će imati to svojstvo, omogući slobodan promet presuda, sudskih nagodbi i javnih isprava u državama članicama, bez potrebe da se u državi članici u kojoj ovrhu treba provesti provede prije priznanja i ovrhe poseban međupostupak (*Zwischenverfahren; intermediate proceedings*) (čl. 1. Uredbe).

Uredba se primjenjuje u **građanskim i trgovačkim** stvarima, neovisno o vrsti suda ili tribunala. Ona se **ne** primjenjuje u poreznim, carinskim ili upravnim stvarima ili u stvarima koje se odnose na odgovornost država za činidbe ili propuštanja prilikom njihovog djelovanja kao nositelja vlasti («*acta iure imperii*») (čl. 2/1. Uredbe).

Uredba se **ne** primjenjuje na: (a) osobni status ili pravnu i poslovnu sposobnost te zakonsko zastupanje fizičkih osoba, bračne imovinske odnose te nasljeđivanje uključujući i oporučno, (b) stečaj, prisilne nagodbe i slične postupke, (c) socijalno siguranje i (d) arbitražu (čl. 2. st. 2. Uredbe).

Izraz «Država članica» u Uredbi odnosi se na države članice Unije uz izuzetak Danske (čl. 2. st. 3. Uredbe).

4. Ovršni naslovi koji se potvrđuju kao europski ovršni naslovi

Uredba se primjenjuje na presude, sudske nagodbe i javne isprave o nespornim tražbinama (čl. 3. st. 1. Uredbe).

Tražbina će se smatrati nespornom:

(a) ako ju je dužnik izrijekom priznao tijekom sudskog postupka priznanjem tužbenog zahtjeva ili u nagodbi koju je sud odobrio ili koja je tijekom sudskog postupka zaključena, ili

(b) ako je dužnik u u sudskom postupku države porijekla nije osporio prema mjerodavnim procesnim propisima te države, ili

(c) ako je dužnik izostao sa sudskog raspravnog ročišta ili na njemu nije bio zastupan, iako je prethodno u sudskom postupku osporio tražbinu – ako se takvo njegovo držanje prema pravu države porijekla smatra prešutnim priznanjem tražbine ili činjeničnog stanja koje je ustvrdio tužitelj, ili

(d) ako ju je dužnik izrijekom priznao u javnoj ispravi (čl. 3. st. 1. Uredbe).

Uredba se primjenjuje i na odluke koje su donesene nakon pobijanja odluka, sudskih nagodbi ili javnih isprava koje su potvrđene kao Europski ovršni naslov (čl. 3. st. 2. Uredbe).

S aspekta hrvatskog prava može se otvoriti pitanje hoće li zadužnice moći biti ovršnim ispravama kojima će se moći priznati svojstvo europskog ovršnog naslova, i to stoga što one nisu javne isprave, već privatne isprave na kojima je potpis dužnika javno ovjeren. Samo ako bi one bile sastavljene u obliku javnobilježničkog akta ili solemnizirane, mogle bi nedvojbeno steći svojstvo europskog ovršnog naslova. Čini se da bi u tom smislu trebalo obaviti i odgovarajuće intervencije u Ovršni zakon te u prateće propise, npr. u Pravilnik o

obliku i sadržaju bjanko zadužnice.

5. Definicije

U smislu Uredbe primjenjuju se ove definicije:

1. „odluka“ (njem. *Entscheidung*, engl. „*judgement*“) - bilo koja sudska odluka države članice neovisno o tome je li označena kao presuda, rješenje (zaključak), platni nalog, rješenje o ovrsi, uključujući i odluke o naknadi troškova koje je izdao sudski službenik;

2. «tražbina» - tražbina na plaćanje određene novčane svote koja je dospjela ili datum dospelosti koje je naveden u odluci, sudskoj nagodbi ili javnoj ispravi;

3. „javna isprava“:

(a) isprava koja je sastavljena ili registrirana kao javna isprava, pri čemu se njezino potvrđivanje:

(i) odnosi na njezin potpis i sadržaj i

(ii) treba ga obaviti javna vlast ili drugo za to ovlašteno tijelo u Državi članici porijekla;
ili

(b) pred upravnim tijelom sklopljen ili potvrđen sporazum o uzdržavanju.

4. "Država članica podrijetla" - država članica u kojoj je odluka donesena, sudska nagodba odobrena ili zaključena ili u kojoj je javna isprava izdana i u kojoj te isprave trebaju biti potvrđene kao europski ovršni naslov.

5. «Država članica ovrhe» - država članica u kojoj se traži ovrha presude, sudske nagodbe ili javne isprave za koje je izdana potvrda o europskom ovršnom naslovu

6. «sud podrijetla»: sud koji je vodio postupak u vrijeme ispunjenja pretpostavki iz članka 3. stavka 1. toč. a), b) i c).

7. U Švedskoj izraz «sud» u postupcima za izdavanje platnog naloga uključuje i švedsku ovršnu službu. (Čl. 4. Uredbe)

U vezi s izloženom definicijom javne isprave s aspekta hrvatskog će se prava, kao što je to *supra ad* 3. rečeno postaviti problem hoće li zadužnice kao ovršne isprave moći biti potvrđivane kao europski ovršni naslov.

6. Europski ovršni nalog

6.1. Ukidanje egzekviture

Odluka koja je potvrđena kao europski ovršni naslov u Državi porijekla priznat će se i izvršiti u drugoj Državi članici bez potrebe proglašenja njezine ovršnosti i bez mogućnosti pobijanja njezina priznanja (protivljenja njezinu priznanju (čl. 5. Uredbe).

6.2. Pretpostavke za izdavanje potvrde o Europskom ovršnom naslovu

Odluka o donesena u Državi članici o nespornoj tražbini bit će u povodu svakodobnog zahtjeva sudu države podrijetla potvrđena kao europski ovršni naslov ako:

(a) je presuda ovršna u Državi podrijetla; i

(b) presuda nije u protivnosti s pravilima o nadležnosti navedenim u odjeljcima 3. i 6, Poglavlja II. Uredbe (EZ) broj 44/2001; i

(c) sudski postupak u Državi podrijetla udovoljava pretpostavkama predviđenim u Poglavlju III. Uredbe kad je tražbina nesporna u smislu članka 3(l)(b) ili (c) Uredbe; i

(d) je odluka donesena u Državi članici u kojoj je dužnikovo prebivalište u smislu članka 59. Uredbe (EZ) broj 44/2001, u slučajevima

- kad je tražbina nesporna u smislu članka 3(1)(b) ili (c) Uredbe; i
- kad se tražbina odnosi na ugovor sklopljen od osobe, potrošača, u svrhu koja se može smatrati takvom da izlazi izvan okvira njezine trgovačke ili profesionalne djelatnosti; i
- kad je dužnik potrošač (čl. 6. st. 1. Uredbe).

Ako je presuda koja je potvrđena kao europski ovršni naslov prestala biti ovršna, ili je njena ovršnost suspendirana ili ograničena, sud porijekla će, u povodu zahtjeva podnesenog u svako doba, izdati potvrdu u kojoj će naznačiti neovršnost ili ograničenje ovršnosti, za što će se upotrijebiti standardizirani obrazac iz Dodatka IV. uz Uredbu (čl. 6. st. 2. Uredbe).

Ako nakon pobijanja odluke koja je potvrđena kao europski ovršni naslov prema odredbi članka 6. stavka 1. Uredbe, bude donesena odluka koja je ovršna u državi porijekla, u povodu zahtjeva podnesenog u svako doba izdat će se – uz primjenu standardiziranog obrasca iz Dodatka V. uz Uredbu – odgovarajuća dopunska potvrda. Time se ne dira u primjenu odredbe članka 12. stavka 2. Uredbe. (Čl. 6. st. 3. Uredbe).

6.3. Troškovi u vezi sa sudskim postupkom

Ako odluka sadrži i ovršnu odluku o iznosu troškova povezanih sa sudskim postupkom, uključujući i kamate, potvrdit će se i u odnosu na te troškove kao europski ovršni naslov, osim ako dužnik nije, u sudskom postupku u skladu s pravom Države porijekla izrijekom osporio svoju obvezu na naknadu troškova postupka (čl. 7. Uredbe).

6.4. Djelomično potvrđivanje europskog ovršnog naslova

Ako samo dijelovi presude udovoljavaju pretpostavkama iz Uredbe, potvrda o europskom ovršnom naslovu izdat će se samo za taj dio (čl. 8. Uredbe).

6.5. Izdavanje potvrde o europskom ovršnom naslovu

Potvrda o europskom ovršnom naslovu izdaje se primjenom standardiziranog obrasca iz Dodatka 1. uz Uredbu (čl. 9. st. 1. Uredbe).

Potvrda o 3uropskom ovršnom naslovu izdaje se na jeziku odluke.

6.6. Ispravak ili opoziv potvrde o europskom ovršnom naslovu

Potvrda o europskom ovršnom naslovu će se u povodu zahtjeva podnietog sudu podrijetla (a) ispraviti, ako zbog očite greške postoji nepodudarnost između odluke i potvrde te (b) opozvati, kad je očito da je pogrešno izdana imajući u vidu pretpostavke propisane Uredbom (čl. 10. st. 1. Uredbe).

Na ispravak ili opoziv potvrde o europskom ovršnom naslovu primjenjuje se pravo Države podrijetla (čl. 10. st. Uredbe).

Zahtjev za ispravak ili opoziv potvrde o europskom ovršnom naslovu može se podnijeti uz primjenu standardiziranog obrasca iz Dodatka VI. uz Uredbu (čl. 10. st. 3. Uredbe).

Protiv izdavanja potvrde o europskom ovršnom naslovu žalba nije dopuštena (čl. 10. st. 4. Uredbe).

6.7. Učinak potvrde o Europskom ovršnom naslovu

Potvrda o europskom ovršnom naslovu djelotvorna je samo u granicama ovršnosti odluke (čl. 11. Uredbe).

7. Minimalni standardi za postupke o nespornim tražbinama

7.1. Područje primjene minimalnih standarda

Odluka o nespornoj tražbini u smislu članka 3(1)(b) ili (c) Uredbe može se potvrditi kao europski ovršni naslov samo ako su postupku u Državi podrijetla bili poštovani postupovnopравни zahtjevi iz trećeg poglavlja Uredbe (čl. 12. st. 1. Uredbe).

Isti zahtjevi važe i za izdavanje potvrde i o europskom ovršnom naslovu ili nadomjesne potvrde u smislu članka 6(3) Uredbe za odluku koja je donijeta u postupku pobijanja odluke - ako su u vrijeme donošenja odluke bile ispunjene pretpostavke iz članka 3(1)(b) ili (c) Uredbe (čl. 12. st. 2. Uredbe).

7.2. Dostava s dokazom o primitku od strane dužnika

Pismeno kojim se pokreće postupak ili drugi odgovarajući podnesak može se dostaviti dužniku na jedan od slijedećih načina:

(a) osobnom dostavom s potvrdom primitka, uključujući i nadnevak primitka, koju je potpisao dužnik;

(b) osobnom dostavom potvrđenom u ispravi koju je potpisala ovlaštena osoba koja je izvršila dostavu, a u kojoj se navodi da je dužnik primio pismeno ili ga bez opravdanja odbio primiti, te dan izvršene dostave;

(c) poštanskom pošiljkom s povratnicom na kojoj je dužnik potvrdio primitak kao i datum primitka;

(d) elektroničkom dostavom poput telefaksa ili e-maila, s potvrđenim primitkom i datumom primitka, potpisanim i vraćenim od strane dužnika (čl. 13. st. 1. Uredbe).

Pozivi na ročišta mogu se dostavljati dužniku na navedeni način ili mu biti usmeno priopćeni na prethodnom ročištu o istoj tražbini, što treba biti zapisnički konstatirano (čl. 13. st. 2. Uredbe).

7.3. Dostava bez dokaza o primitku od strane dužnika

Pismeno kojim se pokreće postupak ili drugo odgovarajuće pismeno, kao i bilo koji poziv na ročište također se može dostaviti dužniku na jedan od slijedećih načina:

(a) osobnom dostavom na dužnikovu adresu osobama koje s njim žive u istom kućanstvu ili su u tom kućanstvu zaposlene;

(b) u slučaju da je dužnik obrtnik ili pravna osoba, osobnom dostavom njegovim zaposlenicima u poslovnim prostorijama dužnika;

(c) ostavljanjem isprave u dužnikovom poštanskom sandučiću;

(d) ostavljanjem isprave u poštanskom uredu ili kod nadležne javne vlasti i stavljanjem pisane obavijesti u dužnikov poštanski sandučić da je to ostavljanje izvršeno, a u kojoj će se obavijesti jasno navesti priroda pismena kao sudskog pismena ili pravni učinak obavijesti u smislu da je s njom obavljena dostava i početak tijeka rokova.

(e) poštanskom dostavom bez dokaza u skladu sa stavkom 3. članka 14. Uredbe (v.

infra), ako dužnik ima adresu u državi članici porijekla.

(f) elektronički putem koji je potvrđen automatskom potvrdom o predaji, uz uvjet da je dužnik unaprijed izrijekom prihvatio takav način dostave (čl. 14. st. 1. Uredbe).

U smislu Uredbe dostava na prethodno navedeni način (čl. 14. st. 1. Uredbe) nije dopuštena ako se dužnikova adresa ne može sa sigurnošću utvrditi.

Dostava na jedan od načina navedenih u članku 14. stavku 1. toč. (a). do (d) treba se potvrditi:

(a) ispravom koju je potpisala ovlaštena osoba koja je dostavu obavila i u kojoj se treba navesti:

(i) upotrijebljeni način dostave,

(ii) datum dostave; i

(iii) ako je pismeno dostavljena osobi koja nije dužnik, ime te osobe i njen odnos s dužnikom, ili

(b) potvrdom primitka od strane osobe kojoj je dostava obavljena za potrebe predviđene u *supra navedenim* odredbama stavka I. toč. (a) i (b) članka 14. Uredbe (čl. 14. st. 3. Uredbe).

7.4. Dostava dužnikovim zastupnicima

Dostava prema odredbama članaka 13. i 14. Uredbe (v. *supra ad* 7.3. i 7.4.) može se valjano obaviti i dužnikovu zastupniku (čl. 15. Uredbe).

7.5. Uredno obavješćavanje dužnika o tražbini

Radi osiguranja da je dužnik uredno obaviješten o tražbini, mora pismeno kojim se postupak pokreće ili jednakovrijedno pismeno sadržavati slijedeće podatke:

(a) imena i adrese stranaka;

(b) iznos tražbine,

(c) ako su zatražene i kamate, kamatnu stope i razdoblje za koje se kamate traže osim ako se zakonske kamate, prema pravu Države podrijetla, automatski ne pripisuju glavnoj tražbini.

(d) naznaku osnove tražbine (čl. 16. Uredbe).

7.6. Uredno obavješćavanje dužnika o postupovnim radnjama za osporavanje tražbine

U pismenu kojim se postupak pokreće, jednakovrijednom pismenu ili pozivu za sudsku raspravu ili u poduci koja je tuženiku dostavljena zajedno s tim pismenom ili pozivom dužnik se mora jasno upozoriti:

(a) na postupovnoppravne zahtjeve za osporavanje tražbine, uključujući i rok u kojem tražbina može biti pismeno osporena, odnosno o ročištu za sudsku raspravu kad tome ima mjesta, ime i adresu institucije kojoj se odgovor treba uputiti, odnosno pred kojom se kad tome ima mjesta treba pojaviti, kao i informaciju o tome je li odvjetničko zastupanje propisano;

(b) na posljedice neosporavanja ili izostanka, osobito na mogućnost da presuda može biti donesena ili ovršena protiv dužnika te da bude osuđen na naknadu troškova postupka (čl. 17. Uredbe).

7.7. Otklanjanje posljedica nepridržavanja minimalnih standarda

Ako postupak u Državi porijekla ne bude proveden u skladu s navedenim postupovnim zahtjevima iz članaka 13. do 17. Uredbe, takvi se nedostaci mogu sanirati i presuda potvrditi kao europski ovršni naslov ako;

(a) je odluka dostavljena dužniku u skladu sa *supra* navednim zahtjevima iz članka 13. ili članka 14. Uredbe, te

(b) ako je dužniku omogućeno pobijati presudu pravnim sredstvom u povodu kojega će ona biti neograničeno ispitana, a on je u odluci ili zajedno s njome bio uredno obaviješten o postupovnopравnim zahtjevima za podnošenje takvog pravnog sredstva, uključujući naznaku i adresu institucije kojoj ga treba podnijeti i, kad tome ima mjesta, s tokom u kojem to treba učiniti.; i

(c) ako je dužnik propustio podnijeti pravni lijek protiv odluke u skladu s postupovnim pravom predviđenim zahtjevima (čl. 18. st. 1. Uredbe).

Ako postupak u Državi porijekla nije bio u skladu s navedenim postupovnopравnim zahtjevima iz članka 13. ili 14. Uredbe, takvi se nedostaci mogu otkloniti ako se dokaže da iz ponašanja dužnika tijekom sudskog postupka može zaključiti da je on osobno primio ispravu koja mu je trebala biti dostavljena i da mu je bilo ostavljeno dovoljno vremena da pripremu svoju obranu (čl. 18. st. 2. Uredbe).

7.8. Minimalni standardi za preispitivanje u iznimnim slučajevima

Pored zahtjeva iz navedenih odredaba članaka 13. do 18. Uredbe, odluka može biti potvrđena kao europski ovršni naslov samo ako je dužnik prema pravu države porijekla ovlašten tražiti njezino preispitivanje:

(a) (i) zato što je pismeno kojim je postupak pokrenut ili drugo odgovarajuće pismeno ili, prema slučaju, poziv na ročište bila dostavljena na jedan od navedenih načina iz članka 14. Uredbe, i

(ii) zbog toga što dostava, iz razloga za koje on nije odgovoran, nije obavljena tako da mu je ostavljeno dostatno razdoblje za pripremu obrane; ili

(b) zbog toga što je dužnik bio onemogućen osporiti tražbinu zbog više sile ili izvanrednih okolnosti iz razloga za koje on nije odgovoran i uz pretpostavku da je u oba slučaja poduzeo odgovarajuću radnju bez odlaganja (čl. 19. st. 1. Uredbe).

Ako takve mogućnosti ne bi bilo, odluka ne bi mogla biti potvrđena kao europski ovršni naslov. Pretpostavlja se, naime, da bi dužnik, koristeći se tim mogućnostima mogao spriječiti da odluka postane ovršna i stoga podobna da bude potvrđena kao takav naslov.

Navedene odredbe članka 19. Uredbe ne priječe Državama članicama da dopuste preispitivanje presude pod povoljnijim pretpostavkama od onih u navedenom stavku I. toga članka (čl. 19. st. 2. Uredbe).

8. Ovrha

8.1. Ovršni postupak

Ako što drugo nije predviđeno odredbama Uredbe, ovršni se postupak provodi po pravu države u kojoj se ovrha traži (države ovrhe) (čl. 20. st. 1. reč. 1. Uredbe).

Odluka koja je potvrđena kao europski ovršni naslov ovršit će se pod istim uvjetima kao i odluka koja je donesena u državi ovrhe (čl. 20. st. 1. reč. 2.).

Ovrhovoditelj je dužan nadležnoj ovršnoj vlasti države ovrhe predati:

(a) otpravak odluke koja udovoljava pretpostavkama za utvrđivanje njegove autentičnosti, i

(b) otpravak potvrde o europskom ovršnom naslovu koji udovoljava pretpostavkama za utvrđivanje njegove autentičnosti, i

(c) prema potrebi, transkript ili prijevod potvrde o europskom ovršnom naslovu na službeni jezik države ovrhe ili, ako u toj državi ima više službenih jezika, na službeni jezik ili jedan od službenih jezika u mjestu gdje se ovrha traži, u skladu s pravom te države, ili na neki drugi jezik za koji je ta država izjavila da ga dopušta. Svaka država članica može navesti službeni jezik ili jezike institucija Europske Zajednice koji nisu njeni, a koje će prihvatiti kao jezik potvrde. Prijevod treba ovjerovati osoba koja je za to ovlaštena u nekoj od Država članica (čl. 20. st. 2. Uredbe).

Traženje ovrhe ne može se uvjetovati polaganjem aktorske kaucije (čl. 20. st. 3. Uredbe).

8.2. Odbijanje ovrhe

U povodu zahtjeva ovršenika, nadležni će sud države članice uskratiti ako se odluka koja je potvrđena kao europski ovršni naslov isključuje s ranijom odlukom koja je u drugoj državi članici ili trećoj državi donesena:

(a) ako se ranija odluka donesena između istih stranaka o istom predmetu spora, i

(b) ako je ranija odluka donesena u državi ovrhe ili ispunjava pretpostavke za priznanje u toj državi, i

(c) ako se taj inkompatibilitet nije mogao pozvati u postupku u državi porijekla (čl. 21. st. 1. Uredbe).

Ni Odluka niti njena potvrda kao europskog ovršnog naslova ne smije biti meritorno preipitana u državi ovrhe (čl. 21. st. 2. Uredbe).

8.3. Odgoda ili ograničenje ovrhe

Ako je dužnik

- podnio pravni lijek protiv odluke koja je potvrđena kao Europski ovršni naslov, uključujući i podnošenje zahtjeva za njezino preispitivanje u smislu članka 19. Uredbe, ili

- podnio prijedlog za ispravak ili opozivanje potvrde o Europskom ovršnom naslovu u skladu sa *supra navedenim* člankom 10. Uredbe,

nadležni sud ili tijelo države ovrhe može na zahtjev dužnika:

(a) ograničiti ovršni postupak na mjere osiguranja, ili

(b) uvjetovati ovrhu polaganjem jamstva kojega odredi, ili

(c) u izvanrednim okolnostima odgoditi ovršni postupak (čl. 23. Uredbe).

9. Sudske i javne isprave

9.1. Sudske nagodbe

Nagodba u svezi s tražbinom u smislu članka 4(2) Uredbe koju je odobrio sud ili koja je

zaključena pred sudom tijekom postupka, i koja je ovršna u državi članici u kojoj je odobrena ili zaključena, bit će, u povodu prijedloga podnesenog sudu koji ju je odobrio ili pred kojim je zaključena, potvrđena kao europski ovršni naslov uz primjenu formulara u Dodatku II. uz Uredbu (čl. 24. st. 1. Uredbe).

Nagodba koja je potvrđena kao europski ovršni naslov u Državi porijekla ovršit će se u drugim Državama članicama bez potrebe njenog proglašenja ovršnom i bez mogućnosti osporavanja njezine ovršnosti (čl. 24. st. 2. Uredbe).

Odredbe članka 6. (osim st. 1.), članka 7. i 8., članka 9. (osim st. 1.) 5. do o Uredbe 3. Odredbe Poglavlja II, uz izuzetak članaka 5., 6(1) i 9(1) te članka 20., članka 21. (osim st. 1.), članka 23. primjenjuju se na odgovarajući način (čl. 24. st. 3. Uredbe).

9.2. Javne isprave

Javnu ispravu o tražbini u smislu članka 4. stavka 2. Uredbe (v. *supra*), koja je ovršna u jednoj državi članici potvrdit će, na zahtjev, kao europski ovršni naslov, za to određeno tijelo u državi porijekla uz primjenu formulara navedenih u Dodatku III. uz Uredbu (čl. 25. st. 1.).

Javna isprava koja je u zemlji porijekla potvrđena kao europski ovršni naslov, ovršit će se u drugim državama članicama bez potrebe da bude proglašena ovršnom i bez mogućnosti pobijanja njezine ovršnosti (čl. 25. st. 2. Uredbe).

Odredbe članka 6. (osim st. 1.), članka 7. i 8., članka 9. (osim st. 1.) 5. do o Uredbe 3. Odredbe Poglavlja II, uz izuzetak članaka 5., 6(1) i 9(1) te članka 20., članka 21. (osim st. 1.), članka 23. primjenjuju se na odgovarajući način (čl. 25. st. 3. Uredbe).

10. Prijelazni režim

Budući da se Uredba primjenjuje samo na odluke donesene, sudske nagodbe odobrene ili zaključene i isprave sastavljene ili registrirane kao javne isprave nakon stupanja na snagu ove Uredbe (čl. 26. Uredbe), treba uzeti da će se ona, nakon stupanja Republike Hrvatske u punopravno članstvo Unije, za Republiku Hrvatsku primjenjivati samo na akte koji će biti doneseni nakon toga dana.

11. Odnos prema drugim instrumentima Zajednice

11.1. Odnos prema Uredbi (EZ) broj 44/2001

Uredba ne djeluje na mogućnost traženja priznanja i ovrhe presude, sudske nagodbe ili javne isprave o nespornoj tražbini u skladu s Uredbom (EZ) broj 44/2001. (čl. 27. st. 1. Uredbe)

11.2. Odnos prema Uredbi (EU) broj 1348/2000

Uredba ne djeluje ni na primjenu Uredbe (EZ) broj 1348/2000. (čl. 28. Uredbe)

12. Informiranje

Posebno je uređena suradnja država članica u obavještanju opće javnosti i stručnih krugova o metodama i procedurama ovrhe u državama članicama te o nadležnim tijelima za to (čl. 29. Uredbe).

II. OPERACIONALIZACIJA EUROSPKOG OVRŠNOG NASLOVA U HRVATSKOM OVRŠNOPRAVNOM UREĐENJU

13. Uvod

Kao što je to ad 1. već rečeno, Republika Hrvatska je u procesu prilagođavanja svoga zakonodavstva pravu Europske unije, anticipativno stvarajući uvjete za implementaciju njezinih propisa u svoj pravni poredak, Zakonom o izmjenama i dopunama Ovršnog zakona od 30. svibnja 2008. (ZIDOZ 08, Novela 08) ugradila u ovršni zakon poseban dio četvrti (Europski ovršni nalog), glavu trideset drugu (Postupak za izdavanje potvrde o europskom ovršnom nalogu za nesporne tražbine te za određivanje i provedbu ovrhe na temelju europskog ovršnog naloga) s člancima 307.a do 307.i, koji će stupiti na snagu danom prijama Republike Hrvatske u punopravno članstvo Europske unije (čl. 27. ZIDOZ 08).

Glava trideset druga Ovršnog zakona podijeljena je na tri odjeljka - 1. Opće odredbe (koji sadrži samo jedan članak, članak 307.a, kojim je definirano područje primjene odredaba te glave), 2. Izdavanje potvrde o europskom ovršnom nalogu (naslovu) (koji sadrži tri članka - članak 307.b, kojim se uređuje nadležnost za potvrđivanje domaćih ovršnih isprava kao europskoga ovršnog naloga (naslova), članak 307.c, kojim je uređeno odlučivanje o zahtjevu za izdavanje potvrde, i članak 307.d o proceduri ispravljanja i ukidanje potvrde) te 3. Određivanje ovrhe na temelju europskog ovršnoga naloga (naslova), (članci 307.e do 307.i).

14. Područje primjene odredaba glave trideset druge Ovršnog zakona

Odredbama glave glave trideset druge uređuje se postupak izdavanja potvrde o europskom ovršnom naslovu za nesporne tražbine prema Uredbi (EZ) br. 805/2004. Europskog parlamenta i Vijeća od 21. travnja 2004. godine kojom se uvodi europski ovršni naslov za nesporne tražbine (u daljnjem tekstu: Uredba) te postupak određivanja ovrhe na temelju europskoga ovršnog naslova (307.a OZ).

2. Izdavanje potvrde o europskom ovršnom naslovu

2.1. Nadležnost za potvrđivanje domaćih ovršnih isprava kao europskoga ovršnog naslova

Prema odredbama članka 307.b OZ u Republici Hrvatskoj su za izdavanje: – potvrde o europskom ovršnom naslovu prema odredbi članka 9. stavka 1. Uredbe, – potvrde o ovršnosti sudske nagodbe prema odredbi članka 24. stavka 1. Uredbe, - potvrde o ovršnosti druge javne isprave koja je ovršna u Republici Hrvatskoj prema odredbi članka 25. stavka 1. Uredbe, te za potvrde prema odredbama članka 6. stavka 2. i 3. Uredbe, nadležni sudovi, upravna tijela, javni bilježnici ili pravne i fizičke osobe s javnim ovlastima koji su ovlašteni izdati ovršni otpравak domaće europske ovršne isprave o nespornim tražbinama.

2.2. Odlučivanje o zahtjevu za izdavanje potvrde

Potvrde prema članku 9. stavku 1., članku 24. stavku 1., članku 25. stavku 1. i članku 6. stavku 3. Uredbe izdaju se bez prethodnoga saslušanja dužnika (čl. 307.c st. 1. OZ).

Tijelo ili osoba koje je izdalo potvrdu dostavit će otpravak potvrde dužniku po službenoj dužnosti (čl. 307.c st. 2. OZ).

Ako sud ili upravno tijelo odbace ili odbiju zahtjev za izdavanje potvrde, podnositelj zahtjeva ima pravo žalbe protiv rješenja kojim je njegov zahtjev odbačen ili odbijen uz odgovarajuću primjenu odredaba zakona koji uređuju žalbu protiv odluke kojom je prijedlog za ovrhu (izvršenje) odbačen ili odbijen (čl. 307.c st. 3. OZ).

Ako javni bilježnik nađe da nisu ispunjeni uvjeti za izdavanje potvrde iz stavka 1. ovoga članka, zahtjev za izdavanje potvrde s prijepisom odgovarajuće svoje isprave ili spisa proslijedit će općinskom sudu na čijem je području njegovo sjedište radi donošenja odluke o zahtjevu. Javni je bilježnik dužan obrazložiti zašto smatra da nisu ispunjene pretpostavke za prihvatanje zahtjeva stranke. (Čl. 307.c st. 4. OZ)

2.3. Ispravljanje i ukidanje potvrde

Zahtjev prema članku 10. stavku 1. Uredbe radi ispravljanja ili ukidanja sudske potvrde podnosi se sudu koji ju je izdao. O zahtjevu odlučuje taj sud rješenjem (307.d st. 1. OZ).

Zahtjev za ispravljanje ili ukidanje javnobilježničke potvrde ili potvrde koju je donijelo upravno tijelo ili fizičke ili pravne osobe s javnim ovlastima podnosi se osobi ili tijelu koje ju je izdalo, koji su dužni proslijediti zahtjev s prijepisom svoga spisa u povodu kojega su izdali potvrdu općinskom sudu na području kojega je njihovo sjedište radi donošenja odluke (307.d st. 2. OZ).

O zahtjevu za ispravak potvrde odlučuje se uz odgovarajuću primjenu odredaba članka 342. Zakona o parničnom postupku (»Narodne novine«, br. 53/91., 91/92., 112/99., 88/01., 117/03., 88/05. i 02/07), a o zahtjevu za ukidanje potvrde uz odgovarajuću primjenu odredaba članka 33. ovoga Zakona (čl. 307.d st. 3. OZ).

3. Određivanje ovrhe na temelju europskog ovršnog naslova

3.1. Ovrha na temelju europskoga ovršnog naslov

Ovršna isprava koja je u nekoj drugoj državi članici Europske unije potvrđena u skladu s Uredbom kao europski ovršni naslov, ovršava se u Republici Hrvatskoj pod istim uvjetima kao i domaća ovršna isprava, bez potrebe provedbe posebnog postupka radi priznanja te isprave i proglašenja njezine ovršnosti, odnosno bez potrebe da se o njezinu priznanju odluči kao o prethodnom pitanju (čl. 307.e OZ).

3.2. Prijevod

Kada je vjerovnik dužan prema odredbi članka 20. stavka 2. točke c) Uredbe priložiti prijevod europskoga ovršnog naslova uz prijedlog za ovrhu, taj prijevod treba biti sastavljen na hrvatskom jeziku i ovjeren od osobe koja je u nekoj od članica Europske unije za to ovlaštena (čl. 307.f OZ).

3.3. Zahtjevi prema člancima 21. i 23. Uredbe

Za odlučivanje o prijedlogu za ovrhu na temelju europskoga ovršnog naslova, o pravnim lijekovima ovršenika protiv rješenja o ovrsi donesenog na temelju te isprave prema

odredbi članka 21. Uredbe te o njegovim prijedlozima za odgodu, obustavu i ograničenje ovrhe prema odredbama članka 23. Uredbe stvarno je nadležan sud koji je za odlučivanje o tim prijedlozima, odnosno pravnim lijekovima nadležan prema odredbama članka 33.a i 39. Ovršnog zakona te prema članku 20. točki 6. Zakona o sudovima (NN 150/05., 16/07.) (čl. 307.g st. 1. OZ).

Mjesna nadležnost suda za donošenje navedenih odluka (čl. 307.g st. 1. OZ) određuje se po odredbama Ovršnog zakona o mjesnoj nadležnosti suda u ovršnom postupku (čl. 307.g st. 2. OZ).

O *supra* navedenim prijedlozima odnosno pravnim lijekovima sud odlučuje prema pravilima Ovršnog zakona (čl. 307.g st. 3. OZ).

3.4. Obustava i ograničenje ovrhe

Ovrha će se obustaviti, odnosno ograničiti prema odredbama članka 67. OZ o obustavi ovrhe, odnosno članka 5. OZ o ograničenju ovrhe i na temelju opravka potvrde o neovršivosti ili o ograničenju ovrhe prema članku 23. Uredbe.

3.5. Žalba nakon isteka roka, odnosno tužba zbog razloga zbog kojih se ta žalba može podnijeti

Pravila o žalbi nakon isteka roka, odnosno o tužbi zbog razloga zbog kojih se ta žalba može podnijeti (čl. 49. do 51. OZ) primjenjuju se i u ovrsi na temelju europskoga ovršnog naloga (čl. 307.i).

Tribina Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
i
Kluba pravnika grada Zagreba

BILTEN BR. 72

Voditelj Tribine i urednik
Akademik Jakša Barbić

Sadržaj:

**Autorizirano izlaganje uvodničara
Akademika Vladimira Iblera**

Tema 152. tribine

**O GRANICI NA MORU IZMEĐU
HRVATSKE I SLOVENIJE
– OSAM GODINA KASNIJE**

Zagreb, 19. listopada 2010.

KLUB PRAVNIKA GRADA ZAGREBA

152. TRIBINA – 19. LISTOPADA 2010.

O GRANICI NA MORU IZMEĐU HRVATSKE I SLOVENIJE

– OSAM GODINA KASNIJE

J. Barbić:

Dobra večer. Pozdravljam vas na početku 18. godine redovitog mjesečnog održavanja naših tribina. Posebno mi je zadovoljstvo da danas mogu najaviti našeg starog dobrog prijatelja i gosta ove tribine akademika Vladimira Iblera.

Poznato vam je da je prije osam godina na našoj tribini održao uvodno izlaganje o istoj temi, samo što smo sada temi tribine dodali da je riječ o stanju nakon osam godina. Naš današnji gost je, nakon izlaganja na ovom istom mjestu, prije osam godina izrazio želju da nakon proteka nekog vremena ponovno govori o toj temi. Tu smo mu želju danas ispunili i on sada ima priliku iznijeti genezu spora u vezi s granicom na moru između Hrvatske i Slovenije s odmakom od proteklih osam godina.

Akademiče Ibler imate mikrofona, imate publiku, izvolite.

V. Ibler.

Pozdravljam publiku. Drago mi je biti u tako dobrom i ljubaznom društvu. Ako budemo nastavljali ovakvim tempom svakih osam godina bojim se da se nećemo baš često vidati. Učinit ćemo što možemo. Naš predsjedavajući želi da kažem što se dogodilo u posljednjih osam godina i da li se nešto dogodilo. Mislim da nije loša ideja da na početku odmah kažem što se dogodilo pa lakše možete slijediti što ću ja ovdje pričati.

Dvije države nastojale su riješiti svoj spor tzv. diplomatskim sredstvima, to nije išlo i sada osam godina kasnije odustaje se od toga i sada to žele riješiti pred sudom. Ovdje vidim vrlo ugledna pravnička lica i mislim da je to jasno. Za one kojima to nije jasno, treba ipak reći nekoliko riječi.

U međunarodnom pravu postoji – danas se ne može naći nijedna knjiga, nijedan udžbenik koji nema mirno rješavanje sporova. To mirno rješavanje sporova je vrlo temeljito obrađeno. Čini mi se da je

doktrina i teorija puno veći prilog dala nego što je to praksa bila u stanju koristiti i prihvatiti. Sva moguća olakšanja i ideje kako se može natjerati države u sporu da riješe spor bez grubosti i nekih poteza koji ne bi bili zgodni. Sve je to učinjeno, ali onda se dogodi nešto da to ipak ne funkcionira. Spor je predubok, prevelik i ništa se ne događa. Mi moramo isploviti iz diplomatskih sredstava mirnog rješavanja sporova i ići pred sud. To nije glatko išlo. Nije ni učinjeno sve što bi trebalo.

Sad moram sam sebe i vas uživjeti u tu situaciju. Nemojte misliti da bih želio od davnih početaka nego odmah idemo na stvar. Ovdje sam pozvan između ostalog valjda iz razloga što sam velikim dijelom sudjelovao u tome. Od početka sam bio u tim tijelima koja su radila na tom pitanju. Zašto mi je potrebno da se sjetim kako je stvar počela? Za mene je počela 1992. godine. Formirana je ekspertna grupa. Bio sam joj predsjedavajući. Terminologija je bila promjenjiva. Svaki čas smo nešto zvali drugim imenom. Isto takvu grupu eksperata je formirala i Slovenija. To su bile nacionalne komisije, ne miješane.

Mi smo se sastali jednog dana u Otočcu ob Krki na prvom sastanku i tu je za mene početak cijele priče. Dobro se sjećam toga dana. Taj je sastanak bio vrlo neformalan, vrlo ugodan. Htio bih naglasiti da nisam osjećao atmosferu nekog spora. Nisam imao osjećaj da se radi o sporu. Radi se o tome da moramo graničnu crtu povući što preciznije, što bolje i da će biti nekih sitnih mimoilaženja, ali ne sporova. To se nije osjećalo. Atmosfera je bila dobra i rezultati su bili dobri. Vidjelo se da se te dvije strane mogu u nečemu i sporazumjeti. O čemu smo se najprije sporazumjeli? O čisto tehničkim pitanjima koja se moraju riješiti. Ako mi moramo povući granicu, dakle liniju, koja će biti za obje strane do kuda idu teritorijalni suvereniteti država? Pitam se gdje ćemo početi? Bilo je odlučeno da se počne duboko u kontinentu, dakle, od tromeđe slovensko-hrvatsko-mađarske, i da se onda ide prema moru. Tako su geodeti to prihvatili. To je bilo jedno rješenje i razne stručne malenkosti i sporednosti su bile dogovorene.

Početak cijele priče za mene počinje kada je taj sastanak dovršen koji je bio vrlo neformalan, a onda smo išli na zajednički ručak gdje je atmosfera bila još neformalnija. Nikakav zapisnik se nije vodio. Možda si je netko napravio kakvu bilješku. Bila je to ona situacija koju novinari zovu „ostali su u dugom srdačnom razgovoru“. U tom dugom srdačnom razgovoru, kod ručka u jednom momentu je vrlo

ležerno i zgodno moj slovenski kolega Borut Bohte uzeo riječ i govorio vrlo optimistično o tome kako će stvari teći, i onda je rekao nešto što ovdje sada mogu reći gotovo pod navodnicima: a kada ta crta razgraničenja bude došla tako daleko da će taknuti more, onda ćemo imati još manje problema, jer cijeli Piranski zaljev mora biti pod slovenskim suverenitetom. Rekao je i da je to nužno, da je uvijek to tako bilo.

Onda sam ja rekao: ti smatraš da cijela površina Piranskog zaljeva (zna se koja crta zatvara taj zaljev) i sve je pod slovenskim suverenitetom, a to znači ne samo površina nego i stup morske vode koji ide do dna. Onda je i dno pod suverenitetom, a i ono što je ispod dna i što ide prema centru zemaljske kugle, također je pod suverenitetom. A što se tiče prostora iznad površine zaljeva, taj prostor isto spada pod suverenitet. Zanimljivo je sjetiti se da je Borut Bohte pisao šezdesetih godina doktorsku disertaciju u vezi sa Svemirom kao i naš profesor Božidar Bakotić. To je onda bilo „in“. Onda smo rekli da se u Otočcu na Krki ne bi bavili Svemirom. On je sve potvrdio, naravno u dobrom raspoloženju. Nije se sve niti trebalo reći jer se to samo po sebi razumije. To je princip vertikalnog jedinstva prostora i vlasti. Kad sam krenuo kući razmišljao sam o tome da će se stvoriti spor. Probat ću izbjeći ono što ste slušali prije osam godina. Tako je prošao prvi sastanak i tijela su počela raditi.

Osnovano je mješovito hrvatsko-slovensko povjerenstvo s dugim naslovom koje je imalo veću kompetenciju, a kojemu je s naše strane predsjedavao kolega Hrvoje Kačić. Ja sam bio u ekspertnoj grupi, ali i član ove mješovite komisije. Onda je počeo „rat“. Jednim dijelom se rad te komisije ne bi smio kritizirati jer bilo je i rezultata. Ova grupa eksperata je lijepo radila i veliki posao obavila. U ekspertnoj grupi bili su vrlo kompetentni povjesničari, pravnici, geodeti. U našoj je grupi bio historičar Ljubo Boban.

Vrijeme je prolazilo, a 1993. godine javilo se nešto vrlo važno. Ono što je Borut Bohte za stolom rekao to je bilo sadržano u prvoj službenoj noti koju smo dobili od Slovenije, i to u **Memorandumu o Piranskom zaljevu**. Ne pretjerujem ako kažem da je taj memorandum najvažniji dokument. Sve što najvažnije, tu je rečeno. Tu su izrečeni svi zahtjevi Republike Slovenije. Od toga momenta, travanj 1993. godine, može se reći da su te dvije države u ozbiljnom sporu.

U našim medijima bila je takva zbrka, jer su se stvari nerazumljivo i kontradiktorno čak smiješno iznosile pa se ne bih na tome

zadržavao. Govorilo se da se radi o prolazu kroz Piranski zaljev i zato je dobro pročitati ovaj temeljni akt tj. Memorandum. Dva su zahtjeva. Jedno je Piranski zaljev kompletno pod suverenitet Slovenije, a to znači otvoreni sukob s čl. 2. Konvencije o pravu mora, gdje se iznosi jedna jednostavna istina da se teritorijalni suverenitet produžuje i prenosi na jedan dio mora i pred svakom državom koja je obalna država postoji to teritorijalno more. Hrvatska bi bila prva država na svijetu kod koja kad se dođe do obale more te obale dio je teritorijalnog mora. Da bi malo bolje shvatili nastalu situaciju može pogledati knjigu Davora Vidasa **Hrvatsko-slovensko razgraničenje** pa možete slobodno pročitati koga zanima.

Vrlo brzo smo došli u situaciju da se ne razumijemo i da ništa ne napredujemo i da svaki priča svoje argumente. Predsjedavajući ove mješovite komisije naš kolega Kačić je običavao govoriti da mu naši razgovori slične na razgovor ljudi na pokvarenom telefonu. Poslije svakog neuspješnog sastanka gdje se produbljivalo nerazumijevanje, ja sam budući sam bio član obje komisije, pitao šefa Kačića, za kojeg sam pretpostavljao da o rezultatima obavještava onoga koji nas je imenovao, a to je Vlada RH, što kažu ljudi s vrha izvršne vlast. On je rekao da su rekli „neka približimo stanovišta“. I svaki puta je bilo isto. To je tako teklo bez rezultata dugo vremena. Onda, 2001. godine, doznali smo da postoji jedan papir, jedan nacrt koji sadržava sporazum o kojem mi u tim tijelima nismo ništa znali i koji je namijenjen da ide u proceduru ratifikacije. Nastala je velika uzbuna u javnosti. Pisalo se svega i svačega. Tada sam prvi puta bio pozvan da me uopće netko nešto pita. Jedan poziv bio je od predsjednika Sabora. On me samo pitao je li istina to što se priča, tj. da je potpuno odnosni dokument potpuno neprihvatljiv. Ja sam to i potvrdio jer sam u to uvjeren. Brzo smo se rastali jer on nije želio ići u detalje.

Drugi poziv bio je puno važniji i interesantniji. To je bio poziv tadašnjeg predsjednika Vlade Ivica Račana. Vrlo se dobro sjećam tog popodneva kada sam došao k njemu na njegov poziv. Uz njega je bio gospodine Picula, tada ministar vanjskih poslova. Riječi toga sastanka mogu sa 100% sigurnosti reproducirati. Bio je to zgodan susret. Kad smo sjeli rekao je: „No što kažete o mom sporazumu?“ Na to sam rekao: „Ne znam, mislim da nema nikakvog sporazuma“. Na to mi je Račan rekao: „Pa to je ovaj papir tu pred vama na stolu, pa kako Vi to zovete?“ Ja sam rekao: „Smatram da je to jedan neuspjeli nacrt za sporazum, a ne sporazum. To se nikako ne može nazvati sporazumom.“ Onda je on odmahnuo rukom i time je naš

razgovor bio završen. Možda će vam izgledati čudno, ali malo ću se zadržati na tome.

Ministar Picula je otišao i ostali smo sami. Ostali smo neobično dugo kod jednog predsjednika Vlade koji ima puno posla. Razgovarali smo dugo i srdačno, ali ni riječi više o ovom predmetu. Iz toga zaključujem da je on prihvatio tu moju radikalnu osudu, jer se on više nije htio razgovarati. O mnogo čemu drugom smo se razgovarali. Sad me možete pitati što se desilo nakon toga. Nakon toga su se ta tijela koja su postojala malo reorganizirala i nastavila su rad na ovoj istoj liniji tj. kao sredstva diplomatskog puta mirnog rješavanja. Razgovori su se nastavili koji se apsolutno po mom sudu nisu razlikovali od prijašnjih razgovora. To je bilo dugo tapkanje na mjestu.

Prvi nagli obrat poslije toga bio je sastanak na Bledu predsjednika vlada. Nakon što smo upoznali dokument Račan-Drnovšek bilo je tvrdnji da je Hrvatska sada obvezana dalje raditi na tom tekstu i sve što se dalje odvija bi trebalo biti u nekoj vezi s tim tekstom. Sjećam se da sam reagirao. Predsjednik Drnovšek je tvrdio da se radi o parafima koji su dati na taj tekst i da ti parafi obvezuju onoga tko ih je stavio.

Što se parafa tiče rekao sam mu neka prisjeti one konferencije na kojoj smo kolega Vukas i ja bili 1968. Godine u Beču, a na temelju koje je 1969. godine donesena je Konvencija o pravu međunarodnih ugovora. Tamo je spomenuto pod kojim uvjetima i koju ulogu ima parafiranje. Drnovšekov stav je bio po mom dubokom uvjerenju potpuno pogrešan, ali je on inzistirao da je time stvorena neka obveza za Hrvatsku što ja mislim da nije slučaj. Što se parafa tiče moram reći da je i kod nas bilo onih koji nisu shvatili da time nije nastala nikakva obveza za Hrvatsku. Ugovor imam ovdje i mogu pokazati da su parafirane stranice i što to praktično znači. U gornjem desnom uglu svake stranice je slovenski paraf, a lijevo naš. Da na bazi toga za nas ne postoji nikakva obveza posve je jasno. To su stvari gdje se čovjek čudi jer to se ne može drugačije nazvati nego veliko neznanje.

Dolazi opet do jednog sastanka. Vratimo se na Bled. Na njemu su predsjednici Vlada Sanader i Janša konačno dogovorili da se napusti rješavanje spora primjenom diplomatskih sredstava i da se spor iznese pred sud. Dva premijera su se složila da treba prestati primjena diplomatskih sredstava. Treba pokušati riješiti stvar na bazi prava. Tu je bilo nekih poteškoća. Predsjednici se nisu rastali s

nekakvim dokumentom koji bi bio potpuno jasan. Dade se izvesti iz svega da su stranke prihvatile obavezu da pođu putem sudovanja. Nakon nekog vremena stvoreno je novo tijelo sa strašno dugačkim naslovom u kojem se govori o tome. To je mješovito diplomatsko tijelo koje će se brinuti da pronađe okvire za daljnji rad s ciljem da se dođe pred neko nadležno tijelo. Tako su izbjegavali riječ sud i arbitraža. To je politički zanimljivo. Tu se vidi borba. Ne ići pred sud, ali na koncu ipak doći pred sud.

Poslije toga sastanka opet sam bio u jednom tijelu i mi smo se sastajali nekoliko puta. Najprije na Rijeci, onda na Bledu, onda u Umagu, onda u Šmarješkim toplicama. Na tom zadnjem sastanku slovenski predsjedavajući dao ostavku. Malo zatim i prof. Rudolf iz hrvatskog dijela i ta stvar je opet prekinuta. Malo zatim čitamo u novinama da su se opet sastala dva premijera. Tri puta su se sastajali premijeri. Prvi puta na Rijeci Račan-Drnovšek, drugi puta Janša-Sanader, treći puta u Trakošćanu Kosor- Pahor. Tri puta su predsjednici vlada prekinuli ono što su zamislili da treba da rade odbori, koji su neslavno odumrli.

Vrlo brzo zbivale su se stvari koje su u našoj štampi bile zvane „tiha diplomacija“ pa smo došli do Stockholmskog sporazuma 2009. godine. Tek sada smo došli na pravu temu. Sada treba izvući taj tekst i koliko god ne volim čitanje nešto ću ipak pročitati. Sporazum o arbitraži Vlade Republike Hrvatske i Vlade Republike Slovenije. Vlade Republike Hrvatske i Slovenije, s obzirom na to da u brojnim pokušajima nisu riješile svoj spor o granici na kopnu i na moru u proteklim godinama, odlučuju ići pred arbitražni sud. Ovo je jako važno. Ovo je neka vrsta mog uspjeha. Stalno sam to govorio. Nisu u stanju riješiti!

Mogao bi se opet pojaviti napor da se opet još jedanput proba. Ima mjesta da se to omogući. Sada će stranke jer nisu mogle riješiti ići konačno pred trećega. Mislim da taj dio sporazuma treba pohvaliti, ali ono što slijedi je problematično. Moje nastojanje da dovedem ovdje do jedne diskusije bi moralo prestati što se ovog Sporazuma tiče. To zapravo sve najprije treba analizirati. Te analize su već počele.

Nabacit ću samo ono o čemu bi mogli razgovarati. Npr. ne sviđa se svakome i ne može se sviđati kako će se formirati taj „treći“ koji treba presuditi. Ovom tekstu se čovjek može veseliti, ali i požaliti. Mislim da je najbolje ići pred Haški sud koji je stvoren poslije I. svjetskog rata i koji ima nastavak poslije II. svjetskog rata. On ima

puni sastav od 15 sudaca, a i manje ako postoje specijalizirana vijeća. Taj sud po svemu zaslužuje prvenstvo. Zašto strane u ovom sporu ne idu pred taj sud ne da se opravdati po mom mišljenju. Tu moram naglasiti da ovakav moj stav ne znači neku kritiku jednog tijela, jednog suda koji još niti ne postoji, ali će postojati. Ne znam tko će biti ta petorica koja će činiti to tijelo. Moram vjerovati da će i s etičke i sa stručne strane biti sretno odabrani i sada ne vidim mogućnost kritike.

S druge strane ne vidim nikakvo bolje tijelo od ovoga kojega imam pred očima, to jest od Međunarodnog suda Ujedinjenih naroda. Jedan od glavnih razloga za to je vrlo bogata judikatura toga suda. Suci su se specijalizirali za teritorijalne probleme. Izbor tih sudaca velika je stvar. Velika je razlika imate li stalno tijelo koje postoji i koje nema veze s tim sporom i stranke koje su u njemu nemaju nikakav utjecaj na sastav suda. Mislim da je to najbolje što se od čovječanstva kakvo jest može očekivati. Znam da Slovenija nije dužna ići pred taj sud. Sustav međunarodnog pravosuđa nije takav da ne bi imala pravo ići drugim putem. To je velika šteta i propust i mislim da ćemo požaliti.

Još samo nekoliko stvari koje su me cijelo vrijeme jako zanimale. Jedan je taj „izlaz“. „Izlaz“ je jedna strašna riječ koja potpuno ne paše za tu situaciju jer slovenska strana tvrdi da treba dobiti izlaz na otvoreno more. Nitko joj ne sprječava nikakav izlaz. Danas ne samo obalne nego i kontinentalne države uživaju vrlo liberalne mogućnosti. Ni jednoj državi se ne sprečava ono što se zove *uses of the sea* na sve moguće načine. Taj izraz odigrao je jednu ogromnu negativnu ulogu. On je animozitete između Zagreba i Ljubljane pojačao neko vrijeme jer je to tako primamljivo za neupućene ljude. Još nedavno nakon mnogo slučajeva me naš jedan ugledni znanstvenik upitao – „pa zakaj mi Slovencima ne damo izlaz na more?“. Dakako, sve to skupa njega ne zanima zašto ne. To je jedna primamljiva stvar za široku publiku.

Sadašnje činjenice su takve da bi Slovenci mogli više govoriti o pravu na izlaz. Mi smo na ulazu, a Italija na izlazu. Stvar je potpuno promašena, smiješna, ali je odigrala jednu veliku političku ulogu. Neprihvatljiva je izjava s najvišeg mjesta u Sloveniji negativna za Haški sud. Upotrijebljena je riječ mehanički, da sud u Hagu sudi mehanički. Ne bih htio upotrijebiti uvredljive riječi, ali besmislica je totalna. Dao sam si truda i gledao u stručne rječnike i leksikone. Mehanički znači bez razmišljanja i to da tako sudi sud u Hagu ne

mogu zamisliti. Sve treba na koncu zaboraviti ako se nađe jedan dobar izlaz i jedan dobar put.

Priveo bih ovo kraju. Htio bih htio završiti ovo kratko izlaganje nekako optimistički. Nadam se i želim vjerovati da će izbor ovog tijela biti sretan, stručan, etički prihvatljiv. On svakako predstavlja jedan rizik. Najsvježije vijesti danas i jučer iz Splita su da su se naši ministri vanjskih poslova sastali i da su dogovorili razmjenu dokumenata o ratifikaciji. S ugovorom je sve uredu, ali on još nije stupio na snagu. On čeka jedan potpis i bez toga ne može stupiti na snagu. Dakle ima uvjet. Naši profesori Pliverić i Maurović kod nasljednog prava su govorili *incertus an* i *incertus quando*, uvjet može biti takav da se nikada ne ispuni. Uvjet koji je u ovom tekstu stockholmskom ne mora nikada zaživjeti. Do našeg potpisivanja ugovora o pristupanju Europskoj uniji ne mora nikada doći. Onda je to *incertus an*, a onda *quando* ne dolazi u pitanje. Mislim da ovaj Stockholmski sporazum daje dobre razloge za razmišljanje i debate. Hvala lijepo.

J. Barbić:

Zahvalimo našem gostu pljeskom na tome što nam je iznio ove zanimljive podatke i svoja razmišljanja o ovoj aktualnoj i zanimljivoj temi nadopunjujući ono što je o tome govorio prije osam godina. Hvala lijepa i doviđenja idućeg mjeseca na našoj narednoj tribini.

Tribina Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
i
Kluba pravnika grada Zagreba

BILTEN BR. 73

Voditelj Tribine i urednik
Akademik Jakša Barbić

Sadržaj:

**Autorizirano izlaganje uvodničara
Doc. dr. sc. Marka Baretića**

Tema 153. tribine

**„OTVORENA PITANJA PREDLOŽENOG PRAVNOG
UREĐENJA SVEUČILIŠTA I ZNANOSTI**

Zagreb, 9. studenoga 2010.

KLUB PRAVNIKA GRADA ZAGREBA
153. TRIBINA – 09. STUDENOGA 2010.
„OTVORENA PITANJA PREDLOŽENOG PRAVNOG
UREĐENJA SVEUČILIŠTA I ZNANOSTI“

J. Barbić:

Kolegice i kolege, otvaram 153. Tribinu Kluba pravnikar grada Zagreba i Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Oni koji već 18. godinu posjećuju Tribinu, a ovdje vidim i one koji na njoj sudjeluju od samog početka, vrlo dobro znaju da smo temama na tribinama uvijek reagirali u pravo vrijeme, tj. kad je nešto bilo posebno aktualno.

Mislim da u ovih 18 godina održavanja tribina, kada je riječ o pravnom uređenju sveučilišta, veleučilišta i znanosti, nije za raspravu o tome bilo aktualnijeg trenutka od ovoga danas. Imamo propise koji sada uređuju to područje. Oni zaista zahtijevaju da se nešto promijeni, ali imamo i tri nova zakona koja su još u pripremlnoj fazi prije ulaska u zakonodavni postupak o kojima valja razgovarati. Zato je današnja tribina posvećena pravnom uređenju područja znanosti i visokog obrazovanja.

Zamolili smo našeg kolegu doc. dr. sc. Marka Baretića koji je već nekoliko puta bio zapaženi uvodničar na našim tribinama da analizirajući tri zakona donošenje kojih je pred nama iznese najznačajnija otvorena pitanja koja se u vezi s time postavljaju i koja stoga treba raspraviti da bi se ocijenila kvaliteta rješenja što se predlažu.

Po našem ustaljenom običaju sve što ovdje bude izrečeno bit će snimljeno i nakon autorizacije objavljeno tako da neće ostati u ova četiri zida i samo u varljivom sjećanju onih koji su ovdje prisutni nego će biti zabilježeno za budućnost kao izrečeno u vrijeme kad su se propisi još pripremali za donošenje.

Kolega Baretić, izvolite.

M. Baretić:

Poštovani akademiče Barbić, zahvaljujem na ponovnom pozivu na tribinu. Poštovani kolegice i kolege, dragi dame i gospodo, srdačno vas pozdravljam i drago mi je da smo se okupili u ovolikom broju. To očito pokazuje da je tema aktualna, a nažalost, kako to obično biva kod nas, zakonski prijedlozi pobuđuju interes javnosti kada su loši.

A bojim se da ova zakonska rješenja koja su nam predočena i o kojima ćemo danas raspravljati spadaju u tu kategoriju. Riječ je o tri zakona: Zakonu o sveučilištu, Zakonu o visokom obrazovanju i Zakonu o znanosti. Tri zakona kojima se u velikoj mjeri reformira, a rekao bih i revolucionalizira znanost i visoko obrazovanje u Hrvatskoj. Pritom, to novopredloženo uređenje znanosti i visokog obrazovanja opterećeno je velikim brojem problema, velikim brojem spornih elemenata. Nemoguće je u ovako kondenziranom, vremenski ograničenom formatu, kakav je naša tribina, osvrnuti se na sve sporne elemente ovih zakonskih prijedloga. Zbog toga sam odlučio koncentrirati se na četiri elementa koja mi se čine ključnima, najneuralgičnijim točkama predloženog uređenja. Iako će biti riječ samo o četiri elementa toga uređenja i to: proceduralnim, organizacijskim, financijskim i kadrovskim problemima koje ovaj zakon otvara, unaprijed se ispričavam što neću biti kratak. Nažalost, problemi koje otvara ovaj set zakona do te su mjere ozbiljni da je potrebna nešto duža eksplikacija i njihova analiza. Također, želim odmah na početku naglasiti jednu važnu stvar: činjenica da ću se ovdje osvrnuti na ova četiri temeljna problema ne znači da samim time mislim da u ostatku zakona nije ništa sporno. Nažalost, još je niz spornih elemenata predloženog zakonskog uređenja koji zavrjeđuju pažnju, ali zbog kratkoće vremena nećemo se moći njima baviti.

Što se tiče same procedure donošenja zakona. U demokratskim državama sistemski zakoni, zakoni kojima se uređuje određena djelatnost, a to ovi zakonski prijedlozi svako jesu, traže da oni na koje će se predloženi zakoni odnositi budu involvirani u proces njihova kreiranja i donošenja. Mi u akademskoj zajednici već dvije-tri godine slušamo o nekakvom zakonu, slušamo da se velike stvari spremaju. Međutim, tko piše te zakone, što u njima piše, nitko od nas u akademskoj zajednici nije znao. Povremeno bi se nekim ljudima u akademskoj zajednici plasirali neki tekstovi koji su bili obilježeni znakom službene tajne, tekstovi koji su imali nekakve kompjuterske zaštite kojima se osigurava slijedivost, koja bi trebala omogućiti da se vidi je li osoba kojoj je prijedlog zakona doznačen distribuirala taj prijedlog dalje, svojim kolegama. Dakle, potpuna tajnovitost, potpuna netransparentnost procesa izrade zakonskih prijedloga. Prije par tjedana konačno su objavljeni tekstovi prijedloga zakona. Pritom, svima onima na koje bi se ti zakoni trebali odnositi ostavljeno je cijelih 13 dana za javnu raspravu. Postupajući na taj način, predlagatelj zakona ne samo da je postupao protivno temeljnim demokratskim standardima, nego je

zapravo kršio i pravila Vlade kojoj pripada. Podsjećam vas da je Vlada RH 2009. godine donijela Kodeks savjetovanja sa zainteresiranom javnošću u postupcima donošenja zakona, drugih propisa i akata, kojim je definirala što se smatra dobrom praksom donošenja zakona. Po tom Kodeksu, oni na koje se zakoni odnose morali bi biti informirani o sadržaju predloženih zakona. Moralo bi se s njima savjetovati o sadržaju tih zakona. Oni bi morali biti uključeni u kreiranje tih zakona, a po mogućnosti trebalo bi stvoriti partnerstvo s onima na koje se zakonski tekstovi odnose. U slučaju prijedloga triju navedenih zakona, niti ovaj elementarni stupanj, dakle, stupanj informiranosti, nije ispoštovan. Akademsku zajednicu, ne samo da se u procesu kreiranja zakonskih prijedloga nije konzultiralo, nego se nju nije niti informiralo o onome što joj se sprema. A što se predloženim zakonskim rješenjima akademskoj zajednici sprema u organizacijskom pogledu?

Pokušao sam napraviti jednu komparaciju između postojeće i predložene organizacijske strukture znanosti i visokog obrazovanja, kako bi vam bilo lakše pratiti sadržaj predloženog. Ovako ugrubo izgleda sadašnja struktura znanosti i visokog obrazovanja. Na vrhu piramide imamo dva vijeća: Vijeće za znanost i Vijeće za visoko obrazovanje. Zatim imamo visoka učilišta i to: sveučilišta, fakultete, veleučilišta i visoke škole. Na prvi pogled, ništa bitno se ne mijenja predloženom strukturom. Razlika je u tome da umjesto dva, imam jedno nacionalno vijeće, za znanost i visoko obrazovanje. Osim toga, i predloženom je strukturom predviđeno postojanje visokih učilišta. Međutim, u strukturi visokih učilišta, nešto nedostaje. Ako na prikazanom *slideu* ne možete odmah uočiti što nedostaje, ja ću vam pomoći. Nedostaju fakulteti. Fakulteta, dakle, u novopredloženoj strukturi visokog obrazovanja više nema kao visokih učilišta. I to je ono što mi se čini naročito odioznom budući da dolazim s fakulteta, da sam tu odgojen i da se osjećam pripadnikom fakulteta. U ovom voluminoznom setu zakonskih prijedloga riječ fakultet spominje se samo na dva mjesta i to samo kako bi se naglasilo da sveučilište ima ustrojbene jedinice među kojima i fakulteti. Fakulteti, dakle, gube pravnu osobnost, gube status visokog učilišta i postaju ustrojbenim jedinicama sveučilišta.

Na prvi pogled na fakultetima i sveučilištima ništa se ne mijenja u pogledu temeljne ideje, paradigme tih visokih učilišta. Dakle, sveučilište obavlja visoko obrazovanje, bavi se znanstvenom djelatnošću i izvodi sveučilišne studije. Gotovo ista shema predložena je i novim uređenjem. No, ovdje upozoravam na jednu

stvar. U postojećem sustavu imamo dvodiobu studija na sveučilišne i stručne. Te divizije na prvi pogled više nema u predloženom ustroju visokog obrazovanja. U predloženom rješenju govori se o prijediplomskim, diplomskim i poslijediplomskim studijima. Što se tiče fakulteta, fakultet je danas visoko učilište, dakle pravna osoba koja se osniva radi obavljanja djelatnosti visokog obrazovanja i znanosti i koja organizira i izvodi sveučilišne studije. Po novopredloženom uređenju, fakultet je jedna od ustrojbenih jedinica, podružnica sveučilišta, uz umjetničke akademije. Kao što vidite, sveučilište po ovom predloženom uređenju može i ne mora imati fakultete. Dakle, nije nužno da fakulteti baš i postoje.

Što se tiče veleučilišta, prema postojećem zakonu veleučilište obavlja stručnu djelatnost i bavi se stručnim studijima. Prema novopredloženom uređenju, ništa se ne mijenja. Veleučilišta i dalje obavljaju stručnu djelatnost te organiziraju i izvode stručne studije. No, ono što je zanimljivo u novopredloženom rješenju jest to da se tek u pogledu veleučilišta po prvi puta ovim zakonskim prijedlozima uvodi sintagma „stručni studij“. Mi, dakle, po sadašnjem zakonskom rješenju imamo podjelu studija na sveučilišne i stručne studije. Sveučilišta i fakulteti izvode i organiziraju sveučilišne studije, visoke škole i veleučilišta stručne studije. U novopredloženom rješenju za veleučilišta nema ništa sporno. Veleučilišta i dalje organiziraju stručne studije. Međutim, stručne studije po sadašnjem sustavu organiziraju i visoke škole, po novopredloženom više ne. Po novopredloženom sustavu, visoke škole ustrojavaju i izvode prijediplomske studije. Što to konkretno znači? Sve visoke škole koje danas postoje i koje će u budućnosti postojati u potpunosti se izjednačavaju s fakultetima i sveučilištima koji izvodi prijediplomski studij. Prijediplomski studij koji izvodi ovaj fakultet i prijediplomski studij koji izvodi neka visoka škola jednako su vrijedni. Stječu se jednake kvalifikacije i omogućava jednako napredovanje u budućoj karijeri.

Što se tiče ustroja sveučilišta, također na prvi pogled ništa se ne mijenja. Danas sveučilište ima rektora, senat i sveučilišni savjet. Gotovo identična struktura predlaže se ovim setom zakona. Međutim, kada se pogledaju ovlasti i način biranja bilo rektora, bilo nekih od ovih tijela, vidi se u čemu se sastoji temeljna razlika. Po postojećem stanju, rektor je jedan od nas. Rektor je redoviti profesor sveučilišta, kojeg bira to sveučilište, odnosno biračko tijelo koje se određuje statutom sveučilišta. U slučaju našeg Sveučilišta, to je senat. Po predloženom rješenju rektora se bira između dva

kandidata koja predlaže senat. Kandidat ne mora nužno biti profesor, ne mora biti ni sa sveučilišta. Prijedlog Zakona o sveučilištu kaže da kandidat za rektora mora imati međunarodni ugled i da mora imati dokazanu sposobnost organizacijskog i poslovnog upravljanja. Da li treba biti profesor sveučilišta? Ne – nužno. Da li uopće treba biti s tog sveučilišta? Ne – nužno. Bira ga dvotrećinskom većinom glasova sveučilišno vijeće. Ako se ne postigne potrebna većina u prvom krugu, u drugom krugu ga bira također sveučilišno vijeće običnom većinom. Sveučilišno je vijeće, dakle, po novopredloženom uređenju iznimno važno tijelo. Što i tko je sveučilišno vijeće? Evo o čemu odlučuje sveučilišno vijeće: daje suglasnost na statut sveučilišta, usvaja organizacijski i razvojni plan sveučilišta, bira rektora, potvrđuje prijedlog programskog ugovora, (programski ugovor je temelj funkcioniranja i financiranja sveučilišta po novom sustavu), daje suglasnost na pravilnik o financiranju, poništava odluke sveučilišta i njegovih sastavnica. Dakle, Sveučilišno vijeće trebalo bi odlučivati o svim iole važnim pitanjima djelovanja sveučilišta. Organizacijska pitanja, financijska pitanja, kadrovska pitanja, pitanja razvoja sveučilišta, više nisu u rukama sveučilišta, više nisu u rukama senata, već u rukama sveučilišnog vijeća. Pa tko čini to sveučilišno vijeće? Po predloženom rješenju, ono bi imalo devet članova, četiri imenuje Vlada RH, pet ih imenuje senat iz redova zaposlenika koji, dakle, ne moraju biti nastavnici, ne moraju biti znanstvenici – jednostavno, zaposlenici. Odluke se na sveučilišnom vijeću donose dvotrećinskom većinom, osim ako je zakonom drukčije određeno. U jednoj jedinoj situaciji je zakonom određeno drukčije - kada se po drugi puta odlučuje o rektoru. Drugim riječima, bez volje politike, bez blagoslova politike više nema ni jedne imalo relevantne odluke vezane uz sveučilište, ni u pogledu njegove organizacije, ni u pogledu njegovog financiranja ili kadroviranja. Nema nikakve sumnje da osnivaču treba omogućiti određenu kontrolu sveučilišta. No, je li nam potreban ovakav rigidan, politički dirigiran, sustav kontrole? Čini mi se da nije. Čini mi se da postoji i bolji sustav i ne treba biti naročito inovativan da bi ga se našlo. Samo treba konzultirati postojeći zakon. Postojeći zakon predviđa tzv. sveučilišni savjet koji se brine o ostvarivanju djelatnosti sveučilišta i koje se brine o integraciji sveučilišta u društvo. Pri tom, taj savjet nadzire izvršavanje zadaća sveučilišta, zakonitost rada, a posebice racionalnost trošenja sredstava, ostvarivanje odluka senata i ispunjavanje drugih zadaća sveučilišta. Međutim, sve to taj sveučilišni savjet čini u skladu sa načelom autonomije sveučilišta. Ovaj sveučilišni savjet može sazivati sjednice senata kako bi se raspravila sporna pitanja, može obavještavati osnivača o uočenim

problemima, može predlagati potrebne mjere, ali ne može nametati rješenja. Dapače, kao što vidite, postoji posebna zakonska odredba koja kaže: sveučilišnom savjetu ne mogu se dati nadležnosti kojima bi se utjecalo na autonomiju sveučilišta. Zakonodavac je prilikom izrade sadašnjeg zakona očito vodio računa o načelu autonomije sveučilišta, što bojim se nije slučaj s predloženim rješenjem. U tom sveučilišnom savjetu kao što vidite može biti šest ili dvanaest članova. Polovicu bira senat među kojima je najmanje jedan student, a ostale članove bira osnivač, tijelo jedinice lokalne samouprave, gospodarska komora. O ovom sastavu bi se dalo raspravljati. Možda bi se moglo postaviti pitanje zašto u tom savjetu nema predstavnika Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Bez obzira na to, čini mi se da je struktura postojećeg sveučilišnog savjeta racionalna i sukladna onome što bi taj savjet trebao činiti.

Što se tiče ustrojstva fakulteta, fakulteti danas imaju dekana i fakultetsko vijeće. Dekan je naš predstavnik. Bira ga i razrješava fakultetsko vijeće. On zastupa fakultet, on brani naše interese, artikulira naše stavove i odgovara za zakonitost našeg rada. Fakultetsko vijeće čine svi naši nastavnici te predstavnici suradnika i studenata. Pri tom, fakultetsko vijeće ima izvorne, zakonom predviđene ovlasti. U predloženim zakonskim tekstovima, ustroj fakulteta uopće se ne spominje. Naravno da se ne spominje. Pa po novopredloženom uređenju, fakultet je tek organizacijska jedinica sveučilišta. Zašto bi se onda zakonom uređivalo njegovo ustrojstvo? Ono što se u pogledu ustrojstva fakulteta novopredloženim uređenjem definira jest to da dekana bira sveučilišni senat na prijedlog rektora. Prema tom uređenju, dekan, dakle, više neće biti naš predstavnik. On će biti netko tko će biti nametnut izvana da nas kontrolira. Prema predloženom uređenju, fakultetsko vijeće nema više nikakvih zakonom predviđenih ovlasti. Pitam se zašto uopće imati dekana i fakultetsko vijeće? O čemu će fakultetsko vijeće raspravljati, kad nema o čemu raspravljati? Da li o onim sitnim pitanjima koje će mu netko drugi delegirati? Čemu birati dekana kad on neće imati nikakve ovlasti, a neće imati ni legitimitet zastupati fakultet. U krajnjoj liniji neće ga ni moći zastupati, jer fakultet neće biti pravna osoba.

Što se tiče nacionalnih vijeća, kao što vidite, po svojim ovlastima nacionalno vijeće temeljno je strateško tijelo u sustavu znanosti i visokog obrazovanja. To je ono tijelo koje se brine ili skrbi o razvoju sustava znanosti i visokog obrazovanja, koje predlaže promjene, koje definira smjer kretanja znanosti i visokog obrazovanja. Prema

postojećem stanju, sastav nacionalnih vijeća (dva su, za znanost i visoko obrazovanje) odražava svrhu koju ta vijeća imaju. Dakle, nacionalna vijeća imaju predsjednika i dvanaest članova, šest ili sedam, ovisno o tome koje je nacionalno vijeće u pitanju, su iz redova sveučilišnih profesora te četiri, odnosno dva znanstvenika u znanstvenim institutima. Ako je riječ o vijeću za visoko obrazovanje, u njegovom su sastavu dva profesora visokih škola i tri osobe izvan sustava. Budući je riječ o strateškom tijelu kojim se definira budućnost sveučilišta, članove tih tijela imenuje hrvatski Sabor. Pritom, da bi se osiguralo odsustvo utjecaja dnevno političkih konsideracija na rad tih vijeća, predviđeno je da državni dužnosnici ne mogu biti članovi vijeća. Što nam se predlaže? Vijeće od dvanaest članova. Predsjednik Vlade je predsjednik vijeća, dva ministra, za obrazovanje i financije, njegovi su zamjenici. U vijeću sudjeluju dva predstavnika saborskih odbora, a ostale članove imenuje Vlada. Kao što je netko u jednoj raspravi dosta cinično, ali istinito naveo, ovo izgleda kao uži kabinet Vlade. I takvo tijelo će odlučivati o strateškim pitanjima razvoja znanosti i visokog obrazovanja u Hrvatskoj.

Naravno, sve ove organizacijske promjene zahtijevaju da se provede preoblikovanje sveučilišta. Stoga predložena zakonska rješenja imaju vrlo detaljno razrađena pravila preoblikovanja sveučilišta. Ta pravila započinju konstatacijom da se Zakon o sveučilištu smatra osnivačkim aktom za sveučilišta obuhvaćena tim zakonom. Dakle, onu 1669. godinu kojom se mi ponosimo kao godinom osnutka našeg sveučilišta, možemo baciti u smeće. Sada ćemo se ponositi našom tradicijom koja započinje od 2011. godine. Povijest sveučilišta u Hrvata započinje se nanovo pisati ovim zakonom. Nadalje, pod preoblikovanjem sveučilišta podrazumijeva se statusne promjene sveučilišta i njegovih sastavnica. Postupak se pokreće odlukom senata, a sadrži odredbe kojima se osnivačka prava na sastavnicama prenose na Republiku Hrvatsku (kao da ih Republika Hrvatska nema već i sada). Zatim, mora se izraditi organizacijski elaborat kojim se predviđa buduća organizacijska struktura sveučilišta. Kriterije i smjernice za izradu toga elaborata donosi nacionalno vijeće. Oni, dakle, određuju kako ćemo se preoblikovati, a preoblikovanje sveučilišta provodi Vlada RH uredbom. Pritom, stupanjem na snagu Zakona o sveučilištu ustrojiti će se konstituirajući senat koji mora provesti cijeli taj postupak. Ako neka od implementacijskih mjera ne bude provedena na vrijeme, ministar može naredbom odrediti dodatan rok. Ako senat ne donese odluku o preoblikovanju sveučilišta, onda će Vlada donijeti uredbu o

preoblikovanju sveučilišta. I sve to uz odredbu zakona koja kaže da se jamči autonomija sveučilišta, a da ona, među ostalim, obuhvaća i autonomiju u pogledu organizacije, djelovanja te organizacije i izvođenja studija. Dakle, predloženo rješenje otprilike izgleda ovako - imate pravo samostalno se ustrojiti onako kako vam mi kažemo. Ako se samostalno ne ustrojite onako kako vam mi kažemo, onda ćemo vas mi uredbom tako ustrojiti.

Što se tiče financiranja znanosti i visokog obrazovanja, drugog važnog segmenta čitave ove reforme, prema novom prijedlogu proračun sveučilišta sastoji se, kao što vidite, od tri elementa: osnovnog proračuna, razvojnog proračuna i proračuna vlastitih sredstava. Pritom, proračun sveučilišta trebao bi se definirati programskim ugovorom. Dakle, svake tri godine država i sveučilište sklapaju programski ugovor. Sveučilište je dužno ministarstvu dostaviti prijedlog ugovora. Ako programski ugovor ne bude zaključen na vrijeme, nekakvo arbitražno vijeće će donijeti odluku. Ako dogovor ne bude postignut do početka rasprave o proračunu Republike Hrvatske, sveučilištu će se doznačiti 98% osnovnog proračuna iz prve godine prethodnog razdoblja. Svi mi koji se bavimo privatnim pravom, pa između ostaloga i pregovaranjem, znamo da nije dobar početak pregovora kada pouzdano znaš da ono što te čeka na kraju je gore nego ono što sada imaš. Nažalost, racionalizacija predloženog rješenja je slijedeća. Što god mi predložimo kao država, ti prihvati jer sve što je izvjesno jest da ćeš dobiti manje nego što imaš. Možda je, u kontekstu predloženog sustava financiranja visokog školstva, potrebno spomenuti još neke zanimljive podatke. Dakle, po novopredloženom rješenju sveučilište dobiva 98% osnovnog proračuna. Ne govorimo uopće o razvoju, ne govorimo o podizanju studentskog standarda. Govorimo o 98 % osnovnog proračuna. A u ovom trenutku, 85% sredstava koje država alocira na sveučilišta, dakle 85 % osnovnog proračuna, troši se za plaće. Dakle, ono što kroz proračun sveučilišta dobivaju od države u ovom trenutku nije dovoljno ni za ono što zovemo „hladni pogon“. Mnogi fakulteti i sveučilišta iz tih sredstava ne mogu podmiriti niti troškove struje i grijanja. A kao što vidite, ono što nam se nudi čak je i manje od toga. Pri takvom stanju stvari, mnogi fakulteti i mnoga sveučilišta pokrivaju osnovne troškove, svoje razvojne programe te ulažu u povećanje studentskog standarda kroz vlastita sredstva. Bojim se, međutim, da uskoro ni to više neće biti moguće. Naime, postoji odredba u Zakonu o sveučilištu koja kaže: visoka učilišta mogu izvršiti naplatu upisnine po studentu na ime iznosa ukupnih administrativnih troškova studija s time da taj

iznos upisnine može ići do 60% iznosa mjesečne neto plaće za preddiplomski i diplomski studij na javnim učilištima, odnosno 100% iznosa mjesečne neto plaće za poslijediplomski studij. Prosječna neto plaća u ovom trenutku iznosi 5.311 kuna. Dakle, ova upisnina od 60% mjesečne neto plaće iznosila bi nekakvih 2.700 kuna. Dva su načina, po mom mišljenju, kako se ova odredba može pročitati. Na način kako je napisana ili na način kako je zakonopisac htio da bude napisana. Sve što meni ova odredba kaže jest da sveučilišta mogu naplaćivati upisnine i to za pokrivanje administrativnih troškova studiranja. Po mom mišljenju ova se odredba ne odnosi na školarine, na ono što se danas naplaćuje kao participacija za školovanje. Dapače, ako pogledate Zakon o sveučilištu tamo se i kaže da se sveučilišta, među ostalim, financiraju i iz školarina. Dakle, i sam Zakon o sveučilištu čini distinkciju između upisnine i školarine. Ako se, dakle, predloženo zakonsko rješenje shvati onako kako piše, ono je za nas odlično jer će nam omogućiti da naplaćujemo 2.700 kuna administrativnih troškova po godini, što danas naplaćujemo oko 200 kuna. No, bojim se da to nije ispravno čitanje ove odredbe. Mislim da to nije ono čitanje kakvo bi želio predlagatelj zakona. Sudeći iz medija, jer nažalost, predlagatelj s nama komunicira preko medija, ova upisnina trebala bi biti zamjena za školarine. Kao što vidite, školarine se dakle ograničavaju na 2.700 kuna, odnosno na nešto oko 5.300 kuna za poslijediplomske studije. Naravno, na privatnim visokim učilištima školarine nisu ograničene. One se uopće zakonski ne reguliraju. Što će ovakvo rješenje značiti u praksi? Netko će plaćati 25.000 godišnje školarinu za preddiplomski studij na privatnoj visokoj školi. Nakon toga će upisati diplomski studij na javnom sveučilištu, platiti to 2.700 kuna i onda upisati poslijediplomski studij za 5.300 kuna. Naravno, i sami možete zamisliti kuda će ovakav sustav ograničavanja financiranja, u situaciji kada država ionako ne izdvaja dovoljno ni za osnovne potrebe, dovesti znanost i visoko obrazovanje.

Što se tiče kadrovskih pitanja, danas o kvotama i kapacitetima sveučilišta odlučuje senat. Po novom uređenju, o tome će odlučivati Agencija za znanost i visoko obrazovanje. Što se tiče zaposlenika, danas se napreduje ako se zadovolje propisani uvjeti za izbor u znanstveno-nastavno zvanje. Tim uvjetima se određuje jesam li ispunio objektivne kriterije da bih mogao napredovati. Po novom uređenju, pored uvjeta za izbor u znanstveno-nastavno zvanje, bit će mi potrebno i posebno ovlaštenje koje se zove akademska nastavna dopusnica, a koju svakih pet godina može i ne mora rektor izdati. Pitam se, ako se uvjetima za izbor u znanstveno-nastavna

zvanja procjenjuje objektivne kriterije koje sam trebao ispuniti za napredovanje, što se procjenjuje ovom akademskom nastavnom dopusnicom? Subjektivni kriterij? Procjenjuje li se njome, možda, jesam li u prethodnom petogodišnjem razdoblju bio dobar, krotak, tih ili sam svašta pričao po različitim tribinama? Nadalje, što se tiče kadrovskih pitanja, danas postoji mogućnost da naši profesori rade do sedamdesete godine života. I to je malo. Profesor Barbić, na primjer, mogao bi još jako dobro raditi na fakultetu, ali ne može jer postoji zakon koji ograničava rad na 70 godina života. Profesori na fakultetu nisu radnici na traci. Radnika na traci kada ima 65 godina vjerojatno ćete željeti zamijeniti s nekim od 25 godina jer će brže i učinkovitije raditi. Sveučilišni nastavnici svoj posao mogu jako dobro obavljati i preko sedamdesete godine. No, mi ne samo da se zadržavamo na postojećem stanju, već ga još više srozavamo. Dakle, po predloženom rješenju moguće je raditi tek do 68. godine života. Nakon toga, bez obzira na to koliko čovjek bio vitalan i koliko bio spreman raditi, to više neće biti moguće. Konačno, vrlo je zanimljivo da se novim zakonskim prijedlozima predviđa nova distribucija zaposlenika u znanstveno-nastavnim zvanjima. Jedna šestina redovnih profesora, najviše dvije šestine izvanrednih profesora i docenata. Dakle, znanstvenik znanstveniku postat će vuk. Sve čemu će se mladi ljudi na fakultetu nadati jest to da će netko od njihovih starijih kolega umrijeti, neće dobiti znanstvenu dopusnicu ili će otići u mirovinu sa 68 godina pa i ranije, jer dok se ne oslobodi mjesto gore, ja ne mogu napredovati bez obzira koliko sam dobar, bez obzira koliko dobro ispunjavam uvjete. Ako nema mjesta, nema ni napredovanja. No niz je daljnjih nepoznanica koje otvara ovakvo rješenje. Prvo, kao što vidite, ova distribucija odnosi se na cijelo sveučilište. U tom smislu, hoću li ja moći napredovati ako netko sa Filozofskog fakulteta ode u penziju ili će to mjesto biti rezervirano za taj fakultet? Drugo, kako postići ovu strukturu danas? Hoćemo li, ako vidimo da postojeća struktura zaposlenika ne odgovara zakonskoj strukturi, ljude degradirati u niža zvanja? Dakle, potpuno je neizvjesno što će se dogoditi u tom pogledu.

Ovo je najkraći prikaz predloženih zakonskih rješenja. Sada bi ga trebalo na neki način evaluirati. Obično evaluacija zakonskih rješenja ili, kao u ovom slučaju zakonskih prijedloga, započinje s evaluacijom svrhe zakona. Dakle, što je svrha predloženih zakona? Je li ona postignuta? Što se tiče ovih zakonskih prijedloga, upitnik koji vidite na ovom *slide*-u sve je što ja mogu reći o njihovoj svrsi. Jedan takav voluminozni zakonodavni zahvat nije popraćen nikakvim obrazloženjem, nikakvom analizom što to u postojećem

sustavu ne valja, nikakvom analizom što se želi postići, kojim metodama i kojim mjerama to postići. Umjesto toga, mediji kažu da se ovim zakonskim prijedlozima želi stati na kraj korupciji na sveučilištu. Na svu sreću Hrvatska je organizirana zemlja, možda ne funkcionira najbolje, ali je organizirana. Mi u ovoj zemlji imamo institucije koja se bave korupcijom. Nadalje, ako se želi uvesti jača financijska kontrola nad sveučilište i za to postoje nadležna tijela. Ako se želi uvesti kontrola racionalnosti trošenja sredstava, kadrovanja, ispunjavanja ciljeva sveučilišta, i to se već i danas može kroz sveučilišni savjet. Prema tome, što se željelo ovim zakonskim prijedlozima - ne znam, ali znam što će se njima postići i što će biti njihova posljedica. Prvo, narušavanje autonomije sveučilišta i posvemašna politizacija znanosti i visokog obrazovanja. Podsjećam, strateške odluke vezane uz znanost i visoko obrazovanje donosi nacionalno vijeće koje je velikim dijelom sastavljeno od političara i pod neskrivenim utjecajem izvršne vlasti. Sve vitalne odluke u pogledu organizacije, financiranja, budućnosti sveučilišta donosi sveučilišno vijeće koje je pod nadzorom politike. Rektora bira sveučilišno vijeće. Dekane biraju rektori. Naravno da se na taj način temeljni postulati autonomije sveučilišta gaze. Nadalje, ono što će ovaj set zakonskih prijedloga donijeti je organizacijski, financijski i kadrovski poslovni kaos. Što će bit s ugovorima o radu svih nas na sveučilištima? Hoće li rektor potpisivati nove ugovore s nama? Tko će donositi odluke? Što će se dogoditi sa studentima pojedinih fakulteta? Što će se dogoditi s imovinom pojedinih fakulteta? Ništa od toga ne znamo sa sigurnošću. Uz predloženu strukturu zagrebačko sveučilište bit će poslije zagrebačkog Holdinga najveća pravna osoba – 7.000 zaposlenih i preko 40.000 korisnika. Hoće li rektor sa svima nama potpisivati nove ugovore o radu, ako da, koliko će to trajati? Hoće li nam potpisivati putne naloge? Hoćemo li imati jedno mastodontsko računovodstvo koje će nam isplaćivati plaće? Čini se kako predložena zakonska rješenja i za ovaj problem nalazi odgovor, a to je podjela sveučilišta. Naime, prijedlogom Zakona o sveučilištu predviđena je mogućnost da u postupku preoblikovanja sveučilišta dođe i do njegove podjele. Pritom, ima li se na umu da o preoblikovanju sveučilišta odlučuje Vlada Republike Hrvatske uredbom, postoji opravdana bojazan da bi Vlada, mimo volje sveučilišta, mogla odlučiti da se određeno sveučilište podijeli. Dakle, postoji opasnost da se, primjerice, pod izlikom da će Sveučilište u Zagrebu po novom uređenju biti preveliko i neupravljivo, odluči da se to sveučilište podijeli. Pitam se, nije li upravo to temeljni *ratio* ovih zakonskih prijedloga? Pitam se, je li upravo taj skriveni *ratio* razlog

zašto se jedan od predloženih zakona zove Zakon o sveučilištu, iako je evidentno da bi njime trebala biti obuhvaćena sva javna sveučilišta, a ne samo jedno. Nadalje, bojim se da će ovi zakonski prijedlozi dovesti do privatizacije visokog obrazovanja. Zašto je to tako? Nekoliko je elemenata koji upućuju na to. Prijediplomski studiji na visokim školama izjednačavaju se s prijediplomskim studijima na fakultetima, odnosno sveučilištima. Pritom, drastično se ograničava financijsku samostalnost fakulteta, dočim se ničim ne ograničava financijsku samostalnost privatnih visokih učilišta, visokih škola. Naravno da će studenti odlaziti na ona učilišta gdje im je lakše steći diplomu. Nažalost, danas je to na visokim učilištima. Ne samo to. Sustav će ih prisiliti da idu na visoka učilišta. Mi od toga pobjeći ne možemo. Broj ljudi koji žele studirati je konstantan i apsolutan. Samo je pitanje gdje će studirati. U sustavu u kojem će nama na javnim sveučilištima bez ikakve sumnje kvote biti ograničene, oni koje se neće moći upisati na javna sveučilišta odlazit će na privatna učilišta i tamo studirati za velike novce. Vrlo često ljudi će se svojevolumno odlučivati za privatna sveučilišta. Zašto? Zato što će im tamo biti lakše položiti, dobiti diplomu preddiplomskog studija, a onda kod nas na javnim sveučilištima za vrlo male novce nastaviti svoje obrazovanje. Osim toga, što će kvalitetne kadrove zadržati u nekonkurentnoj sredini kakva će, u predloženom sustavu, naša javna sveučilišta bez ikakve sumnje postati? Zašto bi nastavnici radili na javnim sveučilištima za mali novac, pritom se brinući hoće li im rektor izdati dopusnicu ili ne, hoće li imati dovoljno sredstava za znanstveni rad? Jasno je da će u takvoj situaciji najveći broj kvalitetnih kadrova otići na privatna visoka učilišta. Time će javna sveučilišta konstantno gubiti na kvaliteti i ugledu, srozat će se znanstveni rad, rad sa studentima, i na taj će način taj začarani krug urušavanja javnog visokoškolskog sustava biti zatvoren. Jasno je, dakle, da će predloženi sustav dovesti do degradacije visokoškolskog obrazovanja i znanosti. Svi mi znamo da je znanost skupa igračka. Želite li kvalitetnu znanost, morate u nju investirati. A predloženi sustav, ne samo da omogućava ograničavanje sredstva koja su se do sad alocirala javnom visokom školstvu, već se u velikoj mjeri ograničava mogućnost javnih visokih učilišta da naplatom školarina osiguraju potrebna sredstva za redovito poslovanje i razvoj, koja im država u ovom trenutku ne osigurava. Bojim se da ćemo opet doći u vrijeme u kojem smo nekada bili, da će mladi ljudi ići u pečalbu i, kao kolega Babić i ja nekad, trošiti svoje stipendije na kopiranje knjiga kako bi u Hrvatskoj imali s čime raditi. Naravno da će time doći i do narušavanja studentskog standarda. Nekada sam kao student išao na Sljeme. To je bila

nastava iz tjelesne kulture. Danas se studenti na našem fakultetu mogu baviti sa 17 sportova, što financira naš fakultet. Danas naši studenti idu na međunarodna natjecanja, zahvaljujući vlastitim sredstvima našeg fakulteta. To neće moći u novom sustavu. Danas naš fakultet ima vrlo pristojne radne uvjete i to kako za nastavnike tako i za studente. I to, zahvaljujući vlastitim sredstvima našeg fakulteta. Naravno, možemo rezonirati, bez svega se toga može. Međutim pitanje je kakvu znanost želimo. Da li nekompetitivnu, koja nema potrebnih resursa, a time niti rezultata ili znanost koja ima resursa, a time i rezultata. Sve ovo zvuči dosta depresivno, ali nije u tome problem. Problem je u činjenici da su ove posljedice predloženog uređenja empirijski potvrđene. Čitam u novinama da predlagatelj ovih zakona između ostaloga kaže da smo jedna od zadnjih zemalja u regiji koja nije provela ovakve reformske zahvate. Činjenica je da su se ovakvi ili slični reformski zahvati dogodili u gotovo u svim zemljama bivše Jugoslavije. No, činjenicu da Hrvatska do sada nije pošla tim putem, ja nisam tumačio kao rezultat naše tromosti ili inertnosti, već sam mislio da je to rezultat činjenice da je Hrvatska ipak organizirana, razumna, ozbiljna država. Bojim se da sam se prevario. Dakle, mi sada poduzimamo reforme koje su države na području bivše Jugoslavije poduzele prije nekoliko godina. I što se danas događa u tim zemljama? Čitam prije par dana na jednom srpskom *siteu*, rektori srpskih sveučilišta mole ministra da im plati barem 50% sredstava za grijanje i struju kako bi mogli završiti semestar. Javno sveučilište u Crnoj Gori potpuno je marginalizirano nauštrb privatnih sveučilišta. U Makedoniji i Bosni i Hercegovini više ne znaju pobrojati koliko privatnih sveučilišta imaju. Zaposlenici javnih sveučilišta rade, tezgare na privatnim sveučilištima. Profesori koji sa 68 godina moraju ići s javnih sveučilišta, idu raditi na privatna sveučilišta. U tom smislu, pitam se je li predloženo smanjenje dobne granice za rad na sveučilištu predviđeno kako bi se lakše popunilo kadar na privatnim fakultetima? Makedonski kolege me mole da im fotokopiram literaturu koju oni nemaju, ali koju, zbog vlastitih sredstava, zagrebački Pravni fakultet ima. Mi smo danas jedna od najboljih pravnih biblioteka naširoko. Zašto? Zato što imamo vlastita sredstva koja ulažemo u razvoj našeg fakulteta, a time i razvoj znanosti i visokog obrazovanja. Zašto fakulteti u državama bivše Jugoslavije to ne rade? Zato što više nemaju vlastitih sredstava. Ukratko, predložena zakonska rješenja predstavljaju definitivni kraj znanosti i visokog obrazovanja kakve danas znamo.

Do sada sam govorio kao čovjek iz visokoškolskog sustava. Na kraju, trebao bih o predloženim zakonima nešto reći kao pravnik. A kao pravnik, mogu reći sljedeće: na stranu narušavanje autonomije sveučilišta, na stranu kaos koji će proizvesti ovo rješenje, na stranu degradacija visokog obrazovanja i znanosti. Temeljni problem predloženih rješenja jest njihova neustavnost. Ona su jednostavno neustavna. Znam da živimo u vremenu olakog etiketiranja, bez sadržaja, bez argumentacije. Pritom, ova tribina nikada nije bila dnevno-politički kružok nego mjesto gdje su se vodile ozbiljne znanstvene rasprave. I zbog toga sam pokušao pronaći određene argumente za svoju tezu o neustavnosti predloženih rješenja. Kada se govori o neustavnosti, potrebno je zapitati se, čemu to, kojim ustavnim načelima su protivna ova predložena zakonska rješenja? Po mojem mišljenju, riječ je o dvama ustavnim načelima: načelu vladavine prava i načelu autonomije sveučilišta. Što je Ustavni sud rekao o vladavini prava? Da ne bih prepričavao stavove Ustavnog suda i time, eventualno nešto izostavio ili pogrešno protumačio, potrudio sam se na ovom *slide*-u citirati stavove Ustavnog suda. U odluci U-I/1707/2006 Ustavni je sud rekao: *„sud osobito ističe da u pravnom poretku utemeljenom na vladavini prava zakoni moraju biti opći i jednaki za sve, a zakonske posljedice trebaju biti izvjesne za one na koje će se zakon primjenjivati. Sud također napominje da zakonske posljedice moraju biti primjerene legitimnim očekivanjima stranaka u svakom konkretnom slučaju u kojem se zakon na njih neposredno primjenjuje.“* Odgovaraju li ovi zakonski prijedlozi legitimnim očekivanjima akademske zajednice? Čisto sumnjam. Je li akademska zajednica konzultirana prije izrade ovih zakona? Ne. Hoće li posljedice biti izvjesne? Ne. Sve što možemo znati je da će se dogoditi kaos. Do koje će mjere taj kaos biti intenzivan? Što će se dogoditi sa sustavom javnog visokog školstva? Sve su to nepoznanice. Jesu li ova rješenja jednaka za sve? Mislim da se javna i privatna visoka učilišta ovim zakonskim prijedlozima ne stavljaju u isti položaj. Dakle, ni po kojem od u ovoj odluci navedenih kriterija, predložena zakonska rješenja ne udovoljavaju zahtjevima koje pred zakonodavca postavlja ustavno načelo vladavine prava.

Što je Ustavni sud rekao o autonomiji sveučilišta? Prije svega, na koga se ona odnosi? Tako Ustavni sud u istoj odluci kaže: *„autonomija obuhvaća sveučilište odnosno drugo visoko učilište unutar sveučilišnog sustava, ali i svaku pojedinu članicu sveučilišta tj. svaki pojedini fakultet ili drugu ustrojbenu jedinicu.“* Dakle, fakulteti, jednako kao i sveučilište, imaju svoju autonomiju. Pri tom,

„hoće li sveučilište imati sastavnice u svojstvu pravnih osoba ili ne uređuje se općim aktima sveučilišta jer je i to izraz njihove Ustavom zajamčene autonomije i njihovog ustavnog prava da samostalno odlučuju o svom ustrojstvu i djelovanju u skladu sa zakonom.“ Umjesto toga, predloženim rješenjem nama se uredbom određuje ustrojstvo. Nama se zakonom ukida pravna osobnost fakulteta. Nama se od strane političkih tijela uređuje organizacija sveučilišta. Na kraju Ustavni sud je rekao da je *„autonomija nužna za samo postojanje sveučilišta jer sveučilište kao ustanova koja stvara nove znanstvene spoznaje i uvodi studente u znanost može postojati samo u mjeri u kojoj samostalno uređuje svoje ustrojstvo i djelovanje. To je ostvarivo samo u slučaju ako je sveučilište organizacijski i funkcionalno neovisno o drugim tijelima koje imaju vlast i možda utiču na uređenje ustrojstva i djelovanja sveučilišta.“* U predloženom sustavu tu vrstu samostalnosti sveučilišta više neće imati. Dakle, nesumnjivo predloženo je zakonsko rješenje u izravnoj suprotnosti s ustavnim načelom autonomije sveučilišta.

Što na kraju zaključiti? Nisam sklon teorijama zavjere. Ne vjerujem da tu postoji neka mračna sila koja želi uništiti sveučilište i javno visoko školstvo. Mislim da su ovi prijedlozi više rezultat poznatog hrvatskog šlamperaja, nedorečenosti u uređenju, konceptualnoj neosmišljenosti, nedostatku dobre prakse konzultiranja onih koji znaju i oni koji mogu nešto reći o reformi sveučilišta. Zbog toga se nadam da će predlagatelj ovih rješenja uvidjeti da ona jednostavno nisu dobra i koliko god to bilo teško, da će ovaj postupak krenuti iznova. Ovime smo vidjeli kako se stvari ne trebaju raditi. Sada bi trebalo sakupiti sve one koji imaju što reći o reformi visokog obrazovanja i znanosti, skupiti sve relevantne faktore, uključujući i sveučilišta odnosno akademsku zajednicu, definirati ciljeve, odrediti što u postojećem sustavu nije dobro, odrediti mjere kojima ćemo postići ciljeve i tada donijeti zakone s kojima ćemo svi mi biti zadovoljni. Hvala lijepo na pažnji.

J. Barbić:

Zahvaljujem kolegi Baretiću na izvrsnom prikazu jer prikazati tri zakona s mnoštvom podataka na ovako prihvatljiv i zanimljiv način iz kojeg se u potpunosti može zaključiti o čemu je ovdje u biti riječ, nije lako. Ovdje je mnogo ljudi iz znanosti. Postoji mnogo pravila koja obvezuju znanstvenike, ali bih za ovu priliku istaknuo dva. Sve se može kritizirati bez ikakvog straha od politike ili bilo koga, ali se mora predložiti rješenje. Drugo, znanstvenik je kriv kad šuti. Dajem vam priliku da ne budete krivi.

Izvolite, mikrofoni su vaši. Javite se za riječ. Sve što bude ovdje izrečeno dostavit će se i tamo gdje se može uzeti u obzir u konačnom oblikovanju propisa s ciljem da se u njima nađe pravo rješenje koje uz ostalo neće biti ni u suprotnosti s Ustavom RH. Zanimljivo je, naime, ono o čemu se o nekim pitanjima koja se moraju urediti zakonima već izjasnio Ustavni sud. Riječ je o stupnju utjecaja politike na sveučilište i znanost kako se to predviđa predloženim propisima. Izvolite.

Z. Parać:

Drage kolegice i kolege, dame i gospodo.

Sjajnom izlaganju kolege Baretića, njegovoj oštromnoj analizi i točnim zaključcima, jedva da je išta moguće dodati. Nakon njegovih uvjerljivih riječi, mračna vizija orvelovske budućnost javnog visokog obrazovanja, znanosti i sveučilišta samo je pojačala zebnju koju sam osjetio nakon prvog susreta s tekstom triju zakonskih inicijativa. Štoviše, mada sam, poput kolege Baretića, nesklon teorijama zavjere, novinski napisi poznatih zagrebačkih kolumnista, koji su zaredali tijekom nekoliko posljednjih dana, nekako me navode na pomisao da ako se ovdje i ne radi o zavjeri, ono je barem riječ o dobro koncertiranoj akciji koja je izravno usmjerena protiv sveučilišta i javnog visokog školstva. Svi ti napisi intonirani su tako da čitatelju sugeriraju da svako suprotstavljanje ovim zakonskim prijedlozima interpretira kao borbu sveučilišnih nastavnika za svoju vlastitu, privilegiranu i nadasve udobnu stolicu. Drugim riječima, javnosti se plasira slika sveučilišnih i znanstvenih radnika kao pripadnika barem nemoralne, ako ne već i zločinačke udruge, koji zadrto brane svoje cehovske interese: bagra jedna, i ovako i onako ništa ne rade, a još bi i dalje primali lijepe plaće, pri tom sami kazivali koliko im novaca treba, sami određivali kolike će školarine naplaćivati i pritom, kao što Nijemci kažu živjeli kao Bog u Francuskoj.

Ma o čemu se radilo, zavjeri ili nedopustivoj bahatosti, nepromišljenosti ili nemaru, ova tri prijedloga nacrtana prvorazredni su politički, društveni i zakonodavni skandal. S nevjericom se prisjećam zavjereničke šutnje koja je spriječila da iz tajnog ministarstvenog laboratorija, u kojem se pripremao sveučilišni mišomor, ijedna ozbiljna i pouzdana informacija prodre do onih o čijim se glavama radi. Što zaključiti doli da Ministarstvo akademsku zajednicu percipira kao neprijatelja (poretka i napretka), a ne kao partnera. A ako je govoriti o načinu kako su ti tekstovi pušteni u javnost i brzini kojom bi se, uz besprimjerno kratak rok, trebali naći pred

zakonodavcem, što drugo reći nego da je i to, nažalost, tipičan primjer klasične balkanske sačekuše. Iz busije te momci udare toljagom po glavi, toljagom koja se zove Nacrt Zakona o sveučilištu. I dok se još češeš po bolnoj kvrgi i pokušavaš shvatiti tko te i zašto klepnuo, eto zakonskih prijedloga pred Saborom.

Nedopustivo je da se nama sveučilišnim nastavnicima, ali isto tako i korisnicima naših usluga, studentima, budućim znanstvenicima i pripadnicima akademske zajednice, ne dozvoljava raspraviti nešto što je bitno i važno ne samo za budućnost ove države nego isto tako za osobnu budućnost svakog od tih studenata koji sada jesu na sveučilištu ili koji će sutra na tom sveučilištu biti. U krajnjoj liniji uz ovakav sustav financiranja, koji nam je tako sjajno prikazao i analizirao kolega Baretić, trebalo bi, dakako, posebno priuipitati roditelje budućih studenata je li su spremni prihvatiti to da u novom sustavu visokog obrazovanja htjeli ne htjeli upisuju djecu na privatna visoka učilišta i plaćaju neprimjereno visoke školarine. Na javnim sveučilištima, ako i opstanu, jednostavno neće biti mjesta za sve. U usporedbi s privatnima, školarine koje sada naplaćuju javne obrazovne institucije bit će gotovo simbolične. U svakom slučaju, ako se i naplaćuju to se ne čini radi dobiti. Smisao i svrha školarina u sustavu javnog visokog obrazovanja je, ne nužno i tim redoslijedom, pokriće troškova funkcioniranja institucije, učilišni studentski standard te znanstveni razvitak. Bez stabilnog financiranja nema produkcije novih znanstvenih kadrova, a bez njih slijedi opća atrofija znanosti s pogubnim posljedicama za državu.

Sve to me navodi na pomisao da preispitam svoje mišljenje o tome da nema zavjere. Zastrašujuće je pomisliti da planiranim preokretom ustroja sveučilišta Ministarstvo vjeruje kako će dati svoj doprinos izlasku Hrvatske iz recesije. Razumije se, tako bi se znatno smanjio trošak financiranja javnog sveučilišta. Štoviše, trošak za proračun bio bi najmanji kad javnog sveučilišta ne bi uopće ni bilo. Ali to je ušteda koja ide u korist kapitalu angažiranom u privatnim obrazovnim institucijama, a na štetu ne samo studentima (i njihovim roditeljima) nego dugoročno i hrvatskoj znanosti.

Privatizacija u visokom obrazovanju u skladu je s generalnim trendom privatizacije svih djelatnosti u državi, naravno gospodarskih, ali i onih koje kolokvijalno zovemo društvenima. To samo po sebi nije loše, ali neprihvatljiv je način kako se to želi izvesti kao i posljedice koje bi zbog toga nastupile. Konceptom koji je Ministarstvo, uz nano javnu raspravu, htjelo prokrijumčariti u

Sabor, privatnim školama otvorilo bi se ogromno tržište. Broj mladih ljudi koji žele studirati je konstantan. Pozitivno je i razumljivo njihovo nastojanje da završe neki studij i steknu diplomu od koje očekuju da će im ako ne sama po sebi osigurati dobar posao i pristojan standard, a ono barem pomoći da nađu bilo kakav posao. Što će biti dalje, vidjet ćemo. Prema tome, studirati bez obzira na cijenu. Ne zaboravimo, i roditelji žele to isto. U pravilu će za svoju djecu žrtvovati sve, pa prema tome plaćat će, htjeli to ili ne, enormno visoke školarine u privatnim učilištima, kad već nema mjesta u onim javnima, gdje je trošak studiranja ipak bitno manji. Koncept privatnog visokog školstva koje se financira dobrim dijelom zlorabom roditeljskog osjećaja odgovornosti za svoju vlastitu djecu, u najmanju je ruku upitne etičnosti. O tom potom što bi konkurencija u viskom obrazovanju između javnih i privatnih učilišta, odnosno privatnih međusobno, trebala dovesti do smanjenja školarina i povećanja kvalitete. Nismo to još doživjeli ni na mnogim drugim područjima na kojima je privatizacija prirodni i primjereniji ustrojbeni zahvat.

Nije sporno da bi koncept sveučilišnog preustroja, kako ga je Ministarstvo zamislilo, otvorio novi, no bojim se i predimenzionirani prostor za osnivanje privatnih fakulteta. U novom sustavu zajamčeno bi im bilo ne samo tržište, klijentela i prihod, nego i neiscrpan izvor kadrova. Dosad je u svim nastojanjima da se osnuju primjerice privatni pravni fakulteti, osnivačima nerješiv problem bio gdje naći ljude. Ostvari li se zamisao Ministarstva o preustroju javnih sveučilišta, visokoškolskim poduzetnicima bit će zajamčen i izvor znanstveno nastavnih kadrova. Na tržištu rada ne samo da će ih naći nego će ih moći i birati. U situaciji u kojoj javno sveučilište ima maksimalno ograničene prihode i nema novaca za iole pristojno platiti svoje ljude i njihovo znanstveno usavršavanje, doći će do bijega sa sveučilišta prvenstveno znanstvenika mlađe i srednje generacije. Ako svi i neće svoju budućnost vidjeti u dobro plaćenom poslu na privatnom fakultetu, uz preuzimanje ponajprije nastavnog, umjesto znanstvenog habitusa, svoju će profesionalnu i znanstvenu karijeru ostvariti u inozemstvu. Za hrvatsku znanost teško je reći što je lošije. Na taj egzodus, bojim se, moramo računati. Na koji način će javno sveučilište privući mlade znanstvenike i motivirati ih da u svoj razvoj ulažu velike napore, kad im ne može više osigurati pristojnu plaću. Zar ćemo se vratiti u ona postrevolucionarna vremena kad je jedan visokopozicionirani funkcionar asistentima na Pravnom fakultetu, nakon što su mu se požalili na mizerne plaće odbrusio: onima koji se žele baviti znanošću novac ne treba. Kako

motivirati mlade znanstvenike kad im više nećete moći obećati niti napredovanje u više zvanje zbog zakonskog ograničenja broja izvanrednih i redovitih profesora. Ma kako bio uspješan, plodan, marljiv i kreativan, mladi znanstvenik napredovat će samo ako i kada to dopuste biološki zakoni. Bude li tome tako, zvanje redovitog profesora bit će vraški rizično. Nikad se ne zna kome bi od mlađih suradnika moglo štogod pasti napamet. Ili će pak zakonodavac, da omogući mladim ljudima napredovanje, redovite profesore prisilno umiroviti sa šezdeset ili još bolje pedeset godina.

Neću više iskušavati vaše strpljenje. Sve što je kolega Baretić rekao treba apsolutno podržati. Jednostavno se ni pod koju cijenu ne smije dozvoliti da se ovakvi prijedlozi nađu u zakonodavnoj proceduri. Oni nisu popravljivi. Njih treba izbrisati i raditi nove, ali tek kad se postigne dogovor o tome zašto se provodi reforma i kad se jasno aritkuliraju njeni ciljevi. U tom pogledu moramo se svi angažirati. Hvala.

D. Vuletić:

Započet ću sa svrhom tri predmetna prijedloga zakona, sa *ratio legis*, u svjetlu činjenice da je predlagatelj naveo kao jednu od svrha novog uređenja, kako je potvrdio i doc.dr.sc. Baretić u svom odličnom izlaganju, da je to, barem proklamirano, borba protiv korupcije. Danas je prof.dr.sc. Ivo Josipović gostovao na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu povodom 90. obljetnice Fakulteta te tom prigodom održao predavanje pred prepunom Kongresnom dvoranom i to upravo na temu «Korupcija». Postavio sam predsjedniku države pitanje koliko ova tri prijedloga zakona utječu na smanjenje korupcije, što je njihova proklamirana svrha, odnosno da li smatra da li bi proizveli kakav antikorupcijski učinak, ili je slučaj upravo suprotan, odnosno da je otvoren prostor političkom utjecaju i korupciji na Sveučilištu i više nego do sada. Naravno da je predsjednik i sam kritički intonirajući predložena rješenja odgovorio da ona nemaju veze s borbom protiv korupcije te da je to samo fraza. Istaknuo bih sada jedan aspekt predloženog uređenja koji se mene osobno tiče a odnosi se na položaj asistenata odnosno znanstvenih novaka. Smanjuje se trajanje trajanja novačkih ugovora, prelazimo sa sustava 6 + 0 na sustav trajanja ugovora od četiri godine, odnosno 4+2 bez temeljne reforme doktorskog studija. Napominjem da takva promjenu u obvezama, koja je najtegnija upravno za asistente na onim Fakultetima gdje je nastavno opterećenje najveće, nije popraćena nikakvom reformom samog doktorskog studija, što možda nije protuustavno kao neki drugi dijelovi predloženih uređenja, ali je u svakom slučaju nedopustivo s

stajalište strateškog razvoja zanosnosti i visokog obrazovanja. Nota bene, u stavku 2. čl. 35 prijedloga Zakonu o visokom obrazovanju postoji obvezu doktoranata, odnosno osoba koje žele upisati doktorski studij da imaju osigurano znanstveno ili umjetničko usavršavanje u «znanstvenoj» pravnoj osobi. Prema tome, netko tko nije povezan s Fakultetom ili Institutom ne može upisati doktorski studij! Prema mojem mišljenju takva je odredba, osim što je potpuno apsurdna, i vrlo problematična s stajališta ravnopravnosti građana te mi se čini ne može proći test ustavnosti. Prijedlog uređenja visoko-birokratizirane akademske nastavne dopusnice odnosno *venie docendi* dovest će mnoge sastavnice u tešku situaciju, osobito tamo gdje, kao na Ekonomskom fakultetu gdje radim, asistenti, predavači te vanjski suradnici nose velik dio nastave a upravo oni nemaju pravo na predmetnu dopusnicu za izvođenje nastave. Na kraju, želio bih naglasiti da se pitam zašto baš sada te da zaista ne vidim potrebu za ovako opsežnom reformom kad smo već privremeno zatvorili poglavlje obrazovanje i znanost u pristupnim pregovorima s EU. Podsjećam da postoji opasnost da se zbog predloženog potpunog preuređenja sustava znanosti i visokog školstva ponovo otvori poglavlje obrazovanje i znanost te da zbog takvog, relativno jednostavnog djela *acquisa*, nađemo pred odgodom potpisivanja pristupnog ugovora, i to kad smo sve drugo već riješili. Kome je to potrebno? Završiti ću s jednom misli koju sam čuo na javnoj raspravi o ovoj temi koja se održala na Medicinskom fakultetu, gdje sam također bio – i namjera i posljedica svega ovoga je ušutkati našu akademsku zajednicu a za našu zemlju nije u povijesti bilo dobro kad je ovo Sveučilište u Zagrebu šutjelo...

D. Babić:

Od srca čestitam kolegi Baretiću na doista sjajnom izlaganju. Bio sam na dosta tribina profesora Barbića ne sjećam se boljeg predavanja. Ima ipak nešto što me brine čak i više od onog o čemu je govorio kolega Baretić, još više od postupka u kojemu su nacrti zakona nastali, još više od njihovog sadržaja. Brine me naime to što država putem medija zavrće ruku akademskoj zajednici da pristane na zakon kojim je želi uništiti. Nevjerojatno je da si je jedno ministarstvo znanosti uzelo u glavni zadatak blatiti akademsku zajednicu, rušiti njezin ugled u javnosti. U dnevnim novima izlazi serija napisa u kojima se sustavno napada znanost bez ikakvog opravdanja i bez osnove u stvarnosti. Jučer smo mogli čitati tekst u kojemu se na dramatičan način piše o neregularnostima u poslovanju Filozofskog fakulteta koje nipošto nisu dramatičnih proporcija. Fotografija dekana Damira Borasa, koji je večeras ovdje,

prikazana je u tom kontekstu premda se radi o pogreškama za koje on nije odgovoran i koje je upravo on utvrdio i ispravio. Pored toga, u usporedbi s neregularnostima iz poslovanja npr. javnih poduzeća u posljednjih nekoliko godina, pogreške poput one koja je ustanovljena na Filozofskom fakultetu su dječja igra. Odakle nakon svih ovih godina hrabrosti Vladi da tvrdi da bi ona trebala „uvoditi red“ u financijsko poslovanje sveučilišta? Sveučilišta nemaju crne fondove s vrećama gotovine o kojima možemo čitati ovih dana u novinama. Sveučilišta nemaju skandale poput onih koja su obilježila poslovanje nekih javnih poduzeća, dakle, sektoru kojeg neposredno kontrolira država. Državne institucije u koje su građani potpuno izgubili povjerenje sada bi trebali „uvesti red“ na sveučilištu. To je ironični obrat koji nismo mogli očekivati.

Država apsolutno ima pravo na nadzor nad sveučilištem i ako hoće neka pojača taj nadzor koliko god želi. Smiješno je tvrditi da smo mi najveći problem i najkorumpiraniji segment ovog društva, ali ako jesmo, neka nas država nadzire više nego ikada. Ali država ne smije nama vladati. Ovim zakonima država želi vlast nad sveučilištem, a ne nadzor. Pridružio bih se bojaznima kojima se već izjasnio profesor Parać. Pitam se „*Cui bono?*“ – kome pogoduju ovi zakoni? Je li slučajno da oni pogoduju podjeli i privatizaciji sveučilišta? Volio bih kada bismo mogli biti društvo u kojem bi moglo cvasti privatno školstvo i nadam se da će doći vrijeme kada će se to dogoditi. Ali u našem gospodarstvu 60% i više BDP-a drži javni sektor, a dobar dio privatnog sektora ovisi o javnom. U takvom sustavu, teško se može razviti kompetitivno tržište rada na kojemu je važna kvaliteta koja stoji iza diplome. Ne, važno je imati bilo kakav papir bilo kakve škole koji je *de jure* diploma. Kvaliteta nije važna jer se u javnom sektoru posao dobija po sasvim drugim kriterijima. Privatizacija sveučilišta stoga će nužno dovesti do pada kvalitete. To se već dogodilo u veleučilišnom, stručnom obrazovanju. Također, ne treba zaboraviti da su javna sveučilišta vlasnici vrlo značajne imovine. Ova prelijepa zgrada u kojoj se nalazimo u vlasništvu je Sveučilišta. Mnogi fakulteti imaju vrlo vrijedna zemljišta i zgrade. Ništa to nije nezanimljivo i ništa se to u ovoj državi ne baca. Na kraju, ne gubimo iz vida što se dogodilo u susjedstvu. U Bosni svaka varoš ima svoje sveučilište. Ono što se dogodilo u Makedoniji i Srbiji čeka i nas ako ovi zakoni budu usvojeni. Važno da akademska zajednica to prepozna i reagira kao što je i do sada činila.

I. Rimac:

Radim na Pravnog fakultetu na Odjelu socijalnog rada. Neću se obazirati na zakon. Već sam na raspravi fakultetskog vijeća rekao

da je po pojedinim stavkama zakona besmisleno raspravljati jer je on potpuno promašen u koncepciji i određenju što želi postići. Navest ću nešto za kolegu oko teorije zavjere. Bolje rečeno nekoliko argumenata o tome što će se dogoditi ako se ovakvi zakoni usvoje. Pregovaračka skupina koja se bavila pregovaranjem u poglavlju znanost je privremeno zatvorila to poglavlje i na našu veliku nesreću nitko od političara nije čuo apsolutno ništa što smo mi u tom pregovaračkom procesu obećali Europskoj uniji. Naravno, ova zemlja ima puno većih problema pa bi bilo dobro da barem neke ogromne probleme riješimo prije nego uđemo u Europsku uniju. Reći ću neke stvari koje smo iznijeli europskom pregovaračkom timu i neke stvari koje smo naučili od njih. U Hrvatskoj na visoke škole ulazi 70% svake generacije mladih ljudi. Toliko veliki postotak ulaska na sveučilište nema niti jedna zemlja u Europi. Ako ćemo raspravljati o efikasnosti podučavanja onda treba raspravljati o količini ljudi koji ulaze na sveučilišta. Ako 70% svake generacije ulazi na sveučilište, naravno, nema drugih kandidata koji bi mogli puniti privatne visoke škole ili visoka učilišta. U tom kontekstu treba napraviti nešto da se stvori klijente za privatna učilišta. Očito da je drugi važan element koji nedostaje u konstituiranju novih sveučilišta to što nema kadrova. Svjedoci smo upravo u ovom gradu da je osnovano Katoličko sveučilište koje ne počinje s radom jer nema kadrova. Naravno, ima još primjera malih učilišta koja jednostavno u drugim kategorijama uvjeta napredovanja pokušavaju uspostaviti svoju djelatnost. Nemam ništa protiv visokih škola niti veleučilišta, međutim razvijene zemlje Europe koje imaju visoki udio visokoobrazovanih kadrova imaju tri vertikale napretka u obrazovnom sustavu, a ne jednu kao mi. Naša konstitucija obrazovnog sustava počiva na elitističkom obrazovanju kakvo je bilo prisutno negdje na izlasku iz srednjeg vijeka i u tom smislu mislim da je naš sustav loš. On se neće promijeniti tako da razbijemo tu jedinu vertikalu već da zakonski uspostavimo drugu pa i treću vertikalu koja će se baviti stručnim obrazovanjem. Predlagač zakona ničim ne pokušava uspostaviti tu drugu vertikalu koja bi mogla biti sada uspostavljena kroz veliki broj veleučilišta i visokih škola koje bi mogle preuzeti stručno obrazovanje i napraviti vertikalu, a predlagač zakona je mogao predvidjeti prelaznice iz jedne vertikale u drugu i uvjete prelaska iz jedne vertikale u drugu. Da ne kažem da Nizozemska ima tri vertikale. Što se tiče naših pokušaja da promijenimo naš sustav spomenut ću dva bivša ministra. Ministar Primorac je pokušao povećati masu onih koji traže visoko obrazovanje tako da uvede obaveznu srednju školu tako da apsolutno svi koji navrše 18 godina ustvari apliciraju na ulaz u

visoko školstvo. To kao što znate nije uspjelo. S druge strane ministar Kraljević je nudio mogućnost uvođenja konkurentnosti tako da student dobije u ruke novce kojim se financira njegovo školovanje i da sam odlučuje kome će povjeriti sredstva da bi dobio što je moguće bolje obrazovanje. Ovaj zakon ne predviđa nikakvu konkurentnost u pogledu kvalitete, dapače. Izbori u zvanja nisu ujednačeni po različitim tipovima visokoškolskih ustanova niti su propisani bilo kakvim aktom koji su uvjeti za znanstveni napredak. Ako smo nezadovoljni ovim našim komisijama koje verificiraju izbore u zvanja ako je naša zajednica mala, postojalo je prijedloga da se uvede u takav proces izbora u zvanje više ljudi iz drugih znanstvenih zajednica susjednih zemalja ili nešto slično. Ako mislimo da smo toliko jalni jedni drugima možemo koristiti scijentimetriju pa jednostavno proračunavati tko koliko objavljuje i kolika je važnost toga što je objavljeno. To zakonodavcu predlagaču nije palo na pamet zato što želi uspostaviti različitost kriterija napredovanja na različitim sveučilištima ili veleučilištima i otvoriti mogućnost da onaj koji ne može napredovati na ovom sveučilištu jer bi trebao čekati da netko od starijih kolega umre. Bit će izložen u stvari degradirajućem postuokuu kojem će mu biti ponuđeno niže radno mjesto za kvalifikaciju koju ima jer po predviđenoj strukturi radnih mjesta nema više mjesta na pozicijama redovnih i izvanrednih profesora. U takvim uvjetima će mnogi potražiti mjesto negdje drugdje. Povuci ću samo analogiju s jednim zakonom koji je donesen prije godinu dana koji je također devastirao područje koje je želio urediti, a to je Zakon o umjetnoj oplodnji. Liječnici su šutjeli znajući da ako se suprotstave prijedlogu zakona da će biti napadnuti isto kao što će sada biti napadnuta sveučilišna zajednica. Što se dogodilo. Tko je god mogao otišao je u susjedne zemlje. Oni koji nisu otišli otvorili su privatne klinike. Treba li se isto to dogoditi s cijelom znanošću? To je pitanje na koje bi ministar trebao odgovoriti.

M. Baretić:

Ako smijem, samo nekoliko riječi u kontekstu osiguranja kvalitete studiranja. Ovim zakonom dešava se jedan proces koji je zapravo suprotan procesu koji se dešava u srednjoškolskom obrazovanju. U srednjoškolskom obrazovanju postao je problem neujednačenost kvalitete završenih srednjoškolskih đaka. Kroz koncept državne mature pokušalo se na neki način objektivno valorizirati znanje srednjoškolskih učenika. U kontekstu visokoškolskog obrazovanja, nikakav sustav valorizacije ishoda učenja nije predviđen. Upravo suprotno, kao da se teži nekritičkom izjednačavanju položaju sveučilišnih studenata i polaznika visokih škola. Dapače, umjesto da

se sve nas koji smo uključeni u sustav visokog obrazovanja potiče da stvaramo kvalitetne visokoobrazovane kadrove, nas kao da se tjera da snižavamo kriterije, da umjetno povećavamo prolaznost. Jer ako pogledate odredbe predloženih zakona koje se tiču programskih ugovora, onda vidite da je jedan od kriterija za financiranje sveučilišta i stopa prolaznosti. Drugim riječima, ideja je – puštaj – pa ćemo ti platiti.

I. Rimac: Samo jedna replika. Iz osobnog iskustva znam da je cilj državne mature bio ukidanje prijemnih ispita. To je bio javni cilj koji je bio izrečen na nekoliko skupova na kojima sam bio i koji meni kao kandidatu za direktora Agencije za vanjsko vrednovanje prenesen kao ključni cilj. Dakle, ne ujednačavanje srednjih škola nego ukidanje prijemnih ispita. Da nije tako državna matura bi bila uvedena i za stručne škole.

D. Boras: Nisam pravnik, ali sam iz pravničke obitelji. Čini mi se da smo počeli razgovarati o onome što bi trebalo prethoditi zakonu, a to je koncepcija zašto se taj zakon uvodi. Neću ovaj čas govoriti o stvarima kao što su prijelazne odredbe i slično, kojih nema i koje zapravo uništavaju karijere mnogih sveučilišnih profesora, nego o nečemu što mi se čini važnim u kontekstu onoga što je govorio kolega Rimac. Zajedno smo bili u Europi na pregovorima, a tamo se posebno inzistiralo na konceptu cjeloživotnog obrazovanja koje ne vidim u tom prijedlogu. A kada gledamo sadašnja zakonska rješenja, barem što se tiče Filozofskog fakulteta, koji je MZOŠ-u ponudio neka rješenja u nekim segmentima ostvarivanja tog cjeloživotnog obrazovanja, suočavamo se s nemogućnošću da osiguramo takvo obrazovanje na visokoškolskoj razini, jer je to za sada zakonski moguće samo na srednjoškolskoj. Ako želite osigurati cjeloživotno visokoškolsko obrazovanje, sugerira nam se da su to specijalistički studiji, iako tako ne mora biti. Tako je i u Europi. I ta stvar potpuno se zanemaruje. Pokušali smo napraviti neke programe osposobljavanja u jezicima, u nekim psihologijskim programima te u pedagoškom obrazovanju i osposobljavanju koje je naknadno potrebno, ali to praktički nije moguće prema sadašnjem zakonu. To smatram jako važnim. Mislim da nedostatak koncepcije ukazuje na ogromnu odgovornost Ministarstva i onih koji ovo preporučuju. To bi se moglo nazvati neodgovornošću prema vlastitom narodu, prema vlastitoj državi, prema obrazovanju sve naše djece. Kad se uspoređujemo s Europom, bit ćemo svedeni samo na one koji imaju samo neko preddiplomsko poluobrazovanje, i što onda dalje.

Ja sam završio elektrotehnički fakultet i bio sam jako ponosan što sam dipl. ing. elektrotehnike, a kad sam se pojavljivao u inozemstvu, shvatio sam da sam obični *baccalaureus*, i to nakon četiri i pol godine vrlo kvalitetnog studija s zahtjevnim pismenim diplomskim ispitom, i to zato što su naša zakonska rješenja pogodovala tome da formalno budemo drugorazredna radna snaga iako smo kvalitetom itekako bili konkurentni. Bojim se da bi, kao što je rekao i kolega Rimac, ako ti zakoni budu doneseni, moglo doći do ponovnog otvaranja pregovora za ta poglavlja, a dovoljno je da netko to da na znanje. Neću diskutirati dalje ni o tome kako Filozofski fakultet gleda na to, kako nas blate, kako blate cijelo Sveučilište i kako Hrvatskoj općenito donose veliku međunarodnu štetu. Što mislite da rade veleposlanici, koji me na Fakultetu posjećuju gotovo svakodnevno. Što će prenijeti o stanju u Hrvatskoj kad je svaki podatak koji se odnosi na Filozofski fakultet ili lažan ili potpuno zlonamjerno interpretiran. To se ne odnosi samo na Filozofski fakultet, nego i na Pravni i na cijelo Sveučilište. Oni koji se trebaju brinuti o dignitetu Hrvatske, oni nas blate, uništavaju ugled, umjesto da kažu da je i Filozofski fakultet i Sveučilište imalo snage da raskrsti s nepravilnostima. Mislim da je odgovornost Ministarstva da štiti dignitet hrvatskih sveučilišta. Hvala.

G. Bežovan:

Poštovani kolegice i kolege, prije svega velika zahvala kolegi Baretiću na gozbi koju nam je priredio uvodnim izlaganjem. Ovih dana recenzirao sam jednu knjigu koja će sada izaći i koja se tiče ove teme, a zove se Civilna zauzetost sveučilišta, kolegice Jasminke Ledić sa Sveučilišta u Rijeci. To je tema kojom se ona dugo vremena bavi i u jednoj komparativnoj analizi to je bio rezultat međunarodnog projekta. Govori kako sveučilišta u Hrvatskoj nisu uopće civilno zauzeta, kako ona nisu integrirana, kako ona nisu prepoznata kao predvodnici novih ideja, kako oni ne ulijevaju povjerenje drugim dionicima u lokalnim zajednicama gdje djeluju za inovacije koje su na dnevnom redu. Čini mi se da takav nalaz, koji će uskoro biti objavljen, zapravo govori o ovoj situaciji gdje se mi nalazimo. Mi smo kao sveučilište, kao akademska zajednica inertni previše nezainteresirani za probleme koji se događaju oko nas, imamo previše svoga posla. Time se tješimo i time se redovito opravdavamo. Da smo bili svjesni te činjenice već prije šest mjeseci na neki način mogli smo staviti ovu temu na dnevni red i možda ublažiti neke efekte koje sada u javnosti već možemo prepoznati. Ne bih rekao da je to zavjera već bih rekao da je to čisti medijski reket. Ljudi koji pišu o ovom u dnevnim hrvatskim novinama, kolumnisti, nikada do sada se nisu vezali za te teme. Oni su

instruirani. Oni su na paušalima kao i drugi dio hrvatskih medija kad ih se treba upregnuti u ostvarivanje neke ideje. Imajući u vidu danas činjenicu pročitano u novinama o stavu Rektorskog zbora mi se nalazimo u prilično neizvjesnoj situaciji. Očito se već izgradilo javno mnijenje da smo mi loši. Međutim, hrvatska je Vlada definitivno izgubila povjerenje i legitimitet da upravlja ovom zemljom, a sada hoće nas hoće dovesti u red. Nedavno smo na Vijeću poslijediplomskih studija razgovarali o tome i pitali se kakve profite ostvaruju visoke škole u Hrvatskoj. Kolegu koji je u tom poslu jako vješt zamolio sam da to provjeri. Kaže da je taj podatak neprovjerljiv. Kako može biti neprovjerljiv? Oni su privatne ustanove s javnim ovlastima. Oni moraju javnosti pokazati kakve oni profite ostvaruju. Mi nismo imali nikakav revizijski nalaz bilo kojeg privatnog učilišta u Hrvatskoj. Oni svi to rade po slovu zakona i ništa nisu doveli u pitanje. Vidimo sada u novije vrijeme kakve trakavice imamo naručene po medijima i s kakvima ćemo se moguće suočiti kako bi se dodatno izgradila klima o nama. Osobno mi se čini da moramo preuzeti ozbiljne korake djelovanja u javnosti kako bismo se suprotstavili tom negativnom trendu. I sada razgovarajući s čovjekom koji je u tom poslu i okuplja ljude po zemlji i hoće s njima razgovarati zamolio sam da napravi o tome emisiju. On kaže da bi to napravio, ali ima loša iskustva s ljudima iz akademske zajednice. Ljudi iz akademske zajednice nisu pripravnici otvoreno i predano govoriti. Rekao sam, ima novi naraštaj mladih ljudi koji će sigurno u taj posao zagristi, idemo napraviti takve korake. Dok se ne okrenemo javnosti i potrebi aktivnog dijaloga mi nećemo moći ostvariti ove sjajne nakane koje je ovdje iznio kolega Baretić. Imao bih još niz konkretnih opservacija koje bi se vezale za pojedine odredbe, ali meni se činio ovaj širi okvir puno važnijim da se moramo izjasniti, tko smo mi, kakve to vrijednosti zagovaramo i prakticiramo, kakve to vrijednosti nudimo kao usluge na tržištu i možemo li dopustiti drugima da nam skroje kapu, a da mi ne budemo u tome aktivni dionici koji ćemo mobilizirati širu zajednicu jer to druga sveučilišta u zemlji neće napraviti. Hvala lijepo.

N. Tepeš:

Docent sam na Pravnom fakultetu. S obzirom na činjenicu da ću prema novom Zakonu moći napredovati tek nakon što troje mojih kolega ode u mirovinu ne bih htjela da se moj doprinos diskusiji tumači isključivo kao govor u vlastitu korist. U jedno se ispričavam se ako ću ponuditi pretjerano pojednostavljeno gledanje na cijeli problem. Dugo se pričalo o ovim prijedlozima zakona. Cijelo je vrijeme moj inicijalni stav prema tome bio u sjeni slijedećeg pitanja: kako će se u provedbenom smislu izvesti supstancijalan zahvat u

autonomiju Sveučilišta? Ono što mi se čini da možemo zaključiti iz izlaganja kolege Baretića jest da svi ključni prijedlozi proizlaze iz te jezgre – brisanje autonomije Sveučilišta. Jasno mi je zašto akademska zajednica reagira na ovaj način, ali sada mi se više nego ikad postavlja isto pitanje: kako predlagatelj namjerava provesti reforme ako one u isto vrijeme predstavljaju supstancijalno kršenje Ustava i postojećih odluka Ustavnog suda? Ako se stvarno radi tek o šlamperaju onda smo na ovom primjeru srušili sve rekorde. Svi koji me znaju, znaju da sam duboko apolitična, što je upravo ovu sredinu za mene činilo idealnim radnim mjestom. Međutim, ako pričamo o teoriji zavjere, bojim se da se moramo upitati kakva je uloga Ustavnog suda u našem društvu i koliko (u kojoj mjeri) predlagatelj zakona drži do presuda toga tijela. Pri tom sam svjesna okolnosti da živimo u vremenu kada sindikalni čelnici pozivaju na ukidanje Ustavnog suda, a da pri tome u medijima ne nalazim jasan stav i odgovor koja je uloga Ustavnog suda i što znače njegove presude. Uza svo dužno poštovanje svima onima koji su pisali prijedloge zakona ili bili sudionici nekakve zavjere ili se samo bavili šlamperajem moje je pitanje ponovo isto - , kako provesti takve prijedloge mimo postojećih odredba Ustava i odluka Ustavnog suda? Svakako ovdje ima puno više ljudi koji su pametniji i iskusniji od mene i koji mogu dati odgovore na moja pitanja, a koji su, između ostaloga, i radili na Ustavnom sudu. Međutim, uzmemo li najdramatičniji, i po akademsku zajednicu najgori scenarij prema kojemu se zakoni donose točno u ovom predloženom obliku – osobno ne vidim način kako se Ustavni sud o tome može očitovati , a da to bude različito od njegovih prijašnjih presuda i slova Ustava.

J. Barbić: Prema onome što nam je kolega Baretić izložio na kraju svog uvodnog izlaganja, mislim pritom na stajalište Ustavnog suda, izgleda da je jasno kojim bi putem išao taj sud kad bi bio u prigodi ocjenjivati ustavnost takvih propisa.

Ž. Potočnjak: Poštovane kolegice i kolege dopustite da vas prvo pozdravim i da se predstavim. Ja sam Dekan Pravnog fakulteta u Zagrebu i prema današnjem pisanju jednih dnevnih novina kolovođa otpora donošenju zakona o kojima se danas ovdje govori. Upravo zato nisam se htio javiti odmah na početku želeći svima omogućiti da slobodno iznesu svoja stajališta u svezi s tim zakonima. Nakon što sam saslušao uvodno izlaganje i dosadašnje diskusije moram reći da sam počašćenim time što sam istaknut kao kolovođa. Iako su me takvim isticanjem difamirati željeli difamirati, jer je protivljenje zakonima stavljeno u kontekst borbe za vlastite interese, sada mi je

drago da predvodim protivljenje donošenju zakona za koje zaista držim da su protuustavni, a koncepcije i na kojima se temelje potpuno neprihvatljive. To prije svega zbog ograničavanja sveučilišne autonomije do koje bi došlo njihovim usvajanjem. Da nemamo barem ovakvu sveučilišnu autonomiju kakvu sada imamo mi danas ne bismo ovdje razgovarali o ovim zakonima. Kolega Baretić ne bi bio u mogućnosti da kaže to što je rekao. Ja ne bih imao legitimitet da sam izabran od nastavnika i studenata Pravnog fakulteta u Zagrebu, niti bih mogao o tim zakonima govoriti ono što sam do sada o njima govorio. Prema tome, ja ne mislim da su oni rezultat šlamperaja, iako su zaista šlampavo napravljeni. Moglo ih se napraviti puno bolje, ali iza njih stoje jasne koncepcije. To su koncepcije privatizacije visokog obrazovanja i smanjenja troškova za visoko obrazovanje. To su po meni dvije temeljne koncepcije koje stoje iza prijedloga za donošenje tih zakona. Pri tome ja nisam protivnik razvoja privatnog obrazovanja, ali nisam za to da se provede još jedna privatizacija na hrvatski način, privatizacija koja bi prije svega značila uništenje postojećeg visokog obrazovanja koje nije idealno, koje ima puno problema, ali koje ima i svoju tradiciju i svoje vrijednosti. Nacrta zakona su promišljeno napravljeni na način da zadovolje različite interesne skupine. Tako se npr. potpora rektora i Rektorskog zbora nastoji osigurati ukidanjem ograničenja mandata za rektore, omogućavanjem da netko doživotno može biti rektor nekog sveučilišta. Potrebno je da je dobar s onim tko je na vlasti i može biti rektor sveučilišta do kada želi. Bitno je samo da provodi naloge i odredbe koje mu nameće onaj koji ga je postavio na rektorsku funkciju. Mislim da to nije dobro, da je protivno kako ustavnim odredbama tako i dobroj tradiciji hrvatskih sveučilišta, naročito zagrebačkog sveučilišta. Pri tome ne treba zaboraviti da su ostala sveučilišta nastala podrškom i naporom Sveučilišta u Zagrebu i da je zato potrebno da sva sveučilišta zajedno brane svoju autonomiju. Upravo radi te tradicije treba otvoreno reći da su ti zakoni protuustavni i da ih ne treba donositi u obliku i sa predloženim sadržajem, a promjene koje su eventualno potrebne da trebaju biti jasno pripremljene, dobro artikulirane, promišljene i dogovorene s akademskom zajednicom.

D. Boras:

Ne znam što će se dogoditi s rektorskim zborom. Da li će ostati po ovom zakonu ili ne stvarno ne znam. Kad gledamo kakav je danas rektorski zbor onda vidimo veliko zagrebačko sveučilište, veliko osječko, riječko i splitsko, a ona tri ostala koliko god mi je simpatično zadarско svi zajedno su manji od Filozofskog fakulteta. A kada gledamo svaki od rektora koliko štede novac. Ima duplo

veću plaću od dekana Filozofskog fakulteta i jednaku plaću rektora ogromnog Sveučilišta u Zagrebu. To je kada govorimo o legitimitetu toga tijela. Rektori jesu ljudi koji imaju legitimitet, ali tijelo koje o tome svemu govori nije kompetentno tijelo. Svaki rektor je izabran slučajno, ne mora biti u tom području, ne mora biti sposoban i ne može odlučivati o svim područjima znanosti koje mu danas zakon daje. Što će se dogoditi s tim tijelom koje danas odlučuje kakvi će biti zakoni? Molim kolegu Baretića ako može nešto više reći o tome.

M. Baretić: To tijelo uopće nije spomenuto u ovim zakonima. Što će s njima biti ne znam. Je li to propust, je li to svjesna odluka teško je nagađati, ali u predviđenom sustavu njega nema.

J. Barbić: Nešto bih dodao u vezi s ovim zadnjim raspravama. U ovoj sobi vjerojatno sam osoba s najdužim vremenom rada provedenog na Sveučilištu, mislim pritom na status zaposlenika na Sveučilištu – nažalost gotovo pola stoljeća. Za to sam vrijeme radio u dvije države, u jednoj koja je bila totalitarna i u drugoj demokratskoj te proživio nekoliko reformi visokog obrazovanja. Nijedna od njih nije ovako zadrla u autonomiju sveučilišta pa čak ni one provedene u državi s jednopartijskim sustavom. I tada smo na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu primjerice slobodno birali dekane, prodekane a da nikoga nismo ništa pitali. Nikad nije bilo dovedeno u pitanje da taj fakultet može odlučivati sam o svojim unutarnjim stvarima.

Koliko ja pamtim ovo je prvi put da se tako jako zadire u autonomiju sveučilišta jer činjenica da Vlada, što će reći politika, ima toliki neposredni ili posredni utjecaj na postavljanje vodećih ljudi u sveučilišnim ustanovama a da zaposleni u takvoj ustanovi ne mogu utjecati na to tko će od njihovih kolega biti *primus inter pares* dovoljno govori sama za sebe. Tome treba dodati i da se svakih pet godina, ponovno pod mogućim utjecajem politike koji pri tome nije isključen, mora dobiti *veniam docendi* da bi se ostalo na poslu. To ima za posljedicu da se dovodi u pitanje sloboda znanstvenog rada i potiče iz vrlo praktičnih razloga nezamjeranje politici da bi se bavilo tim poslom. Odlični uvjeti da se osigura ono narodno „ne talasaj“ umjesto obrnutog pristupa kojim se jedino i može doći do dobrih rješenja u društvu. To nije prihvatljivo. Slijedimo li dosadašnju praksu dogovora političkih stranaka o raspodjeli rukovodnih ljudi u tzv. javnim poduzećima, što bi se moglo očekivati na sveučilištima i kako bi na stvari mogli utjecati rezultati na izborima? A što tek reći o predviđenim dosad neviđenim ograničenjima napredovanja u

znanosti i visokoškolskim institucijama koja će odbiti mlade ljude da se bave znanstvenim i znanstveno-nastavnim radom.

Ima stvari koje danas nisu dobre i treba ih mijenjati, između ostaloga i u financiranju i korištenju sredstava u sveučilišnim ustanovama, razumljivo je da se onome tko financira znanost i visoko obrazovanje mora omogućiti uvid u trošenje danih sredstava pa i primjereni utjecaj na to kako će se to činiti, ali ovako zadirati u bit znanstvene slobode, unutarnjeg organiziranja i vođenja znanstvenog i obrazovnog rada nije dopustivo, o čemu se već ranije izjasnio i Ustavni sud. Zato ne vjerujem, da bi predloženi zakoni budu li doneseni, u pogledu dosta svojih rješenja mogli izdržati ocjenu Ustavnog suda o njihovoj suglasnosti s Ustavom RH, jer se o sličnim stvarima taj sud već izjasnio. Ovo što je kolega Baretić u vezi s time već pokazao izvrstan je kraj njegovog izlaganja.

I. Rimac:

Nažalost, stalno naviru nova sjećanja na taj pregovarački proces. Znanstvenu politiku ne vodi Europska komisija već vodi posebna agencija CREST koja je uspostavljena da koordinira znanstvene politike zemalja članica. U nju se delegiraju znanstvenici, a ne političari. Organizacija koja daje smjernice, ne naređuje, samo daje smjernice, određuje koju su znanstveni ciljevi u svakoj pojedinoj zemlji. Ta ustanova nije politička ustanova. Ona je agencija Europske komisije koja vodi znanstvenu politiku. Opet sukladno našim obećanjima. Jedna od odrednica bila je 3% ulaganja BDP-a u znanost. To je zacrtani cilj za sve zemlje Europske unije. Od 3% ulaganja BDP-a u znanost 1% je na državi, a 2% na gospodarstvu. Ne vidim kako će novi predloženi sustav funkcionirati. Mi ovdje nismo dotakli Zakon o znanosti. Obzirom da sveučilišta gotovo i nemaju više znanstvene projekte, ništa nego samo razvojni dio kolača. Predviđeno je da Ministarstvo kontrolira sve financijske transakcije unutar sveučilišta. Da sveučilište prijavljuje svaki ugovor prema gospodarstvu koji ostvari. Ne vidim načina da se ostvari ta smjernica koju smo prihvatili i koju smo preuzeli. Kada se govori o štednji: Mi smo učli u FP programe financiranja znanstvenih projekata u Europskoj uniji. Mi plaćamo članarinu. Koliko se sjećam prva članarina je bila 3 milijuna eura. Sada je vjerojatno i viša jer smo više uključeni u taj projekt i mi kao znanstvenici apliciramo za ta sredstva. Ta sredstva mogu se dodijeliti autonomnim znanstvenim ustanovama ili privatnim znanstvenim ustanovama. Ne mogu se dodijeliti državnim tijelima. Kakav je status sveučilišta kojem u upravnom odboru sjedi premijer?

J. Barbić: To je vrlo važan podatak. Obično se na takvim natjecajima traži da se sredstva daju nevladinim institucijama. Dakle, nekome tko nije država. Kako objasniti da sveučilište kako je zamišljeno predloženim zakonima nije Vladino kad Vlada nad njim ima tako visoki stupanj kontrole u smislu vlasti a ne samo nadzora?

Z. Parać: Dragi prijatelji, ovo što nam Ministarstvo sprema eklatantna je i revolucionarna etatizacija javnoga visokog školstva. Mi dobro znamo da niti jedna revolucija nije donijela ništa dobroga. Tamo gdje se dogodila, uvijek je trebalo barem pedeset godina da bi se sirota zemlja pogođena njime koliko toliko oporavila od revolucionarnog potresa. Bojim se, prođe li ovaj zakonodavni projekt, isto će se desiti i nama.

Posljedica etatizacija sveučilišta je ukidanje njegove autonomije. Međutim, bez obzira na to što je autonomija sveučilišta uzdignuta na razinu ustavne vrijednosti, iskazujući svoje protivljenje reformi koju je Ministarstvo zamislilo, akademska zajednica nalazi se u vrlo nezahvalnoj poziciji. Istoj onoj u kojoj se ja nalazim kad vodim raspravu sa svojom suprugom. Sve što tada kažem ne samo da **može biti** upotrijebljeno protiv mene (kao što američki policajac kazuje sumnjivcu dok mu glavu nemilice pritišće o krov automobila), nego će to protiv mene i **biti** upotrijebljeno, prije ili kasnije. Pozivati se u raspravama pred širokom publikom, u medijskim istupima, u novinama, na televiziji ili radiju na važnost autonomije sveučilišta, ma koliko ona bila ustavom jamčena, zvučat će loše. Zalaganje za autonomiju sveučilišta nedovoljno informirana javnost percipira kao borbu sveučilišta za svoju vlastitu poziciju. Svatko će reći: beru i troše državne pare, a pri tom su autonomni i nitko im nište ne može. To je generalna percepcija autonomije sveučilišta u Hrvata. Značenje autonomije sveučilišta, njenu važnost za znanstveni i društveni napredak treba objasniti prije nego što ćemo neprihvatljivost i protuustavnost dokidanja autonomije koristiti u raspravi o ovim zakonskim prijedlozima. Ono s čim moramo i možemo odmah izlaziti u javnost i na čemu se mora bazirati naša argumentacija jest da je novi sustav visokog školstva kako ga je zamislilo Ministarstvo loš za hrvatsku znanost. Da će javno visoko školstvo atrofirati i da ga nakon određenog broja godina više neće biti. To nije samo degradacija i marginalizacija akademske zajednice, to je demontaža javnog visokog školstva. Što je s privatnim fakultetima? Ti se vode računom profita. Prema tome osnivati će se u onim segmentima gdje će postojati tržište i gdje će

se obrazovna usluga moći dobro naplatiti. Što se može dobro naplatiti? Ono što sutra polazniku privatnog studija jamči dobar posao s visokom plaćom. Jako me zanima tko će osnovati privatni fakultet na kojem će se studirati arheologija ili klasična filologija. Privatno visoko školstvo koncentrirat će se na neka područja (na kojima su prihodi veći, a troškovi pogona manji), a druge nekonjunktne struke bit će prepuštene osiromašenim i marginaliziranim javnim sveučilištima, zbog čega će one u konačnici u potpunosti atrofirati. To je tragedija, samo ovom slučaju bez svoje katarze.

J. Barbić:

Hvala lijepa svima na sudjelovanju na Tribini i doviđenja na tribini koju ćemo održati u prosincu o isto tako gorućoj i vrlo aktualnoj pravnoj temi vezanoj uz predloženu izmjenu jednog važnog zakona.

Tribina Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
i
Kluba pravnika grada Zagreba

BILTEN BR. 74

Voditelj Tribine i urednik
Akademik Jakša Barbić

Sadržaj:

**Autorizirano izlaganje uvodničara
Prof. dr. sc. Mihajla Dike**

Tema 154. tribine

**NOVO PRAVNO UREĐENJE OVRHE
– PRETENZIJE I POSTIGNUĆA**

Zagreb, 14. prosinca 2010.

KLUB PRAVNIKA GRADA ZAGREBA
154. TRIBINA – 14. PROSINCA 2010.
NOVO PRAVNO UREĐENJE OVRHE
– PRETENZIJE I POSTIGNUĆA

J. Barbić:

Kolegice i kolege, otvaram 154. tribinu Kluba pravnika grada Zagreba i Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i to činim s posebnim zadovoljstvom. Naime drago mi je što vas na kraju godine vidim u tako velikom broju tako da neki od vas nažalost sudjeluju na Tribini stojeći izvan prostorije u kojoj se održava. To znači da smo dobro pogodili temu, a da ne govorim o uvodničaru kojeg vrlo dobro poznajete s naših ranijih tribina i koji je uz to usko vezan uz današnju temu ali ne i uz zakone o kojima ćemo raspravljati.

Svima vam je poznato da su upravo objavljena tri nova zakona: Ovršni zakon, Zakon o javnim ovršiteljima i Zakon o provedbi ovrhe na novčanim sredstvima čime je značajno reformirano naše ovršno pravo. Zato je tema današnje tribine: Novo pravno uređenje ovrhe – pretenzije i postignuća. Naglasak je stavljen na pitanje što se htjelo postići reformom i na odgovor što se time postiglo – od zamišljene ideje do stvarnosti.

Mislim da boljeg uvodničara od kolege prof. dr. sc. Mihajla Dike ne možemo zamisliti. On je zaista prvo ime kada je u pitanju ovrha i danas ćemo meritorno čuti o namjeri za reformiranjem (dobrim namjerama popločen je i put u pakao) i posljedicama ostvarenja te namjere, što je učinjeno i gdje se mi sada nalazimo. Kolega Dika, izvolite.

M. Dika:

Zahvaljujem. Uvijek se prestrašim kad čujem ovakve najave. Tema je relativno pretenciozna. Profesor Barbić me nazvao i rekao da bi možda bilo zgodno nešto reći o ovoj novoj značajnoj reformi ovršnog sustava. Nikada do sada nisam se usudio reći ne i pristao sam. Stigao sam pročitati pa i proučiti novi Ovršni zakon, zapravo sva tri zakona koji se tiču reforme ovrhe, a koje je spomenuo profesor Barbić. Neke svoje impresije i stavove o tim zakonima pokušat će ovdje iznijeti, koncentrirajući se, ipak, primarno na ono što smo dobili novim Ovršnim zakonom. Vama je inače poznato da je tijekom posljednjih nekoliko mjeseci održano niz skupova koji su bili posvećeni novom uređenju ovrhe, da je za te skupove

pripremljeno dosta materijala u kojima se nastojala, s različitim uspjehom, obraditi to uređenje. Da ipak prijedemo na stvar.

Što se novim ovršnopравnim sustavom htjelo postići? Htjelo se prisilno ostvarivanje tražbina u našem pravnom sustavu učiniti efikasnim i još jednim zakonodavno-organizacijskim rezom dramatično smanjiti broj ovršnopравnih predmeta koji opterećuje naše sudove. U pitanju je bila donekle i statistika, ali ne samo ona. Usuđujem se reći da je ova reforma implicitno priznanje nesposobnosti naše države da organizira ovršnopравnu službu na način na koji bi ona ispunjavala svoje elementarne zadaće. Imao sam prigode razgovarati s nekim austrijskim sucima i oni su mi rekli da su u osnovi zadovoljni s ovršnopравnim uređenjem, iz kojega je naše prije važeće bilo izvedeno, koje provode njihovi sudovi, da njihovi suci i sudski službenici (Rechtspflegeri) i znaju svoj posao i da ga uspješno obavljaju. Čini mi se da se moramo složiti s tom istinom da nismo u stanju nešto slično postići i kod nas. Pratim relativno intenzivno posljednjih 20-ak godina, a i prije sam pratio ono što se događa na području uređenja i organizacije ovršnopравnog sustava i mogu reći sasvim uvjeren u to da izvršna vlast nije nikada učinila ništa da bi osposobila sudsku ovršnu službu. Postojali su ovršni suci, savjetnici. Kad bi netko od savjetnika ovladao ovršnopравnom materijalom i bio izabran za suca, redovito bi bio prebačen na parnice, a na njihovo mjesto su dolazili novi koji su u većini slučajeva tek trebali ovladati onim što su trebali primjenjivati. Nije postojala sustavna edukacija onih koji su radili na ovrhama, a za sve je potrebno znanje stečeno obrazovanjem i iskustvom u praksi. Neki smatraju da se postupnovopravni problemi mogu riješiti pojednostavljenjem procedure, ali granice takvom pristupu nužno postoje. Stvari imaju svoju logiku i ne možete preći preko toga. Problemi postoje i moramo ih normativno i na provedbenoj razini rješavati. Moramo znati kakvo je normativno uređenje i moramo poznavati praktičnu tehnologiju rješavanja pravnih stvari – da bi se do toga došlo, nužna je edukacija, potrebno je iskustvo. Svakako uvijek je moguće unaprijediti nešto na normativnom planu i na tome treba raditi. Mi smo, čini mi se, sasvim pametno, suočeni s mojom prethodno izrečenom impliciranom konstatacijom da nismo bili u stanju organizirati i osposobiti *lege artis* sudsku ovršnopравnu službu, prihvatili jedan model koji ima svoje porijeklo u krasnim srednjovjekovnim francuskim iskustvima i koji smo preko Francuske, Belgije, Nizozemske i prihvatili. Neke zemlje iz bivšeg Sovjetskog bloka su to također učinile. Makedonija je također prihvatila taj sustav na svoj način. Njima su zakon pisali Nizozemci, koji u osnovi

imaju francuski sustav ovrhe. Bit sustava je u tome da se ovrha, određivanje i provedba ovrhe povjeri jednoj novoj javno-privatnoj službi. Dakle, ponovno javno-privatno partnerstvo. Znači jednoj službi koja će biti slično organizirana kao javno bilježništvo u statusnom pogledu, koja će morati biti neovisna, koju će obavljati osobe koje će biti od javnog povjerenja, nesumnjivog integriteta, kojima će se povjeriti obavljanje nekih poslova čak će možda biti daleko «opasniji» od onih koje obavljaju javni bilježnici. Moći ćemo reći, koristeći neke francuske metafore, da će javni bilježnici, nakon što se ustroji služba javnih ovršitelja, biti služba u togi, dok će javni ovršitelji biti u oklopu. Oni će imati mač i napadat će dužnike. Neću reći da će javni bilježnici biti pravni intelektualci, a javni ovršitelji primjenjivači prisile, ali u svakom slučaju imat ćemo te dvije podjele funkcija – funkciju nesudskih pravnika u togi i u oklopu s mačem.

Osnovna novina u ovršnom sustavu koji smo recentno dobili jest uvođenje nove javno-ovršiteljske (privatno-javno ovršiteljske) službe. Čini mi se da će težište reforme biti i da će njezin uspjeh ovisiti o tome kako će se ljudi koji će ući u tu službu pripremiti za objavljivanje tog vrlo osjetljivog i zahtjevnog posla. Da su stvari delikatne, potvrđuje nešto iz makedonskog iskustva. Rekao mi je kolega, profesor iz Skopja, da među Albancima u Makedoniji gotovo da nema onih koji su se odlučili obavljati posao javnih ovršitelja. Ima među njima dosta javnih bilježnika, ima jako puno odvjetnika, ima sudaca, ali izbjegavaju obavljati ovu službu. Ne znam zašto. Zaključak prepuštam vama. Možda buduće pronicljiviji od mena.

Prvi sam put donekle naslutio o čemu se radi kad su u pitanju javni ovršitelji kad sam davno u svojoj mladosti čitao biografiju Balzaca, francuskog pisca. Shvatio sam da je on pred takvim ovršiteljima neprekidno bježao i da su oni trčali za njime. On je u toj silnoj trci da se spasi od njih i od dužničkog zatvora, između dvije velike ljubavi, pisao romane i tako dolazio do novca i podmirivao svoje dugove. Tako smo zahvaljujući efikasnim francuskim javnim ovršiteljima dobili seriju prekrasnih literalnih djela. Ta služba u zemljama francuskog pravnog kruga funkcionira dosta ozbiljno, dosta efikasno. Ono što je, međutim, važno istaknuti i s time ćemo se morati uskoro suočiti, jest da će usluge te službe biti dosta skupe. Već mi je spomenuti kolega rekao da je kod njih u Makedoniji, i nakon opetovanog reduciranja tarifnih stavaka za naknadu troškova i nagradu javnih ovršitelja, prema posljednjim izračunima, situacija takva da su troškovi javnih ovršitelja radi naplate jedne tražbe od 100 eura oko 300 eura. Kad su u pitanju sitne tražbine troškovi će biti ogromni. Zašto? To je pitanje radnog vremena. Čak i za jednu sitnu tražbinu moraju se poduzimati radnje

za koje je potreban isti utrošak radnog vremena kvalificirane osobe s javnim ovlastima kao i kad se dogodi neka radnja za ostvarenje neke tražbine velike vrijednosti. S time ćemo se morati svakako suočiti. Prednost je takvog sustava, to pokazuje makedonsko iskustvo, da su ljudi sada svjesni toga da se više ne može izvlačiti, ne plaćati svoje obveze. Međutim, pokrenuti su i prvi kazneni postupci protiv javnih ovršitelja. Nedavno je izbila i jedna relativno ozbiljna afera u Francuskoj. Jedan je javni ovršitelj naplatio od ovršenika nekih 450.000 eura i pobjegao. Upravo se s time u vezi vrlo ozbiljno postavlja pitanje osiguranja javnih ovršitelja od odgovornosti, jer će se u nekim slučajevima moći raditi o milijardama koje će oni prisilno naplaćivati i koje će se transferirati na njihov račun. Nema, naime, vrijednosne granice onoga što će oni trebati i moći naplatiti, prodati, unovčiti. Stoga se i postavlja pitanje jesmo li prigodom konstituiranja ove službe do kraja na pravi učinili ono što je trebalo možda predvidjeti i riješiti. U svakom slučaju rizici su veliki. Odlučili smo se za ujedan novi sustav i čini mi se da treba ustrajati u tome. Imamo godinu dana vremena. Možda ćemo trebati iskoristiti ovo vrijeme koje je pred nama da pokušamo otkloniti neke redakcijske ili funkcionalno-operativne procesne nedostatke u novom uređenju.

Sada nešto o samom Ovršnom zakonu. On je jednim dijelom već stupio na snagu. Samo se neke odredbe tog zakona primjenjuju, dok će se pretežna većina ostalih početi primjenjivati tijekom naredne godine; u međuvremenu u bitnome sve ostaje po starom. Znači i dalje ćemo imati sudsku ovrhu sve dok se nova služba ne ustroji i počne djelovati. Zato će sada Ministarstvo pravosuđa morati uložiti jedan vrlo veliki napor, zajedno sa sudovima, u organizaciji i edukaciji ljudi koji će obavljati tu službu. Nadam se da će elegantno proći formiranje te nove službe kao što je kod nas elegantno prošlo i formiranje javnobilježničke službe. Neke druge zemlje u našem okruženju imale su nepotrebnih konflikata između odvjetništva i javnog bilježništva. Sjećam se onih davnih 1994. i 1995. godine i toga s kakvim su razumijevanjem i gentlemenskim odnosom hrvatski odvjetnici prihvatili svoje nove kolege, javne bilježnike- Zahvaljujući tome u Hrvatskoj se javno bilježništvo, na zadovoljstvo i odvjetništva, iako oni to neće priznati, uspješno afirmiralo. Čini mi se da upravo ove dvije službe - odvjetništvo i javno bilježništvo - trebaju zajedno s Ministarstvom pravosuđa uznastojati podržati ovu novu službu.

Konačno bih, ipak, prešao na sam Ovršni zakon. Nekih dramatičnih, revolucionarnih izmjena u sustavu organizacije pojedinih ovrha zapravo nema. Ostala je podjela na ovrhe radi

naplate novčane tražbine i radi ostvarenja nenovčanih tražbina. Ono što me posebno raduj jeste da je ona dionica starog zakona o raznim oblicima osiguranja više-manje ostala neizmijenjena. Makedonci su donoseći svoj novi zakon bili uredili samo ovrhu zaboravivši pritom na osiguranje, pa stoga jedno vrijeme nisu imali uopće odredaba o osiguranju. Oni koji su im pisali odredbe o ovršnom sustavu zaboravili su da trebaju - u tom s ili u posebnom zakonu – urediti i osiguranje tražbina. Uspjeli su preživjeti to izvjesno vrijeme bez odredaba o osiguranju. Svi znademo do koje mjere su važne te odredbe, osobito one o dobrovoljnom založnopravnom i fiducijarnom osiguranju.

U Novom zakonu ima određenih izmjena koje se tiču organizacije i pripreme ovrhe. Neke su od tih izmjena više- manje prihvatljive. Dosta ih ima i onih «zbunjujućih». Teško je shvatiti zašto su unijete u sam zakon. Te izmjene, osobito kada je u pitanju ovrha radi naplate novčanih tražbina, tiču se nove uloga javnog ovršitelja. U pravilu po novom sustavu ovrhu provodi javni ovršitelj. Tu su se zakonopisci igrali jednim malim eufemizmom. Umjesto da kažu da javni ovršitelj određuje i provodi ovrhu, rekli su da donosi nalog za provedbu ovrhe. Dakle, izbjegli su reći da on i određuje ovrhu. Jedna izmjena za koju ne znam kako će biti prihvaćena u praksi i hoćemo li je možda trebati izmijeniti jest sljedeća. Budući da i po novome, još uvijek postoji mogućnost da u nekim slučajevima i sud odredi i provede ovrhu, da u nekim slučajevima samo odredi ovrhu, a da se provedba povjeri javnom bilježniku, u onim iznimnim slučajevima u kojima će se određivanje ovrhe tražiti od suda, on će u svom rješenju odrediti i predmet i sredstvo ovrhe u skladu sa prijedlogom ovrhovoditelja. Međutim, kad se ovrhovoditelji budu obraćali javnom ovršitelju, moći će samo predložiti predmet i sredstvo ovrhe, ali on tim prijedlogom neće biti vezan – ovlašten je, naime, sam odrediti ono na čemu će se i kako ovrha provesti. Ono što preostaje ovrhovoditeljima u takvoj situaciji jest ili da financiraju ovrhu koju će javni ovršite htjeti provesti ili da odustanu od ovrhe.

U prvi mah se može činiti da će ovaj novi sustav, općenito uzevši, biti efikasan i da će vjerovnici lakše dolaziti do svog novca. Međutim, s obzirom na troškove koje će zahtijevati provedba ovrhe po novome, a koje će ovrhovoditelji morati predujmlijavati, plašim se da će mnogi ovrhovoditelji u situacijama kada neće biti sigurni da će se moći naplatiti, odustati od toga da se obrate javnim ovršiteljima. S time ćemo se svakako morati suočiti i s time će se u vezi vrlo ozbiljno otvoriti pitanje osiguravanja besplatne pravne pomoći u ovrsi. Tnovi sustav osiguranja te pomoći dosada se donekle primjenjuje na području parničnog postupka, ali hoće li se i kako

početi primjenjivati i na području ovrhe, to ćemo tek vidjeti. Kad se obraćate javnom ovršitelju, u prijedlogu za ovrhu zapravo uopće nećete trebati odrediti predmet i sredstvo ovrhe. Reći ćete protiv koga je tražiti uz naznaku njegova OIB-a; reći ćete radi ostvaranje koje je tražbine tražite i na temelju koje ovršne isprave, ali nećete morati ni moći ograničiti javnog ovršitelja u određivanju predmeta i sredstva ovrhe. Moći ćete se obratiti i izravno javnom ovršitelju i kod njega ispuniti i potpisati odgovarajući obrazac, na temelju kojega će on krenuti u ovrhu. Bit će, dakle, dovoljno doći s ovršnom ispravom kod njega. Problem vezanosti-nevezanosti javnog ovršitelja prijedlogom ovrhovoditelja u pogledu predmeta i sredstva ovrhe mogao se mnogo elegantnije riješiti. Mogla su se predvidjeti, npr., dva modela – jedan kod kojega bi javni ovršitelj bio vezan prijedlogom i drugi kod kojega bi, zato što ga je na to ovlastio ovrhovoditelj, sam određivao predmet i sredstvo ovrhe. Prema drugom modelu javni bi ovršitelj sam tragao za imovinom ovršenika, kopajući, između ostaloga, po javnim registrima, obavljajući pretrage stanova i poslovnih prostorija itd. Prema prihvaćem modelu, javni je ovršitelj ovlašten sam sukcesivno mijenjati sadržaj svog ovršnog naloga u pogledu sredstva i predmeta ovrhe i time uvijek iznova nametati ovrhovoditelju nove financijske izdatke. Nadam se da će javni ovršitelji pri tome postupati u dobroj vjeri maksimalno štiteći interese s jedne strane ovrhovoditelja, a s druge strane ovršenika, jer ako mu ovaj kaže da krene u napad na novčanim tražbinama koje ima po računu banke, a on kaže – neću, jako mi se sviđa mogućnost da zatražim i provedem ovrhu na nekoj nekretnini, moći će ovrhovoditelja izložiti ozbiljnim izdacima, ali i nepotrebno oštetiti ovršenika. Pitanje odnosa ovrhovoditelja i javnog ovršitelja ostalo mi je zapravo još uvijek otvoreno i nisam do kraja siguran jesam li dobro razumio ono što je napisano u Zakonu. Pokušao sam tri puta to pročitati i doći do određenih konstatacija, koje vam sada, plašim se, ne do kraja korektno, prenosim.

U novom se Zakonu odustalo se u velikoj mjeri od načela transparentnosti imovine ovršenima. Mi smo imali neke odredbe koje su određivale dužnost Zavoda za mirovinsko osiguranje da pruža informacije o zaposlenju. Postojala je i jedna kratka rečenica koja je predviđala odgovornost za štetu koju te institucije odnosno tijela, odnosno pravne osobe koje bi ju prouzročile time što ne bi dale pravodobno informaciju o podacima koji su od njih traženi. Sada je to prekriveno jednom uopćenom i neodređenom odredbom i nema onog dodatka o odgovornosti za štetu. To bi se trebalo izvoditi iz općih pravila o odgovornosti za štetu. Izbačen je prokazni popis imovine. Vjerujem da znate da suci nisu bili sretni s tim institutom.

Isto je tako i pokazna izjava nestala iz Zakona. Utoliko je sada smanjena mogućnost suda u stečajnom postupku da, tražeći takav popis imovine, pribavi informacije i izjavu uz koju bi se vezivala i kaznena odgovornost. Prema prijašnjem uređenju, ako odgovorna osoba u pravnoj osobi nad kojom je otvoren stečajni postupak ne bi potpisala taj prokazni popis imovine ili bi dala neistinite podatke, počinila bi kazneno djelo davanja lažnoga iskaza. Napuštanje tog institut olakšalo je posao najprije sudu pa javnim ovršiteljima, ali s druge je strane ostalo otvorenim nešto što je u nekim sredinama, npr. u Austriji, postojalo i dalo dobre rezultate još iz srednjega vijeka.

Jedna stvar koja me također malo zbunila, a povezana je s napuštanjem posebnog tretmana pravnih osoba kao ovršenika radi naplate novčanih tražbina. Te glave koja je to uređivala više nema. Na neki način je proširen taj opći režim, ali one odredbe koje su uređivale što može biti predmetom ovrhe kad su u pitanju pravne osobe sad su zapravo u velikoj mjeri uopćene i čini mi se da je sada zahvaljujući tome pozicija vjerovnika pogoršana. Činilo mi se da sam bio dosta lukav kad sam u prijašnji Zakon bio progurao progurao neke odredbe, osobito kada je bila u pitanju imovina države, po se kojima, npr., automobili nisu mogli izuzeti od ovrhe ako su se mogu nabaviti na tržištu (rent-a-car), odnosno da se nekretnine nisu mogle izuzeti od ovrhe ako su odgovarajuće mogle zakupiti ili iznajmiti. To je izrijeком pisalo. Sada toga više nema. Sada imamo opće formule – ne može se zahvatiti ovrhom ono što je nužno potrebno za obavljanje djelatnosti pravnih osoba. Kad su u pitanju pravne osobe, morat će se ići na otvaranje stečaja, svakako, ne protiv države i ne protiv jedinica lokalne i regionalne uprave. Mogu vam reći da mi se čini da je pozicija države kao dužnika u ovrsi silno poboljšana. Praktično se neće moći uspješno provoditi ovrha protiv države jer će se morati uvijek provjeravati je li ono na čemu se hoće provesti potrebno za obavljanje njezinih funkcija, odnosno ako je tome namijenjeno. Naličje ove pretjerane zaštite bit će smanjenje kreditne sposobnosti države. Ako se ovrha na nečemu neće moći provoditi, onda se neće moći zalagati. O tome je isto trebalo razmisliti. Neriješenom statusu i mogućnosti ovrhe na nekretninama na pomorskom dobru, koncesijama itd. Pridružena je sada općenito i ovrha na imovini države i paradržavnih entiteta. Zahvaljujući tome jedan dio imovine koji bi trebao moći poslužiti kao sredstvo osiguranja je u jednoj problematičnoj poziciji. Treba očekivati da će banke biti jako oprezne. Dok se ovo ne raščisti, čini mi se da će biti određenih problema. Sada je pitanje hoće li se oni moći pozivati na te odredbe o ograničenju ovrhe, ako su dobrovoljno

nešto založili ili će to vrijediti u slučajevima kad netko sa strane bude tražio ovrhu na temelju ovršnih isprava na temelju kojih već nije stečeno založno pravo ili neko osiguranje.

Otvaraju se i neki daljnji problemi. Novbi sustav je na specifičan način riješio pitanje pravnih lijekova u ovršnom postupku. Protiv naloga javnog ovršitelja postoji samo mogućnost žalbe. Osobno bih radije optirao za izraz pritužba ili prigovor. U čemu je zapravo problem s novim uređenjem tog pravnog lijeka? Problem je u onome što je gospodin Ivica Crnić, moj prijatelj, posebno naglasio u jednom tekstu koji mi je danas poslao. Možda je trebalo sudsku nadzornu službu nad radom javnih ovršitelja koncentrirati na razini županijskih sudova i tako osigurati efikasnu i kompetentnu kontrolu njihova rada u pojedinim predmetima. Budući da smo izvršili disperziju, situacija je sljedeća. Suđenje ili odlučivanje u pojedinim ovršnim stvarima iz nadležnosti javnog ovršitelja završava na općinskom sudu, odnosno, iznimnom, trgovačkom. U takvim situacijama, budući da nema revizije i da nema mogućnosti ponavljanje postupka, naći ćemo se u situaciji da ćemo imati toliko ovršopravnih poredaka u Republici Hrvatskoj koliko ćemo imati sudova koji će biti nadležni odlučivati o žalbama protiv javnih ovršitelja. Ne moram vas uvjeravati koliko je ovrha dramatično sudbinska i za ovrhovoditelja i za ovršenika. U takvoj situaciji, budući da nema revizije, čini mi se da je prihvaćeno rješenje u osnovi protuustavno, jer je Vrhovnom sudu oduzeta mogućnost da čak i u onim situacijama u kojima o ovrsi odlučuje sud osigurava jedinstvo u primjeni prava i ravnopravnosti građana. Može se, međutim, reći da to nije ni funkcionalno. Ovrha treba biti efikasna, ali ako postoji pravni poredak, treba osigurati njegovo jedinstvo. Prof je Triva, citiram ga, imajući u vidu takve situacije koje su se ciklički javljale u našoj pravnoj prošlosti, iskovao izraz feudalizacija pravnoga poretka. S time ćemo biti suočeni. Međutim, oni koji će biti nezadovoljni, moći će se obraćati Ustavnom sudu.

U vez s novim uređenjem sustava pravnih lijekova htio bih Vas upozoriti na okolnost da se u ovršnom postupku donosi cijeli niz odluka koje su kognicijskog karaktera, kojima se utvrđuju prava stranaka i drugih sudionika, kojima im se nameću obveze, odluke koje odgovaraju onima koje se donose u parničnom postupku. Naime, čak je i u vezi s tim odlukama je reducirana mogućnost osiguranja i jedinstva u primjeni prava. Donoseći te odluke javni će ovršitelj i sud između ostaloga primjenjivati Zakon o obveznim odnosima, stvarnopravne propise koji su supsidijarni izvor ovršnog materijalnog prava. Meni je inače osobito mi je drago da se nije diralo u čl.19. OZ koji je predviđao i predviđa odgovarajuću primjenu

izvora ovršnog procesnog i materijalnog prava. Ono što je važno shvatiti u vezi s ovrhom je to da je ovrha - zato što je funkcionalno prisilna realizacija jedne tražbine - spoj primjene, s jedne strane, procesnog, a s druge strane materijalnog prava. Te su dvije pravne komponente ovrhe nerazdvojive. Kad se provodi prodaja zaplijenjenih stvari, ona ima karakter posla u građanskopravnom smislu, materijalnopravnom smislu, ali istovremeno ima značenje i jedne ovršno procesne radnje. U tom smislu postoji spoj između tih dviju dimenzija ovrhe, jer ovrha mora rezultirati jednom procesnom radnjom kojoj se ne može osporiti materijalnopravna dimenzija, a to je namirenje.

Moram priznati da sam bio zbunjen i da nisam uspio do kraja shvatiti novo uređenje pravnih lijekova. Čini mi se da se reduciranjem taksativnog navođenja razloga za žalbu i njihovom zamjenom uopćenijim formulama nije puno postiglo – ti se razlozi, nameću po prirodi stvari i nije ih moguće izbjeći ni u novim uvjetima. Oni su sadržani u novim uopćenim formulama i tiču se pravilnosti ovrhe u materijalnopravnom i u procesnopravnom smislu.. Ključni problem u vezi s ovrhom je sljedeći. Ovrha se određuje i provodi radi ostvarenja tražbine čije je postojanje utvrđeno određenom ovršnom ispravom, i to s obzirom na određeni moment i razvitku odnosa između ovrhovoditelja i ovršenika. Ako je to sudska presuda, njome se utvrđuje da je tuženik bio dužan nešto tužitelju s obzirom na moment na koji se odnosi njezina pravomoćnost, u pravilu u momentu zaključenja glavne rasprave. Zašto? Jer nakon tog momenta sud više ne može pratiti tijekom parničnog postupka razvitak odnosa među strankama. Zato se po mom mišljenju uz pravomoćnu presudu veže neoboriva predmnijeva da tražbina postoji i da je tužitelj vjerovnik, a da je tuženik dužnik s obzirom na moment zaključenja glavne rasprave. Ono što se između stranaka događa nakon toga nije pokriveno tom apsolutnom predmnijevom. Postoji relativno oboriva predmnijeva da je tužitelj još uvijek vjerovnik, a da je tuženik još uvijek dužnik, i to stoga što je međuvremenu ovršenik mogao platiti, što je tražbina mogla biti prenesena na drugu osobu itd. Može doći do čitavog niza drugih okolnosti koje mogu dovesti u pitanje legitimaciju stranaka i postojanje tražbine. Upravo zbog toga mora postojati mogućnost prigovora kojima će se ustvrditi da je do takvih naknadnih promjena došlo. Prema novome, ako se ovršenik u ovršnom postupku poziva na to da je tražbina prestala postojati ili se iz nekih drugih razloga ne može ostvarivati ako ne uspije učiniti vjerojatnim taj svoj prigovor, njegova će žalba biti odbijena i neće biti upućen na parnicu. Na parnicu će biti upućen samo ako učini vjerojatnim da je

osnovan opozicijski prigovor da je tražbina prestala. Prema dosadašnjem uređenja ako se ovrhovoditelj ne suglasi s opozicijskim prigovorom, a ovršenik ne može na kvalificirani način javno ovjerovljenom ispravom dokazati da je tražbina prestala postojati nakon zaključenja glavne rasprave, sud ga mora uputiti na parnicu, gdje će po općim pravilima o dokazivanju moći pokušati uvjeriti suca da ovrha nije dopuštena. Po novome sud ga neće neće uvijek uputiti na parnicu, jer je njemu put parnice radi dokazivanja da ovrha nije dopuštena uskraćen ako ne učini vjerojatnim osnovanost svog prigovora. Takvo me rješenje zbunilo, nisam razumio zašto je prihvaćeno. Prema Novom zakonu je nedopuštenost ovrhe predviđena kao opći razlog za žalbu. Postavlja se pitanje kad će se sve smatrati da ovrha nije dopuštena. Ne mogu ni zamisliti koliko će trebati sudskoj praksi dok se glede toga ne usuglasi. Ako bude samo jedan sudac kreirao sudsku praksu na području jednog ovršno pravnog područja u Hrvatskoj, to neće biti problem. Ako budu dva, onda će itekako nastati problem. Kako će se njih dvojicu usuglasiti. O mogućnosti usuglašavanja ovršno pravne prakse na širem području od jednog suda teško da ćemo moći razmišljati, osim ako Ustavni sud ne bude jako aktivan.

Nisam razumio ni *ratio* izmjena koji se tiču odgode ovrhe na zahtjev ovršenika. Ako sam dobro razumio, piše samo da će se ovrha odgoditi ako ovršenik da jamčevinu u visini glavnice, kamata, troškova. On u tom slučaju može odgoditi ovrhu za tri godine bez ispunjenja dodatnih uvjeta. Mogu si zamisliti situaciju u kojoj ovrhovoditelju treba novac odmah. Ovršenik, međutim, da jamčevinu i zatraži odgodu dok se ne riješi parnica koju je pokrenuo. Sud je u tom slučaju dužan ovrhu odgoditi za vrijeme od tri godine. Nema obrazloženja zašto je to tako predviđeno. Svakako je trebalo suziti mogućnost šikanoznih ili dilatornih odgoda ovrhe. Polazeći od istog ovršno pravnog sustava, suci su u nekim državama u kojima je on vrijedio relativno restriktivno određivali odgodu ovrhe, dok su u drugima dopuštali da se ovrhe odgađaju u nedogled. To je zapravo ovisilo o sucima. Ne može se sve unaprijed predvidjeti zakonom i ako se neki institut ne primjenjuje zato što ga suci neće primjenjivati ili bar ne onako kao bi ga možda trebali primjenjivati, ne bi ga trebalo izbaciti iz zakona.

Na kraju javnobilježnička ovrha. Čini mi se da je pogrešno govoriti o javnobilježničkoj ovrhi. Kod nas su javni bilježnici i do sada samo određivali ovrhu. Mislim da se sjećate onog neuspjelog eksperimenta iz 2003. godine kad se javnim bilježnicima htjelo nametnuti da ovrhu i provode, ovo što je sada povjereno javnim ovršiteljima. Javni bilježnici samo određuju ovrhu na temelju

vjerodostojne isprave i to od 2005. godine, kad je ta ovrha na njih prenesena. Od tada javni bilježnici izdaju platne naloge i uvjetno na temelju tih naloga određuju ovrhu, s time da po novome ovrhu određuju samo općenito. Po čemu je važan ovaj dodatak, takvo određivanje ovrhe. Zašto je dobro da javni bilježnici ne izdaju samo platni nalog, nego da i da izreknu da ovrhu uvjetno određuju na temelju izdanog platnog. Uvjetno u kom smislu? Platni nalog nije pravomoćan, nije prava ovršna isprava. Zato se ovrha na temelju tog nepravomoćnog naloga samo uvjetno određuje, a uvjet je tome da se ne podnese žalba po novome. Ako se podnese žalba, onda se dio koji ima karakter rješenja o određivanju ovrhe ukida, dok se u povodu platnog naloga postupak provodi postupak kao u povodu prigovora protiv platnog naloga. Ne znam zašto je u Novom zakonu prigovor zamijenjen žalbom kad je u pitanju i platni nalog. Sada konačno dolazim do toga zašto je važan ovaj općenito formulirani dodatak o određivanju ovrhe. Zato što ovršenik u slučaju da se ne podnese prigovor protiv rješenja o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave, kad se bude zatražilo od javnog ovršitelja da individualizira ovrhu na temelju rješenja koje je donio javni bilježnik, neće moći u svojoj žalbi isticati one prigovore protiv tog rješenja koje bi inače mogao da nije bila određena i ovrha. Dakle, prigovore koji bi se ticali kvalitete ovršne isprave, ovršnosti, legitimacije, postojanja tražbine. On će eventualno protiv naloga koji će donijeti javni ovršitelj moći u svojoj žalbi tvrditi da se nije smjela ovrha odrediti tim nalogom na određenom predmetu određenim svedstvom. dakle, prihvaćenim se rješenjem i u novim uvjetima postiže stanovito ekonomiziranje u svemu tome. Inače je ovrha na temelju vjerodostojne isprave više-manje ostala ista. Ono što je u izvjesnoj mjeri zbunilo kolegu Crnića kao i mene jest inzistiranje na nekom pretjerano strogom formalizmu. Ona manira iz zemljišno-knjižnog postupka da se podnesak koji ne bude do savršenstva odgovarao onome kakav bi trebao biti (prema ocjeni onoga koji u povodu njega odlučuje) treba odbaciti, ne odgovara ulozi javnih bilježnika u sustavu pružanja pravne zaštite i njihova odnosa prema stranakma. Uvijek sebi predočavam javne bilježnike koji se osjećaju i ponašaju kao „narodna majka“, a ne samo oni koji formalistički kruto primjenjuju pravo. Ne mogu zamisliti da bi neki javni bilježnik zato što je uočio neke nedostatke u redigiranju prijedloga za ovrhu odmah poslao predmet sudu, koji će ga odbaciti. Najvjerojatnije će biti toliko kulturni da će upozoriti svoju stranku na uočene nedostatke. Kako će stranka reagirati ako njezin podnesak prosljedite sudu da bi ga odbacio? Treba voditi računa o tome da postoji „tržište javnobilježničkih usluga“ i da će postojati „tržište javnovršiteljskih

usluga“. Upravo će u vezi s time nastati ozbiljni problemi u praksi. Naše se javno bilježništvo je uglavnom uspjelo othrvati sirenskom zovu virusa povezivanja s njihovim strankama, odnosno nagrizanja moguće objektivnosti i nepristranosti. Ako javni ovršitelji budu imali pravo na nagradu i prema vrijednosti onoga što će naplatiti, bit će dosta vrlo teško osigurati njihovu maksimalnu objektivnost u situaciji u kojoj će od određenih stranaka očekivati poslove koji će im osigurati veliku zaradu. Zato mi se čini da pretjeranim tražiti od stranaka da uplate pristojbe i predujam za obavljene radnje u situaciji u kojoj će im se prijedlog odbaciti zbog formalnih nedostataka.

Nešto me osobito zbunilo u vezi s organizacijom rada i nadležnošću javnih ovršitelja. Moram reći da najprije nisam htio vjerovati onome što sam pročitao. Naime, mjesta će se nadležnost javnih ovršitelja kad su u pitanju ovršenici fizičke osobe određivati prema njihovu prebivalištu ili trajnijem boravištu, dok bi u ovrsi protiv pravnih osoba bilo mjerodavno njihovo registrirano sjedište. To bi konkretno značilo da bi u slučaju u kojemu bi ovršenik imao svoje prebivalište u Belom Manastiru, a vikendicu na Korčuli, ovrhovoditelj svoj prijedlog za provedbu ovrhe na vikendici morao podnijeti javnom ovršitelju u Belom Manastiru ili Osijeku – ovisno o tome kako će se urediti pitanje službenog područja javnih ovršitelja.. U tom će slučaju taj javni ovršitelj ili sam putovati na Korčulu ili tražiti kolegu iz Dubrovnika ili Korčule da obavi ovršne radnje. U tom će ovrhovoditelj iz Dubrovnika morati honorirati rad dvaju javnih ovršitelja – onoga koji će obavljati radnje i onoga koji će posredovati između ovrhovoditelja i onog prvog. Takvo me rješenje podsjeća na metaforu kojom su kritičari opisali engleski sustav po kojemu je stranka da bi došla pred sud morala angažirati prvo solicitora, a zatim i barristera. Rečeno je da bi to odgovaralo rješenju po kojemu bi putnik koji bi htio otići na aerodrom morao, umjesto jednog taksija koji bi mu bio dovoljan, za to angažirati dva.

Kolega Crnić je u svom već citiranom tekstu upozorio na to da prema novom sustavu uopće nije ništa trebalo povjeravati trgovačkim sudovima i da je sve trebalo prebaciti na općinske sudove. Svakako bi trebalo pametno riješiti pitanje nadležnosti i izbjeći probleme kojima je prihvaćeno rješenje bremenito. Ti se problemi mogu otkloniti jer imamo još čitavih godinu dana prije početka primjene novog sustava.

Nadležnost sudova je isto čudno riješena. I za njeu je prihvaćena samo opća mjesna nadležnost iz parničnog postupka.. One odredbe o posebnoj mjesnoj nadležnosti koje su postojale za pojedine vrste ovrhe radi naplate novčane tražbine, recimo, kad su

u pitanju nekretnine, kad su u pitanju pokretnine u napuštene. Misli se da se pojednostavio sustav i da se učinio efikasnijim. Kad su u pitanju javni bilježnici pokušalo se neko nezadovoljstvo javnih bilježnika postojećom praksom nerazmjernom u povjeravanju ovrhe na temelju vjerodostojnih isprava javim bilježnicima prevladati isto ograničavanjem mogućnost, predlaganje ovrhe samo za područje na kojemu se nalazi opći forum.dužnika. Time se, međutim, neće puno postići kad su u pitanju veliki centri, npr. poput Zagreba. Možda je trebalo iznaći neka druga rješenja.

A sada jedna mala informacija o nečemu što je, pretpostavljam, razveselilo (neke) javne bilježnike. Riječ je o izmjeni koja se tiče zadužnice. Po novome potpis dužnika se više neće moći samo ovjerovati, već će se morati solemnizirati. To će, svakako, zahtijeva jedan dodatni napor ovrhovoditelja u financiranju takve ovrhe⁴, ali ona ima i određene prednosti. Takva potvrđena zadužnica može bi europski ovršni naslov. Budući da Hrvatsi imaju dosta imovine vani, njihovim će vjerovnicima biti osobito važno da raspolažu takvim naslovima. Jedna digresija u vezi s tim naslovima. I u Novom je zakonu zadržana redakcijsko-prevodilačka greška iz Novele OZ iz 2008, prema kojoj se umjesto o naslovu govori o nalogu.Umjesto da se kao osnova za izradu odredaba o europskom ovršnom anslovu iskoristi njemačka jezična varijanta Uredbe EU o tom naslovu (*Vollstreckungstitel*), koja odgovara hrvatskoj pravnoj terminologiji, upotrijebljena je engleska varijanta (*enforcement order*).

Čini mi se da imamo dovoljno vremena da neke nesavršenosti u normativnom uređenju nvoog ovršnopravnog sustava ispravimo, ali bi na tome praktično trebalo odmah početi raditi. Plašim se, međutim, da se ta mogućnost neće iskoristiti. Kod nas se ništa ne sustavno, ne obavljaju se simulacijenovih rješenja i njihovih implikacija. Osobno sam se povukao iz povjerenstva koje je radilo na Novom zakonu jer je u vrijeme kad je formirano „veliko povjerenstvo“ praktički gotovo sve bilo gotovo.

Zaključno bih samo iznio svoje mišljenje da Hrvatska izlaz iz situacije u kojoj se nalazi njezino pravosuđe treba potražiti u dejudicijalizaciji obavljanja čitavog niza poslova iz nadležnosti tih tijela. Iskustva s javnim bilježništvom su pozitivna; nama razloga da tako ne bude i s javnim voršiteljima. Dakle – ublažavanje problema na području pravosuđa treba potražiti u uvođenju i razvijanju novih oblika privatno-javnog partnerstva, u daljnjem prenošenju nekih od državnih prerogativa na nove nedržavne javne službe. Nadam se da vas nisam jako opteretio ovim izlaganjem.

J. Barbić:

Hvala profesoru Diki na izvrsnom uvodnom izlaganju. Nije bilo lako sve to sabrati i odabrati nešto što se može izložiti u tako kratko vrijeme. Ostalo nam je dosta vremena za vaša pitanja i razmišljanja.

Prije toga još samo nekoliko riječi o ovome što je spomenuo kolega Dika u vezi s prevođenjem. Veliki je problem kad morate europske smjernice ugrađivati u hrvatsko pravo, jer kad čitate smjernicu na tri jezika njezin tekst u nekim stvarima nije uvijek isti. Tada vam ne preostaje ništa drugo nego vidjeti što odgovara našem pravnom sustavu pri čemu treba uzeti u obzir koji je pravni sustav bio uzorom pri izradi naših propisa. Stoga prije prijevoda valja dobro zaviriti i u pravnu književnost. Kako se u slučaju kojeg je spomenuo kolega Dika nije tako postupilo, dogodilo se da je korištenjem engleskog teksta smjernice engleska riječ *order* prevedena kao *nalog*, a nije uzeto u obzir da je u njemačkom tekstu smjernice za to korištena riječ *Titel* koja znači naslov pa je umjesto ispravnog izričaja *ovršni naslov* u hrvatskom pravu korišten pogrešan naziv *ovršni nalog*. O tome je već bilo govora na jednom našem ranijem okruglom stolu.

Zato se propisi u Hrvatskoj moraju tumačiti prema njihovu cilju. Mi smo u ovoj dvorani prije par mjeseci čuli zanimljiv slučaj kad se u Ministarstvu vanjskih poslova i europskih integracija prevodila jedna smjernica s engleskog jezika pa su prije nego što je prijevod došao u ruke pravnicima riječi *Supreme Court* bile umjesto kao *Vrhovni sud* prevedene kao *Vrhunsko dvorište*. Zamislite kako bi to izgledalo da je takav prijevod, bez na vrijeme učinjene intervencije, bio dostupan javnosti. Prema tome bit će tu još dosta posla i mislim da se moramo ozbiljno prihvatiti sređivanja cijelog pravnog sustava, od nazivlja pa nadalje. Izvolite, nastavimo s raspravom. Sve ćemo snimiti i nakon vaše autorizacije objaviti u Biltenu i vrlo brzo nakon toga u Godišnjaku br. 9.

M. Dika:

Profesor Barbić me asociirao s ovim razlikama u europskim jezicima, toj babilonskoj jezičnoj i narodnosnoj kuli, na jednu anegdotu iz Malaparteovog romana *Kaputt.*, ne znam jeste li ga čitali. Događaj se zbio za vrijeme Drugog svjetskog rata, ako se dobro sjećam, u Rimu. Razgovaraju jedan talijanski, jedan francuski i jedan njemački oficir. Načeli su tako, između ostaloga, temu ljepote njihovih jezika. Francuz ustvrdio da je francuski jezik savršen. Kao primjer je iznio njihovu riječ za leptira (*le papillon*), riječ koja asociira na baršunasti prah na krilima tog kukca. Talijan je rekao da se divi francuskoj riječi, ali da je talijanska, „*la farfalla*“, ljepša, jer da na neponovljiv način naglašava gracioznost leptirovog leta. Nijemac je (vjerojatno

slutirao i) rekao – sve to nije ništa prema našem „*der Schmetterling*“

Ruder Anić, odvjetnik iz Zagreba:

Samo bih se kratko nadovezao na ono što ste rekli. Naime, ovim novim zakonom gubi se autonomnost. Kad su se odbacivali prijedlozi koji nisu bili kompletni pa je na taj način hrvatsko pravosuđe jako brzo riješilo veliki broj problema. Svaki problem se gleda kao riješen. Hoću reći i odbačaj. U to vrijeme stranke se nije pozivalo na dopunu prijedloga. Ovo što ste Vi rekli bilo je zanimljivo kada je izašao Zakon o prevoditeljima. U tom zakonu bilo je ispušteno nekoliko članaka. Taj je zakon vjerojatno imao uzor kao i svi naši zakoni u njemačkom i nekom drugom pravosuđu i jednostavno je naš zakonodavac mislio da su neki članci nepotrebni. Onda se pojavilo ono što ste rekli. Ne može se samo prepisivati. Ako se prepisuje bolje da se prepiše sve.

Đurđa Bićanić, Croatia banka d.d.:

Vezano za Ovršni zakon bankama se nametnulo logično pitanje što će biti u vezi osiguranja bianco instrumentima, mislim na bianco zadužnice i zadužnice koje će sada dobiti propisani sadržaj donošenjem novih obrazaca u roku od tri mjeseca kako je određeno. Dakle, postojat će i dalje mogućnost naplate tražbine iste putem instrumenta osiguranja, putem agencije koja će u FINI voditi evidenciju prisilnih naplata i s druge strane prisilni postupak naplate putem javnih ovršitelja. Kako bi mogli paralelno osigurati što efikasniji postupak ostvarivanja i naplate tražbine i obzorom na činjenicu da se zadužnice i dalje izdaju u jednom primjerku bit će potrebno pribaviti više od jedne zadužnice za osiguranje tražbine i postupak naplate. Da li postoji kakva praksa kod drugih u pogledu nižih troškova javnih bilježnika koji se naplaćuju za potvrđivanje (solemnizaciju) takvih zadužnica, obzirom da će zadužnice imati propisani sadržaj, te se popunjava samo dio podataka prilikom samog izdavanja bjanko zadužnice, a preostali dio sadržaja se upisuje naknadno kad se dostavljaju na plaćanje.

M. Dika:

Čini mi se da neće moći. Moći će se prilikom kreiranja javnobilježničke tarife. Ako nema posebnih odredba, morat će se primjenjivati opća odredba o solemnizaciji, Vjerujem, međutim, da će Komora i Ministarstvo na adekvatan način reagirati na problem na koji ste upozorili. Inače, ako sam dobro razumio, i to sam baš htio provjeriti, vjerovnici će i dalje moći izravno sami ići sa zadužnicom do FINE, ali će moći koristiti i javnog ovršitelja. Oni javni ovršitelji

kojima će banke htjeti povjeriti ovrhe na temelju zadužnica, moći će od toga imati ozbiljnih koristi.

Krešimir Anić, odvjetnik iz Zagreba:

Zanima me Vaše mišljenje jer ste izvrstan znalac propisa ne samo ovrhe nego i ZPP-a, o tome dali bi se obzirom da u čl. 11 ovog novog Zakona o kojem danas govorimo postoji odredba da revizija nije dopuštena, a u čl. 19. se zakon poziva na primjenu odredaba ZPP-a, primjenom čl. 382. ZPP-a mogla ipak dozvoliti ona izvanredna revizija koja služi radi izjednačenja sudske prakse? Da li smatrate da je po novim propisima o ovrsi odluka suda povodom žalbe, zapravo odluka drugostupanjskog suda u smislu čl. 382 ZPP-a, protiv koje bi se onda ipak mogla podnijeti izvanredna revizija.

M. Dika:

Nažalost, mislim da ne. Mi smo 2008. godine bili izrijeком predvidjeli da je dopuštena izvanredna revizija u ovršnom postupku. Sada je sve vraćeno u prijašnje rješenje jer je taj pravni lijek izranvo izbačen. Budući da čl. 19. st. 1. OZ upućuje samo na odgovarajuću primjenu, odredbe ZPP-a o reviziji neće se moći primjenjivati jer je njihova primjena izrijeком isključena. Strankama neće preostati ništa drugo nego obratiti se Ustavnom sudu. Ovrha će se u slučajevima u kojima će je provoditi javni ovršitelji okončavati na općinskim sudovima, a kad je budu određivali sudovi, na županijskim ili Visokom trgovačkom sudu. Vrhovni bi sud eventualno mogao na svojim odjeljnim sjednicama zauzeti stavove o nekim pitanjima, ali za to neće biti pravih povoda. To je zapravo jedna protuustavna situacija. Zaboravio sam nešto reći pa ću to sada dodati. Mi smo bili ugradili jedan institut u ovršni zakon koji se zvao sudski penali. Kad smo već prihvatili model koji odgovara institut francuskih javnih ovršitelja, onda nismo trebali dirati u uređenje instituta sudskih penala koji smo također bili (još 1978.) preuzeli od Francuza. Po novome je taj institut zapravo izgubio svoj smisao. Plaši me, zapravo, da smo naš ovršnopравни sustav čitavim nizom izmjena učinili manje efikasnim i da će zbog nekih rješenja biti čak i nepovoljniji za ovrhovoditelje nego što je bio do sada. Izbačena je tako odredba o pravu ovrhovoditelja da traži i kamate na troškove koje je imao u ovršnom postupku. Recimo, danas financirate ovrhu, dajete veliki predujam i dosta se financijski naprežete i nemate pravo na kamatu na te izdatke jer je izričita odredba o tome izbačena iz Zakona. Prema prijašnjem rješenju imali ste pravo na kamatu od momenta kad ste učinili određeni trošak.

Snježana Plavetić, javni bilježnik iz Karlovca:

Da li to znači da bilježnik po službenoj dužnosti pazi na tu mjesnu nadležnost i što ako je podneseno mjesno nenadležnom bilježniku? Što će bilježnik učiniti?

- M. Dika:** Javni bilježnik mora odmah predati to sudu koji bi to odbacio. Nema ustupanja. Ako bi javni bilježnik ipak odredio ovrhu i ako bi rješenje postalo pravomoćno, onda bi to time bilo sanirano. Ako bi ovršenik podnio prigovor odnosno žalbu, predmet bi u povodu žalbe došao na sud, a sud bi se proglasio nenadležnim i ustupio predmet nadležnom bilježniku.
- S. Plavetić:** Iz tog razloga sam i pitala što je mjesna nadležnost nešto što ide u prigovor.
- M. Dika:** Morao bih provjeriti, ali čini mi se da se kaže da ako bilježnik nije nadležan, da se prijedlog odbacuje.
- J. Barbić:** Ima li još netko tko se javlja za raspravu? Koliko vidim nema pa bih molio kolegu Diku za završnu riječ.
- M. Dika:** Dijete je rođeno i sada ga treba ljuljati. Mislim da bi trebaloučiniti sve da bi ljudi kojima će biti povjerena funkcija javnih ovršitelja svoj posao obavljaju angažirano i profesionalno. nova se služba ne bi smjela izroditi u nešto što nismo htjeli. Tu će uloga sudova biti od velike važnosti. Bit će potrebno zaštititi javne ovršitelje od iskušenja kojima će biti izloženi, jer često će biti u igri i veliki financijski interesi. Trebat će zaštititi i stranke od javnih ovršitelja i njihove moći. Makedonska iskustva kažu da su se neki od njihovih ovršitelja ponašali gotovo kao utjerivači dugova, što nije baš do kraja prihvatljivo. Od Nizozemaca sam čuo da oni jako taktično nastupaju prema strankama uvažavajući posebno socijalne situacije. Bit će potrebno možda oko organizacije ove javno ovršiteljske službe organizirati neke razgovore i neke tematske sjednice. Sjećam se da smo, kad smo pripremali hrvatski Stečajni zakon, koji je rađen prema njemačkom uzoru dobili vakacijski rok od tri mjeseca, dok su Nijemci sebi bili odredili petogodišnji period, tako da e njemački zakon kod nas počeo primjenjivati nekoliko godina prije nego u Njemačkoj. Doduše, da smo imali i šest godina, ne bismo se ništa bolje pripremili za primjenu novog zakona. Nemamo Institut za pravosuđe u kojemu bi imali jednu ekipu ljudi koji bi se znanstveno bavili problemima organizacije i rada sudova, javnog bilježništva, odvjetništva, javnog ovršiteljstva. Mi ćemo morati svakako posebno

riješiti i pitanje tzv. Rechtspflegera. Donekle toj službi odgovaraju naši sudski savjetnici. Morali bi ih uvesti u državnu službu. Morali bi početi razmišljati o tome da se neke od javnih evidencija prebace nekim javno-privatnim tijelima, npr. komorama, Janvobilježničkoj u prvom redu. Mislim da treba riješiti jedno vrlo važno pitanje u vezi s novom javnoovršiteljskom službom, a to je osiguranje od odgovornosti. Ono će postojati, trebat će ga jako pažljivo proučiti i čini mi se da se država ne bi smjela izvući pa reći da je odgovornost javnih ovršitelja privatnopravni njihov odnos s njihovim strankama. Država je nametnula javne ovršitelje i morala bi odgovarati supsidijarno s osobama kojima je povjerila monopol u obavljanju određenih funkcija. Država mora snositi odgovornost za djelovanje javnih službi.

J. Barbić:

Zahvalimo pljeskom našem uvodničaru što nas je tako dobro uveo u današnju temu i obavijestio o onome što je pred nama. Valja se toplo nadati da javni ovršitelji prije nego što ovladaju potrebnim znanjem za obavljanje svog posla neće ovrhe provoditi tako da ovršenima stavljaju glavu pod vodu i sl. To baš i ne bi bilo dobro.

Kolegice i kolege, za ovu smo godinu završili s održavanjem naših tribina. Zahvaljujem se na tome što ste svojim stalnim sudjelovanjem omogućili da one budu redovite. Želim da ugodno provedete blagdan i da vam bude bolja narednu godinu, iako u ovo drugo baš i nisam siguran da će se ostvariti.

Doviđenja u siječnju na tribini s temom *Menadžerski ugovori*.

POPIS ODRŽANIH TRIBINA

TRIBINE KLUBA PRAVNIKA GRADA ZAGREBA

1993. – 2010.

1993.

1. Zakon o sudovima, Ivica Crnić, ministar pravosuđa, Milan Vuković, predsjednik Vrhovnog suda, te profesori Jakša Barbić, Mihajlo Dika i Davor Krapac

1994.

1. Pravosudni sustav RH, Ivica Crnić, ministar pravosuđa RH
2. Zakon o trgovačkim društvima, prof. dr. sc. Jakša Barbić
3. Prijedlog Zakona o radu, prof. dr. sc. Željko Potočnjak
4. Denacionalizacija u Republici Hrvatskoj i Republici Sloveniji, prof. dr. sc. Lojze Ude, Pravni fakultet u Ljubljani, Miroslav Šeparović, zamjenik ministra pravosuđa RH
5. Temeljna ustavna prava i slobode čovjeka i građanina i njihova zaštita, Jadranko Crnić, predsjednik Ustavnog suda RH, prof. dr. sc. Budislav Vukas
6. Zaštita čovjekova okoliša - Zakon o zaštiti okoliša, prof. dr. sc. Slavko Matić, Šumarski fakultet, Senka Andrijašević-Rac, savjetnica u Ustavnom sudu RH
7. Dionica, prof. dr. sc. Jakša Barbić
8. Etažno vlasništvo, prof. dr. sc. Nikola Gavella
9. Croatian Arbitration Yearbook, vol. I, dr. sc. Mihajlo Dika

1995.

1. Javno bilježništvo, Ivica Crnić, ministar pravosuđa, prof. dr. sc. Mihajlo Dika
2. Naknada neimovinske štete po Zakonu o javnom informiranju, Marijan Ruždjak, sudac Županijskog suda u Zagrebu, Denis Kuljiš, glavni urednik tjednika *Globus*
3. Sustav privatnog prava u RH, profesori Katedre za građanske znanosti Pravnog fakulteta u Zagrebu
4. Što sa Zakonom o radu, prof. dr. sc. Željko Potočnjak

5. Moralnost u pravnom pozivu, prof. dr. sc. Vjekoslav Miličić
6. Pravni i gospodarski izazovi restrukturiranja hrvatskog gospodarstva, dr. sc. Dražen Kalogjera
7. Pomorsko dobro, prof. dr. sc. Velimir Filipović
8. Kako poboljšati zaštitu vjerovnika, prof. dr. sc. Mihajlo Dika
9. Ministarstvo pravosuđa RH i novi hrvatski pravni sustav, Miroslav Šeparović, ministar pravosuđa RH

1996.

1. Odgovornost za nematerijalnu štetu učinjenu pravnoj osobi, prof. dr. sc. Petar Klarić
2. Novo sudsko ovršno pravo, prof. dr. sc. Mihajlo Dika
3. Novo procesno kazneno zakonodavstvo, prof. dr. sc. Davor Krapac
4. Stečajni zakon, prof. dr. sc. Mihajlo Dika
5. Obilježavanje 220 godina Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, prof. dr. sc. Jakša Barbić
6. Zagrebačka banka – put do burze, Davor Holjevac, član Uprave Zagrebačke banke
7. Pravni položaj stanara, prof. dr. sc. Tanja Tumbri
8. Tajni nadzor nad telefonskim i drugim PTT komuniciranjem za potrebe kaznenog postupka, prof. dr. sc. Davor Krapac
9. Upravljanje stambenim zgradama, Senka Andrijašević-Rac, zamjenica državnog pravobranitelja RH

1997. *

1. Zemljišnoknjižno pravo, prof. dr. sc. Tatjana Josipović
2. Uz Zakon o zaštiti tržišnog natjecanja, prof. dr. sc. Deša Mlikotin-Tomić
3. Nova struktura glavne rasprave u kaznenom postupku - za i protiv amerikanizacije, prof. dr. sc. Davor Krapac
4. Međunarodni kazneni sud u Haagu, prof. dr. sc. Željko Horvatić
5. Javno bilježništvo i osiguranje tražbina, Jožica Matko Ruždjak, javna bilježnica u Zagrebu

U 1997. godini održano je devet tribina, ali nedostaju podaci za četiri održane tribine.

1998.

1. Pranje novca, prof. dr. sce. Željko Horvatić
2. Odvjetnici - isključivi zastupnici pred sudovima - za ili protiv, Marijan Hanžeković, predsjednik Hrvatske odvjetničke komore, mr. sc. Miljenko Giunio, predsjednik Udruge pravnika u gospodarstvu grada Zagreba
3. Pravno uređenje poduzeća, prof. dr. sc. Jakša Barbić
4. Obvezatnost izvršenja odluka Ustavnog suda RH, dr. sc. Velimir Belajec, mr. sc. Hrvoje Momčinović, suci Ustavnog suda RH
5. Popravljanje štete učinjene objavljenom informacijom s osvrtom na novu sudsku praksu, Marijan Ruždjak, odvjetnik u Zagrebu
6. Treba li mijenjati Ustavni zakon o Ustavnom sudu RH, Jadranko Crnić, predsjednik Ustavnog suda RH
7. Nedjelotvornost pravnog sustava kao bitan čimbenik stagnacije hrvatskog gospodarstva, dr. sc. Dražen Kalogjera
8. Zaštita vjerovnika u pravu društava, prof. dr. sc. Jakša Barbić
9. Glavne značajke mirovinske reforme, prof. dr. sc. Željko Potočnjak

1999.

1. Ustavni položaj i ovlasti pučkog pravobranitelja, Ante Klarić, pučki pravobranitelj RH
2. Ustavni sud u zaštiti ljudskih sloboda i prava, dr. se. Jadranko Crnić, predsjednik Ustavnog suda RH
3. Novo hrvatsko obiteljsko zakonodavstvo, prof. dr. sc. Mira Alinčić, prof. dr. sc. Dubravka Hrabar, doc. dr. sc. Aleksandra Korać
4. Hrvatski duhanski rat i pravo tržišnog natjecanja, dr. sc. Siniša Petrović
5. Ustavni zakon o Ustavnom sudu RH, dr. sc. Jadranko Crnić, predsjednik Ustavnog suda RH
6. Stečaj s preustrojem dužnika, prof. dr. sc. Jakša Barbić

7. *Intellectio iuris* - datoteka sudske prakse i pravne književnosti, Milivoje Žugić, odvjetnik u Zagrebu
8. Novela Ovršnog zakona, prof. dr. sc. Mihajlo Dika
9. Izbori 1999., prof. dr. sc. Branko Smerdel

2000.

1. Etika vlasti i sukob interesa, prof. dr. sc. Branko Smerdel
2. Rad na noveli Zakona o obveznim odnosima, prof. dr. sc. Petar Klarić
3. Kaznena odgovornost pravnih osoba, prof. dr. sc. Petar Novoselec
4. Srednjovjekovni Zagreb, prof. dr. sc. Magdalena Apostolova Maršavelski
5. Vidi li se izlaz iz gospodarske krize, prof. dr. sc. Gorazd Nikić
6. Pravna struka o ustavnim promjenama, prof. dr. sc. Branko Smerdel
7. Novela Stečajnog zakona, prof. dr. sc. Mihajlo Dika
8. Ususret poreznoj reformi, prof. dr. se. Olivera Lončarić-Horvat, prof. dr. sc. Jure Šimović, doc. dr. sc. Hrvoje Arbutina
9. Što je građanima i gospodarstvu donio ulazak Hrvatske u Svjetsku trgovinsku organizaciju (WT0), prof. dr. sc. Uroš Dujšin

2001.

1. Međunarodni kazneni sud danas i sutra, doc. dr. sc. Ivo Josipović
2. Izmjene i dopune Zakona o radu, prof. dr. sc. Željko Potočnjak
3. Revizija pretvorbe i privatizacije, prof. dr. sc. Jakša Barbić
4. Borba protiv korupcije - Zakon o sprečavanju sukoba interesa u obnašanju javnih dužnosti, doc. dr. sc. Siniša Petrović
5. Ured za sprečavanje korupcije i organiziranog kriminala, Dragan Novosel, Državno odvjetništvo RH
6. Položaj državnog odvjetnika prema novom Zakonu o državnom odvjetništvu, Slavko Zadnik, Državno odvjetništvo RH
7. Kakvi su nam propisi kojima se uređuje gospodarstvo, prof. dr. sc. Jakša Barbić

8. Odgovornost za štete nastale uporabom medicinskih uređaja, prof. dr. sc. Petar Klarić, prim. dr. sc. Egidio Ćepulić, Hrvatska liječnička komora, prof. dr. sc. Mirko Gjurašin, prof. dr. sc. Mirjana Sabljari-Matovinović
9. Odgovornost za štete zbog grešaka u medicini, prof. dr. sc. Petar Klarić, prof. dr. sc. Mirko Gjurašin i prim. dr. sc. Egidio Ćepulić

2002.

1. Zloupotreba položaja i ovlasti kao gospodarsko kazneno djelo, prof. dr. sc. Petar Novoselec
2. Zloupotrebe procesnih ovlasti i prava stranaka u kaznenom postupku, prof. dr. sc. Davor Krapac, Damir Kos, Marijan Svedrović, suci Vrhovnog suda RH
3. Zloupotrebe u građanskom sudskom postupku, prof. dr. sc. Mihajlo Dika, dr. sc. Ivo Grbin, sudac Vrhovnog suda RH, Marijan Hanžeković, odvjetnik u Zagrebu
4. Javno bilježništvo kao alternativna pravosudna institucija, Ante Ilić, predsjednik Hrvatske javnobilježničke komore
5. Aktualna pitanja primjene Zakona o suzbijanju zloupotrebe opojnih droga, prof. dr. sc. Slavko Sakoman, Božica Cvjetko, zamjenica državnog odvjetnika RH, prof. dr. sc. Berislav Pavišić
6. Djelovanje Europskog suda za ljudska prava s osvrtom na presude protiv Republike Hrvatske, prof. dr. sc. Nina Vajić
7. O granici na moru između Hrvatske i Slovenije, akademik Vladimir Ibler
8. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju s EU i hrvatsko zakonodavstvo, prof. dr. sc. Siniša Rodin
9. Što donosi novi Zakon o nasljeđivanju, dr. sc. Jadranko Crnić

2003.

1. Novela Ovršnog zakona, mr. sc. Miljenko Kovač, zamjenik ministrice pravosuđa RH, Jožica Matko-Ruždjak, javna bilježnica u Zagrebu, i prof. dr. sc. Mihajlo Dika
2. Prilagodba prava potrošača u Hrvatskoj pravu Europske unije, prof. dr. sc. Tomislav

Borić

3. Novosti u oporezivanju dohotka, prof. dr. sc. Olivera Lončarić-Horvat, Vesna Brdovnik, Katica Amidžić-Peročević, Milivoj Friganović, Ministarstvo financija RH
4. Što je zapravo sporno u prijedlogu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o radu, Marijan Ruždjak, odvjetnik u Zagrebu
5. Izgledi Hrvatske u borbi protiv korupcije, prof. dr. se. Josip Kregar
6. Pravno uređenje javnih nabavki, prof. dr. se. Dragan Medvedović, mr. sc. Ivan Šprajc
7. Isključivi gospodarski pojas i Hrvatska, prof. dr. sc. Budislav Vukas
8. Financiranje političkih stranaka, prof. dr. sc. Josip Kregar
9. Ustavnost i promjena vlasti, prof. dr. sc. Branko Smerdel

2004.

1. Novela Ovršnog zakona I pravna sigurnost, prof. dr. sc. Mihajlo Dika
2. Modernizacija hrvatske javne uprave, akademik Eugen Pusić, prof. dr. sc. Ivan Koprić, Antun Palarić, državni tajnik Središnjeg državnog ureda za upravu
3. Pravo u suvremenom postmodernom informacionalističkom zajedništvu, akademik Adolf Dragičević
4. Ekonomske i političke posljedice predstojećeg proširenja Europske unije, prof. dr. sc. Uroš Dujšin
5. Europeizacija pravnog sustava nakon kandidature Hrvatske za članstvo u Europskoj uniji, prof. dr. sc. Siniša Rodin
6. Zakon o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela, prof. dr. sc. Petar Novoselec
7. Izmjene Zakona o zemljišnim knjigama - put ili stranputica reforme zemljišnih knjiga, prof. dr. sc. Tatjana Josipović
8. Zakonodavne novine u pristupu obiteljskom nasilju - izazov teoriji i praksi, Božica Cvjetko, zamjenica državnog odvjetnika RH, Branka Žigante Živković, sutkinja Visokog prekršajnog suda RH, doc. dr. sc. Ksenija Turković, prof. dr. sc. Marina Ajduković
9. Naših prvih 100 tribina, prof. dr. sc. Jakša Barbić
10. Europeizacija pravničke struke, prof. dr. sc. Branko Smerdel

2005.

1. Preobrazba državne suverenosti, prof. dr. sc. Ivan Šimonović
2. Prilagodba hrvatskog službeničkog sustava europskim standardima, prof. dr. sc. Ivan Koprić, mr. sc. Gordana Marčetić
3. Model izvansudske nagodbe u kaznenom postupku prema maloljetnicima i mlađim punoljetnicima, Božica Cvjetko, zamjenica državnog odvjetnika RH, prof. dr. sc. Nivex Koller-Trbović, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet u Zagrebu, dr. sc. Vesna Gmaz-Luški, Centar za socijalnu skrb Zagreb
4. Vjerodostojno tumačenje zakona, prof. dr. sc. Siniša Rodin
5. Međunarodno natjecanje studenata 154 pravna fakulteta iz međunarodne trgovačke arbitraže u Beču, Ana Barić, Ivana Jurčec, Miljenko Petrak, Danijel Stanković i Tin Težak
6. Konkurentnost hrvatske ekonomije i pravni sustav, doc. dr. sc. Mladen Vedriš
7. Pregovori o članstvu Republike Hrvatske u Europskoj uniji - tko, kako zašto, Vladimir Drobnjak, veleposlanik i glavni pregovarač u pregovorima o pristupanju Republike Hrvatske Europskoj uniji
8. Pravo i država kao interakcija i kao struktura, akademik Eugen Pusić
9. Uvod u neimovinsku štetu po novom Zakonu o obveznim odnosima, Ivica Crnić, dipl. iur. sudac Vrhovnog suda RH

2006.

1. Interpretativna nadležnost Vrhovnog Suda RH po novom Zakonu o sudovima, prof. dr. sc. Siniša Rodin
2. Odgovornost za neispravan proizvod, dr. sc. Marko Baretić
3. Odnos Ustavnog i Vrhovnog suda, prof. dr. sc. Petar Klarić, Branko Hrvatinić
4. Poslovna, profesionalna i službena tajna, dr. sc. Petar Miladin
5. Novi propisi iz osiguranja i europsko osigurateljno pravo, dr. sc. Marijan Ćurković
6. Praktična pitanja zakona o izvršenju kazne zatvora (povodom Izvješća pučkog pravobranitelja o stanju u hrvatskom zatvorskom sustavu), mr. sc. Ivan Damjanović, Željko Thiir

7. Prva godina s EU - iskustva, rezultati, predviđanja, prof. dr. sc. Siniša Petrović
8. Osuvremenjivanje cjeloživotnog obrazovanja, prof. dr. sc. Josip Kregar, prof. dr. sc. Ksenija Turković
9. 100 godina Biblioteke Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Andrea Horić, prof.

2007.

1. Zastupljenost hrvatskih znanstvenih časopisa u relevantnim bazama podataka i vrednovanje znanstvenih radova u društvenim znanostima, dr. sc. Maja Jokić
2. Suci i odvjetnici - odgovornost za stanje u pravosuđu, Branko Hrvatinić, Leo Andreis
3. Mirenje - drugi put do pravde, mr. sc. Srđan Šimac
4. Javna nabava, Goran Matešić, mr. sc. Ante Perdić
5. Pravni leksikon - početak hrvatske pravne leksikografije, mr. sc. Vladimir Pezo, prof. dr. sc. Mihajlo Dika
6. Jezik u pravu, prof. dr. sc. Hrvoje Sikirić
7. Što donosi novi Zakon o zaštiti potrošača, dr. sc. Marko Baretić
8. Zakon o prostornom uređenju i gradnji, novi pristup, Davor Mrdujijaš
9. Pristanak pacijenta na liječenje, dr. sc. Saša Nikšić

2008.

1. Novo pravno uređenje kamata, mr. sc. Miljenko Giunio,
2. Modeli financiranja hipotekarnih kredita – sekurativizacija i/ili hipotekarne obveznice?, prof. dr. sc. Tatjana Josipović,
3. Javno bilježništvo – jučer, danas, sutra, – Ivan Maleković, Jožica Matko Ruždjak i Rankica Banc, javni bilježnici
4. Strategija reforme državne uprave – mogućnosti i izazovi provedbe, Antun Palarić
5. Novo alimentacijsko pravo, prof. dr. sc. Dubravka Hrabar i prof. dr. sc. Mihajlo Dika
6. Hrvatska na putu prema Europskoj uniji, Vladimir Drobnjak
7. Korištenje autorskih djela nastalih radom kod poslodavaca, prof. dr. sc. Igor Gliha
8. Ekonomska kriza i hrvatska ekonomska politika, akademik Zvonimir Baletić

9. Pravno uređenje osiguranja depozita, doc. dr. sc. Hrvoje Markovinović

2009.

1. Ukidanje propisa sa zadržskom – ugovorna kazna za grijeh parkiranja, mr. sc. Miljenko Giunio
2. Dvojbe o Zakonu o zabrani diskriminacije, prof. dr. sc. Dubravka Hrabar i mr. sc. Goran Selanec
3. Otvorena pitanja novog Zakona o kaznenom postupku, prof. dr. sc. Ivo Josipović
4. Novela Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (stjecanje vlasništva i nasljeđivanje stranih fizičkih i pravnih osoba, te upis stvarnih prava u zemljišne knjige, primjena OIB-a), prof. dr. sc. Tatjana Josipović i Jožica Matko Ruždjak
5. Novela Općeg poreznog zakona, prof. dr. sc. Hrvoje Arbutina, mr. sc. Marijana Vuraić Kudeljan i Aleksandra Antolić
6. Je li tradicionalni sustav rješavanja sporova u krizi?, mr. sc. Srđan Šimac
7. Što je novo u pravu tržišnog natjecanja?, prof. dr. sc. Siniša Petrović
8. Ustavne promjene 2009., prof. dr. sc. Branko Smerdel
9. Novi Zakon o općem upravnom postupku, prof. dr. sc. Dragan Medvedović

2010.

1. Racionalizacija lokalne samouprave, prof. dr. sc. Ivan Koprić
2. Novi Zakon o radu, prof. dr. sc. Željko Potočnjak
3. Potrošačko kreditiranje - otvorena pitanja, doc. dr. sc. Marko Baretić
4. Mogu li nove pravne profesije poboljšati učinkovitost pravosuđa?, doc. dr. sc. Aleksandra Maganić
5. Prilagodba hrvatskog pravnog sustava na putu u EU, prof. dr. sc. Ivo Josipović
6. Europsko međunarodno građansko procesno pravo i europski ovršni nalog za nesporne tražbine, prof. dr. sc. Mihajlo Dika i Prof. dr. sc. Hrvoje Sikirić

7. granici na moru između Hrvatske i Slovenije – osam godina kasnije, akademik Vladimir Ibler
8. Otvorene pitanja predloženog pravnog uređenja sveučilišta i znanosti, doc. dr. sc. Marko Baretić
9. Novo pravno uređenje ovrhe – pretenzije i postignuća, prof. dr. sc. Mihajlo Dika

POPIS UVODNIČARA

1. Ajduković, Marina
2. Alinčić, Mira
3. Andreis, Leo
4. Antolić, Aleksandra
5. Amidžić-Peročević, Katica
6. Andrijašević Rac, Senka (2)
7. Apostolova Marsavelski, Magdalena
8. Arbutina, Hrvoje (2)
9. Baletić, Zvonimir
10. Barbić, Jakša (9)
11. Baretić, Marko (4)
12. Barić, Ana
13. Belajec, Velimir
14. Borić, Tomislav
15. Brdovnik, Vesna
16. Crnić, Ivica (4)
17. Crnić, Jadranko (5)
18. Cvjetko, Božica (3)
19. Čepulić, Egidio (2)
20. Ćurković, Marijan

21. Damjanović, Ivan
22. Dika, Mihajlo (15)
23. Dragičević, Adolf
24. Drobnyak, Vladimir (2)
25. Dujšin, Uroš (2)
26. Filipović, Velimir
27. Friganović, Milivoj
28. Gavella, Nikola
29. Giunio, Miljenko (3)
30. Gjurašin, Mirko (2)
31. Gliha, Igor
32. Gmaz-Luški, Vesna
33. Grbin, Ivo
34. Hanžeković, Marijan (2)
35. Holjevac, Davor
36. Horić, Andrea
37. Horvatić, Željko (2)
38. Hrabar, Dubravka (3)
39. Hrvatinić, Branko (2)
40. Ibler, Vladimir (2)
41. Ilić, Ante
42. Jokić, Maja
43. Josipović, Ivo (3)
44. Josipović, Tatjana (4)
45. Jurčec, Ivana
46. Kalogjera, Dražen (2)
47. Klarić, Ante
48. Klarić, Petar (5)
49. Koller-Trbović, Nivex

50. Koprić, Ivan (3)
51. Korać, Aleksandra
52. Kos, Damir
53. Kovač, Miljenko
54. Krapac, Davor (5)
55. Kregar, Josip (3)
56. Kuljiš, Denis
57. Lončarić-Horvat, Olivera (2)
58. Maganić, Aleksandra
59. Maleković, Ivan
60. Marčetić, Gordana
61. Markovinović, Hrvoje
62. Matešić, Goran
63. Matić, Slavko
64. Matko-Ruždjak, Jožica (3)
65. Medvedović, Dragan (2)
66. Miladin, Petar
67. Miličić, Vjekoslav
68. Mlikotin-Tomić, Deša
69. Momčinović, Hrvoje
70. Mrduljaš, Davor
71. Nikić, Gorazd
72. Nikšić, Saša
73. Novosel, Dragan
74. Novoselec, Petar (3)
75. Palarić, Antun (2)
76. Pavišić, Berislav
77. Perdić, Ante
78. Petrak, Miljenko

79. Petrović, Siniša (4)
80. Pezo, Vladimir
81. Potočnjak, Željko (5)
82. Prpić, Branimir
83. Pusić, Eugen (2)
84. Rodin, Siniša (4)
85. Ruždjak, Marijan (3)
86. Sabijar-Matovinović, Mirjana
87. Sakoman, Slavko
88. Selanec, Goran
89. Sikirić, Hrvoje (2)
90. Smerdel, Branko (7)
91. Stanković, Danijela
92. Svedrović, Marijan
93. Šeparović, Miroslav (2)
94. Šimac, Srđan (2)
95. Šimonović, Ivan
96. Šimović, Jure
97. Šprajc, Ivan
98. Težak, Tin
99. Thür, Željko
100. Tumbri, Tanja
101. Turković, Ksenija (2)
102. Ude, Lojze
103. Vajić, Nina
104. Vedriš, Mladen
105. Vukas, Budislav (2)
106. Vuković, Milan
107. Vuraić Kudeljčan, Marijana

108. Zadnik, Slavko
109. Žigante Živković, Branka
110. Žugić, Milivoje